

T.C.
İZMİR KÂTİP ÇELEBİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

KOBİ YÖNETİCİLERİNİN FİNANSAL OKURYAZARLIK
DÜZEYLERİNİN BELİRLENEBİLMESİNE YÖNELİK BİR
ARAŞTIRMA: İZMİR İLİ ÖRNEĞİ

Ayşegül KAYA

Danışman
Prof. Dr. İ. Atilla ACAR

İZMİR - 2015

T.C.
İZMİR KÂTİP ÇELEBİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

KOBİ YÖNETİCİLERİNİN FİNANSAL OKURYAZARLIK
DÜZEYLERİNİN BELİRLENEBİLMESİNE YÖNELİK BİR
ARAŞTIRMA: İZMİR İLİ ÖRNEĞİ

Ayşegül KAYA

Danışman
Prof. Dr. İ. Atilla ACAR

İZMİR - 2015

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi / Projesi olarak sunduğum “Kobi Yöneticilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenebilmesine Yönelik Bir Araştırma: İzmir İli Örneği” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

15/01/2015

Ayşegül KAYA

DECLARATION

Master's Thesis / Project as I have presented "out for the Determination of Financial Literacy Levels of Kobe Manager Research: Izmir Province Case" says the study, by me, that the academic rules and ethical values in accordance with written it and take advantage of my works composed from those shown in the bibliography indicates that it has used with reference to this and this I confirmed with dignity.

15/01/2015
Ayşegül KAYA

ÖNSÖZ

İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Bölümünde kazandırılan, yüksek lisans eğitiminin sonuna gelmiş buluyorum. Yüksek lisans eğitimi süresince bilgisi, tecrübesi ve nezaketiyle, sunmuş olduğum tez çalışmasını gerçekleştirebilmemde emeği geçen; Çok Değerli Bölüm Hocalarıma teşekkürlerimi sunuyorum. Finansal eğitimin sosyal tabanda anlatıldığı bu tez çalışması, saygıdeğer hocalarıma bana kazandırdıkları eğitim potansiyelinin bir ürünüdür.

Saygılarımla...

Ayşegül KAYA

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Kobi Yöneticilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin Belirlenebilmesine Yönelik Bir Araştırma: İzmir İli Örneği

Ayşegül KAYA

İzmir Katip Çelebi Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

İşletme Anabilim Dalı

Tezli Yüksek Lisans Programı

Sunulan tez çalışmasının amacı, İzmir İlinde faaliyet gösteren kobi yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin belirlenebilmesidir. Türkiye ve dünyadaki yapıların çoğunluğunu küçük ve orta ölçekli işletmelerin oluşturduğu söylenebilir. Söylenemeyen veya söylenmesi yeterli görülmeyen bilgi ise, küçük ve orta ölçekli işletmelerin sorumlu aktörü olan, yöneticilerindeki finansal bilgi eksikliğinin dile getirilmeyişi olarak düşünülmektedir. Araştırma çalışmasının başlangıç noktasını oluşturan bu düşünce, sonraki aşamalarda yürütülen tez çalışmasının amacını oluşturmaktadır. Yaşanılan finansal çağın neredeyse her aşamasında yer alan kobilerin sürekliliği ve bunun için gerekli olduğu varsayılan ‘finansal okuryazarlık düzeyinin’ önemi bu çalışmada anlatılmaya çalışılan öğelerdendir. Nitekim, finansal hayatın çoğunluğu, büyük olmayan işletmeler tarafından yönlendirilmektedir. Bu durum, kobi’lerin finansal anlamda ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Kobi’lerin en büyük sorununun ‘finansmana erişim’ olduğu göz önüne alındığında, kobi’lerin sürdürülebilirliğinde etkin bir role sahip olan ‘kobi yöneticileri’ nin finansal okuryazarlık düzeyinin de aynı oranda önem taşıdığı, öngörülebilir. Dolayısıyla yürütülen tez çalışmasında, İzmir İlinde faaliyet gösteren kobi yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesine yönelik bir uygulama süreci sunulmaktadır ve tez çalışması üç bölümden oluşmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kobi; Yönetici; Finansal Okuryazarlık

ABSTRACT

Master's Thesis

On Determining the Financial Literacy Levels of Kobe Manager Research: The Case of Izmir Province

Ayşegül KAYA

İzmir Katip Çelebi University

Graduate School of Social Sciences

Department of Business

Master's Program With Thesis

The purpose of the presented study, it can determine the level of financial literacy of SME managers operating in Izmir Province. Turkey and the world said to constitute the majority of the structure of small and medium-sized enterprises. The information is not deemed satisfactory and unspoken or said, that small and medium-sized enterprises responsible actors, directors are considered to be expressed in getirilmeyiş lack of financial information. This idea forms the starting point of the research work is the aim of the thesis carried out at a later stage. Located continuity of SMEs at all stages and almost experienced in the financial era is supposed to be necessary for this 'level of financial literacy' among the elements that tried to explain the importance of this work. Indeed, the majority of financial life is guided by big businesses are not. In this case, SME 's financial sense to show how important it is. SME 's biggest problem of' access to finance 'Given that, SMEs having an active role in the sustainability of' SME managers' s financial literacy level of the same ratio in importance, predictable. Therefore conducted the study, Izmir application process are available for determining the level of financial literacy of SME managers operating in the province and the thesis consists of three parts.

Keywords: SME; Administrator; Financial Literacy

**KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETME YÖNETİCİLERİNİN FİNANSAL
OKURYAZARLIK DÜZEYLERİNİN BELİRLENEBİLMESİNE YÖNELİK
BİR ARAŞTIRMA: İZMİR İLİ ÖRNEĞİ**

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI / PROJE ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖNSÖZ	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR	viii
TABLolar LİSTESİ	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ	x
EKLER LİSTESİ	xi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELER

1.1. KÜRESEL PİYASADA KOBİLER.....	6
1.1.1. Kobi'lere Sağlanan Destekler.....	12
1.2. KOBİ'LERİN YÖNETİM YAPISI.....	18
1.3. KOBİ'LERDE FİNANSMANA ERİŞİM.....	21
1.3.1. Kobi'lerde Bütçe Kontrolü.....	29
1.4. KOBİ'LERDE TASARRUF/YATIRIM SÜRECİ.....	32
1.5. KOBİ'LERİN VERGİ YÜKÜ.....	36
1.6. KOBİ'LERDE DIŞ TİCARET FAALİYETLERİ.....	38
1.7. KOBİ'LERDE STRATEJİK FİNANSAL YÖNETİM UYGULAMALARI.....	46

İKİNCİ BÖLÜM

FİNANSAL OKURYAZARLIK

2.1.	FİNANSAL OKURYAZARLIK BİLİNCİ.....	54
2.1.1.	Finansal Eğitim Çalışmaları.....	56
2.2.	FİNANSAL TABANA YAYILMA STRATEJİSİ.....	60
2.3.	FİNANSAL DAVRANIŞLAR.....	63
2.4.	FİNANSAL SİSTEM BİLGİSİ.....	65
2.4.1.	Finansal Takip Düzeyi.....	69
2.5.	FİNANSAL DANIŞMANLIK HİZMETLERİNDEN YARARLANMA.....	71
2.6.	KOBİ'LERİN SÜREKLİLİĞİNDE FİNANSAL EĞİTİMİN ÖNEMİ.....	73
2.6.1.	Kobi'lerde Yaşanan Finansal Krizler.....	75
2.7.	KOBİ VE YÖNETİCİLERİNDE EĞİTİM.....	79
2.8.	SAHADA YAPILAN ARAŞTIRMALAR.....	86

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KOBİ YÖNETİCİLERİNİN FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYLERİNİN BELİRLENMESİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA

3.1.	ARAŞTIRMANIN AMACI.....	107
3.2.	ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	107
3.2.1.	Birincil Veri Kaynakları ve Veri Toplama Tekniği.....	107
3.2.2.	Evren ve Örneklem Süreci.....	107
3.3.	İSTATİSTİKSEL ANALİZ.....	108
3.3.1.	Güvenirlilik Analizi.....	108
3.3.2.	Betimsel İstatistikler.....	131
3.3.3.	Varyans Analizi.....	179
3.3.4.	T-Testi.....	192
3.3.5.	Korelasyon Analizi.....	196
3.3.6.	Regresyon Analizi.....	199

3.4. ARAŞTIRMANIN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	203
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	215
KAYNAKÇA.....	225
EKLER.....	238

KISALTMALAR

KOBİ	Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler
OECD	Organization for Economic Cooperation and Development
PISA	Programme for International Student Assessment
INFE	International Cooperation Network Against Financial Education
KOSGEB	Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
İİBF	İktisadi ve idari Bilimler Fakültesi
FOTDÖ	Finansal Tutum ve Davranış Ölçeği
FLD	Financial Literacy Foundation
OFE	Office of Financial Education
FSA	Financial Services Authority
PMYO	Porsuk Meslek Yüksek Okulu
TSPAKB	Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği
MKK	Merkezi Kayıt Kuruluşu
KDV	Katma Değer Vergisi
UDM	Detroit Şehri Mercy Üniversitesi
BOOF	Learning Model for the Future of Banking
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
FINREP	Financial Reporting Framework
USAID	United States Agency for International Development
TIPI	Kişilik Envanteri
ASOS	Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi
İMKB	İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
TFRS	Türkiye Finansal Raporlama Standartları
UFRS	Uluslararası Finansal Raporlama Standartları
SYH	Stratejik Yol Haritası
AB	Avrupa Birliği
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
DTM	Dış Ticaret Müsteşarlığı
TESK	Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu
TOBB	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TESKOMB	Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Kredi Kefalet Kooperatifleri Birliği

KGF	Kredi Garanti Fonu
TÜBİTAK	Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu
TTGV	Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı
TSE	Türk Standartları Enstitüsü
TPE	Türk Patent Enstitüsü
TÜRKAK	Türk Akreditasyon Kurumu
HSBC	The Hong Kong and Shanghai Banking Corporation
EKKY	En Küçük Kareler Yöntemi
NASDAQ	National Association of Securities Dealers Automated Quotations
EASDAQ	The European Association of Securities Dealers Automatic Quotation System
SDŞ	Sektörel Dış Ticaret Şirketleri
ESO	Eskişehir Sanayi Odası
SPK	Sermaye Piyasası Kurulu
FED	Federal Reserve Bank
FLEC	Financial Literacy and Education Commission
BİT	Bilişim İletişim Teknolojileri
WBFN	World Bank Family Network
IFIE	International Investment Forum
IOSCO	International Organization of Securities Commissions
ICSA	International Council of Securities Associations
ASIC	Australian Securities and Investments Commission
AIA	Investors Association of Australia
ASA	Australian Shareholders Association
ASX	Australian Securities Exchange
EIA	Investors Education Association
NICRI	The National Information Centre on Retirement Investments
SEC	Securities and Exchange Commission
NEFE	National Initiative for Financial Education
IPT	Investor Protection Foundation
AAII	American Association of Individual Investors
ICIEF	The Investment Company Institute Education Foundation
JSDA	Japan Intermediaries Association
PFEG	Personal Finance Education Group

İFM	İstanbul Uluslararası Finans Merkezi
TCMB	Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası
AİB	İstanbul Altın Borsası
SPL	Sermaye Piyasası Lisanslama Sicil ve Eğitim Kuruluşu
TKYD	Türkiye Kurumsal Yatırımcı Yöneticileri Derneği
FOTDÖ	Finansal Okuryazarlık Tutum ve Davranış Ölçeği

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Güvenirlik Analizi İşlem Özeti.....	108
Tablo 2: Güvenirlik İstatistikleri.....	108
Tablo 3: Değişken İstatistikleri.....	109
Tablo 4: Değişkenlerin Toplam İstatistik Değerleri.....	110
Tablo 5: Ölçek İstatistikleri.....	111
Tablo 6: Güvenirlik Analizi İşlem Özeti.....	111
Tablo 7: Güvenirlik İstatistikleri.....	112
Tablo 8: Değişken İstatistikleri.....	112
Tablo 9: Değişkenlerin Toplam İstatistik Değerleri.....	116
Tablo 10: Ölçek İstatistikleri.....	121
Tablo 11: Güvenirlik Analizi İşlem Özeti.....	121
Tablo 12: Güvenirlik İstatistikleri.....	122
Tablo 13: Değişken İstatistikleri.....	122
Tablo 14: Değişkenlerin Toplam İstatistik Değerleri.....	124
Tablo 15: Ölçek İstatistikleri.....	125
Tablo 16: Güvenirlik Analizi İşlem Özeti.....	125
Tablo 17: Güvenirlik İstatistikleri.....	126
Tablo 18: Değişken İstatistikleri.....	126
Tablo 19: Değişkenlerin Toplam İstatistik Değerleri.....	128
Tablo 20: Ölçek İstatistikleri.....	130
Tablo 21: Frekans Analizi İstatistikleri.....	131
Tablo 22: Son 12 ayda kişisel gelirinizin giderlerinizi karşılamadığı bir zaman oldu mu?.....	132
Tablo 23: Aşağıdaki ifadeleri doğru ya da yanlış olarak değerlendiriniz? (Yüksek enflasyon yaşam maliyetinin hızlı şekilde arttığı anlamına gelir.).....	132
Tablo 24: Aşağıdaki ifadeleri doğru ya da yanlış olarak değerlendiriniz? (Hisse senedi piyasalarında farklı şirketlerin hisse senetlerine yatırım yapılarak risk azaltılabilir.)....	133
Tablo 25: Aşağıdaki ifadeleri doğru ya da yanlış olarak değerlendiriniz? (Eğer paranızı birden fazla yatırım aracında değerlendiriyorsanız, tüm paranızı kaybetmeniz çok düşük bir ihtimaldir.).....	134
Tablo 26: Frekans Analizi İstatistikleri.....	134

Tablo 27: Şirketiniz ithalat/ihracat faaliyetinde bulunuyor mu?.....	135
Tablo 28: Cinsiyetiniz?.....	135
Tablo 29: Frekans Analizi İstatistikleri.....	136
Tablo 30: Aşağıdaki finansal ürünlerden hangileri hakkında bilgi sahibisiniz? 2 (a) bireysel emeklilik fonu.....	137
Tablo 31: Aşağıdaki finansal ürünlerden hangileri hakkında bilgi sahibisiniz? 2 (a) mortgage_kredisi.....	137
Tablo 32: Aşağıdaki finansal ürünlerden hangileri hakkında bilgi sahibisiniz? 2 (a) teminatsız banka kredisi.....	138
Tablo 33: Aşağıdaki finansal ürünlerden hangileri hakkında bilgi sahibisiniz? 2 (a) kredi kartı.....	138
Tablo 34: Aşağıdaki finansal ürünlerden hangileri hakkında bilgi sahibisiniz? 2 (a) cari hesap.....	139
Tablo 35: Aşağıdaki finansal ürünlerden hangileri hakkında bilgi sahibisiniz? 2 (a) tasarruf hesabı.....	139
Tablo 36: Aşağıdaki finansal ürünlerden hangileri hakkında bilgi sahibisiniz? 2 (a) hisse senetleri.....	140
Tablo 37: Aşağıdaki finansal ürünlerden hangileri hakkında bilgi sahibisiniz? 2 (a) döviz tevdiat hesabı.....	140
Tablo 38: Aşağıdaki finansal ürünlerden hangileri hakkında bilgi sahibisiniz? 2 (a) sukuk(kira sertifikası).....	141
Tablo 39: Aşağıdaki finansal ürünlerden hangileri hakkında bilgi sahibisiniz? 2 (a) türev ürünler.....	142
Tablo 40: Şu anda bu ürünlerden hangilerine sahipsiniz? 2 (b) bireysel emeklilik fonu.....	142
Tablo 41: Şu anda bu ürünlerden hangilerine sahipsiniz? 2 (b) yatırım fonu.....	143
Tablo 42: Şu anda bu ürünlerden hangilerine sahipsiniz? 2 (b) mortgage kredisi.....	143
Tablo 43: Şu anda bu ürünlerden hangilerine sahipsiniz? 2 (b) teminatlı banka kredisi.....	144
Tablo 44: Şu anda bu ürünlerden hangilerine sahipsiniz? 2 (b) teminatsız banka kredisi.....	144
Tablo 45: Şu anda bu ürünlerden hangilerine sahipsiniz? 2 (b) kredi kartı.....	144
Tablo 46: Şu anda bu ürünlerden hangilerine sahipsiniz? 2 (b) cari hesap.....	145
Tablo 47: Şu anda bu ürünlerden hangilerine sahipsiniz? 2 (b) tasarruf hesabı.....	145

Tablo 48: Şu anda bu ürünlerden hangilerine sahipsiniz? 2 (b) hisse senetleri.....	146
Tablo 49: Şu anda bu ürünlerden hangilerine sahipsiniz? 2 (b) döviz tevdiat hesabı...	146
Tablo 50: Şu anda bu ürünlerden hangilerine sahipsiniz? 2 (b) sukuk(kira sertifikası).....	147
Tablo 51: Şu anda bu ürünlerden hangilerine sahipsiniz? 2 (b) türev ürünler.....	147
Tablo 52: Son 2 yılda bu finansal ürünlerden hangilerine yatırım yaptınız/hangilerini elinizde bulunduruyorsunuz? 2 (c) bireysel emeklilik fonu.....	148
Tablo 53: Son 2 yılda bu finansal ürünlerden hangilerine yatırım yaptınız/hangilerini elinizde bulunduruyorsunuz? 2 (c) mortgage kredisi.....	148
Tablo 54: Son 2 yılda bu finansal ürünlerden hangilerine yatırım yaptınız/hangilerini elinizde bulunduruyorsunuz? 2 (c) teminatsız banka kredisi.....	148
Tablo 55: Son 2 yılda bu finansal ürünlerden hangilerine yatırım yaptınız/hangilerini elinizde bulunduruyorsunuz? 2 (c) kredi kartı.....	149
Tablo 56: Son 2 yılda bu finansal ürünlerden hangilerine yatırım yaptınız/hangilerini elinizde bulunduruyorsunuz? 2 (c) cari hesap.....	149
Tablo 57: Son 2 yılda bu finansal ürünlerden hangilerine yatırım yaptınız/hangilerini elinizde bulunduruyorsunuz? 2 (c) tasarruf hesabı.....	150
Tablo 58: Son 2 yılda bu finansal ürünlerden hangilerine yatırım yaptınız/hangilerini elinizde bulunduruyorsunuz? 2 (c) sigorta.....	150
Tablo 59: Son 2 yılda bu finansal ürünlerden hangilerine yatırım yaptınız/hangilerini elinizde bulunduruyorsunuz? 2 (c) hisse senetleri.....	150
Tablo 60: Son 2 yılda bu finansal ürünlerden hangilerine yatırım yaptınız/hangilerini elinizde bulunduruyorsunuz? 2 (c) tahvil bono.....	151
Tablo 61: Son 2 yılda bu finansal ürünlerden hangilerine yatırım yaptınız/hangilerini elinizde bulunduruyorsunuz? 2 (c) döviz tevdiat hesabı.....	151
Tablo 62: Son 2 yılda bu finansal ürünlerden hangilerine yatırım yaptınız/hangilerini elinizde bulunduruyorsunuz? 2 (c) sukuk(kira sertifikası).....	151
Tablo 63: Son 2 yılda bu finansal ürünlerden hangilerine yatırım yaptınız/hangilerini elinizde bulunduruyorsunuz? 2 (c) türev ürünler.....	152
Tablo 64: Bu finansal ürünü seçerken kararınızı en fazla etkileyen bilgi kaynağı hangisidir?.....	152
Tablo 65: Son 12 aydır hangi yollarla tasarruf ediyorsunuz?.....	153
Tablo 66: Temel gelir kaynağınızı kaybederseniz, borç almadan ve maddi varlıklarınızı elinizden çıkarmadan genel giderlerinizi ne kadar karşılayabilirsiniz?.....	154

Tablo 67: Tasarruf mevduatınızın yıllık getirisi %1 ve aynı dönemde enflasyon oranı %2 ise yıl sonunda satın alma gücünüz ne olmuştur?.....	154
Tablo 68: Hangi işlemlerde finansal danışmanlık hizmeti alıyorsunuz?.....	155
Tablo 69: İşletmenizin faaliyette bulunduğu süre?.....	155
Tablo 70: İşletmede çalışan sayısı?.....	156
Tablo 71: Eğitiminiz?.....	156
Tablo 72: Frekans Analizi İstatistikleri.....	157
Tablo 73: Finansal bilgi düzeyinizi ne kadar yeterli görüyorsunuz?.....	157
Tablo 74: Lütfen aşağıdaki finansal davranışları hangi sıklıkla yaptığınızı 1'den 5'e kadar numaralandırınız (Bir şeyi satın almadan önce, satın alma gücüm olup olmadığını düşünürüm).....	158
Tablo 75: Lütfen aşağıdaki finansal davranışları hangi sıklıkla yaptığınızı 1'den 5'e kadar numaralandırınız (Faturalarımı her zaman zamanında öderim.).....	158
Tablo 76: Lütfen aşağıdaki finansal davranışları hangi sıklıkla yaptığınızı 1'den 5'e kadar numaralandırınız (Finansal işlerimi daima yakından takip ederim.).....	159
Tablo 77: Lütfen aşağıdaki finansal davranışları hangi sıklıkla yaptığınızı 1'den 5'e kadar numaralandırınız (Uzun vadeli finansal hedefler belirlerim ve daima bunlara ulaşmaya çalışırım.).....	159
Tablo 78: Aşağıdaki ifadelere ne kadar katılıyorsunuz? (Yatırım yaparken paramın bir kısmını riske edebilirim.).....	160
Tablo 79: İşletmenin aylık olarak giderlerini karşılamada ne kadar zorlanıyorsunuz?.....	160
Tablo 80: Frekans Analizi İstatistikleri.....	161
Tablo 81: Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Bileşik Faiz).....	162
Tablo 82: Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Hesap Bildirim Cetveli).....	162
Tablo 83: Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Temerrüt Faizi).....	163
Tablo 84: Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Hazine Bonusu).....	163
Tablo 85: Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Devlet Tahvili).....	164
Tablo 86: Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (EFT).....	164

Tablo 87: Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Virman).....	165
Tablo 88: Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Dask).....	165
Tablo 89: Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Vadeli Mevduat).....	166
Tablo 90: Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Döviz Tevdiat Hesabı).....	166
Tablo 91: Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Yatırım Fonu).....	167
Tablo 92: Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Bireysel Emeklilik Sistemi).....	167
Tablo 93: Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Repo).....	168
Tablo 94: Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Ters Repo).....	168
Tablo 95: Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Bilanço/Gelir Tablosu).....	169
Tablo 96: Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Eurobond).....	169
Tablo 97: Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Leasing).....	170
Tablo 98: Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Factoring)...	170
Tablo 99: Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Geçici Vergi Beyannamesi).....	171
Tablo 100: Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Gelir Vergisi Beyannamesi).....	171
Tablo 101: Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (KDV Beyannamesi).....	172
Tablo 102: Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Muhtasar Beyanname).....	172
Tablo 103: Tanımlayıcı İstatistiksel Değerler.....	173
Tablo 104: Tanımlayıcı İstatistiksel Değerler.....	176
Tablo 105: Tanımlayıcı Veri İstatistikleri.....	180
Tablo 106: Varyansların Homojenliği Testi.....	181
Tablo 107: ANOVA(Tek Yönlü Varyans Analizi).....	181
Tablo 108: Tukey Testine Ait Çoklu Karşılaştırma Değerleri.....	182
Tablo 109: Alt Homojen Grup İstatistikleri.....	184

Tablo 110: Tanımlayıcı Veri İstatistikleri.....	185
Tablo 111: Varyansların Homojenliği Testi.....	185
Tablo 112: ANOVA (Tek Yönlü Varyans Analizi).....	186
Tablo 113: Tamhane Testine Ait Çoklu Karşılaştırma Değerleri.....	186
Tablo 114: Tanımlayıcı Veri İstatistikleri.....	189
Tablo 115: Varyansların Homojenliği Testi.....	190
Tablo 116: ANOVA (Tek Yönlü Varyans Analizi).....	190
Tablo 117: Tamhane's Testine Ait Çoklu Karşılaştırma Değerleri.....	191
Tablo 118: Grupların İstatistiksel Değerleri.....	193
Tablo 119: Bağımsız İki Örneklem T-Testi.....	193
Tablo 120: Grupların İstatistiksel Değerleri.....	195
Tablo 121: Bağımsız İki Örneklem T-Testi.....	195
Tablo 122: Korelasyon.....	197
Tablo 123: Korelasyon.....	198
Tablo 124: Değişken Giriş Yöntemi.....	200
Tablo 125: Model Özeti.....	201
Tablo 126: Anova ^b /Regresyon Modeli Uyumu.....	201
Tablo 127: Regresyon Modeline İlişkin Katsayılar.....	202

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Yatırım Kararı Alma Süreci.....	33
Şekil 2: Kobi'lerin Dış Ticaretteki Pay Grafiği, 2011-2013.....	38
Şekil 3: 2013 Yılı İhracat.....	39
Şekil 4: 2013 Yılı İthalat.....	39
Şekil 5: Özel Bankacılık Çalışanlarına Yönelik Bir Araştırmada Nakit Akışını Yönetmede Başarı Oranı.....	61
Şekil 6: Kriz Sistemini Etkileyen Faktörler.....	75
Şekil 7: Kosgeb Veritabanında Kayıtlı İmalat Sanayi Kobi'lerinde Çalışanların Eğitim Düzeyi.....	80
Şekil 8: İzmir İlinde Faaliyet Gösteren Kobi Yöneticilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Geliştirilebilmesine Yönelik Model Önerisi.....	213

EKLER LİSTESİ

EK 1: Araştırmada Kullanılan Anket Formu

ek s.238

GİRİŞ

Yürütülen tez çalışması, İzmir İli'nde faaliyet gösteren Küçük ve Orta Ölçekli İşletme Yöneticilerinin, finansal okuryazarlık düzeylerini belirleyebilmek amacıyla hazırlanmaktadır. Bireysel ve örgütsel ihtiyaçların çoğu, Kobi'ler aracılığıyla karşılanmaktadır. Üretim veya hizmet işletmelerinin çoğunluğu ya Kobi olmakta ya da holding gibi daha büyük yapıların belli işlevlerini yine kobi'ler karşılamaktadır. Yaşam koşulları içerisinde bu derece yoğun bulunmaları nedeniyle, Küçük ve Orta Ölçekli İşletme örgütlerinin finansal eğitim düzeyleri, bu yapıların süreklilikleri açısından öncelikli ihtiyaç alanlarından biri olarak görülmektedir. Dolayısıyla Kobi'ler, finansal hayatımızın neredeyse tümüne yön vermektedir. Bu anlamda, başat aktör durumunda olan kobi yöneticilerinin finansal eğitim düzeyleri de aynı oranda önem arz etmektedir.

Araştırma çalışması boyunca edinilen bilgiler, temel sorunları sermaye yetersizliği olan Kobi'lerin, bu sorunu aşabilmek için öncelikle finansal bilgiye sahip olmaları gerektiğini işaret etmektedir. Nitekim Kobi'ler, yapı itibarıyla, aile şirketi zihniyetine sahip olduklarından, finansal bilgi eksikliklerinin farkındalığına erişememekte ve herhangi bir finansal danışmanlık hizmetini de kabullenememektedirler. Üretimden pazarlamaya, muhasebeden insan kaynaklarına ve özellikle finansal alana kadar birçok alanda yetersiz kalabilmektedirler. Sınırlı bir sermayeyle oluşan Kobi girişimciliğinin önemli bir oranının genellikle finansal bilgi eksikliğinden ötürü, kurulduktan itibaren birkaç yıl içerisinde hayatını sonlandırdığı görülmektedir. Yönetim yapısında da sorunlar yaşayan Kobiler, büyük oranda tek bir yönetici nezdinde hareket ettiklerinden, oluşturulan yapının sürekliliği de çoğunlukla bir tek yönetici eline bırakılmaktadır. İmalat, gıda, eğitim, giyim, turizm, sağlık, güvenlik, inşaat sektörü ve daha birçok alanda kobilerle alışveriş içerisinde bulunduğu söylenebilir. Finansal hayata bu kadar nüfuz etmeleri sebebiyle denilebilir ki; Kobi yöneticileri, örgütün sürekliliği için öncelikle finansal bilgiye sahip olmalı ve finansal eğitimi yönetici kendisinde, bir sorumluluk gibi hissetmelidir. Nitekim yöneticiler, bir örgütü başarıya taşıyan en yetkili aktör niteliğindedir.

Yönetici ‘bütünsel’ bir bakış açısına sahip olmalıdır. Kobi örgütleri de, çevre faktörü ile bir bütün olarak değerlendirilmelidir. Bu bütün içerisinde işletme örgütünün faaliyetlerini yönlendiren yöneticinin, aldığı kararlarda dolayısıyla finansal anlamda belirli bir düzeydeki eğitime sahip olması gerekmektedir. Finansal çağın beklentilerine göre, yöneticilerin tek başına karar verme yetkisi olmamalıdır. Nitekim yöneticinin görevi, hizmet verdiği yapının sürekliliğini sağlamak adına, çoğunluk için en doğru kararı verebilmektir. Dolayısıyla finansal yaşam koşulları içerisinde Kobi yapılanmaları göz önüne getirildiğinde, finansal eğitim konusunda en sorumlu örgüt katılımcısının da Kobi yöneticileri olduğu, iddia edilebilir.

Finansal olayların, ekonomide süre gelen her şeyi etkilediği düşünüldüğünde, finansal eğitimin önemi kendisini daha çok hissettirmektedir. Finansal eğitim kavramı, ülkemizde hala çok yeni bir kavram olup, çoğu zaman doğru ifade edilememektedir. Finansal eğitim; ekonomi bilgisi demektir, fakat sadece ekonomi bilgisi demek doğru değildir. Diğer yandan muhasebe bilgisi gibi de anlaşılakta ve birbiri yerine kullanılabilir. Bu kavram karmaşıklığını gidermek, yine finansal eğitimle mümkündür. Finansal eğitim; ne sadece ekonomi bilgisi, ne de sadece muhasebe bilgisi demektir. Denilebilir ki; finansal bilgi bu alanlardan bağımsız değildir. Fakat sınırları ekonomi ve muhasebeyi aşacak kadar geniş bir alana sahiptir. Dolayısıyla; finansal bilgi, ekonomi ve muhasebe bilgisini de kapsamakta ama bunlardan daha geniş bir alana sahip olan bir kavramı ifade etmektedir.

Finansal okuryazarlık kavramı, finansal eğitimin ilk basamağı olan ‘temel finansal okuryazarlık’ kavramı olarak genelde ifade edilmektedir. İki aşamadan oluşan ‘finansal okuryazarlık’ kavramının ikinci basamağını ‘ileri düzeydeki finansal okuryazarlık’ kavramı oluşturmaktadır. Bu çalışmada ifade edilen finansal okuryazarlık kavramının, finansal eğitimin birinci aşamasını oluşturan ‘temel finansal okuryazarlık’ kavramı olduğunu dile getirmek, yerinde olacaktır. Ülkemizde henüz ‘temel finansal okuryazarlık’ kavramı yerleşemediğinden, yazında da ‘temel’ sözcüğü kullanılmayıp, sadece ‘finansal okuryazarlık’ kavramı kullanılmaktadır. Dolayısıyla yürütülen tez çalışmasında, İzmir İli’nde bulunan Küçük ve Orta Ölçekli İşletme Yöneticilerinin temel finansal okuryazarlık düzeyleri incelenmektedir.

Temel araştırma sorusunu ‘İzmir İli’nde faaliyet gösteren Kobi Yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeyi nedir?’ sorusunun oluşturduğu uygulama süresi boyunca, Kobi yöneticilerine; otuz bir sorudan oluşan -bazı soruları çoktan seçmeli olan- bir anket çalışması yöneltilmektedir. Birçok temel finansal bilgi ve ifadenin, Kobi yöneticileri tarafından ne kadar bilindiğini ve/veya anlaşıldığını sorgulayan soru tiplerine anket çalışmasında yer verilmektedir. Soruların ölçek ve tabanlarına göre gruplandırılarak; finansal kavram bilinci, finansal davranışlar ve finansal okuryazarlık düzeyi olarak adlandırılması uygun görülmektedir. Oluşturulan araştırma değişkenleriyle, Kobi yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeyine yönelik bir sonuca ulaşılmaya çalışılmaktadır.

Anket çalışmasında yer alan veriler aracılığıyla, uygulama kitlesi İzmir’deki Kobi yöneticileri olan uygulama aşamasında, öncelikle soru tabanlarına ve ölçeklerine göre güvenilirlik ve frekans analizleri gerçekleştirilmektedir. Betimsel istatistiklerin tamamlanabilmesi açısından, likert ölçek tipi değişkenlerinin genel ortalama ölçek oranları belirlenmektedir. Uygun görülen betimsel istatistikler sonrasında, sekiz boyutta dört çeşit istatistiksel analiz gerçekleştirilmektedir. İlk analiz aşamasını varyans analizi oluşturmaktadır. Katılımcıların yetkili kılındığı örgütün çalışan sayıları ile finansal davranışları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır? Araştırma sorusundan hareketle, varyans analizinin birinci hipotezini ‘Katılımcıların finansal davranışları, yetkili kılındıkları örgütün çalışan sayılarına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.’ ifadesi oluşturmaktadır. ‘Katılımcıların finansal kavram bilinci, yetkili kılındıkları örgütün çalışan sayılarına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.’ ifadesi ise, varyansın ikinci hipotezini oluşturmaktadır. Katılımcıların eğitim durumları ile finansal okuryazarlık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır? Araştırma sorusundan yola çıkarak anovanın üçüncü hipotezini ‘Katılımcıların finansal okuryazarlık düzeyleri, eğitim durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.’ ifadesi oluşturmaktadır. İkinci aşamada t-testi gerçekleştirilmektedir. Katılımcıların ithalat ihracat faaliyetleri ile finansal davranışları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır? Araştırma sorusundan hareketle ‘Katılımcıların finansal davranışları, ithalat/ihracat faaliyetlerine göre anlamlı bir

farklılık göstermemektedir.’ ifadesi t-testinin birinci hipotezini oluşturmaktadır. Katılımcıların ithalat ihracat faaliyetleri ile finansal kavram bilinci arasında anlamlı bir ilişki var mıdır? Araştırma sorusundan hareketle de, t-testinin ikinci hipotezini ‘Katılımcıların finansal kavram bilinci, ithalat/ihracat faaliyetlerine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.’ ifadesi oluşturmaktadır. Üçüncü aşamada korelasyon analizi gerçekleştirilmektedir. Katılımcıların finansal davranışları ile finansal okuryazarlık düzeyleri arasında doğrusal bir ilişki var mıdır? Araştırma sorusundan hareketle korelasyonun birinci hipotezini ‘Katılımcıların finansal davranışları ile finansal okuryazarlık düzeyleri arasında doğrusal bir ilişki yoktur.’ ifadesi oluşturmaktadır. Katılımcıların finansal kavram bilinci ile finansal okuryazarlık düzeyleri arasında doğrusal bir ilişki var mıdır? Araştırma sorusundan hareketle de korelasyonun ikinci hipotezini ‘Katılımcıların finansal kavram bilinci ile finansal okuryazarlık düzeyleri arasında doğrusal bir ilişki yoktur.’ ifadesi oluşturmaktadır. Araştırmanın dördüncü aşamasında ise regresyon analizi gerçekleştirilmektedir. Finansal okuryazarlık düzeyinin finansal davranışlar üzerinde anlamlı bir etkisi var mıdır? Araştırma sorusundan hareketle ‘Finansal okuryazarlık düzeyinin finansal davranışlar üzerinde anlamlı bir etkisi yoktur.’ ifadesi, regresyon analizinin hipotezini oluşturmaktadır.

Tez çalışmasının evrenini Kobi yöneticilerinin oluşturması, Kobi’lerin finansal piyasadaki öneminden ileri gelmektedir. Nitekim Kobi’ler, karşıladıkları istihdam ihtiyacı, üretim yapılarındaki esneklik, piyasalara kolay uyum sağlama ve bölgeler arasındaki finansal dengesizliğin azalmasında, önemli bir paya sahiptir.

İstihdam başta olmak üzere, birçok konuda finansal hayatı şekillendiren Kobi yöneticilerinin, buldukları konumu taşıyacak finansal eğitime sahip olamamaları, örgüt katılımcılarını da olumsuz etkileyebilmektedir. Yüz yüze anket çalışması süresince genel olarak, finansmana erişimde sorun yaşadıklarını ileri süren ve bunu finansal eğitim için engel olarak gördüklerini dile getiren Kobi yöneticileri için, o zaman çözüm süreci nasıl olabilir? Yürütülen tez çalışması, araştırma süresi sonucunda, bu doğrultuda öneriler sunmaktadır.

Tezin amacı doğrultusunda, araştırma evrenini; Küçük ve Orta Ölçekli İşletme Yöneticileri, örneklemini ise; İzmir İli'nde faaliyet gösteren Kobi Yöneticileri oluşturmaktadır. Anket soruları OECD tarafından gerçekleştirilen 'Measuring Financial Literacy: Questionnaire and Guidance Notes for Conducting an Internationally Comparable Survey of Financial Literacy/INFE 2011' ve 'Supplementary Questions for the OECD INFE Financial Literacy Core Questionnaire/INFE March 2012' çalışmalarından derlenmektedir. Tez çalışmasının amacı doğrultusunda hazırlanan sorular, öncelikle kavram ve anlam karmaşıklığını önleyebilmek amacıyla, belirli değişken gruplarına bölünmektedir. Bu bağlamda, değişkenlerin, betimsel istatistiklerinin gerçekleştirildiği aşamada net olarak sunulduğunu belirtmek, faydalı olacaktır. Ulaşılan datalar; SPSS 18 programında analiz edilerek, uygulama aşamasında, önerilerle beraber sunulmaktadır.

Birinci bölümde, Kobi'ler, küresel piyasa perspektifiyle incelenmektedir. Kobi'lerin yönetim yapısı, finansal yönetim uygulamalarıyla, finansmana erişim sorunları, bütçe kontrolü, tasarruf-yatırım süreci, vergi yükü ve dış ticaret faaliyetleri, bu alanlarda yapılan araştırma sonuçlarıyla anlatılmaya çalışılmaktadır. Yer verilen alanlar, finansal bilginin Kobi'ler için önemi kapsamında değerlendirilmektedir.

İkinci bölümde, finansal okuryazarlık bilinci ve bu bilinçle sağlanan finansal davranışlar açıklanarak, finansal okuryazarlık kavramının önemini arttıran etkenlerin, Kobi'lerin yapısal boyutları ile olan ilişkisi incelenmektedir. Finansal okuryazar olmanın Kobi'lere sağladığı yararlar; finansal sistem, finansal takip düzeyi ve finansal krizler kapsamında incelenerek, finansal tabana yayılma stratejisinin gerekliliği açıklanmaya çalışılmaktadır. Devamında küresel Kobi dünyasının yönetici sorumluluklarında finansal okuryazarlığın önemi belirtilerek, bunu; konu ile ilgili sahada yapılan araştırma bilgileri izlemektedir.

Üçüncü ve son bölümde ise, İzmir İli'nde faaliyet gösteren Kobi Yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesine yönelik olarak yürütülen bir uygulama süreci ve bu uygulamanın değerlendirilmesiyle birlikte, sonucu sunulmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELER

1.1. KÜRESEL PİYASADA KOBİ'LER

Kobi'lerin ülke ekonomisindeki rolleri ihmal edilemez boyutlardadır. Bilindiği gibi Kobi'ler gelişmiş ve gelişmekte olan bütün ülkelerde gerek toplam işletmelerin ve gerekse toplam istihdamın önemli bir kısmını oluşturmaktadır, üretim, ihracat ve katma değer içinde önemli bir yere sahip bulunmaktadır (Erol, 2010: 165). Küreselleşme ile birlikte ülkeler arasındaki sınırların kalkmasıyla neredeyse tüm dünyanın tek pazar haline geldiği düşünüldüğünde, işletmeler arasında yaşanan rekabetin büyüklüğü ve yoğunluğu daha iyi anlaşılacaktır (Sucu, 2010: 1).

'Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler' ana tanımını içinde, Kobi'lere ilişkin çeşitli tanımlar bulunmaktadır. Kobi tanımlarında genellikle 3 ölçüt ön plana çıkmaktadır. Söz konusu ölçütler; firmanın çalıştırdığı personel ya da işçi sayısı, bilanço değerleri ve bağımsızlık ölçütleridir. Bağımsızlık ölçütünden kasıt, bir firmanın sermayesi ve hissesinin %25'den fazlasının bir büyük sermaye grubuna ait olmamasıdır. Buna göre firmanın kobi olabilmesi için, hisse payı içinde büyük sermayenin payının %25'den az olması gerekir. Kobi tanımları ülkeden ülkeye değişebilmekte, hatta aynı ülke içinde farklı kurumlar tarafından farklı tanımlamalar yapılmaktadır (Parlakkaya, 2011: 344). Kobi tanımının doğru yapılabilmesi için, benzer ekonomik ve idari yapıdaki işletmelerin sınıflandırılması ve küçük, orta ve büyük ölçekli işletme eşiklerinin iyi belirlenmesi, işletmeler arasında farklılıklar gösteren eşik değerlerin neler olduğunun ve sınıflamada hangi büyüklüğün kullanılması gerektiğinin iyi tespit edilmesi gerekmektedir (Narin ve Akdemir, 2006: 44). Bir başka açıdan ise Kobi 'işletmenin hem sahibi hem de yöneticisi durumunda olan, çevresinin dışına çıkmamış lokal faaliyetlerde bulunan, yalnızca öz kaynakları ile finanse edilen işletmeler' şeklinde ifade edilmektedir. Bütün tanımların ortak bir sonucu olarak Kobi'lerin az sayıda insan çalıştıran, çok büyük finansal kaynaklara sahip olmayan, ortaklar tarafından yönetilen sektörde lider ve öncü olabilecek kadar büyük olmayan işletmeler Kobi tanımlaması içinde yer almaktadır (Özdemir ve Karaca, 2007: 4).

Dünya’da ve Türkiye’de Kobi’ler ekonomik hayatta sağladıkları avantajlarına karşılık önemli sorunlarla da karşı karşıya kalmaktadırlar. Ekonomideki işletme sayıları arasındaki yüzdelerinin çokluğu nedeniyle bu sorunları bilmek ve bu işletmelerin karşılaşılabilecekleri sorunlarının çözümüne yardımcı olmak için çok önemlidir. İşletmelerin karşılaştıkları bu sorunları; finansal kaynak yetersizliği, yeterli kalifiye eleman temin edilememesi ve hizmet içi eğitimin eksikliği nedeniyle yaşanan problemler, mali olanaklar nedeniyle yeni teknolojilerden yararlanılamaması, üretimle ilgili hammadde ve malzeme temininde yaşanan güçlükler ve pazarlama, Ar-ge, kapasite kullanımları, teşvikler, kredi temininde yaşanan zorluklar şeklinde sıralayabiliriz (Bilici, 2007: 387). Burada özellikle devlete önemli görevler düşmektedir. Alınan kredilerin ödenmesinde kolaylık sağlanması, vadenin uzatılması veya ucuz kredi sağlanması gibi bazı önlemler alınmalıdır (Emir ve Eyüboğlu, 2015: 42).

Küreselleşme, son yıllarda bilişim, iletişim ve ulaşım teknolojilerindeki baş döndürücü gelişmeler, yeni ortaya çıkan pazarlar, müşterilerde tüketici bilincinin gelişmesi ile birlikte beklentilerin artması ve çeşitlenmesi, bilginin tüm organizasyonlar için büyük önem kazanması işletmeleri değişime zorlamaktadır (Sucu, 2010: 1). Büyük firmalar Dünya ekonomileri için Kobi’lere oranla daha aktif bir role sahip olsalar da, sonuçta Kobi’lerde büyük firmalar için çok önemli roller üstlenmektedir. Örneğin bugün birçok büyük firma Kobi’lerle işbirliği içinde çalışmaktadır. Kobi’ler büyük ölçekli firmalara hizmet sağlayarak onlara yardımcı olmakta ve onları desteklemektedir. Fakat bütün bunların yanında Kobi’ler büyük işletmelere göre çok daha zayıf olan mali yapıları ve yine bu firmalara göre çok daha düşük imkânlara sahip olmaları nedeniyle, gerek iç gerek dış çevreden kaynaklanan birçok problemle karşı karşıyadır. Üretim, yönetim, pazarlama, finans ve benzeri birçok alanda sıkça karşılaştıkları bu problemler Kobi’lerin yaptıkları girişimlerin başarısızlığa uğramasına neden olmaktadır (Emir ve diğerleri, 2012: 122-123). Ayrıca Kobi’lerin rekabet başarılarını geliştirmek ve sürekli kılmak için uyguladıkları ve geliştirdikleri yeni arayışlar, farklı işletme stratejilerinin geliştirilmesini sağlamıştır. (Akdemir, 2010: 321).

Kobi'lerin sahip olduğu en önemli avantajları esneklik, yoğunlaşma ve işletme içi haberleşme konularında ortaya çıkmaktadır. Pazarlama, üretim ve Ar-Ge konularında karar verme sürecinde etkin davranabilme becerisi küçük işletme ortamında daha kolay sağlanabilmektedir. Küçük işletmelerin yenilik faaliyetlerinde avantajlarının, motivasyon, düşük maliyetler, geliştirme çabalarının kısalığı (karar verme hızından dolayı) ve değişen tüketici tercihleri karşısında üretim sürecinde değişimleri büyük işletmelere oranla daha hızlı gerçekleştirmelerini sağlayan esnek bir yapıya sahip olmaları noktalarında ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte yenilikleri yapma ve uygulama süreci Kobi'lerde büyük işletmelere göre daha kolay gerçekleştirilmekte ve stratejik yapılanmalarında yenilik faaliyetlerini kullanarak rekabetçi üstünlükler elde edebilmektedirler. Kobi'lerde, Ar-Ge departmanına rastlamak oldukça zor olmakla birlikte birçok endüstride ürün ve teknoloji yeniliklerinin Kobi'lerden kaynaklandığı bilinmektedir. Tüm dünya ekonomisi dikkate alındığında işletmelerin %95'ini oluşturan Kobi'lerin yeni rekabet ortamının gereği; fırsatlardan yararlanarak yenilik yönetimini stratejik bir boyutta değerlendirmesi ve mevcut tehditleri de fırsata dönüştürmeye çalışması gerekmektedir (Akgemci ve diğ., 2005: 152).

Kobi'lerin işlevsel avantajları risk alma, motivasyon, düşük düzeyde bürokrasi, girişimsel yönetim ve çalışma, uzmanlık, esneklik ve yönetim takımlarının müşterilere olan yakınlığından kaynaklanırken; potansiyel dezavantajları ise yüksek maliyetler, dar ve kısıtlı alanda çalışma, düşük deneyim ve öğrenme eğrilerine sahip olma, alt yapı olanakları eksikliği, profesyonel yönetim açısından yaşanan zafiyet ve Ar-Ge kapasitesinin yetersizliğinden kaynaklanmaktadır. Uluslararası rekabetin önemli olduğu günümüzde makro düzeyde rekabet gücü sağlayamadan sektörel ve örgütsel düzeyde rekabet gücünü koruyabilmek ve geliştirebilmek oldukça güçtür. Küreselleşmenin uluslararası pazarlarda faaliyetlerini sürdürmeleri için zorladığı Kobi'lerin uluslararası alanda rekabet gücünü artıracak politikalara önem vermeleri ve mikro düzeydeki önlemleri makro politikalarla desteklemeleri gerekmektedir (Akgemci ve diğ., 2005: 139-144).

Özellikle son dönemdeki çalışmalar incelendiğinde Kobi'lerin karşılaştıkları sorunlar üzerine pekçok araştırma yapıldığı görülmektedir (Emir ve dir., 2012: 124). Yapılan bir çalışmanın amacı, Çorum Kobi'lerinde globalleşme sürecinde bilgi teknolojileri kullanımının Çorum Kobi'lerine katkılarıdır. Araştırma bulgularına göre; işletmelerde başarının daha üst noktalara çıkarılabilmesi için, küreselleşme çerçevesinde, küresel politikalara uyum sağlayacak ve bu perspektifle düşünecek yönetici kadrosunun oluşturulması gerektiği, bilgi teknolojileri kullanımının her departmanda daha dengeli dağılımının gerekliliği ve eğitim kurumlarıyla işbirliği yapılması sağlanması gerekliliğidir (Kendirli ve diğ., 2009: 508-512).

Günümüzde, özellikle gelişmiş ülkelerdeki pekçok işletme tarafından uygulanmaya başlayan ve önemi giderek artan bilgi yönetimi yaklaşımını tanımlamak gerekirse bilgi yönetimi; örgütün hedefleri doğrultusunda enformasyon teknolojilerinden ve insan kaynaklarından faydalanılarak örgütteki bilgi stokunun genişlemesini amaçlayan stratejik bir yönetim süreci olmaktadır. Bilgi yönetiminin temeli olan bilgi kavramı ise; veri ve enformasyon süreçlerinden geçtikten sonra bilgi haline gelmekte ve bir anlam kazanmaktadır. İnsanlar bilginin peşinden koşmakta çünkü bilginin işlerinde başarılı olmalarını sağlayacağını düşünmektedir. Belirsizlik durumunda en çok aranan çare bilgi olmaktadır. Örgütlerde bilgi için gerçek bir pazar bulunmaktadır. Bilgi pazarında da, diğer ürün ve hizmet pazarlarında ürün alışverişini tatminkâr bir fiyat ile geliştirmek isteyen alıcılar ve satıcılar yer almaktadır. Bu kapsamda yürütülen bir çalışmada, bilgi yönetiminin Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler tarafından ne derece tanındığı, yararlanıldığı konusunda bir durum saptaması yapılmaya çalışılmıştır. Bu çalışmanın ışığı altında görülmektedir ki bilgi yönetimi; Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler tarafından tanınan ve anlam taşıdığı bilinen bir kavramdır. Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler pek çok bilgi yönetimi aracını sıklıkla kullanmakta ve bundan bir fayda sağlayabilmektedir (Kesken ve Eğit, 2005: 84-94).

Küreselleşmenin etkisiyle ülkeler arasında var olan muhasebe uygulamalarındaki farklılıkları ortadan kaldırmak için uygulamaya konulan finansal raporlama standartlarının Kobi'ler bazındaki etkisi de incelenmiştir. Çalışmada bu

amaçla Göller Bölgesi'nde faaliyet gösteren Kobi'lerde muhasebeden sorumlu yöneticilerin Türkiye Finansal Raporlama Standartlarına bakış açıları belirlenmeye çalışılmış ve bu bağlamda muhasebeden sorumlu kobi yöneticilerine göre standartların uygulanması aşamasındaki güçlükleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Küreselleşmenin ve hızlı gelişmenin sonucu olarak, işletme faaliyetlerinin uluslararası düzeyde yoğunlaşması, finansal piyasaların bütünleşmesi ve denetimin gelişimi ile birlikte finansal rapor ve bunları düzenleyen kuralların yeniden oluşturulması zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Bölge Kobi'lerinin başarılı olmasının ülke genelinde olumlu gelişmelere yansımaları olacağı notasından hareketle Göller Bölgesi'ndeki Kobi'lerde muhasebeden sorumlu yöneticilerin görüşleri anket çalışması ile tespit edilmeye çalışılmış, söz konusu bölgede Kobi'lerin muhasebeden sorumlu yöneticilerinin standartlar konusunda tam anlamıyla bilgi sahibi olmadıkları, ancak yararları konusunda olumlu görüşlere sahip oldukları, çalışmayla ortaya çıkarılmıştır. Ancak muhasebeden sorumlu yöneticilerin eğitim düzeyleri farklılaştıkça standartların finansal tabloların hazırlanmasına ve sunulmasına etkilerini ölçen ifadelerle bakış açılarının değiştiği gözlemlenmektedir (Usul ve Özdemir, 2007: 71-81).

Küçük ve Orta Boy İşletmeler hem dünya genelinde hem de Türkiye'de toplam üretimin %100'e yakın bir bölümünü gerçekleştirmektedirler. Erzurum Alt Bölgesinde bu oran %99 civarındadır. Bu kapsamda yapılan bir çalışma ile Erzurum, Erzincan ve Bayburt illerinde oluşan Erzurum Alt Bölgesindeki Kobi'lerin mevcut durumlarını ve genel sorunlarını tespit ederek uygun çözüm yolları önermek amaçlanmaktadır. Bu amaçla, ilgili illerde imalat sanayi işletmelerine 187 adet anket uygulanmıştır. Elde edilen bulgulara göre, bölge işletmeleri geleneksel bir yapıya sahip ve aile işletmesi özelliği göstermektedir. Ayrıca, teşviklerden yararlanılmadığı, ihracata yönelik üretimin az olduğu ve finansman sorununun çok önemli olduğu gibi temel sonuçlara da ulaşılmıştır (Bilici, 2007: 383).

Kobi'lerin karşılaştıkları sorunlar ile bu sorunları ortadan kaldırmaya yönelik olarak planlanan stratejilerin işletme performansına etkisinin araştırıldığı çalışmada, Aksaray ve Mersin illerinde faaliyet gösteren 200 Kobi'den sağlanan veriler Ordinal

Logistic Regression analizine tabi tutulmuştur. Analiz sonucunda, ‘pazarlama stratejilerinin geliştirilmesi’ ve ‘ürün ve hizmetlerin fiyatlandırılması’ sorunlarının ‘genel olarak işletmenin performans düzeyi’ üzerinde etkili olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte, ‘müşteri talebine göre ürün ve hizmet üretme’ ve ‘yeni ürün ve hizmet sunma’ stratejilerine verilen önem ile hem ‘genel olarak işletmenin performans düzeyi’ hem de ‘uzun vadeli hedefleri gerçekleştirmede başarı olasılığı’ nı yüksek düzeyde algılama arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Çelik ve Karadal, 2007: 119).

Yapılan başka bir çalışmada, rekabet sisteminde yaşanan dönüşüm sonucunda ortaya çıkan fırsat ve tehditler karşısında Kobi’lerin üstün ve zayıf yönleri swot analizi perspektifiyle tanımlanmakta, rekabet gücünün artırılması sürecinde yenilik yönetimi faaliyetlerinin stratejik etkisi/önemi irdelenmektedir. Tüm işletmeler için farklılaşan rekabet ortamı Kobi’ler açısından da alışıl gelmişten çok daha farklı bir çerçevede rekabet süreci öngörmektedir. Kobi’ler geliştirecekleri stratejiler ile güçlü yönlerini harekete geçiren, pazardan gelen fırsatları görebilen ve çevik bir şekilde değerlendirebilen yapısal dinamizm kazanmalıdırlar. Son olarak, makro düzeyde Kobi’lere yönelik kısa vadeli geleneksel destekleme yaklaşımı yerine, uzun dönemli, rekabeti destekleyici, girişimciliği ve yenilikçiliği özendirici yaklaşım benimsenmeli, işletmelerin Ar-Ge sistemleri ile ulusal enformasyon ağının dünya ile bütünleşmesi sağlanmalıdır (Akgemci ve diğ., 2005: 139-152).

Yerel teknoloji geliştirmede ve hızla değişen piyasa şartlarına uyum sağlamada Kobi’lerin sahip olduğu esnekliğin önemli olduğu ve bu nedenle değişen dünya piyasalarına büyük ölçek ekonomileriyle değil, Kobi’ler vasıtası ile ulaşılacağı, tüm dünyada kabul görmektedir. Dünyada ve Türkiye’ de Kobi’lerin kalkınmadaki önemi için hazırlanan çalışmada; Kobi’lerin bölgesel kalkınma süreci içinde ülke kalkınmasına katkıları, ülkenin girişimcilikteki tüm enerjisini ve potansiyelinin ortaya çıkarılması demek olduğu ifade edilmiştir (Çatal, 2007: 333-349).

Zengin (2005: 2-15) tarafından yapılan çalışmada, Kobi’lerin kendi içsel sorunlarından çok, içinde faaliyet gösterdikleri ekonominin genel gidişinin Kobi’ler üzerindeki etkileri analiz edilmeye çalışılmıştır. Özet olarak çalışma sonucunda,

ekonomi yönetiminden beklenen, işletmelere müdahale ve değişik yardımlar yapmak yerine, küresel rekabete uygun işletmelerin gelişebileceği sağlıklı bir makroekonomi yaratmak gerekliliği vurgulanmaktadır.

Yapılan çalışmalar sonuç olarak; Kobi'lerin küresel piyasadaki önemine işaret etmektedir. Kobi'lerin hızla gelişen ve değişen dünya konjonktörüne uyum sağlamaları gerekmektedir. Küresel rekabetin hakim olduğu piyasa şartlarında, Kobi'ler bilgilendirilmeli ve süreklilik göstermeleri sağlanmalıdır. Nitekim hiçbir örgüt çevresinden bağımsız bir şekilde hayatını sürdürmemektedir. Başarılı işletme örgütleri, gelişime açık, bilgiyi üreten ve ihtiyaç anında ürettiği bilgidir, işletmenin amaçları doğrultusunda yararlanabilen oluşumlardır. Kobi yöneticileri ise, üstlendikleri sorumluluğun önemini farkındalığına varabilmelidirler.

1.1.1. Kobi' lere Sağlanan Destekler

Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin, ekonomik ve sosyal kalkınmanın sağlanması ve sürdürülebilir olması için yaptığı olumlu katkıları, işsizliğin azaltılması ve yeni istihdam alanı yaratmadaki başarıları, esnek üretim yapısına sahip olmaları dolayısıyla piyasa koşullarında meydana gelen değişimlere hızla adapte olabilmeleri Kobi' leri günümüz dünyasında önemli bir konuma getirmiştir (Tutar ve Ünlüblebici, 2014: 6).

Dünya üzerindeki sayısal hâkimiyetlerinin yanında ülkemizdeki işletmelerin de 2012 yılı itibariyle %99' unu oluşturan Kobi'lerin istihdamda çok önemli bir payı vardır. İstihdam ve işsizlik hem makro düzeyde hem de yerel düzeyde politika yapıcılar açısından önemsenmektedir. Bu nedenle ulusal çapta politikalar geliştirilerek firmalara istihdam etkisi oluşturacak doğrudan ve dolaylı destekler verilmektedir. Bu anlamda özellikle Kobi desteklerinin firmaların performansı üzerinde genelde üretim ve istihdam açısından etkileri olduğu literatürde uzun süreden beri tartışılmaktadır. Ancak desteklerin etkisi hakkında bilimsel verilere dayalı ve bilimsel metotla ölçülmüş, belgelendirilmiş çalışma sayısı sınırlıdır. Dolayısıyla verilen desteklerin istihdam üzerinde ne derece etkili olduğunun bilinmesi birçok yönden önem arz etmektedir (Maden ve diğ., 2014: 97).

Kobi'lere yönelik desteklerin başında, Kobi'lerin teknoloji düzeylerini yükseltme ve finansal olanaklarını iyileştirme hususları gelmektedir. Diğer yandan, Kobi'lerin verimliliklerinin, rekabet güçlerinin ve katma değerdeki paylarının arttırılması, ihracata ve Ar-Ge araştırmalarına yönlendirilmeleri Türkiye'nin en başta gelen amacı olmalıdır (Özdemir ve diğ., 2007: 227).

Kobi'lerin ülke ekonomisine sağladığı katkılar göz önünde bulundurularak desteklenmesi gerektiği dünya ekonomilerinde ve ülkemizde kabul görmüştür (Tutar ve Ünlüleblebici, 2014: 1). Kobi politikalarının oluşturulması ve uygulanmasında birçok kamu ve özel kuruluş görev almaktadır. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı bünyesinde çalışan KOSGEB, Kobi'lere yönelik programların hazırlanması, teknolojik kapasitelerinin geliştirilmesi, eğitim ve bilgi düzeylerinin yükseltilmesi, uygun finansal koşulların sağlanması ve yönetim altyapılarının geliştirilmesi üzerine çalışmalar yapmaktadır. Uzun vadeli kalkınma planları ve yıllık programların hazırlanmasından sorumlu Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (DPT) ise Kobi'lere yönelik makro politikalar belirlemekte ve bu politikaların uygulanmasını sağlamaktadır. Kobi'lere yönelik teşvik programlarının uygulayıcısı olan kurumlar Hazine Müsteşarlığı ile Dış Ticaret Müsteşarlığı (DTM)'dir (Narin ve Akdemir, 2006: 52).

Globalleşen dünyada girişimciliğin artan öneminden, Kobi'lerin özellikleri, sorunları, gelişmelerini destekleyen kurumsal çevreleri ve yapılan faaliyetleri, ayrıca üyesi olduğumuz Sınai İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD) ve üyesi olmaya hazırlandığımız Avrupa Birliği'nin sanayi ve uyum politikaları çerçevesinde küçük işletmelerin yeniden yapılandırılmaları ve destek alabilmeleri için üretilen stratejilerle politikaları konu alan çalışmada; finansman, teknoloji, eğitim, tanıtım, pazarlama ve mevzuat gibi konulardaki düzenlemelerin yanında Türkiye'nin asıl ihtiyacının, tek bir çatı altında toplanmış bir Kobi sektörü olduğu ve tüm ulusça benimsenmiş bir kobi politikası gereği, vurgulanmıştır (Akdeniz, 2005). Meslek kuruluşları olan Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu (TESK) ve Türkiye Ticaret, Sanayi, Deniz Ticaret Odaları, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) Kobi politikalarının uygulanmasında ve belirlenmesinde önemli rol oynamaktadır.

Ayrıca, Kobi'lere finansman sağlanması ve teminat gösterilmesi konularında Halk Bankası, Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Kredi Kefalet Kooperatifleri Birliği (TESKOMB), Kredi Garanti Fonu (KGF), Kobi Borsası destek olmaktadır. Bunların yanısıra Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK), Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı (TTGV), Türk Standartları Enstitüsü (TSE), Türk Patent Enstitüsü (TPE) ve Türk Akreditasyon Kurumu (TÜRKAK) gibi kuruluşlar da Kobi'lere faaliyet alanları kapsamında hizmet vermektedirler. Öte yandan işletmelerin ürettikleri mal ve hizmeti tanıttıkları çevrimiçi bir ağ olan KOBİNET'in de katkıları vardır (Narin ve Akdemir, 2006: 52-53).

TÜBİTAK, üniversite düzeyinde girişimcilik ve yenilikçilik alanlarında iş fikri ve iş planı yarışmaları düzenlemektedir. Üniversite öğrencilerinin yenilikçilik temelli düşünce yeteneğine sahip olmalarını sağlayarak, yenilikçiliği; girişimcilik sürecinin merkezine yerleştiren bir nesil yetişmesine katkıda bulunmak ve böylece girişimcilik ve yenilikçilik içeren iş fikri olan ön lisans, lisans ve lisansüstü öğrencilerine fikirlerini hayata geçirmelerine yönelik uygun ortamı hazırlamak için destek sağlamaktadır. Bu kapsamda ulaşılmaya hedeflenen temel hedefler; ülkenin uluslararası rekabet gücünü arttırmak için bilimsel bilginin ticari değere dönüşmesine katkı sağlamak, gençlerin kendilerine hem maddi hem de manevi anlamda tatmin sağlayacak kariyer hedeflerine katkı sağlayacak bir 'öğrenme ve uygulama' deneyimi sunmak, ülkede etkin çalışabilen, stratejik düşünebilen, küresel entegrasyon sürecini başarıyla yönetebilecek yeni işletmeler kazandırmaktır (Abacı, 2015: 72).

Günümüz dünyasında işletmelerin küresel şartlarda hayatta kalabilmesi için sürekli bir yenilik arayışı ve yarışması içerisinde olması gerekmektedir. Bu doğrultuda ekonomide büyük pay sahibi konumunda olan Kobi'lerin Araştırma-Geliştirme faaliyetlerine önem vermelidir. Bu kapsamda hazırlanan bir çalışma içerisinde Dünya ve Türkiye'deki Ar-Ge eğilimleri ve Kobi'lere yönelik Ar-Ge destekleri araştırılmıştır. Kobi'lere yönelik desteklerin ölçüldüğü çalışmada, Gebze Organize Sanayi Bölgesinde toplamda bulunan 126 firma üzerinden, 30 kobi' ye yönelik anket uygulaması yapılmıştır. Çalışmada genel olarak Kobi'lere yönelik yapılan Ar-Ge desteklerinin üretimde ihracatın almış olduğu payı arttırdığı sonucu ortaya çıkmıştır.

Bu bağlamda işletmelerin alacakları Ar-Ge desteklerinin ve yapacakları Ar-Ge çalışmalarının Kobi'lerin ihracat yoluyla büyümesine ciddi derecede katkı sağlayacağı sonucunu söylemek mümkündür (Türkoğlu ve Çelikkaya, 2011:1-12).

Ekonomik büyümeyi sağlamak amacıyla imalat sanayinde önemli paya sahip olan Kobi'leri desteklemek ve geliştirmek üzere ülkemizde birçok kurum ve kuruluş faaliyet göstermektedir. Bu kurum ve kuruluşlar Kobi'lere sosyal ve finansal destek vermektedir. Finansal desteklerin başında banka kredileri, devlet yardımları ve teşvikler gelmektedir (Tutar ve Ünlüleblebici, 2014: 1-2). Halk Bankasının yanısıra Akbank, Alternatifbank, Citibank, Denizbank, Finansbank, HSBC, Oyakbank, Şekerbank, Dışbank, Ziraat Bankası, Garanti Bankası, İş Bankası, Vakıfbank, Tekfenbank ve Yapı Kredi Bankası' nın da, Kobi'lere yönelik ticaret, sanayi, işletme ve ihracat kredileri vermektedir. Ayrıca Türk Eximbank da, imalatçı ihracatçı veya ihracat bağlantılı mal üreten imalatçı Kobi'lere ihracata hazırlık aşamasındaki finansman ihtiyaçlarının karşılanarak, uluslararası rekabet güçlerinin artırılabilmesi amacıyla destek sağlamaktadır (Narin ve Akdemir, 2006: 54).

Devletler belli teşebbüslere, bölgelere ve sektörlere devlet yardımı sağlayarak bunların rekabet avantajını diğer ülkelerdeki rakiplerine karşı yükseltmektedir (İlhan, 2010: 101). Günümüzde devlet organları, Kobi'lerin sıkıntılarıyla çok yakından ilgilenmekte ve gerekli desteği yapmakta ve böylece istihdam artışı da sağlanmış olmaktadır (Ulusoy ve Akarsu, 2012: 105).

Literatürdeki çalışmalarda banka kredileri-ekonomik büyüme arasındaki ilişki genel olarak 'finansal gelişme ve ekonomik büyüme' bağlamında değerlendirilmekte, banka kredileri veya kredi hacmi; finansal gelişmenin bir göstergesi olarak analize dahil edilmektedir. Kobi'lere sağlanan desteklerin en önemlileri arasında yer alan Kobi kredilerinin ekonomik büyümeye etkilerinin incelendiği bir çalışmada amaç, Kobi'lere kullanılan krediler ile ekonomik büyüme arasındaki nedensellik ilişkisini test etmek ve nedenselliğin yönünü bulmaktır. Ekonometrik analiz sonucuna göre, Türkiye' de Kobi'lere verilen krediler ile ekonomik büyüme arasında, kobi kredilerinin ekonomik büyümenin neden olduğu yönünde bir ilişki bulunduğu sonucuna varılmıştır. Yani 'Türkiye' de Kobi'lere kullanılan krediler

ekonomik gelişmenin nedenidir' sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca yapılan ampirik çalışma ile Güven (2002), Arslan ve Korap (2006), Türedi ve Berber (2010)' in çalışmalarını destekler nitelikte sonuç elde edilmiştir (Tutar ve Ünlüleblebici, 2014: 1-6).

Son yıllarda ülkemizde Kobi'lere yönelik sağlanan kamu destekleri hem tür olarak hem de miktar olarak fazlalaşmıştır. Ayrıca Kobi'lerin eskisine nazaran desteklere ulaşırken daha az prosedürle uğraşmaları sonucunda desteklerden faydalanan işletme sayısında ve verilen destek tutarlarında önemli artışlar meydana gelmiştir. Bunun neticesinde toplumun değişik kesimleri tarafından (vergi mükellefleri, politikacılar, akademisyenler) bu desteklerin Kobi' ler üzerindeki etkisi tartışılmaya başlanmıştır. Bu bağlamda verilen desteklerle ilgili etki değerlendirme çalışmalarının yer aldığı araştırmada, bu desteklerden beklenen faydaların sağlanabilmesi için, hedef ve ihtiyaç analizlerinin doğru şekilde yapılması, uygun araçlarla desteklenmiş programların oluşturulması, uygulamanın düzenli bir şekilde izlenmesi ve gelişmelerin değerlendirilerek, tedbirlerin zamanında alınması gerektiği, bildirilmektedir (Yıldız, 2013: 381-389).

İstihdam ve işsizlik hem makro hem de yerel düzeyde politika yapıcılar tarafından önemli konular olarak görülmektedir. Bu nedenle, çeşitli politikalar aracılığıyla istihdamın artırılması için özellikle Kobi'lere destekler sağlanmaktadır. Bu doğrultuda, 2008-2011 dönemi itibariyle KOSGEB Genel Destek Programı kapsamında sunulan desteklerin istihdam büyümesi üzerindeki etkilerinin ortaya konulması, yapılan bir çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Bu amaca yönelik olarak çalışma, genel destek programındaki desteklerden en az birinden faydalanmış 'deney grubu' ve hiçbir şekilde destek almamış 'kontrol grubu' firmaların istihdam büyüme performansları karşılaştırılarak KOSGEB desteklerinin istihdam büyümesi üzerindeki farklı etkilerinin ortaya konulması amaçlanmaktadır. Isparta ve Burdur illerinde destekten yararlanan firmalar ile bu desteklerden yararlanmayan firmaların istihdam büyümesi arasındaki farklılık araştırılmıştır. Araştırma bulguları, bölgede Kobi desteklerinin firmaların istihdam büyümesi üzerinde anlamlı ve pozitif etkileri olduğunu ortaya koymaktadır (Maden ve diğ., 2014: 95-121).

Ulusoy ve Akarsu (2012: 106-119) hazırladıkları çalışmada, Türkiye’de Kobi’lere yapılan destekler ile istihdam arasındaki bağlantı ele alınarak, Kobi’lerin istihdam üzerindeki etkileri üzerinde durulmuştur. Makalenin amacı ise 1980-2010 yılları arasındaki Kobi’lerle ilgili devlet desteklerini, istatistik verilere dayalı ve grafiklerle analitik olarak ele almak ve Kobi’lerin gerekli desteği almaları halinde ekonomik hayata ve özellikle istihdama önemli katkı sağlayabileceğini ortaya çıkarmaktır. Abacı (2015: 192-247) araştırma çalışmasında, Kobi’lere sağlanan desteklerin kobi’lerin performanslarına ve sağladığı katkılar ile bunlar arasındaki ilişkiler araştırılmak istenmiştir. Bu araştırmaya, Afyonkarahisar ilindeki, Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerden 432’si ile görüşülmüş 218’i anketi doldurarak uygulamaya katılmıştır. Araştırma sonucunda; Kobi’lere sağlanan desteklerin teknoloji, eğitim, finans, makine/teçhizat, pazarlama ve danışmanlık desteklerinin Kobi’lerin ürün kalitesi üzerinde pozitif bir etkiye sahip oldukları görülmüş ve sayılan faktörlerle ürün yeniliği arasında pozitif bir ilişki olduğu ayrıca Kobi’lerin karlılığını doğrudan etkilediği ortaya çıkmıştır.

Ulusal ekonominin önemli bir bölümüne sahip olan Kobi’lerin karşılaştıkları sorunlar; kendi örgüt yapıları, işleyişleri ve davranışlarından kaynaklanan mikro sorunlar ve iktisadi ve sosyal hayatın genel yapısı ve davranışlarından kaynaklanan makro sorunlar şeklinde, genel olarak ikiye ayrılabilir. Kobi performanslarının istenilen düzeye çıkarılabilmesi, sadece kendi işletme düzeyindeki mikro sorunların çözümünü değil, aynı zamanda genel ekonomik istikrarın sağlanmasını da gerekli kılar. Genel ekonomik istikrar sağlanmadan, sorunlu bir makro ekonomi içinde sorunsuz işletmelerin geliştirilmesi pek mümkün görünmemektedir. Kobi’ler, ekonominin genel performansında önemli belirleyici rollere sahip oldukları gibi, aynı zamanda genel ekonomik durumdan beslenen oluşumlardır. (Zengin, 2005: 1).

Kobi’lerin temel problemleri arasında finansman sorunlarının yanısıra yönetim, kurumsallaşamama, pazarlama, teknolojik yeniliklere ayak uyduramama gibi sorunlar da bulunmaktadır. Bu nedenle, Kobi’lere nitelikli bir işletme kredisi sağlansa bile, bu kredinin uygun ve verimli bir alanda etkin bir biçimde değerlendirilmesi sorunuyla yüz yüze gelmesi sıklıkla karşılaşılan bir durumdur. Bu

olgu, kredi tayinlamasını da beraberinde getirmekte ve bir kısır döngüye dönüşmektedir. Sorunun uzun dönemde ve kalıcı olarak aşılabilmesi için Kobi kredilerine ilişkin bütüncül bir yapı oluşturulmalı, sadece kredinin sağlanması değil, kredinin etkin ve verimli kullanılması için bir model geliştirilmelidir. Bir başka deyişle, Kobi nitelikli krediler, oluşturulacak modelle ilişkilendirilerek Kobi'lere yönetim, pazarlama, üretim, teknoloji gibi alanlarda profesyonel destek sağlanmalıdır (Ayrıçay ve Kök, 2009: 128).

Sonuç olarak, Kobi'lerin gelişmesinin ekonomiye katkıları sebebiyle Kobi'lerin her düzeyde desteklenmesi ve sorunlarına çözüm getirilmesi zorunludur (Ulusoy ve Akarsu 2012: 119). Verilen finansal desteklerin özellikle oluşturulacak birimlerle takibi sağlanmalıdır. Geridönüşüm reaksiyonlarına göre Kobi'ler, yönlendirilmelidir.

1.3. KOBİ'LERİN YÖNETİM YAPISI

Ülkemizde şirketlerin karakteristik özelliği, aile şirketi hüviyetine sahip olmalarıdır (Sakallı, 2011: 89). Küçük işletmelerde yönetim tarzı, amaç ve varsayımlar, değerler, sahip/yönetici tarafından ortaya konmakta ve şekillendirilmektedir. Dolayısıyla işletme içinde yöneticinin hırs ve kararlılığı, niyet ve amaçları, varsayımları, ahlaki değerler ve kişilik yapısı, strateji seçiminde önemli rol oynamaktadır. Kobi'lerde işletme sahipleri genellikle, teknik ve idari bir temel eğitim görmeden, pratikten yetişme kişilerdir. İyi bir idareci olabilmek için gerekli olan sağduyu, iyi ve kuvvetli muhakeme ve halkla ilişki kurabilme yeteneklerinin hepsine birden sahip değildirler. Bu sorunlar ise onlara uygun bir eğitim verilmemesinden kaynaklanmaktadır. Kobi'lerin karşılaştıkları yönetim sorunlarını; yönetim ve yönetici sorunları, işletme sahiplerinin teknik kökenli olması, yöneticilerin ve personelin eğitim sorunları, uzmanlaşma, enformasyon (bilgi) eksikliği, idari ve teknik danışmanlık, rehberlik hizmetlerinden yoksunluk, örgüt ve örgütlenme sorunları şeklinde incelemek mümkündür (Eryılmaz, 2004: 31-333).

İşletmede tüm fonksiyonun bir kişi tarafından yerine getirilmeye çalışılması durumunda yönetimde uzmanlaşma göz ardı ediliyor demektir. İşletme sahibinin

birinci yönetici konumunda olup, ikinci yöneticiye ihtiyaç duymaması ve çalışanlara gerekli yetkiyi vermemesi işletmelerde esneklik ve canlılığın yitirilmesine neden olmaktadır (Yüce,2007: 34).

Kobi'lerin sorunları, kendi iç durumlarından ve ülke ekonomisinin koşullarından kaynaklanmaktadır. Başka bir deyişle Kobi'ler belirtilen bu iki sorundan kaynaklanan bir kısır döngü içinde faaliyetlerini sürdürmektedir. Kobi'lerin kendi sorunlarının, yönetim işlevlerinden kaynaklandığı çeşitli araştırmalar sonucunda belirlenmiştir (Koçyiğit, 2006: 43).

Günümüz koşulları Kobi'lerin gelişim ve değişime ayak uydurmalarını zorunlu kılmaktadır. Bu nedenle Kobi'lerin sorunlarının bilinmesi ve çözüm önerilerinin geliştirilmesi büyük önem arz etmektedir. Bu bağlamda yapılan bir araştırma çalışmasında, Erzurum organize sanayi bölgesinde imalat ve pazarlama alanında faaliyet gösteren Kobi'lerin sorunlarının tespiti ve çözüm önerilerinin oluşturulmasına yönelik bir anket çalışması yapılmıştır. Çalışma sonucunda sorunların genelde finansman ve yönetim kaynaklı olduğu saptanmış, bu sorunların çözümü için birçok öneri geliştirilmiş ve özellikle profesyonel yönetici çalıştırmanın ve finansman desteği sağlanmasının önemi vurgulanmıştır (Ayık ve Keskin, 2008: 467-481).

Kobi'lerde yeniliği teşvik eden unsurlar ve yenilik performansı arasındaki ilişkinin incelenmesine yönelik yapılan bir araştırma sonuçlarına bakıldığında; yenilikçi örgütlerde kurumsal normlar dahilinde gizlenmiş yenilikçi kodlara insan unsurunun büyük katkıları yaptığı, dolayısıyla üst yönetimin desteği ve teşvik mekanizmalarıyla yeniliğin teşvik edilmesi, kurumsal kültürde özümsemesi geleceğin inşasında önemli bir kurumsal unsur haline geleceği vurgulanmıştır (Kayabaşı ve diğ., 2009: 449-458).

Kahramanmaraş tekstil sektöründeki 13 işletme sahibi ve 17 işletme yöneticisi olmak üzere, totalde 30 kişi üzerinde; işletme sahip ve yöneticilerinin kurumsallaşmaya yönelik yaklaşımları ve algılama düzeyleri belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırma sonucunda, işletme sahibi ve yöneticilerin kurumsallaşmayı, özellikle profesyonel yönetim ve profesyonellerin çalıştırılması olarak algıladıkları

belirlenmiştir. Bunun yanında, işletme sahibi ve yöneticilerin objektif kriterlerin ortaya çıkması, şirketin büyümesi, işbölümü ve uzmanlaşma ve personelin kararlarda etkin rol oynamasını da kurumsallaşmanın bir parçası olarak gördükleri belirlenmiştir (Soysal ve diğ., 2009: 529-531).

Yönetim, uygarlık tarihi boyunca örgütlenmiş toplumların ilgi duydukları bir kavram olmuştur. Yönetim günümüzde de önemini korumuş bir olgu olarak değerlendirilmektedir. İnsanlar tek başına ulaşamadıkları hedefleri bir araya gelerek gerçekleştirmek isterler. Bu bağlamda insanların belirlenen amaçlara ulaşması için yönetim ve buna bağlı olarak da liderlik olgusu önem taşır. Her işletme ve yönetim tarzında belirli kademelerde yöneticiler vardır. Fakat yönetici özelliklerini kapsayan, işletme amaçlarına ulaşmada çalışanları hedefe yönelten liderlerin olması işletmeler açısından daha da önem arz etmektedir. (Mutlu, 2008: v). Bu anlamda Kobi'lerde uygun bir liderlik biçiminin seçilmesi, aynı zamanda işletme sahiplerinin amaçlarının gerçekleşmesine de yardımcı olacaktır. Kobi yöneticileri ve ortakları şirketleri yönetirken finansal kontrol teknikleri (finansal tablolar, rasyo analizi ve kara geçiş) ve raporlardan (özel denetim şirketlerine ait raporlar, işletme görevlilerine ait raporlar, bütçeler) yararlanmalıdır. Şirketler hisse senetlerini halka arz etmeleri ve menkul kıymet borsalarında işlem görmeye başlamaları ile SPK ve İMKB incelemelerini içeren bir süreçten geçmektedirler. (Sakallı, 2011:89). Kobi'lerin yönetim becerilerinin ve kurumsal yetkinliklerinin gelişmemiş olması Kobi'lerin, içinde buldukları rekabet ortamına uyum sağlamakta zorlanmalarına destek olmaktadır (Abacı, 2015: 162).

Kobi'ler ele alındığında, en başta ekonomik olmak üzere hukuki ve siyasi alanda bir takım örgütlerin kurulması gerektiği sonucuna varılmaktadır. Çünkü ekonomik açıdan birlik ve beraberlik içinde olmayan Kobi'ler kendilerini doğru bir şekilde ifade edemez, savunma mekanizması geliştiremez, diğer Kobi'lerle ilişkiye giremezler ve nihayetinde büyüme gerçekleşmez. Organizeli hareketin sonucunda söz konusu başarıların elde edilmesi imkanının daha fazla olduğu yadsınamaz bir gerçektir (Tıraş, 2011: 14). Dolayısıyla kobilerde kararlara katılım sağlanmalı ve finansal yönetişime teşvik edilerek, bir örgüt ruhu aşılmalıdır.

1.4. KOBİ'LERDE FİNANSMANA ERİŞİM

Türkiye'nin AB'ye katılım sürecine ilişkin 2002 Yılı İlerleme Raporu'nda 16. Kriter 'Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler' başlığı altında finansman kaynaklarına erişimin, Türk Kobi'lerinin gelişiminde hala önemli bir engel olduğu vurgulanmakta, yüksek faiz oranları ve finansman kaynaklarına erişim eksikliğinin Kobi'ler için ciddi bir engel olmaya devam ettiği, uygun koşullu finansman programlarının hayata geçirilmiş olmasına rağmen, hükümet tarafından ayrılan kaynakların finansman ihtiyacının karşılanmasında yetersiz kaldığı belirtilmektedir (Türkan, 2011: 19).

Kobi'ler, Türkiye'de faaliyet gösteren firmaların %99,90'ını oluşturmaktadır. Ayrıca istihdamdaki payı, yatırımlardaki payı, toplam katma değerdeki payı ve ihracattaki payı ile Kobi'ler, ülke ekonomisi için önemli bir aktör haline gelmiştir. Türk Bankacılık Sektörüne yabancıların girmesi ile artan rekabetle kobi'lere dönük kredi ve ürün çeşitliliğinde artış ile bankaların Kobi'lere ilgisi artmaya başlamıştır. İSO yaptırılan 2013 yılı ekonomik durum tespit araştırmasına göre; işletmelerin %47,9'unun finansman sıkıntısı çektiği tespit edilmiştir. Bu kapsamda 2013 yılı sonu itibariyle Kobi'lerin bankalardan kullandıkları kredi payı %25,9 oranında gerçekleşmiştir. Bu iki sonuç, işletmelerde özellikle Kobi'lerde finansman konusunun hala önemli bir sorun olduğunu ortaya koymaktadır (Apan ve İslamoğlu, 2014: 208). Çünkü Kobi'ler düşük sermaye ile kurulan küçük işletmelerdir. Ayrıca, küçük olmaları kredi temininde de onlara zorluklar çıkarmaktadır (Özbilgili, 2007: 32).

Türkiye'deki üretim ve istihdamın büyük bölümünü sağlayan Kobi'lerin bir anlamda ülke ekonomisine yön verdiği söylenebilir. Dolayısıyla Kobi'lerin yaşadıkları tüm sorunların ülkedeki üretimi ve istihdamı etkileyeceği açıktır (Emir ve diğ., 2012: 121). Bu sorunların bir kısmı yöneticilerin finansal yönetim konusundaki bilgi ve deneyimlerinin eksikliğinden kaynaklanmaktayken, bir bölümü de genel ekonomik politikalara dayanmaktadır (Türkan, 2011: 18-19). Bu noktadan hareketle yapılan bir çalışmada, güçlü bir sermaye yapısının oluşturulamaması finansal sorunların en önemlisi olarak kabul edilmektedir. Bu çalışmada özellikle sermaye yapısı teorilerine ve sermaye yapısını etkileyen değişkenlere yer verilmekte ve

ardından 1996-2007 yılları arasında İMKB’de işlem gören Kobi’lerin sermaye yapılarında etkili olan değişkenler panel koentegrasyon (eşbütünleşme) yöntemiyle belirlenmektedir. Çalışmadan elde edilen bulgulara göre, işletme büyüklüğünün (LogSatis) modellerde etkili faktörlerden biri olması, Küçük ve Orta Ölçekli işletmelerin, büyük işletmelerden farklı ya da bağımsız değerlendirilmesi gerektiğini ortaya çıkarmıştır. Yapılan analizde işletme büyüklüğü ile kaldıraç oranları arasında pozitif bir ilişki tespit edilmiştir. Bu durum, Kobi’lerin büyüdükçe daha fazla yabancı kaynak kullandıkları daha kolay fon tedarik edebildikleri anlamına gelmektedir. Borç dışı vergi kalkını ile kaldıraç oranları arasında pozitif bir ilişki tespit edilmiştir. Bu durum, Kobi’lerin varlıklarını finanse etmede daha çok yabancı kaynak kullandıkları ile açıklanabilmektedir. Likidite ile kaldıraç oranları arasında negatif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir. Bu durum, İMKB’de faaliyette bulunan Kobi’lerin daha az likit değerler ayırmakta ve bu durum hissedarlarla borç verenler arasında yaşanan çelişkilerle açıklanmaktadır (Güler, 2010: 354-367). Yapılan başka bir çalışmada ise, 2006-2010 yılları arasında İMKB’ye kayıtlı firmalar içerisinde AB kriterlerine göre kobi niteliği taşıyan firmaların performanslarını etkileyen faktörler, panel veri analizleri yoluyla araştırılmaktadır. Araştırma bulguları, öz sermaye karlılığını belirleyen faktörler %95’lik bir açıklama gücüne sahip olmuştur. Buradan hareketle öz sermaye karlılığı açısından en önemli faktörün maliyetler olduğu tespit edilmiştir. Kobi’lerin performanslarını arttırmak için maliyet yönetimine ağırlık vermeleri ve maliyetleri aşağı çekmeleri gerekmektedir (Şahin, 2011: 186-197).

Kobi’ler işletme faaliyetleri sırasında en çok finansman sorunlarıyla karşılaşmaktadır. Finansman sorunlarının temelinde Kobi’lerin öz sermaye yapılarının zayıflığı düşünülmektedir. Diğer yandan Kobi’lerin finansal sorunlarını ülkenin genel ekonomik yapısından ayrı düşünmek olanaksızdır. Kobi’ler piyasa koşulları nedeniyle vadeli satışlarını da öz sermayeleri ile finanse etmek zorunda kalmaktadırlar. Kobi’lerin finansman yetersizlikleri nedeniyle gelişmiş teknolojilere sahip olamamakta, eski teknoloji ile emek yoğun çalışmak zorunda kalmaktadırlar. Bu da ürettikleri malın kalitesine olumsuz yansımaktadır. Kaynak sorunu Kobi’lerin piyasa paylarını korumada ve dışa açılmada en büyük sıkıntılardır. Pekçok ülkede

Kobi'ler kaynak maliyeti sorununun aşılmasında iki ana finansman yolunu kullanmaktadır. Borçlanmak ve sermaye artırımına gitmek (Erol, 2010: 175). Uluslararası alanda ortak bir muhasebe dilinin kullanılması, halka açık ve organize piyasalarda işlem gören işletmelerin yanısıra Kobi'ler için de ihtiyaç haline gelmiştir (Arsoy ve Bora, 2012: 26).

Yapılan bir araştırma kapsamında, Göller Yöresi'nde yer alan iki önemli şehir olan Isparta ve Burdur illerindeki Kobi niteliğindeki işletmelerin muhasebeden sorumlu yöneticilerinin TFRS'nin finansal tablolar üzerine bakış açıları yer almaktadır. Araştırma kapsamında yer alan anket sorularında; işletmeye ait tanımlayıcı bilgiler, görüşülen yöneticinin eğitim durumu ile ilgili bilgiler ve TFRS ve finansal tablolar üzerine bakış açılarını ölçmeye yönelik sorular sorulmuştur. Isparta ve Burdur illerindeki Kobi'lerde muhasebeden sorumlu yöneticilerin, standartlar konusunda tam anlamıyla bilgi sahibi olamadıkları, ancak yararları konusunda olumlu görüşlere sahip oldukları, anket çalışmaları ile tespit edilmiştir. (Özdemir, 2007: 102-115).

Kobi'lere ilişkin finansal raporlama standartlarının kapsamını ve kapsamlı finansal raporlama standartlarının kapsamını ve kapsamlı finansal raporlama standartlarından farklılıklarını ortaya koymak amacıyla yapılan bir çalışmada, Kobi UFRS'nin kapsamlı UFRS'nin kolaylaştırılmış bir versiyonu olduğu, Kobi UFRS ile Kobi'lerde halka açık şirketler gibi UFRS uygulamasının sağladığı avantajlardan yararlanabilecekleri sonucuna ulaşılmıştır (Parlakkaya, 2011: 344-358).

Samsun ilinde faaliyet gösteren Kobi'lerin finansman sorunlarını tespit etmek, sahip/yöneticinin bu sorunlarla ilgili yaklaşımlarını ve finansman araçlarının ne kadar tanındığını belirlemek ve buradan hareketle ilgili sorunlar konusunda değerlendirmelere ulaşmak amacıyla yapılan bir araştırmada, Kobi'lerin en önemli sorununun finansman olduğu ortaya çıkmaktadır. İşletme sahipleri, yönetimi, genel olarak kendileri üstlenmekte, yönetimi, profesyonel yöneticilere bırakmamaktadırlar. Bu durum, Kobi'lerde yaşanan finansman sorunlarının nedenlerinden biri olarak görülebilir (Yüce, 2007: 117-148).

İşletmeler arasında şahıs işletmelerinde finansman yönetimi, sahip kişi tarafından yapılmaktadır. Orta düzeydeki işletmelerde ise finansman yönetimi, muhasebe yöneticisi tarafından yerine getirilmektedir. Buna karşın büyük işletmelerde finansman fonksiyonu ayrı bir departman olarak örgütlenmiş ve stratejik finansal kararlar, şirket üst yönetimi ile departman yöneticilerinin katılımıyla oluşan komiteler tarafından yerine getirilmektedir. Artan rekabetin getirdiği fırsatlardan faydalanabilecek olan Kobi'lerin çoğunda ayrı bir finansman bölümü bulunmamaktadır. Ayrıca Kobi sahiplerinin finansman konusunda uzman personel çalıştırmaması da finansal yönetim yetersizliği olarak bilinmektedir. Böylece Kobi'ler, finansal piyasalardan sağlayabilecekleri ucuz maliyetli fonları bulmada ve şirketin fon ihtiyacı ile finansal yükümlülüklerini yönetmede yetersiz kalmaktadır (Apan ve İslamoğlu, 2014: 213). Ayrıca işletme yöneticisinin finansal yönetim konusunda yetersiz bilgiye sahip olması Kobi'lerin finansman sorunları arasındadır. Kobi'lerin faaliyetleri boyunca karşılaştıkları finansal sorunlarının temelinde finans yönetiminin bilinçli kurulup, gereği gibi uygulanmamış olmamasından kaynaklanmaktadır (Yüce, 2007: 51-52).

ISO Ekonomik Durum Tespit Anketi sonuçları -2013-01'e- göre, Türkiye'de işletmelerin yapısal bir sorunu olarak kaynak yetersizliğinin öne çıktığı tespit edilmiştir. Bu çerçevede araştırmaya katılan işletmelerin borçlanmaya bağımlı bir yapı sergilediği tespit edilmektedir. Ülkemizdeki Kobi'lerin sermaye piyasalarından sınırlı düzeyde yararlandığı halka arz seviyeleri göstermektedir. Ekonomik hayatta işletmelerin üretim ve satış faaliyetleri, talep ve finansman imkanları yaşanan ekonomik konjonktür ile pozitif bir ilişki içindedir (Apan ve İslamoğlu, 2014: 216). Bir başka araştırmada ise, sermaye piyasalarında halka açılma ile fon temin etme yönteminin Kobi boyutundaki şirketlerin finansal göstergelerine etkisinin görülmesi amaçlanmaktadır. Bu amaçla, sermaye piyasalarının ülkemiz örneği olan İMKB'de İmalat Sanayi altında faaliyet gösteren halka açık Kobi boyutundaki şirketlerin halka açılma öncesindeki ve halka açılma sonrasında takip eden 5 yıllık finansal göstergeleri karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. İnceleme konusu firmalarda genel olarak halka açılmanın finansal göstergelere olumlu katkısı ilk yıl gerçekleşmiş, takip eden tüm

dönemlerde bu olumlu etkinin devam ettirilemediği gözlenmiştir. Bu durumun nedeni olarak hem inceleme dönemlerinde Türkiye’de yaşanan makro ekonomik gelişmeler hem de menkul kıymetler borsasının yeterince gelişmemiş olması söylenebilir (Sakallı, 2011: 103-127).

Trabzon ilinde gerçekleştirilen çalışmada, Kobi’lerin bir finansman sorunu yaşayıp yaşamadıkları ve eğer bir sorun yaşıyorlarsa bu finansman sorununun, erkin bir finansal planlamanın ve finansman yöneticisinin olmayışı gibi nedenlerden kaynaklanıp kaynaklanmadığını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Çalışmada deskriptif (tanımlayıcı) yöntem kullanılmış ve veri toplama aracı olarak anketten faydalanmıştır. Trabzon ilinde faaliyet gösteren 43 işletmenin finansal sorunlarına ilişkin yüz yüze anket tekniği kullanılarak yapılan araştırma sonucunda; Trabzon’ daki Kobi’lerin büyük bölümünde bir finansman bölümü ve finans yöneticisi bulunmadığı, finans yöneticisi bulunduran firmalarda ise finans yöneticilerinin büyük ölçüde üniversite mezunu olduğu tespit edilmiştir. Bu firmaların önemli bir kısmının (%51) hem kısa hem de uzun vadeli olmak üzere finansal planlama yaptıkları, firmalarda finansal kararların çoğunlukla şirket sahibi tarafından verildiği belirlenmiştir. Ayrıca araştırmaya katılan firmaların büyük bir kısmı (%60,5) işletmelerinde önemli bir finansman sorunu yaşamadıklarını belirtmişlerdir. Finansman sorunu yaşadıklarını belirten firmalar ise bu konuda yaşadıkları en önemli sorunlar olarak alacakların tahsilindeki gecikmeleri, maliyetlerdeki artış, öz kaynak yetersizliği ve kredi teminindeki güçlükleri göstermişlerdir. Bunun yanında bu firmalar genel olarak finansman sorununun çözülmesi için öncelikle Kobi’lerin gelişimi için yeni teşviklerin oluşturulması gerektiğini ve kredi teminatlarının da en aza indirilmesi gerektiğini belirtmişlerdir (Emir ve diğ., 2012: 123-141).

Kobi’ler finansman sorununun çözümünde ise yeni bir sorunla karşılaşmaktadırlar. Bu kapsamda yapılan bir araştırmada, Kobi’lerin karşılaştıkları sorunlar tespit edildikten sonra, uygun kredinin belirlenmesinin işletme bilançosuna etkileri araştırılmıştır. Araştırmanın örneklemini 2 firma oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda firmaların kısa vadeli borçlanmadan doğan sıkıntılarını giderebilmek için uzun vadeli banka kredisi aldığını ancak bunun kısa vadeli bir rahatlama yarattığı

görülmektedir. Yapılan analizde, Kobi'lerin kredi almamayı tercih ettiğini ancak kredi sonucunda da görülmektedir ki, Kobi'lerin bu anlayışı değişmektedir. Bunun sebebi ise bankaların kredi seçeneklerini arttırmış olmaları ve Kobi'lere daha fazla önem verilmesidir. Ayrıca günümüzde Kobi'ler bu konularda da bilinçlendirilmektedirler (Tıraş, 2011: 1-105).

Finansal eğitim yetersizliği, Kobi'lerin özsermayelerini etkin olarak kullanımını da etkilemektedir. Dolayısıyla sermayesini bilinçli olarak kullanamayan Kobi'ler, ilk çözüm olarak borçlanmayı düşünmektedir. Bingöl'de yer alan Kobi'lerin finansman sorunlarını tespit etmek ve bu finansman sorunlarına bir çözüm önerisi niteliğindeki Kobi Borsası'nı tanıtip işletmelerin bu borsaya bakış açılarını ortaya koymaya yönelik gerçekleştirilen çalışmada; finansal problemler önem sırasına göre incelendiğinde, Bingöl'deki Kobi'lerin finansal problemlerinde öz kaynak yetersizliği birinci sırada yer almaktadır. Ayrıca, işletmelerin halka arz bilgisi ölçülmeye çalışılmış ve %25,9'nun halka arz konusu hakkında bilgi sahibi oldukları, %70,4'ünün ise kısmen bildikleri, işletmelerini halka arz etmeyi düşünüp düşünmediklerini sorusuna ise; büyük çoğunluk halka arzı düşündükleri (%63), az bir kısım (%33) halka arzı düşünmediklerini cevabını vermişlerdir. Bunun nedenine bakıldığında ise, özellikle yöneticilerin işletme yönetimi ve kararlarını başkalarıyla paylaşmak istemedikleri öne çıkmaktadır (Türkan, 2011: 66-96).

Eskişehirde'ki Kobi'lerin finansman ve pazarlama sorunlarının neler olduğunu belirlemeye yönelik yapılan bir başka çalışmada; işletmelerin en ciddi finansman sorunlarının nakit para sıkıntısı, piyasa durgunluğu ve kredi faizlerinin yüksekliği olduğu anlaşılmıştır. Pazarlama sorunları bakımından ise işletmelerin yeni ürün geliştirme gücü, tüketici tercihlerinin hızlı değişimi ve rakiplerin fiyat anlaşmaları sorunlarıyla ağırlıklı olarak karşı karşıya olduğu görülmüştür. Kobi'lerin karşılaşılan finansman ve pazarlama sorunlarının işletme büyüklüğüne ya da faaliyette bulunulan sektörlere göre farklılık göstermediği yapılan analiz sonucunda ortaya çıkmıştır (Torlak ve Uçkun, 2005: 1999).

Bodrum'da faaliyet gösteren Kobi'lerin finansman sorunlarını ve finansman sorunlarının çözümünde kullandıkları araçları belirlemeye yönelik yapılan bir

çalışmada, işletmelerin en önemli sorunu finansman olarak saptanmıştır. İşletmelerin karşılaştığı finansman sorunlarının başında ‘kredi temininde zorluklar’ ve ‘kredi maliyetlerinin yüksek olması’ gelmektedir. Ayrıca işletmelerin çoğunluğu kuruluş sermayelerini öz sermaye yolu ile temin etmekte ve işletmelerin modern finans araçlarını kullanım araçları düşük çıkmaktadır (Yılmaz, 2007: 164-170). Finansman eğitimi, ekonomide, sosyal hayatta, teknolojiye meydana gelen değişimlere bağlı olarak, olası beklentilere cevap verebilmek için gelişme göstermek zorunluluğundadır. Bu değişim ve gelişmeler finansman eğitiminin yeni koşullara göre tekrar düzenlenmesi ve beklenen durum ile mevcut durum arasındaki farkın en aza indirilmesi gerektiğini gündeme getirmiştir (Civan ve Cenger, 2010: 97).

Ülkemizdeki Kobi’lerin var olan finansal sorunlarına yönelik olarak AB’deki politikalar doğrultusunda çözüm önerileri belirtilmiştir. Kobi’lerin sermaye piyasalarına açılabilmesi için NASDAQ, EASDAQ gibi bir piyasanın kurulması ve daha etkin bir biçimde faaliyet göstermesi için başlatılan çalışmalar en kısa sürede sonuçlandırılmalıdır. Kobi’lere leasing şirketleri, faktoring, risk sermayesi, küçük işletmeler yatırım ortaklığı gibi yeni finansman araçlarının tanıtılması ve bunların gelişiminin sağlanması için gerekli desteklerin verilmesi ve bu doğrultuda yasal değişikliklerin yapılması gerekmektedir. Kobi’lerin kredi temin etmede karşılaştıkları en önemli sorunlardan biri olan teminat sorununun çözümü için uygulamakta olan Kredi Garanti Fonu yaygınlaştırılmalı ve güçlü fonlarla desteklenmelidir. Avrupa Birliği’nde uygulanan, Kobi’ler ile Bankacılık sektörünün bir araya getirilerek sorunlarının tartışıldığı ve çözümler arandığı, sürekli bir oluşum olan Kobi-Banka Yuvarlak Masa toplantılarına benzer bir uygulama getirilmelidir. Finansal ortamın iyileştirilmesine yönelik olarak tüm vergilerde indirim, muafiyet gibi birtakım esneklikler sağlanmalıdır. Kobi’lerin devlet yardım ve teşviklerinden daha iyi yararlanabilmesi için gerekli yasal düzenlemeler, bu kesimin anlayacağı bir şekilde düzenlenmeli ve bu konuda Kobi’ler bilgilendirilmelidir. Kobi’leri desteklemeye yönelik kurulan kalkınma ajansları Türkiye’nin tüm bölgelerinde yaygınlaştırılmalıdır (Tutar ve Ünlüleblebici, 2014: 6).

Finansman güçlüğü Kobi'ler için daha kuruluş aşamasında başlamakta ve yaşamları boyunca da faaliyetlerini ve gelişmelerini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu sorunların büyük bir kısmı işletme yöneticilerinin yönetsel yeteneklerinin, özellikle de finansal yönetim konusundaki bilgi ve deneyimlerinin eksikliğinden kaynaklanmaktadır. Kobi'lerin hemen hepsinde, sahip/yöneticiler teknik kökenli olduğundan finansman ve muhasebe konusunda çok az bilgiye sahiptirler. Bu tür bilgileri uzman kişilerden sağlama istek ve imkânları da sınırlıdır. Kredi temininde karşılaşılan güçlüklerde de kobi sahiplerinin finansman konusunda yeterli, bilgiye sahip olmamaları, kredi almak için gerekli fizibilite etüdü, finansal plan, maliyetler gibi işlemler yapamamaları ve bunları yapabilecek uzmanları kısıtlı bütçeleri nedeniyle istihdam edememeleridir. Kobi'lerin finansman sorunlarına çeşitli çözüm önerileri getirmek mümkündür: Garanti Fonları uygulamasına ve risk sermayesi uygulamalarına gidilmesi, ayrıca ticaret hukuku, sermaye piyasası vergi mevzuatında yapılacak düzenlemeler, çözüm önerileri olarak sayılabilir. Özellikle finansal kiralama (leasing), Kobi yöneticilerinin finansal sorunlarının çözümüne önemli ölçüde yardımcı olabilir. Finansal kiralama, sabit kıymet edinmenin yeni bir yoludur. Bu yolla Kobi'ler ihtiyaç duydukları sabit kıymetlere, orta ve uzun vadede, esnek ödeme koşulları ile sahip olabilmektedirler. Bu da onların kısa dönemde finansman sıkıntısı çekmelerini önlemektedir (Eryılmaz, 2004: 27-30). AB 'giriş sürecinde hedeflenen amaçlardan biri, Kobi'lerin mali yapılarını daha güçlü hale getirebilmeleri, işlerini büyütebilmeleri ve gerekli finansman kaynaklarına ulaşabilmeleri için 'Kobi Borsası' önemli rol üstlenecektir. (Gelişen İşletmeler Piyasası: GİP A.Ş. Yönetmeliği 18 Ağustos 2009 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir). Kobi Borsası'nın faydalarını; kaynak ihtiyacının karşılanması, ortaklara likidite sağlanması, itibar görme, yaygın tanıtım, kurumsal yönetimin tesis edilmesi olarak açıklayabiliriz (Türkan, 2011: 19-57).

Sonuç olarak, Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin faaliyetleri süresince finansman sorunları ile karşılaşmalarının önemli bir nedeni olarak finans yönetiminin gereği gibi ve bilinçli yapılmamasından kaynaklandığı görülmektedir (Türköz, 2008: 74). Kobi'lerin finansman sorunları için şunlar önerilebilir: Kobi'lerin kredileri ve öz

kaynaklarını daha verimli ve üretken alanlarda kullanmalarını sağlayıcı eğitim ve yönlendirme çalışmalarının yapılması, imkânların sosyal statü harcamalarında tüketilmesini ve israfların önlenmesinde gerekli çalışmaların yapılması, Kobi'lerin mevcut kredi imkanları konusunda yeterince bilgilendirilmesi ve kredi kurumlarıyla yakın işbirliğini engelleyici psikolojik veya idari engellerin ortadan kaldırılması ve kredi kurumlarının yöneticilerinin Kobi'lerle yakın işbirliğine teşvik edilmesi, Kobi'lerin finansal alt yapısını düzeltecek ve kısa vadeli finansman ihtiyaçlarını daha kolaylıkla karşılayacak kredi kurumlarının oluşturulması (Savcı, 2009: 110).

1.3.1. Kobi'lerde Bütçe Kontrolü

Kobi'lerin başarısızlık nedenleri incelendiğinde de, en büyük eksikliklerinin plansızlık ve etkin kontrolün sağlanamaması yönünde olduğu görülür. Bütçeleme, Kobi'lerin bu sorununun en iyi çözümüdür. Çünkü bütçelemenin amacı, firma faaliyetlerinin etkin bir şekilde planlanması ve kontrol edilmesidir. Yani, faaliyetlerin en iyi biçimde yönetilmesini sağlamaktır. Bütçeleme sayesinde, yeni dünya düzeninde başarıyla ayakta kalmak isteyen Kobi'ler hem kaynaklarının en verimli ve karlı bir biçimde kullanılmasını sağlayacak, hem de geleceğe yönelik planlarını daha sağlıklı bir biçimde gerçekleştirecektir. Özellikle son yıllarda, Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin dünya ekonomisindeki yeri ve önemi göz önüne alınırsa büyük işletmelerde olduğundan çok daha fazla bir şekilde Kobi'lerin planlamaya ve kontrole yani, bütçelemeye ihtiyacı olduğu görülür (Özbilgili, 2007: 1-77).

İşletme bütçeleri bir seri plandan oluşur. Diğer bir deyişle bütçeler geleceğe yönelik planların sayısal ifadesi olarak görülebilir. Ancak bütçelerden beklenen başarı, içerdiği bilgilerin doğruluğuna, objektif olarak değerlendirilmiş verilerin gerçeğe yakınlığına paralel olarak artar. Bu da bütçelerin hazırlanması sırasında görev alan en alt basamaktaki yöneticiden, yönetim kurulu üyelerine kadar her kişinin konuya bilinçli ve sorumluluklarını bilerek yaklaşmasıyla elde edilebilir. (Hayırsever, 1995). Özellikle üst düzey yönetim tarafından bütçe çalışmalarına zaman ayrılmalı ve gereken destek sağlanmalıdır, aksi halde bütçe çalışmalarının başarıya ulaşması söz konusu olamaz (Püskül, 2010: 7).

Finansman bütçeleri, nakit bütçesi, proforma gelir tablosu ve proforma bilanço gibi bazı mali tabloların bütçelenmesini içerir. Finansman bütçeleri ile işletmenin gelecekte içinde bulunacağı finansal durum tahmin edilmiş olur. Kobi yöneticileri genel olarak; personel yönetimi, işletme dışı-çevresel ilişkiler, tedarik-üretim aşaması, pazarlama kanallarının etkinliği, yönetsel faaliyetler ve finansal denetim alanları içinde iş görmektedirler. Görüldüğü gibi, Kobi'lerin denetim alanlarında birçok konuda işletme bütçelerinin yararlılığı söz konusudur. Bütçeler aracılığıyla, hem personel denetimi, hem üretim aşamalarının denetimi, hem de nakit bütçesi, proforma gelir tablosu ve fon akış tabloları aracılığıyla finansal denetim kolaylıkla sağlanmış olur Kobi'ler bütçeler aracılığıyla planlama yapan ve bu planları yönetimin karar alma sürecinde etkin bir araç olarak kullanan işletmelerdir. Bu nedenle bütçeler Kobi'ler için de oldukça önemli ve gerekli kontrol araçlarıdır (Özbiçli, 2007: 37-118). Ayrıca, bütçenin uygulanması aşamasında, karşılaştırmanın yapılmasını sağlayacak fiili veriler muhasebe sisteminden elde edilir. Bu doğrultuda, kontrol işlevi açısından da işletme bütçeleri ve muhasebe yakın ilişki içindedir (Püskül, 2010: 39).

Sahada konuyla ilgili gerçekleştirilen bir çalışma, Kobi'lerde bütçelemenin amacını vurgulamak, bütçelerin etkin bir planlama ve kontrol aracı olduğunu anlatmak ve bütçelerin nasıl düzenleneceğini, yani bütçeleme sürecinin nasıl işlediğini bir uygulama aracılığıyla göstermeye yönelik hazırlanmıştır. Bu uygulama için, küçük ölçekli bir kobi olan ve Aydın ilinin Nazilli ilçesinde faaliyet gösteren Birlik Ekmek İmali ve Pazarlama Sanayi Ticaret Ltd. Şti. (BİREKSAN) seçilmiştir. BİREKSAN' a ait 10 yıllık verilerden yararlanılmıştır. Bu çalışmada, bir planlama ve kontrol aracı olarak bütçelerin, Kobi'lerin tüm faaliyetlerine yönelik olarak düzenlenebileceği gösterilmektedir. Özellikle, planlama ve kontrol açısından yönetsel sorunları olan Kobi'ler için bütçelemenin fazlasıyla önemli olduğu vurgulanmaktadır. Sonuç olarak, Kobi'lerin gider planlaması ve gerçekleştirmek istediği büyüme hedeflerine ulaşması için etkin bir yöntem olan bütçelemeyi uygulaması gereklidir (Özbiçli, 2007: 1-127).

Konuyla ilgili yapılan bir başka çalışmanın amacı, Kobi'lerde bütçe uygulamalarının düzeyinin belirlenmesidir. Çalışmada, Kobi niteliğindeki işletmelerde bütçe uygulamalarının nasıl olduğu, bütçe kontrolünün yapılıp yapılmadığı, bütçe konusunda karşılaşılan problemlerin neler olduğu gibi konuların belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya katılan işletmeler açısından sonuçlar genel olarak değerlendirildiğinde, söz konusu işletmelerde bütçe uygulamalarına gereken önem verilmediği, mevcut çalışmaların ise yetersiz, eksik ve gerekli özeni göstermeden yapıldığı sonucuna ulaşmak mümkündür (Püskül, 2010: 104-157).

Arslan (2003: 121-133) tarafından, Ankara ilinde faaliyet gösteren 111 işletmeden oluşan bir örneklem üzerine uygulama yapılan çalışmada, firmaların çalışma sermayesi yönetiminde nakit bütçesi ve ödenmeyen borçların izlenmesine önem verdiği saptanmıştır. Civan (2012)'a ait araştırmada –Arslan (2003) tarafından yapılan çalışmayı destekler nitelikteki- bulgulardan biri, araştırmaya katılan ve finansal planlama ve bütçeleme yapmadıklarını ifade eden imalat sanayi işletmelerinin toplam içerisindeki oranı %28 olduğudur. Planlama ve bütçeleme yapan işletmelerin oranı ise %72' dir. Dolayısıyla, Küçük ve orta ölçekli işletme yöneticilerinin bütçeleme yapabilecek bilgi ve sonuçlarını öngörebilecek potansiyele sahip olması yine eğitimle mümkündür.

Araştırmalar göstermektedir ki; bütçeler işletme faaliyetlerinin yürütülmesi sırasında büyük öneme sahiptir. Sonuç olarak şu söylenebilir: Nakit bütçesinin hazırlanması dolayısıyla bütün bütçe çalışmaları sırasında işletme yöneticilerine büyük sorumluluklar düşmektedir (Hayırsever, 1995). İşletmenin ayrı bir kimliği ve ömrü olduğunu yönetici kabullenmeli, bütçelemenin işletmenin ömrünün uzaması için bir ihtiyaç olduğunu göz ardı etmemelidir. Bütçeler işletme planlarına dahil edilmeli, olabilecek tüm risklere karşı harcamalar tahmin edilerek yazılı ve işlevsel olarak bulundurulmalıdır. Kobi'lerin karşılaştıkları ilk handikapta, borçlanma yoluna gitmeleri, sürekliliklerini olumsuz yönde etkilemektedir. Bütçe kontrolü, sık aralıklarla yapılarak, işletmenin olası durumlara hazırlığı sağlanmalıdır. Dolayısıyla, Küçük ve Orta Ölçekli İşletme yapılanmalarının genel sorunları olan finansmana erişim ve yönetim yapısından ötürü, bütçeleme kontrolü daha çok sağlanmalıdır.

1.4. KOBİ'LERDE TASARRUF/YATIRIM SÜRECİ

Son 30 yılda ulusal ve uluslararası finans piyasaları ile finansal araçların daha karmaşık bir yapıya dönüşmesi, bireyler açısından 'tasarruf yatırım süreci' kavramlarına gösterilen ilgi ve özeni arttırmıştır (Özgüler, 2013: 2). Bir ülkede tasarruf oranlarının yüksek olması o ülke ekonomisi için önemli unsurlardan biridir. Çünkü yüksek tasarruf oranları ülkenin büyümesine ciddi katkılar sağlar. Tasarruf oranlarının yüksek olmasını etkileyen önemli faktörlerden biri de o ülkedeki finansal okuryazarlık seviyesinin yüksek olmasıdır (Eskici: 2014).

Bireylerin kişisel çabaları ve kulaktan duyma bilgiler ile yatırım kararı vermeleri yerine, ilgili kurumların organize edeceği finansal eğitim programları sonucunda kazanılan bilgi ve yeteneklerle verecekleri yatırım kararlarının doğuracağı sonuçlar, ekonomik ve sosyal anlamda daha olumlu etkiler taşıma potansiyeline sahiptir. Finansal eğitim süreci çerçevesinde finansal piyasalar, finansal kurumlar, yatırım araçları ve çeşitliliği, finansal piyasa düzenleyicileri ve denetleyicileri ile finansal risk gibi konularda devlet ve yetkili kurumlar aracılığıyla eğitilen bireyler, yeterli finansal bilgi düzeyine sahip 'eğitilmiş yatırımcılar' ya da temel finansal bilgiye sahip 'finansal okuryazarlar' olarak verecekleri finansal kararların etkinliği yükselecektir (Özgüler, 2013: 3-13).

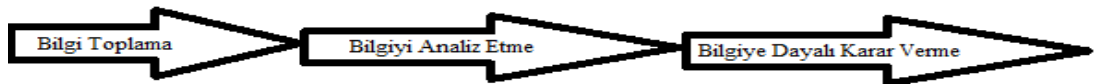
Finansal okuryazarlık kavramı üzerinde fikir birliğine varılabilmiş bir tanım bulunmamakla birlikte, bireylerin gelirlerini, birikim ve yatırımlarını akıllıca değerlendirip, bütçelerini doğru yönetebilme yetkinliğine sahip olması olarak tanımlanabilir. Dünya genelindeki ekonomik gelişmeler ve finansal serbestleşme ile bireylerin finansal sisteme daha fazla entegre olmaları ve karmaşıklaşan finansal karar alma süreçleri bireylerin bu konudaki bilgi düzeylerini daha önemli hale getirmektedir. Bu bağlamda finansal okuryazarlık, gerek piyasaların gerek de tümüyle ülke ve dünya ekonomisinin gelişimi ve etkinliği açısından oldukça önemli bir yer kazanmıştır (Ergün ve diğerleri, 2014: 848). Bireyler ve örgütler açısından gün geçtikçe önemini arttıran finansal eğitim okuryazarlığı, bir zorunluluk olarak kendisini her alanda hissettirmektedir.

Sahada konuya yönelik olarak; Altıntaş (2009: 151-152), katkı esaslı emeklilik planlarının muhtemel katılımcılarının finansal okuryazarlığının ölçülmesi ve temel yatırım eğitimine ilişkin alternatif çözüm uygulamaları geliştirmek amacını taşıdığı çalışma sonucunda, yatırım eğitimi programının finansal bilgi birikimini önemli ölçüde arttırdığı sonucuna varmıştır.

Bir örnekleme modeli ile konuyu açıklamak gerekirse; çocuklara tasarruf alışkanlığını kazandırmak, kazanımlarını somut olarak gösterebilmek amacıyla sınıflarda ‘sınıf kumbarası’ oluşturulabilir. İlköğretim 4. ve 5. sınıflarda uygulanabilecek model de haftada bir ders saati müfredata eklenerek, ülkede kullanılan paralar öğrencilere tanıtılacak ve öğrencilerden harçlıklarından 1₺ tasarruf etmeleri istenerek, sınıf kumbarasına atmaları sağlanacaktır. Bu süreç içerisinde 1₺ ile neler yapabileceği, neleri satın alabileceği, tasarruf yapmanın önemi gibi basit finansal konular sınıf ortamında tartışılacaktır. Öğretim yılı başından, öğretim yılı sonuna kadar, tasarruf yapmaları özendirilerek, öğretim yılı sonunda, çocukların tasarruflarını nasıl değerlendirebileceği tartışılacaktır. Böylece; tasarrufun önemi, küçük tasarrufların birikerek nasıl çoğaldığı, küçük tasarrufların birleşerek nasıl büyük değerlere ulaşabildiği somut olarak öğrencilere gösterilerek ilerleyen yaşlarda, finansal konuları kavrama eğilimleri arttırılabilecektir (Özgüler, 2013: 84-85).

Finansal piyasalar ve bu piyasalarda işlem gören ürünlerin gittikçe karmaşıklaşması, yatırımcıların alacakları finansal kararların önemini daha da arttırmaktadır. Dolayısıyla, yatırımcıların sağlıklı kararlar alabilmesinin ön koşulu, hem sermaye piyasası ve kavramları hakkında bilgiye, hem de piyasadaki risk alternatifler arasında tercihte bulunabilecek yeteneğe sahip olmalarını zorunlu kılmaktadır. Bu ise, ancak finansal okuryazarlık düzeyinin yükseltilmesi ile mümkün olabilecektir (Sezer, 2013: 87).

Şekil 1: Yatırım Kararı Alma Süreci

(Saraç ve Kahyaoglu, 2011: 140).

Şekilde, periyodik olarak olması gereken bir karar alma süreci gösterilmektedir. Görüldüğü gibi, öncelikle karar verilmesi gerekli görülen konu için bir öğrenme süreci başlangıç aşamasını oluşturmaktadır. Öğrenilen bilgilerin analizi ikinci aşamayı oluşturmaktadır. Bu noktada, finansal eğitimin bireye kattığı analiz yeteneğinin dile getirilmesi, yerinde olacaktır. Bir yöneticinin en önemli işlevinin, işletme adına en doğru kararı verebilmek olduğundan, kobi yöneticilerinin belirli bir düzeydeki finansal bilgiye sahip olması gerekmektedir.

Daha verimli yatırım kararları alınması ancak yatırımcıların bilinçlendirilmesi ve eğitilmesi ile sağlanabilir. Yatırımcı kendisini ve yatırım araçlarını tanıyarak, yatırımın olası risk ve getirileri hakkında tam ve doğru bir şekilde bilgi sahibi olarak hem sermaye piyasasının hem de genel ekonominin gelişimine katkıda bulunur (Hayta, 2014: 346).

Ekonomik birimler, gelirlerini, tüketim harcamalarında kullanmayarak, tasarruf ve yatırıma yöneltirler, böylece bugünkü yaşam standartlarının üzerinde, iyi bir yaşam standardı kurmak için de bir takım fedakârlıklara katlanırlar. Tasarruf sahipleri finansal olanaklarını yatırımlara yöneltirken üç etkene önem verirler. Birincisi; var olan sermayeyi korumak, ikincisi sermayede bir değer artışı sağlamak, üçüncüsü sermayelerinden gelir elde etmektir (Usul ve diğerleri, 2002: 135-139).

Yatırımcıların finansal araç ve kavramlarla ilgili anlayışlarının geliştirilmesi yoluyla finansal risk ve fırsatları doğru bir şekilde değerlendirmelerini sağlayan finansal eğitim bu çerçevede daha da önem kazanmaktadır. Finansal eğitimin temel amacı, yatırımcının optimal yatırım portföyü oluşturabilmesi için gerekli olan eğitim desteğini sağlamak olmalıdır. Yatırımcılar finans teorisi çerçevesinde finansal yatırım araçları, finansal piyasalar ve portföy yönetimi gibi temel hususları kavramak zorundadır. Bu eğitim programı, yatırımcıların tek başına yatırım kararı alabilmelerine, uzun vadeli hedefleri ve kişisel öncelikleri doğrultusunda kendi yatırım kapasitelerini ve yatırım limitlerini algılamalarına olanak sağlamalıdır (Hayta, 2014: 347). Asıl önemli yatırım şekli bireysel faydanın yatırım şekli, bireysel faydanın yanısıra ülkenin ekonomik ve sosyal yapısını da etkileyebilen finansal piyasalara yapılan yatırımlardır. Bu öngörüler dikkate alındığında, finansal eğitimde yatırım;

finansal piyasaları ve bu piyasalara katılımı ve piyasalarda kullanılan araçları kapsamalıdır (Özgüler, 2013: 19).

Bireysel yatırımcıların finansal piyasalar ve ülke ekonomileri için öneminin kaçınılmaz olduğu doğrusundan yola çıkıldığında ve bilinçsizce yapılan yatırımların veya hiç yatırıma dönüşmeyen tasarrufların ekonomik ve finansal piyasalar için bir kayıp olduğu düşünüldüğünde ‘finansal eğitim’ konusu bir zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır (Özgüler, 2013: 6).

Sezer (2013: 199-200), yatırımcı davranışlarının etkinliğine yönelik olarak İstanbul, Ankara ve İzmir’de yürüttüğü çalışmadan elde ettiği sonuçlara göre; Türkiye’deki yatırımcıların finansal okuryazarlık düzeyleri diğer ülkeler ile karşılaştırıldığında oldukça düşük düzeydedir. Ancak, yatırımcıların finansal okuryazarlık düzeylerinin nasıl geliştirileceğine ilişkin somut önerilerin ilgili kurumlar tarafından net olarak ortaya konmaması ve yatırımcıların finansal okuryazarlık düzeylerinin artırılmasıyla her sorunun çözülebileceği gibi bir algı yaratılması, ortaya çıkan diğer bir sorundur. Dolayısıyla, ilgili kurumların, finansal okuryazarlık düzeyinin geliştirilmesinin yatırımcı kararlarının etkinliğine katkı sağlayacak konulardan sadece bir tanesi olduğunu ve bunun dışında başka diğer sorunların da var olduğunu görmeleri gerekmektedir. Yapılan çalışmalar göstermektedir ki, bireysel yatırımcıların ya da potansiyel bireysel yatırımcıların finansal piyasalar ve finansal aralarla ilgili bilgi düzeyleri yeterli değildir (Özgüler, 2013: 6).

Sonuç itibariyle, yatırımcıların daha sağlıklı kararlar almasına yardımcı olabilmek için, bilişsel yetenek ve finansal okuryazarlık düzeylerinin yükseltilmesinin yanında, politika yapıcıların temel amaçlarından bir diğeri de, yatırımcıların piyasada var olan yöntemlerin eksiklikleri hakkında da bilgi sahibi olmalarını sağlamak olmalıdır. Zayıf ve yetersiz bilgi düzeyine sahip bireylerin özellikle yatırım kararlarında sağlıklı kararlar vermeleri zor görünmektedir. Toplumda finansal okuryazarlık düzeyinin yükselmesi aynı zamanda politika yapıcıların, hükümet kurumlarının, sivil toplum örgütlerinin de gündeminde olmalıdır (Bayram, 2010: 2).

1.5. KOBİ' LERİN VERGİ YÜKÜ

İnsan ihtiyaçlarının neredeyse hepsinde KDV yükümlüsünün rızası gözetilmeksizin, şart koşularak belirli veya değişken oranlarda KDV istenmektedir. KDV talebinde bulunan iradenin bunu iradi bir kuvvetle istemiş olması bu uygulamanın hakkaniyetsizliğinin en çarpıcı yönü olmakla birlikte bir de bu uygulamanın ihtiyaçlar hiyerarşisine göre anlamsız ve çarpık örneklerinin olması diğer sıkıntı verici yönünü açığa çıkarmaktadır (Dursun, 2011: v).

Vergi politikalarını halka açılmanın önündeki en büyük engeller olarak gören, Civan (2012) tarafından yapılan çalışmadaki önemli sonuçlardan biri; imalat sanayinde faaliyet gösteren işletmelerin hiçbirisi sermaye piyasasının finansal olanaklarından yararlanamamakta ve ağırlıklı olarak mali piyasalara olan güvensizlik ile mevzuat karmaşası ve uygulanan vergi politikalarını, halka açılmanın önündeki en büyük engeller olarak görmekte olduklarıdır.

Dursun (2011: 132-220), işletme yöneticilerinin ve yükümlülerin KDV uygulamasındaki tepkilerinin analizine yönelik yürüttüğü çalışmada, kayıtlı mükellefler için 50 ve yükümlüler için 29 sorudan oluşmakta olan iki aşamalı bir anket çalışması uygulamıştır. Meslek, sektör, işkolu ve bölge gözetilmeksizin, yapılan anket çalışmaları işletme yöneticileri için 850 ve yükümlüler için 650 adetten oluşmaktadır. Araştırma neticesinde katılımcı tüketiciler ve mükellefler arasında KDV Kanununun gerekliliği büyük bir oranla tespit edilmiş olup, bu sonucunda aynı zamanda vergilemeye karşı tüketicilerin ve mükelleflerin olumlu bir algılama içinde buldukları da söylenebilir. Katılımcılar arasında KDV hükümlerini kolaylıkla anlayabilen yükümlüler çoğunlukta olmasına karşın hükümleri anlayamadıklarını belirten azınlığın da dikkate alınması gereklidir. Ayrıca vergilemenin en önemli noktalarından birisinin de 'vergiyi algılama' şekli olması da göz önünde bulundurulmalıdır. KDV' nin açık ve belirli bir vergi olduğu tüm yükümlülerin çoğu tarafından savunulmuş olsa da, KDV' nin açık ve belirli bir vergi olmadığı azınlıkta da olsa savunulmuştur.

Abiyeva ve Asanov (2009: 347-353) tarafından yapılan çalışmada, Kırgızistan'daki küçük işletmelerin basitleştirilmiş vergileme yollarının, yürürlükteki sistem incelenerek reform önerileri verilmeye çalışılmıştır. Araştırmada sonucunu özetleyecek olursak, Kırgızistan'da küçük işletmeleri vergilendirmede kolaylıklar sağlandığı fakat sunulan vergi rejimlerinin yeteri derecede esnek olmadığı ve vergi teşvikleri sayısının az olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca, Kırgızistan ekonomisinin gelişmesinde küçük işletmelerin öneminin büyük olduğunda hareketle, bu işletmelere devlet desteği gerektiği özellikle vergi teşviklerinin etkin kullanımıyla küçük işletmelerin kapasitelerini ve kalitelerini arttırmak mümkün olduğu önerilmiştir.

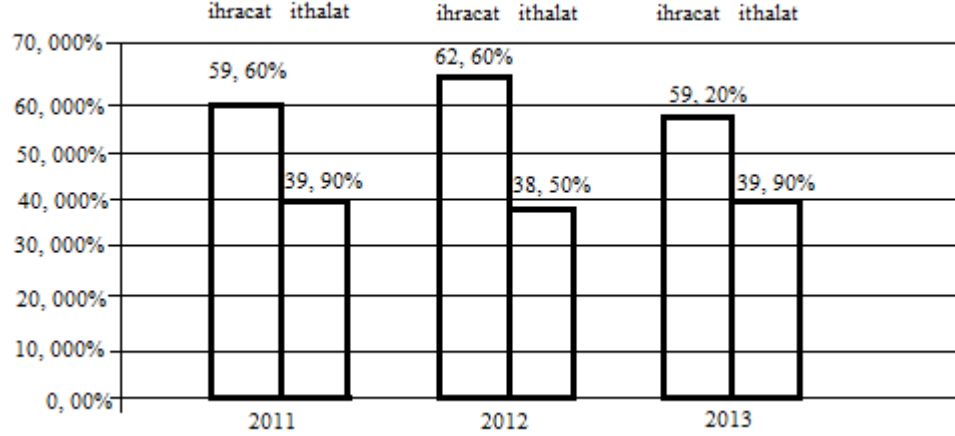
Türkan (2011: 79) tarafından gerçekleştirilen, Bingöl'deki Kobi'ler üzerinde uygulanan bir araştırmada ise, katılımcı Kobi'ler, işletmelerini halka arz etme nedenleri arasında, 'vergilendirmeden avantajlar elde etmek' de saptanmıştır.

Kuşkusuz ki KDV, zorunlu bir yükümlülüktür ve diğer tüm vergiler gibi devletin egemenlik hakkına dayanılarak yasa ile istenmektedir. Bu durumda, vergileme yetkisinin kullanımının bir sınırının olup olmayacağı veya hangi düzeyde olacağı araştırılması, hem KDV ödevinden beklenen en verimli hasılatın elde edilmesi, hem de kayıtlı mükelleflerin ve yükümlülerin KDV' ye olan olumsuz tepkilerinin minimuma indirilmesi bakımından oldukça önem arz etmektedir (Dursun, 2011: v). Karın nakit olarak dağıtılması durumunda halka açık şirketlerde %5 gelir vergisi stopajı hesaplanmaktadır. Halka açık şirketlere tanınan bu avantajla 100 birim vergi öderken, halka açık olmayan şirketler 44 birim vergi ödemektedir (Sakallı, 2011: 89-90).

Sonuç olarak; Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin yerel, bölgesel ve küresel ekonomiye katkıları düşünüldüğünde, bu örgütler üzerindeki vergi yükünün azaltılması gerektiği söylenebilir. Kobi'ler, kuruluşundan itibaren sınırlı bir sermayeyle faaliyet göstermeye çalışmaktadırlar. Yönetim yapılarındaki aksaklıklar ve genel olarak eğitim seviyelerinde yetersizlik ile beraber, günümüz şartlarında birçok sorunla rekabet etmek durumundadırlar. Dolayısıyla, Kobi'lerin bu sorunlarla beraber faaliyet göstermeye çalışırken, yapıları ölçüsünde vergilendirilmelerinin, vergi yüklerinin azaltılması açısından önemli olduğu, kabul edilebilir.

1.6. KOBİ'LERDE DIŞ TİCARET FAALİYETLERİ

Şekil 2: Kobi'lerin Dış Ticaretteki Pay Grafiği, 2011-2013

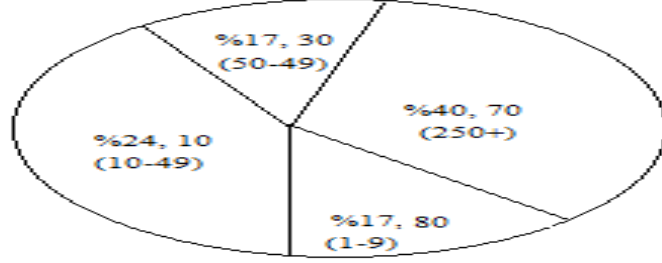

(Abacı, 2015: 48).

Girişimin ana faaliyet konusuna göre Kobi'lerin ithalatının %39, 9'u sanayi, %55, 9'u ticaret sektöründeki Kobi'ler tarafından gerçekleştirildi (Abacı, 2015: 48). Kobi'lerin dış ticaretteki payını gösteren şekilde, 2013'te gerçekleştirilen dış ticaretin 2012'ye göre; ihracat payındaki azalışı dikkat çekicidir. Buna karşılık, 2012 yılı ihracat oranları 2011 yılına göre artış göstermektedir. Küresel rekabet koşullarında Kobi'lerin dış ticaret faaliyetlerinden beklenen, sürekli bir artış eğilimine sahip olmasıdır.

Günümüzde ihracat, gelişen ve gelişmekte olan ülkelerde, büyük ve küçük ekonomilerde ve hatta Kobi'lerde dünya ticaretindeki gelişmeler ışığında önem verilen ve değişik ihracat geliştirme programları ile desteklenen bir faaliyet olarak görülmektedir. İhracat sorunlarının başlıcaları; üründen kaynaklanan ve fiyatlarla ilgili olmaktadır. Sonrasında; dağıtım, tanıtım, nitelikli eleman sorunu gelmektedir. İhracatın Kobi'lere sağladığı faydaları irdelediğimizde; ihracat, firmanın mevcut fiziki ve insan kaynaklarının değerlendirilmesine, böylece etkin kullanımına yardımcı olur. Atıl kapasitenin kullanılmasını buna örnek verebiliriz. İhracat kanalı ile firmaların büyüme ve karlılık hedeflerine ulaşması ve böylece firmanın karlılığına olumlu katkı sağlaması mümkün olabilmektedir (Tıraş, 2011: 23-25).

Şekil 3: 2013 Yılı İhracat

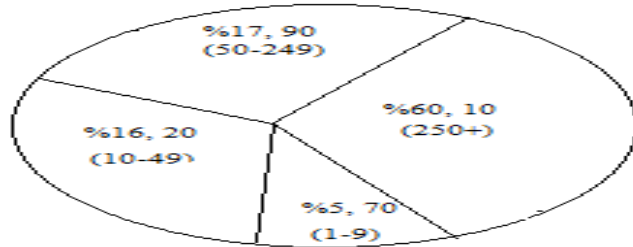

(Abacı, 2015: 47).

İşletme sürelerine göre ihracat oranlarını gösterildiği şekilde, 2013 yılı itibariyle, en yüksek ihracat oranını; %40,7 ile büyük ölçekli işletmelerin oluşturduğu, en düşük ihracat oranını ise % 17,3 oranla orta ölçekli işletmelerin oluşturduğu görülmektedir.

Türkiye’de mevzuat gereği, vergi mükellefi olan herkes ithalat yapabilmektedir. Eğer bir ekonomide yapılan ithalat kombinasyonunda esas ağırlığı üretim faktörleri oluşturuyorsa; söz konusu ekonomi için olumlu bir durum varlığından söz edilebilir. Kobi’lerle ilgili ithalat sorunlarını incelediğimizde; ithalat işlemi, belirli bir maliyet gerektirdiğinden bunu gerçekleştirmenin, her firma için mümkün olmadığı görülmekte ve söz konusu durumun teşvik vb. desteklerle giderilmesi mümkün olmakla birlikte bunlardan her kobi istifade edememektedir. Ayrıca, Kobi’lerin dış ticaret işlemlerini organize edecek bir departmanın olmayışı beraberinde ithalat yapacakları firmalarla tam bir iletişim içinde olamayışları dolayısıyla da firmaların derinlemesine pazar araştırması yapamayışı, Kobi’lerin ithalat sorunlarını oluşturmaktadır (Tıraş, 2011: 22-23).

Şekil 4: 2013 Yılı İthalat

(Abacı, 2015: 47).

İşletme sürelerine göre ithalat oranlarının gösterildiği şekilde, 2013 yılında, en yüksek ithalat oranını %60, 1 ile büyük ölçekli işletmeler, en düşük ithalat oranını ise %5, 7 ile küçük işletmeler oluşturmaktadır.

Girişimin ana faaliyet konusuna göre Kobi lerin ihracatının %35'i sanayi, %60,4 ü ticaret sektöründe faaliyet gösteren Kobi'ler tarafından yapıldı. Kobi'lerin 2013 yılında ithalattaki payı %39, 9 oldu (Abacı, 2015: 47).

Türkiye Ekonomisi içinde firma sayısı, istihdam ve üretim açısından önemli bir paya sahip olan Kobi'ler, bu payın tersine katma değer ve ihracat içinde yeterli paya sahip değildir. Kobi'lerin ihracatta karşılaştığı sorunlar genelde yönetimin kurumsallaşmaması, üretim ölçeği ve kur riskinden kaynaklanmaktadır. 1980 sonrası ihracatçı kur riskini benimseyen Türkiye ekonomisi ihracatın artışı için kobi stratejisine önem vermiştir. Cari açığın krizlere yol açtığı ve halen önemini koruduğu 2000'li yıllarda da ihracat ve teşvik politikaları halen büyük önem taşımaktadır. Dokuzuncu kalkınma planında vurgulandığı gibi, Türkiye ekonomisinde önemli bir yeri olan Kobi'lerin kurumsal yönetişiminin geliştirilmesi, bölgeler arası yakınsama ve rekabet amaçları bakımından, farklılaştırılmış Kobi politikaları uygulamaya geçirilecektir. Bu kapsamda, ihtiyaç duyulan nitelikli işgücünün yetiştirilmesine, finansman kaynaklarının genişletilmesi ve araçlarının çeşitlendirilmesine, pazara ve teknolojiye erişimin kolaylaştırılmasına önem verilecektir (Ay ve Talaşlı, 2007: 173).

Küresel ekonomiyle bütünleşme ve dış pazarlara açılmada Kobi'ler önemli roller üstlenmektedir. İletişim ve bilgisayar teknolojilerinde yaşanan hızlı değişimin Kobi'lerin ihracat politikalarına olan olumlu yansımalarına paralel olarak ihracat düzeylerinin geliştirilmesi ve ihracat performanslarının belirleyici unsurları konumunda olan noktaların belirlenerek sürekli gelişim politikası temelinde organize edilmesi önemli bir çalışma alanı konumuna gelmiştir. Bu doğrultuda gerçekleştirilen bir çalışmanın amacını, Kobi'lerin ihracat performanslarının belirleyici unsurlarının incelenmesi oluşturmaktadır. Araştırma literatürdeki araştırmalar yoluyla oluşturulan ifadeleri ölçmeye yönelik sistematik bir şekilde veri toplamaya olanak veren anket yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın kapsamını, İnegöl' de faaliyet gösteren

firmalar oluşturmaktadır ve sadece ihracat yapan işletmeler üzerine inceleme yapılmıştır. Araştırma bulgularını özetlediğimizde; ihracat performansı ile ihracat performansını belirleyen faktörler arasındaki korelasyon ilişkisi incelendiğinde; sırasıyla ‘rekabet unsurları’, ‘bilgi paylaşımı’ ve ‘pazarlama yeteneklerinin’ ihracat performansı ile pozitif yönde en yüksek düzeyde ilişkili olan faktörler olduğu görülmektedir. (Kayabaşı ve diğ., 2011).

Kobi’lerin ulusal düzeydeki ihracat sorunları; finansman, bilgi yetersizliği, bürokratik sorunlar, pazar, destek yetersizliği ve kota sorunlarıdır (Ay ve Talaşlı, 2007: 179). Ülkelerin ve bir alt düzeyde işletmelerin ekonomik sistem açısından en fazla önem vermeleri gereken konuların başında ihracat gelmektedir. İhracat ve ithalat arasında dengenin sağlandığı ekonomik sistemler başka bir ifade ile ithalatından fazla ihracat yapan ekonomiler sağlıklı bir şekilde büyüme özelliğine sahip olabileceklerdir. Bu açılarından bakıldığında ekonomik sistemin makro ve mikro düzeyde başarılı bir şekilde işletilebilmesinde ihracatın geliştirilmesinin önemi büyüktür. İşletmelerin başarılı bir şekilde ihracat yapabilmeleri ihracat pazarlaması planları geliştirebilmeleri ile mümkün olabilecektir. İhracat pazarlarının yapısı, işleyişi, özellikleri ile işletme özelliklerinin dengeli bir şekilde uyumlu hale getirilmesi söz konusu planlamalar sonucunda oluşturulabilmektedir. Bu nedenle performansı yüksek bir ihracat yapabilmenin anahtarlarının belirlenmesi önemli bir yönetsel karar noktasını ifade etmektedir (Kayabaşı ve diğ., 2011). Yönetsel karar noktasından hareketle, yapılan başka bir çalışmada, Kobi’lerin uyguladıkları dış ticaret modellerinin yöneticilerin işletme içindeki belirlilikleri dikkate alınarak, yöneticilerin algılamaları üzerindeki etkileri incelenmektedir. Araştırmada Afyonkarahisar’da yer alan doğal taş ihraç eden Kobi’ler incelenmiştir. Sonuç olarak, uygulanan dış ticaret modelinin yöneticilerin görüşlerini etkilemediği, Kobi yöneticilerinin dış ticaret ile ilgili konularda benzer düşüncelere sahip oldukları tespit edilmiştir. Özelde yurt dışında oluşan pazar fırsatlarının pazara girmek için yeterli olduğunu düşünen işletme yöneticileri çoğunlukta olarak saptanmış ve ihracatçı işletmelerin konuyu bilen profesyonellerden yararlanmaları işletmelerin toplam satışları içinde ihracatın oranı arttıkça gerekli görülmektedir. Çalışmada Kobi’lerin

temel zayıflıkları olarak, düşük teknoloji, know-how eksikliği, finansman olanaklarına erişim, Kobi'leri ilgilendiren politikaların içeriği, öğrenim ve eğitim, bürokrasi, kapasite, mevzuat olarak sıralanmıştır. Ayrıca Kobi yöneticileri, üretim ve satış maliyetlerinin daha düşük olması gerektiğini ifade etmektedirler (Özdemir ve Karaca, 2007: 1-14).

2006 yılı Türkiye ihracatı sektörler açısından incelendiğinde sanayi sektörü içinde yer alan 3 önemli ihracat kalemi 'otomotiv sanayi ürünleri', 'diğer giyim eşyası' ve 'diğer makine ve ulaşım araçları' olarak sıralanabilir. Türkiye'de Kobi'ler bu alt sektörlerde, büyük firmalara, yan sanayi ve fason üretim şeklinde girdi sağlamaktadır (Ay ve Talaşlı, 2007: 179).

İhracatta yaşanan temel problemlerden birisi de iletişimdir. İletişim, müşteri bulma ve müşteriyi sürekli hale getirmek için uygulanan süreçler olarak düşünüldüğünde Kobi yöneticilerimizin işletmelerini, üretim kabiliyetlerini, ürünlerini ve satış yöntemlerini anlatabilmek için farklı pazarlama iletişimi araçlarından yararlanmaları gerekmektedir (Özdemir ve Karaca, 2007: 18).

Yapılan bir araştırmada Kobi'lerin ihracat payının artırılabilmesi için gerekli görülen bazı stratejiler şöyle belirlenmiştir; ihracatta kobi finansman kaynakları ve Eximbank kredilerinin, sektörel dış ticaret şirketlerinin, internet kullanımı ve e-ticaretin yaygınlaşması, döviz kuru riskinden korunma tekniklerinin etkinleştirilmesidir (Ay ve Talaşlı, 2007: 179-182). Bilgi teknolojileri ve elektronik ticaret, Kobi'ler için işletmelere sağladıkları verimliliğin yanı sıra, ilişkiler yolu ile pazarlama yaklaşımında da katkılar sağlayabilecek olanaklar sunmaktadır. İnternetin kullanımından meydana gelen ticaret sektöründeki hızlı gelişmeler ile birlikte, giderek daha çok sayıdaki kobi, elektronik ticarete yönelmektedir (Tıraş, 2011: 25-26).

Ülkemizde Kobi'lerin dış pazarlara açılmasını kolaylaştırmak ve işletmeleri belli organizasyonlar dahilinde onları daha güçlü yapmayı amaçlayan en önemli oluşumlar Sektörel Dış Ticaret Şirketleri ile Dış Ticaret Sermaye Şirketleri'dir. Bunların dışında bağımsız tüccar toptancı ve perakendeci araçları kullanarak, ürünlerini bizzat pazarlamaya çalışan işletmeler de mevcuttur. Bu işletmeler tüm pazarlama faaliyetlerinde, müşteri bulma, yeni pazarlara girme, fuarlara katılma,

ihracat işlemleri, teşvikler gibi konularda yalnız başlarına hareket etmektedirler. Bu işletmeler yurt dışında kendilerine stratejik olarak birlikte hareket edecekleri bir ortak buldukları zaman pazarlama faaliyetlerinin önemli ölçüde stratejik ortak tarafından yapılması sayesinde daha rahat hareket etmektedirler. Distribütörlük ya da showroom açma gibi yollarla kurulan stratejik ortaklıkların başarısı önemli ölçüde yurtdışındaki ortağın gayretine bağlı olmaktadır (Özdemir ve Karaca, 2007: 4-6). Türkiye’de üretimin ve istihdamın önemli bir kısmını karşılayan Kobi’lerin son yıllarda organize oldukları ve güçlerini birleştirerek dış ticarete önemli mesafeler katettikleri görülmektedir. İşte bu ihtiyaç ve anlayış Sektörel Dış Ticaret Şirketleri’ni (SDŞ) doğurmuştur. Türkiye’ye has bir model olarak ifade edilen SDŞ, Kobi’lerin ihracat sorunlarının giderilmesinde yegâne çözüm olarak görülmektedir. Kobi’lerin dış ticaret sorunları ve Sektörel Dış Ticaret Şirketlerine incelendiği bir çalışmada, SDŞ yapısı ile aynı üretim dalındaki Kobi’lerin ihracat sektörü içerisinde bir organizasyon altında, dünya pazarlarına açılmaları, dış ticarete uzmanlaşmaları ve böylelikle daha etkin faaliyet göstermeleri amaçlanmış olduğu belirtilmiştir (Diken, 1998: 39-51).

Yeni rekabet koşulları, dünya ticaretinin yapısını ve boyutunu kökten değiştirmiştir. Kobi’lerin yeni rekabet koşullarında pazarlama sorunlarını belirlemek ve tespiti yapılan sorunlarına yoğun teknoloji ve ileri pazarlama teknikleri bağlamında çözüm üretmek amacıyla yapılan çalışmada; Konya ilinde imalat sanayiinde faaliyet gösteren 112 Kobi üzerinde bir araştırma yapılmıştır. Araştırma bulguları; Kobi’lerin pazarlama olanaklarını araştırarak, kendi bünyelerine uygun modern dağıtım teknik kanallarını uygulamaları gerektiğini, ihracatta özellikle dış pazarları tanıma ve mevzuata ilişkin sorunları olan Kobi’lere yönelik olarak üretim, pazarlama, mevzuat, teknoloji vb. konularda veri tabanı oluşturularak hem ulusal hem de uluslararası iletişim ağları teşkil edilmesi gerekliliği, Kobi’lerin ihracat için sadece AB üyesi değil, Türkler’in yoğun olduğu bölgeleri de düşünmeleri ve bu doğrultuda programlarını geliştirmelerinin de, oldukça önemli olduğunu açıklamıştır (Uslu ve Uygun, 2003, 1-13).

Yapılan bir başka araştırmanın amacı, dış ticarete gelecek vaat eden Kayseri mobilya sektörünün dış ticaret yapısını incelemek, firmaların karşılaştıkları problemleri ve bu problemlerin aşılmasını kolaylaştırabilecek çözüm önerilerine yönelik tutumlarını tespit etmek ve problemlerin çözümlenmesi ve ihracatın artırılması için hükümet gibi kuruluşlardan beklentilerini saptamaktır. Araştırma, Kayseri mobilya sanayinin ihracat yapısını ve karşılaşılan problemleri ortaya koymak amacıyla tanımlayıcı araştırma modeli çerçevesinde yürütülmüştür. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular şöyledir: Kayseri’de faaliyette bulunan mobilya ihracatçılarının büyük bölümü doğrudan ihracat yapmaktadır. Bu firmaların büyük bir kısmı yurtdışına sürekli olarak açılmakta olup ihracatçı firmalar için en önemli pazar Almanya iken ihracatın büyük bir kısmının Avrupa ülkelerine yapıldığı görülmektedir. Firmaların büyük bölümü dış pazardaki başarılarının orta düzeyde olduğunu düşünmektedir. Sektörün en önemli problemi, tedarik kaynağı ile işbirliğinde yaşanan problemler, rekabetçi fiyat uygulamalarının yaşattığı zorluklar, yabancı ülkelerdeki tüketicilerin farklı alışkanlıkları, dış pazarla ilgili bilgi yetersizlikleri, yüksek vergi oranları ve farklı kalite standartlarıdır. İşletmelerin devletten en önemli beklentileri, vergi oranlarının makul düzeylere çekilmesi ve bürokratik engellerin ortadan kaldırılmasıdır (Çoban, 2005: 74-81).

Üner (2010: 1-34) tarafından geliştirilen çalışmada, sınırlı imkânlarla sahip olmasına karşın hızlı bir şekilde yurt dışı pazarlarda yer alan küresel doğan işletmelerin, bunu nasıl sağladığı ve geleneksel işletmelerden nasıl farklılaştığı, kurucu/üst düzey yönetici özellikler kapsamında irdelenmiştir. Araştırmanın ana kütlesi, yurt dışı pazarlara iş yapan altı sektördeki (su ürünleri, kesme çiçek, organik gıda, yazılım, medikal optik alet cihazlar ile deri ve deri ürünleri) Kobi’ler olarak belirlenmiştir. 158 adet nihai geçerli anket ile çeşitli analizler yapılmış ve araştırmanın bulguları elde edilmiştir. Araştırma sonucunda, kurucu/üst düzey yönetici özelliklerine ilişkin faktörler ve bunların alt faktörleri açısından küresel doğan işletmelerin ve geleneksel işletmelerin farklılıkları ve benzerlikleri ortaya konulmuştur. Türkiye’de düşük düzeyde teknoloji gerektiren hatta teknoloji gerektirmeyen tarım endüstri kollarında da faaliyette bulunan küresel doğan

işletmelere rastlanmaktadır. Türkiye’de faaliyet gösteren Kobi’lerin yurt dışı pazarlara açılma amacı gütseler de, pazarın dinamiklerinden kaynaklanan sınırlılıklar nedeniyle; yurt dışı pazarlara açılmalarının, daha uzun sürecek bir süreci gerektirdiği sonucu elde edilmiştir.

Yılmaz (2004: 103-129) yaptığı çalışmada, Göller Bölge’sinde faaliyette bulunan Kobi’lerin değişen ve sürekli gelişen küresel dünyada verimliliğini arttırmak, faaliyetlerini, süreçlerini sürekli iyileştirmede karşılaştıkları ihracatla ilgili temel sorunlarını belirlemek ve bu sorunlara çeşitli çözüm önerileri getirmeyi amaç edinmiştir. Araştırma, Antalya, Burdur ve Isparta illerinde, İşlenmiş Tarım Ürünleri Sektöründe faaliyet gösteren Kobi’lere bu amaç doğrultusunda bir anket uygulanmıştır. Araştırma sonucunda, firmaların çoğunluğunun (%71.7) ihracat yapmadığı görülmektedir. Kapasite kullanım oranları, istikrarlı bir seyir izlemekte bunun nedeni ise firmaların ihracata yönelik çalışmaları ve dolayısıyla iç pazardaki dalgalanmalardan daha az etkilenmeleridir. Çalışmada ihracatla ilgili sorunlardan en önemlisi maliyetler ve kalite, en önemsiz faktör ise kültür olarak saptanmıştır.

Savcı (2009: 3-110) yaptığı çalışmanın amacını, Kobi’lerin dış ticarete karşılaştığı sorunları incelemek ve bu sorunların Türkiye ekonomisine etkilerini göstermek olarak belirlemiştir. Ancak çalışmaya göre istihdamda, üretimde ve ihracatta önemli bir yere sahip olan Kobi’lerin daha da gelişmelerini ve atılım yapmalarını engelleyen sorunların başında finansman zorlukları gelmektedir.

Yapılan çalışmalardan hareketle; Kobi’lerin dış ticaretteki paylarının ülke ekonomisindeki önemi yadsınamaz düzeydedir. Günümüz koşullarında, Kobi’lerin dış ticarete katılım göstermemeleri belirli bir aşamadan sonra, Kobi’lerin sürekliliğinin önündeki engel olarak gösterilebilmektedir. Dış ticarete katılımının Kobi’lerin başarısı ve ülke ekonomisine katkıları açısından değerlendirilmesi gerekmektedir. Finansal okuryazarlık düzeyinin birey ve örgütlere kazandırdığı analiz ve öngörü yeteneği bu noktada önemini göstermektedir. Dolayısıyla, Kobi’lerin dış ticarete katılımının sağlanması veya bu katılımın artırılması için, dış ticarete katılımına engel oluşturacak sorunların giderilmesi ve bu doğrultuda bilinçlendirilmelerinin gerekliliği, öngörülebilir.

1.7. KOBİ'LERDE STRATEJİK FİNANSAL YÖNETİM UYGULAMALARI

Kobi'lerin sosyal ve ekonomik açıdan önemi diğer ülkelere kıyasla çok daha yüksektir. Türkiye' de Kobi'ler, özellikle 1980 sonrasında birçok alanda ilerlemeler kaydetmiş olmalarına karşın, halen önemli zorluk ve sıkıntılarla karşı karşıyadır. Kobi'lerde stratejik finansal yönetim, Kobi'lerin en önemli yönetsel sorunlarının başında gelmektedir (Karadağ, 2014: 171).

Kıt kaynaklarla faaliyetlerini sürdürmek zorunda olan Kobi'ler, mevcut sorunlarını aşabilme, yeni pazarlara açılabilme ve yoğun rekabet koşullarında varlığını sürdürebilme doğrultusunda geleneksel yönetim anlayışı ile başarılı olamamaktadırlar. Ekonomi içindeki önemlerine rağmen, pekçok Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletme, gerek kendi yapısal sorunları gerekse çevresel etkiler nedeniyle yoğun rekabete dayanamayıp faaliyetine son vermek zorunda kalmaktadır. Bu nedenlerle Kobi'ler daha dinamik ve modern bir yönetim modeline ve kendilerine uygun yönetim araç ve tekniklerine ihtiyaç duymaktadırlar (Sucu, 2010: 2).

Kobi'lerin sahibi/yöneticisi, yönetim işlevleriyle ilgili günlük veya kısa süreli kararlarla faaliyetlerini sürdürmektedir. Ancak, geleceğin belirsizliği ve ekonomideki gelişmeler nedeniyle Kobi'lerle ilgili uzun süreli kararların alınması, meydana gelecek değişikliklerin önceden belirlenmesine ve uyum sağlanmasına yardımcı olabilir. Bu nedenle, Kobi'lerin sahibi/yöneticisi işletmenin uzun dönemde yaşamını devam ettirebilmesi, sürdürülebilir rekabet ve kar sağlayabilmesi amacıyla genel yönetimle birlikte stratejik yönetim uygulaması yapabilir. Günümüzde her tür işletmenin ve kurumun stratejik yönetim yapması artık kaçınılmaz olmuştur (Koçyiğit, 2006: 43-44).

Küresel rekabet sisteminde işletmeler ürün ve hizmet sundukları pazarlarda daha iyi müşteri değeri yaratarak rakipleri karşısında çok farklı araçlar ve yöntemlerle rekabet üstünlüğü elde etmeye çalışmaktadırlar. Pazarda rakiplere karşı fiyat ve kalite üstünlüğü oluşturmak ya da müşteri isteklerine hızlı ve güvenilir cevaplar vermek bu araç ve yöntemlerden bazılarıdır (Akgemci ve diğ., 2005, 139). İşte stratejik yönetim daha dinamik ve etkin bir yönetim anlayışını organizasyon içinde

uygulama imkânı sağlamasıyla, işletmelerin içinde buldukları bu durumda uygulayabilecekleri alternatif yönetim modeli olmaktadır (Sucu, 2010: 54).

Özellikle 1990' lar sonrasında Kobi'lerin ekonomik ve sosyal öneminin ön plana çıkması ile kobi' lerde büyüme gelişmeyi sağlayan unsurlar, dünyada ve ülkemizde kamu otoriteleri, iş dünyası ve akademisyenler açısından hassasiyetle üzerinde durulan unsurlar haline gelmiştir. Yapılan araştırmaların Kobi'lerin hayatta kalma ve büyümelerinde, işletme sahipleri ve yöneticilerinin aldığı stratejik finansal kararların ve bu kararların verimli ve etkin bir şekilde uygulanmasının hayati öneme sahip olduğunun göstermesinin ardından, Kobi finansal yönetim literatüründe yeni bir kavram olan stratejik finansal yönetim (SFY) ve SFY uygulamaları, çeşitli analiz ve uygulamalarda incelenmeye başlamıştır (Karadağ, 2014: 182).

Stratejik yönetim, bir işletmenin uzun dönemde hayatta kalabilme ve rekabet üstünlüğü sağlayabilme doğrultusunda amaçlarını gerçekleştirebilmek için tüm üretim kaynaklarını etkili ve verimli bir şekilde kullanma sürecidir. Tanımdan hareketle stratejik yönetimin bir kereye mahsus uygulanan bir yönetim anlayışı olmadığı, işletmelerin kısa vadeli uygulamalarından ziyade uzun dönemli faaliyetlerini kapsayan bir süreç olduğu söylenebilir. Çünkü sürekli değişim ve belirsizliklerin söz konusu olduğu günümüz iş dünyasında stratejik yönetimin uygulanması ve beklenen sonuçlarının elde edilmesi uzun bir dönemi gerektirmektedir (Sucu, 2014: 77). Bu tanımlardan anlaşılacağı üzere, stratejik finansal yönetimde, öncelikle işletmenin hedeflerinin belirlenmesi, sonrasında bu hedeflere ulaşabilmek için finansal yönetimin hangi araç ve süreçlerinin kullanılacağına yönelik planlama ve organizasyon yapılması söz konusudur. SFY süreçlerinde, finansal planlama aşamasından sonra, işletmenin ana hedeflerine yönelik olarak yapılan bu planlamaların pratik uygulamalarının da mümkün olan en etkin ve verimli şekilde gerçekleştirilmesi, SFY'nin temellerini oluşturmaktadır (Karadağ, 2014: 179). Ülke ekonomisi açısından çok büyük önem taşıyan Kobi'lerin ülke içerisindeki üretim ve istihdam alanlarında paylarının artması için kaynak sağlamanın yanı sıra var olan kaynakları etkin ve verimli kullanabilmeleri çok önem taşımaktadır (Çetin ve Bıtırak, 2009: 136).

İşletmelerin ana hedefleri olan büyüme ve karlılık üzerinde etkin ve verimli bir finans yönetiminin önemi genel olarak kabul edilmekle birlikte, işletmelerdeki stratejik finansal yönetim (SFY) uygulamaları konusunda finans yönetimi literatüründe kısıtlı sayıda araştırma bulunmaktadır. Bu uygulamaların işletmelerde büyüme ve rekabet gücü ile olan ilişkisi konusunda ise araştırma sayısı da, aynı şekilde azdır (Karadağ, 2014: 177).

Günümüz rekabetinin aktörleri arasında yer alan Kobi'lerde stratejik yönetim bilincine ilişkin ciddi ve göreceli bir değişim gözlenmektedir. Artan rekabet, Kobi'lerin de stratejik yönetilmesi gereğini doğurmuştur. Bu durum, Kobi'lerdeki yönetim anlayışının değişmesi, diğer bir ifadeyle geleneksel yönetimin dışında stratejik yönetim olgusunun benimsenmesi şeklinde yorumlanabilir. Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB), ülkemizdeki Kobi'lerin stratejik yönetim bilincinin güçlenmesi için 24 Nisan 2005 tarih ve 25795 sayılı Resmi Gazete' de yayımlanan KOSGEB Destekleri Yönetmeliği ile KOSGEB desteklerinden yararlanmak isteyen Kobi'lere Stratejik Yol Haritası (SYH) programını doldurmalarını zorunlu hale getirmiştir. Bu uygulamayla ülkemizdeki Kobi'lerin stratejik bir yönetim anlayışına yönelmeleri sağlanmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda yürütülen bir çalışmanın amacı, stratejik yol haritası uygulamasının Kobi'lerin stratejik yönetim bilinçlerine etkisini incelemektir. Araştırmanın ana kütlesini, KOSGEB Malatya Merkez Müdürlüğüne bağlı Malatya, Elazığ ve Adıyaman illerinde faaliyette bulunan ve stratejik yol haritası planlaması yapmış Kobi'lerin yöneticilerinden oluşmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre, stratejik yol haritası uygulamasının stratejik yönetim sürecinde uygulamaları farklılaştırdığı ancak; stratejik yönetimin uygulamalara tam anlamıyla yansımaları için KOSGEB tarafından profesyonel destek sağlama, panel, eğitim geliştirme çalışmaları, akademisyen imkanlarını kullandırma, danışmanlık hizmeti desteği, misyon oluşturma, sürekli eğitimin birer işletme politikası haline getirilmesi vb. uygulamalarla kobi yönetici ve çalışanlarının tamamının stratejik yönetim konusunda bilinçlendirilmesi veya bilgilendirilmesi sağlanmalıdır (Akdemir, 2010: 321-340).

Türkiye’de Kobi’lerin finansal yönetim sorunları, finansal kaynaklara erişimin zorluğu ve finansal kaynakların yetersiz olmasından dolayı, şu ana kadar bu alanda kısıtlı kalmış, yapılan akademik çalışmaların büyük bir kısmı, kısıtlı finans kaynaklarına erişim sorunlarına odaklanmıştır. Bunun sonucunda, işletmeler için büyük önem taşıyan finansal yönetimin diğer unsurlarında (nakit yönetimi, işletme sermayesi yönetimi, yatırım faaliyetleri, borç ve alacak yönetimi, stok yönetimi, maliyet yönetimi, vb.) yapılmış araştırmalar sınırlı sayıda kalmıştır. Türkiye’de Kobi’ler, maliyet yüksekliği nedeniyle, finansal yönetim başta olmak üzere, uzmanlık gerektiren konularda, profesyonel yöneticiler istihdam edememekte ve dışarıdan danışmanlık hizmetleri alamamaktadır. Ayrıca, işletme sahiplerinin karar alma konusunda kendi bilgi ve tecrübelerini yeterli görmeleri ve işletmedeki karar alma mekanizmalarını başka bir şahısa devretme konusunda isteksizlikleri de, bunda etkili olabilmektedir. Bütün bu nedenler, işletmelerde sağlıklı ve verimli bir finansal yönetim sisteminin kurulamaması ve yürütülememesine neden olabilmektedir. İşletmelerin faaliyet gösterdikleri ekonomik ortamın son derece karışık, yüksek riskler içeren ve rekabet yoğun olması, finansal yönetim sorunlarını daha da önemli hale getirmekte, çoğu zaman işletmelerin hayatta kalamaması sonuçlarını dahi doğurabilmektedir. Bu tespitlere rağmen ülkemizdeki Kobi sahipleri veya yöneticilerinin sürdürülebilir büyümeyi yakalamaları ve rekabet güçlerinin yükseltilmesinde büyük önem taşıyan stratejik finansal yönetim uygulaması konusuna yeteri kadar eğilemedikleri de, yapılan araştırmalar ile ortaya konmuştur (Karadağ, 2014: 177-178).

Sahada, az sayıda yapılan çalışmalar incelenerek, kobilerin stratejik finansal yönetim uygulamalarıyla ilgili bir çıkarıma ulaşılmaya çalışılacaktır. Aşağıda yer alan tabloda Afyonkarahisar’ da gerçekleştirilen bir araştırma çalışmasına ait bir kısım bulgular; en yüksek ortalama oranını ‘profesyonellik düzeyinde’ en düşük ortalama oranını ise ‘net işletme sermayesi devir hızı’ değişkeninde tespit etmektedir. (Eleren, 2009: 539-540).

Sucu (2010: 3-147) tarafından yapılan çalışmada, stratejik yönetimin Kobi’ler için önemi ortaya konularak, stratejik yönetimin Kobi’lerde uygulanma düzeyi,

etkinliği ve Kobi'lerin başarısında oynadığı role dikkat çekme amaçlanmaktadır. Bu amaçla, İzmir ili'nde faaliyet gösteren Kobi'lerin stratejik yönetime bakış açılarını, stratejik yönetim ve faaliyet ve uygulamalarının düzeyini tespit edilmesine yönelik bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Çalışma sonucunda araştırma kapsamındaki işletmelerin stratejik yönetim modelini yeterince bilmedikleri ve uygulamadıkları, stratejik planlama tuzaklarına düştükleri, stratejik yönetim araç, yöntem ve tekniklerini kullanmadıkları görülmüştür.

Apan ve İslamoğlu (2014: 216)' nun yaptıkları çalışmaya katılan işletmelerin %47,9'u finansman sıkıntısı yaşadıklarını belirtirken, işletmelerin %52,1'i finansmanla ilgili bir sıkıntılarının olmadığını belirtmişlerdir. Ancak geçmiş dönem bulguları, işletmelerin geçmiş dönem bulguları, işletmelerin ölçek büyüklüğü ile finansman sorunları arasında ters bir ilişkinin olduğunu ortaya çıkarmıştır. İşletmelerin büyüklüğü ve kurumsallığı, kaynak yapılarını daha sağlam olması gerektiği sonucuna götürmektedir. Bu çerçevede ölçek büyüklüğünün artması, doğal olarak kaynak büyüklüğünün artmasına da yol açabilecektir. Bu araştırma ile hala finansman sıkıntısının Türkiye'nin ilk 500 şirketinin kayıtlı olduğu İSO üyeleri açısından önemli sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu husus Türkiye'deki işletmelerin çoğunluğunun Kobi formunda olması nedeniyle finansman yönetiminin önemini tekrar gündeme getirmektedir. Bu kapsamda gelişme potansiyeline sahip Kobi'lerin finansman kaynaklarına erişimi sağlanabilecek kurumsal yapının oluşturulması, ekonomik kalkınma ve istihdama olumlu katkılar sağlayacaktır (Apan ve İslamoğlu, 2014: 216).

Kılıcı (2013: 80-108), Tokat İl Merkezi ve ilçelerinde faaliyet gösteren imalat yapan, Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin stratejik yönetim konusundaki bilgi düzeylerini, farkındalıklarını, algılarını, uygulamalarını, stratejik yönetimin yapılma tekniklerinin neler olduğunu ortaya çıkarmak için yapılan tanımlayıcı bir sonuca ulaşmayı amaçlayan bir çalışma gerçekleştirmiştir. Bu işletmeler içerisinden evreni temsil etmesi için yeterli sayı olan 130 adet işletme kolayda örneklem tekniği ile tespit edilerek bu işletmeler üzerinde anket yapılmıştır. Ankette yer alan 'stratejik planlamada üst yönetimin kişisel sezgilerinin etkisi ve sorumluluğu daha fazladır'

yargısına ne kadar katılıyorsunuz 101 işletme yöneticisinden 51 (%50,6), sezgilerin önemli olduğunu söylerken, 41 (%40,6) yönetici sezgilerin önemsiz olduğunu söylemiş, 9 (%8,6) yönetici ise bu konu hakkında kararsız olduklarını söylemişlerdir. Bu araştırmada işletmelerin 51 (%50,8)'i stratejik planlarının var olmadığını söylemişken, 34 (%33,8)'ü 5 yıldan daha az vadeli stratejik planlarının olduğunu söylemişlerdir. Bu cevaplardan anlaşılıyor ki işletmelerden sadece 16 (%15,8)'i stratejik planlamayı bilinçli bir şekilde uygulamaktadır. Stratejik planlama sürecinde karar vericilerin kimler olacağına ilişkin ilk bakışta bu kadar önemli ve riskli kararları ancak deneyimli ve uzman kişilerin vermesi gerektiğidir. Araştırmada yer alan işletme yöneticilerinden 85 (%84,8)'i de aynı şekilde düşünmektedir. İşletmelerden sadece 21 (%20,9) tanesi swot analizini yaptıklarını söylemiş diğer 80 (%79,9) tanesi ise swot analizini bilmediklerini ya da yapmadıklarını söylemişlerdir. Ayrıca araştırmada incelenen 101 işletmeden 40 tanesi (%39,6) stratejik yönetimi karartışını sağlayan bir süreç olarak düşünmektedir ve işletme yöneticilerinden 44 tanesi stratejik yönetimin hiçbir faydasını görmediklerini söylemişlerdir. Bu sonuçlar işletmelerde stratejik kontrol sürecinin de bilinçli ve etkili olarak yapılmadığını göstermektedir.

Çetin ve Bıtırak (2009: 122-135) yaptıkları çalışmada, Antalya ili'nde yer alan Kobi'lerin işletme içi finansal yönetim uygulamalarını ortaya koymak amacıyla; yeni finansal tekniklerin kullanım ölçüsü, mevcut kaynaklar ile oluşturulan işletme sermayesinin kullanım şekli, yatırım projelerini değerlendirme teknikleri ve işletme sermayesi yönetim tekniklerini araştırmaya yönelik ampirik bir araştırma yapılmış, Kobi'lerin finansal sorunlarının ötesine geçilmeye çalışılmıştır. Örnekleme, Antalya İli'nde yer alan imalat, bilgi teknolojileri, gıda, hizmet, inşaat, inşaat malzemeleri, matbaa, tekstil, tarım ve ticaret sektörlerindeki 40 adet Küçük ve Orta Ölçekli İşletme oluşturmaktadır. Araştırma bulguları özetlendiğinde, firmaların finansal yönetim konusunda yeterli bilgiye sahip olmamaları yatırım kararı alırken yatırım değerlendirme teknikleri olarak, en fazla, Geri Dönüşüm Süresi Yöntemini uygulamalarına yol açmaktadır. Çünkü söz konusu teknik diğer yöntemlere göre daha basit ve detaysız bir analiz gerektirmektedir. Aynı sonuç Yücel (2001)'in ve

Arslan (2003)'ın çalışmasında da söz konusudur. Firmaların işletme sermayesi yönetiminde nakit bütçesi ve ödenmeyen borçların izlenmesine önem verdikleri saptanmıştır. Sonuç yine Arslan (2003)'ın Ankara İli'ni kapsayan çalışması ile benzer çıkmıştır. Yücel (2002)'in faaliyet konuları içerik olarak Antalya İli'nde yer alan firmalarınkinden farklılık gösteren Ege Bölgesi'nde yer alan 3 ili kapsayan aynı çalışmasında ise firmaların nakit bütçesi ve stok kontrolüne önem verdikleri, ödenmeyen borçların izlenmesinin ise 4,35'lik bir ortalama ile orta düzeyde bir önem taşımakta olduğu görülmektedir. Bu çalışmada ise stok kontrolü 4.15 ortalama ile dördüncü sıradadır. Ancak, her 3 çalışmada da alacakların yönetiminde faktöring sistemini kullanan firmaların sayısının az olduğu tespit edilmiştir. Kobi'lerin finansal kaynak yaratmada karşılaştıkları sorunlar önemli olmakla birlikte, sahip oldukları kaynakların etkin, doğru, planlı ve firma amacını geliştirecek yönde kullanımı daha önemli görünmektedir (Çetin ve Bıtrak, 2009: 122).

Kobi'lerde finansal verimlilik düzeyini belirlemeye yönelik yapılan bir çalışmada, elde edilen bulgular ışığında Türk Kobi'lerinin finansal verimlilik artırma çalışmaları konusunda oldukça iyi olduğu söylenebilir. Ancak yeterli olduğu söylenemez. İşletmelerde finansal verimlilik, kaynakların etkin kullanılması açısından önem verilmesi gereken bir konudur. İşletmelerde finansal verimlilikleri yükseltmek amacıyla sunulan öneriler; finansal yönetim uygulaması ve bilincinin geliştirilmesi, işletme çalışanlarının finansal etkiler konusunda bilinçlendirilmesi ve genel olarak yönetim kalitesinin yükseltilmesidir (Yılmaz, 2005: 125-133).

Civan (2012) tarafından yapılan araştırma çalışmasının bir önemli bulgusu ise, araştırmaya katılan ve uzman finans yöneticisi istihdam etmediklerini ifade eden işletmelerin finans yöneticisi istihdam etmemelerine göstermiş oldukları gerekçeler incelendiğinde, %67,3'ü bu işin şirket sahip ve ortakları tarafından yürütüldüğünü belirterek bu yüzden finans yöneticisi istihdam etmediklerini ifade etmeleridir. Kosgep tarafından Mart 2005 tarihinde Türkiye genelinde 43.642 adet Kobi'ye uygulanan anket çalışmasından türetilen 'Kosgep Saha Araştırma Çalışması Eskişehir İli Değerlendirme Raporu'nda yer alan Eskişehir'de faaliyet gösteren 633 adet Kobi'ye ait sonuçlardan sistem ve süreçlerin kullanımı veri olarak alınarak,

değerlendirilmeye çalışılmıştır. Çalışmada bazı sonuçları değerlendirilen araştırma çalışmasının göre; Eskişehir'deki Kobi'ler stratejik yönetim araçlarının kullanılmasına yeterince ilgi göstermemektedir. Ayrıca, sistem ve süreçleri yapan kobi oranının düşüklüğü de, Kobi'lerde önemli bir yönetim sorununun olduğunu düşündürmektedir (Koçyiğit, 2006: 44-55).

Yukarıdaki çalışma sonuçlarından görüleceği üzere, stratejik finansal yönetim uygulamaları, dünyanın farklı bölgelerinde faaliyet gösteren Kobi'lerin genel ve finansal performansı, büyümeleri, karlılıkları ve rekabet güçleri üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Türkiye' deki Kobi'lerle ilgili yapılan çalışmalar da, Kobi'lerde finansal yönetim ile ilgili sorunlarda, etkin ve verimli olmayan finansal yönetim uygulamalarının, bu sorunlar içinde önemli bir yere sahip olduğunu göstermektedir (Karadağ, 2014: 181). Çoğu Kobi'nin ayrı bir finansman bölümünün olmayışı, Kobi yöneticilerinin/sahiplerinin finansman konusunda yeterli olmayışları ve finansman alanında uzman kişileri çalıştırmamaları bu tür işletmelerin yaşadıkları sorunları derinleştirmektedir (Kutlu ve Demirci, 2007: 192).

Kobi'lerin işletme sermayesi ve finansal yönetim konularındaki bilinç düzeylerinin yükseltilmeleri, bilgi eksiklikleri giderilerek teşvik ve kredi imkânlarına daha kolay ulaşabilmelerinin ayrıca faktoring ve leasing gibi yeni finansman tekniklerini araştırarak kullanabilmelerinin sağlanması gerekmektedir. Böylece Kobi'ler kısa ve uzun dönemli kaynaklarını en etkin bir şekilde kullanabilecek ve işletme sermayesi yönetiminde daha başarılı bir düzeye ulaşacaklardır. Yeterli desteğin verilmesi sonucunda, ülke ekonomisine olan katkılarının verilen desteğin verilmesi sonucunda ülke ekonomisine olan katkılarının verilen desteğin yanında çok daha büyük olacağı görülecektir (Çetin ve Bıtrak, 2009: 136).

Kobi'lerin temel yapı ve sorunlarıyla ilgili sahada yapılan araştırma çalışmaları bulgularıyla birlikte değerlendirilerek genel çıkarımların sunulduğu, yürütülen tez çalışmasının birinci bölümünden sonra finansal okuryazarlık kavramının kobiler açısından incelendiği ikinci bölüme geçilmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

FİNANSAL OKURYAZARLIK

2.1. FİNANSAL OKURYAZARLIK BİLİNCİ

Finansal okuryazarlık, gündelik yaşamda kullanılan finansal enstrümanların seçiminde bilgi temelli kararlar verebilmeyi sağlayan yeterlilik düzeyini ifade etmektedir. Finansal okuryazarlık, aynı zamanda uzun vadeli birikim ve yatırıma dönük kararlarda finansal farkındalığı temel alır. OECD, bu konudaki araştırmalarını, çok sayıda ülkede ve farklı toplumsal kesimlerdeki bireylere yönelik olarak yürütmektedir (Temizel ve Bayram, 2011: 73-75).

Gündelik yaşamın içinde vazgeçilmez bir olgu olarak yer alan ekonomi, bireylerden topluma ve devlete kadar çeşitli etkinliklerin odağında yer almaktadır. Finans, toplum yaşamında bireylerin günlük ihtiyaçlarını karşılamak üzere yaptıkları alışverişten, emeklilik yaşamı için yaptıkları birikimlere kadar farklı amaçlara hizmet eden bir sektördür. Finansın bireylerin yaşamı içinde neredeyse attıkları her adımda olması, bireylerin kendi finansal durumlarını yönetebilmelerini bir gereklilik haline getirmektedir. Bireyler, gerek gündelik yaşamda gerekse uzun dönemli finansal kararlar almak durumundadır. Ev bütçesini hazırlamaktan, emeklilik planlarına, çocukların eğitim masraflarından yatırım yapmaya kadar birçok finansal karar almak gerekebilir. Bu finansal kararların alınabilmesi, finansal bilgiye erişme ve bilgi sahibi olma ile bağlantılıdır. Mevcut durumda finansal piyasalarda yer alan finansal araçların ve ürünlerin çokluğu ve karmaşıklığı da finansal karar alma süreçlerini etkilemektedir. Bu kararların doğru ve etkin bir biçimde alınabilmesi için finansal okuryazarlık ve dolayısıyla bireysel finansal eğitim programları bir gerekliliktir. Bu gereklilik yalnızca bireyler ya da haneler için değil aynı zaman da toplum ve ekonomik sistem için de yaşamsal önemdedir (Bayram, 2010: 1).

OECD tarafından Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı (PISA)'nda yapılan finansal okuryazarlık tanımı; finansal kavramları becerileri tecrübe ve kavrama, güdü ve güven, bir dizi finansal durum karşısında bireyin ve toplumun finansal refahını geliştirmek ve ekonomik hayata katılımı sağlamak; etkili kararlar

vermek için bu tecrübe ve kavrayışı uygulamak şeklindedir. Diğer bir ifade ile bireylerin finansal okuryazarlık seviyeleri gündelik yaşantılarını etkilediği kadar toplumsal bir bakış açısı ile tüm finansal sistemin etkinliğine ve verimliliğine etki etmektedir. Bu etkileri sebebiyle finansal okuryazarlık, gerek konuyla ilgili akademisyenlerin gerekse de hükümetlerin ilgi alanındaki bir konudur. Birçok ülkede konuyla ilgili akademik çalışmalar yapılmakta, bireylerin finansal okuryazarlık seviyeleri ölçülmekte, beklenenden düşük çıkması durumunda bunu sebepleri araştırılmakta ve konuyla ilgili eğitim faaliyetleri düzenlenmektedir (Ergün ve diğerleri, 2014: 848-849).

Finansal okuryazarlık araştırmaları, tüketicilerin finansal ürün, hizmetlere ve uygulamalara ilişkin oldukça zayıf bilgilendirildiğini ortaya koymaktadır. Bu nedenle finansal okuryazarlık düzeyini yükseltecek eğitim programlarının uygulanması, finansal piyasaların da gelişimini sağlayabilir. Finansal okuryazarlığın geliştirilmesinde finansal eğitim programları ile hem kısa hem uzun vade düşünülmelidir. Uzun vadede düşünüldüğünde finansal eğitimin okullarda yaygınlaşması ve dolayısıyla çocuklarda finansal bilinç oluşturularak geleceğe hazırlanması önem taşımaktadır. Böylece çocukların finansal sorunlara ilişkin bilgisi, davranışı, değerlendirmesi gelişerek, 'finansal sosyalizasyon' olarak tanımlanabilecek süreci daha kolay tamamlayabilirler (Bayram, 2010: 24-26).

Finansal okuryazar olabilmek için; finansal okuryazarlık düzeyinin geliştirilmesiyle finansal okuryazarlık bilincine erişebilmek gerekmektedir. Bu bağlamda, ekonomik denge, bütçe yönetimi, harcamaların yönetimi, borçların yönetiminde etkin olunabilmelidir. Borç/kredi ödeyebilme gücü ve finansal fırsatlardan yararlanarak, finansal davranışlarla tamamlanmasının gerektiği, söylenebilir. Kobi'ler açısından, bu öğretilerin sağlayabileceği olanaklar, öngörülebilir. Yeterli finansal okuryazarlık düzeyine erişebilen Kobi'ler, bunu örgütlerinde uygulayabildikleri oranda başarılı olabilecek ve küresel rekabet koşulları içerisinde sürekliliklerini sağlayabileceklerdir. Dolayısıyla, Kobi'lerin finansal anlamda bilinçlendirilmelerinin öncelikli ihtiyaç alanlarından olduğu, kabul edilebilir.

2.1.1. Finansal Eğitim Çalışmaları

OECD, ülkelerarası işbirliği çerçevesinde, finansal eğitim standartları ve stratejileri geliştirilmesine yönelik çalışmalara destek olmaktadır. OECD'nin finansal eğitim ile ilgili son yıllardaki en büyük araştırması ise OECD-PISA 'Financial Literacy Assessment' finansal okuryazarlık değerlendirmesini adını taşıyan ve 15 yaş gençlerin finansal okuryazarlıklarının ölçülmesine yöneliktir. Bu konuda yapılmış ilk geniş ölçekli çalışma olan PISA ile gençlerin kredi, banka hesabı, kredi kartları, tüketici hakları, tasarruf, risk gibi konulardaki planlama ve yönetme yetenekleri ölçülmeye çalışılmaktadır. Dünya Bankası'nın ise, finansal eğitim konusundaki çalışmalarının merkezinde WB Aile Ağı (World Bank Family Network-WBFN) bulunmaktadır. Bu ağ kapsamında finansal okuryazarlık programı (Finansal Literacy Training) ile tüm dünyada bu konudaki eğitim çalışmalarını sürdürmektedir (Özgüler, 2013: 36-37).

Günümüzde, finansal okuryazarlık, dünyadaki gelişmiş ülkelerin oldukça üzerinde durduğu bir konudur. Örneğin, Amerika Birleşik Devletleri'nde finansal eğitim çalışmaları kapsamında, 2002 yılında 'Finansal Eğitim Bürosu (Office of Financial Education)' kurulmuştur. 2003 yılında ise ABD Kongresi 'Finansal Okuryazarlık ve Eğitimi Komisyonu'nu (Financial Literacy and Education Commission-FLEC) kurmuştur. Komisyon ABD hazinesinin temel desteği çerçevesinde ABD Merkez Bankası (FED)' da dahil olmak üzere 22 üye kurumdan oluşmaktadır. 2006 yılında konuya ilişkin ulusal bir strateji yayımlayan Komisyon, 2009 yılında bu stratejiyi gözden geçirerek güncellemiş ve 2011 yılına ilişkin stratejisini de yayımlamıştır (Sezer, 2013: 88).

Bireylere dönük katkı sunma potansiyelinin büyüklüğü nedeniyle pek çok ülkede finansal okuryazarlık programları gündemdedir. Finansal okuryazarlık programları, bireylerin finansal konulardaki farkındalığını artırmayı, bu yolla finansal davranışları değiştirmeyi hedeflemektedir. Finansal araçların giderek karmaşıklaşması ve bireylerin gelecek planları içinde yer alan emeklilik gibi konularda kendilerini maddi kayba uğratmayacak kararlar alabilmesi, finansal

okuryazarlığın gelişimine bağlı görülmektedir. Bu nedenle finansal okuryazarlık, tüm toplumu gerek bütün olarak gerekse toplumu oluşturan bireyleri tek tek yakından ilgilendiren, uzun dönemli etkileri olan ve önemi giderek artan bir alan olarak görülmektedir (Temizel ve Bayram, 2011: 74).

Finansal farkındalığın yatırımcı tercihlerine etkileri üzerine yapılan bir araştırmanın bulgularına göre, en yüksek farkındalık beklenen meslek gruplarında da finansal eğitime yönelik bir ihtiyaç varlığını göstermektedir (Akyol, 2010: 76). Bunun yanında, 2007 yılında Avrupa Birliği'nde, finansal eğitim konusunda bir bildiri ile bazı temel prensipler ve gelecekte uygulanması düşünülen planlar açıklanmıştır. Bu konuda, 2008 yılında oluşturulan ve 25 üyesi bulunan 'Finansal Eğitim Uzmanlar Grubu (Expert Group on Financial Education- EGFE)'da düzenli olarak toplantılar yapmaktadır. EGFE, finansal eğitim konusunda ulusal stratejilerin geliştirilmesi, finansal kriz ve finansal eğitim, okullarda finansal eğitimin yaygınlaşması ve emeklilik fonları vb. konularında çalışmalarına devam etmektedir (Sezer, 2013: 88).

Günümüzde gelişmiş ya da gelişmekte olan pek çok ülkede finansal piyasaların derinleşmesi bakımından, finansal eğitim önemli bir faaliyet olarak görülmekte ve birçok ülkede finansal eğitim ile ilgili 'ulusal stratejiler' oluşturulmaktadır. Söz konusu gelişmiş ülkelerde finansal eğitimin önemi yıllar öncesinden fark edilmiş, bu farkındalık finansal eğitim konusunda kurumsallaşmayı ve ulusal finansal eğitim stratejilerinin hazırlanmasını beraberinde getirmiştir. Finansal eğitim ulusal stratejisi genel anlamda ulusal bir çerçeve sunmalı, bu çerçevenin sınırlarının ve içeriğinin her toplumun ihtiyaçları doğrultusunda belirlenmesi gereklidir. İncelenen ülkelerin bu alandaki ortak yönlerinden biri de finansal eğitimin kamusal bir yapı içinde, devlet destekli bir otorite önderliğinde, diğer paydaşların katılımı ile yürütülmesidir.

Avustralya'da Finansal Okuryazarlık Vakfı (FLD), ABD' de Finansal Eğitim Ofisi (OFE), Japonya' da Finansal Hizmetler Ofisi (FSA) ve İngiltere'de Finansa Hizmetler Otoritesi (FSA) ülke hazine bakanlıklara bağlı bir otorite olarak çalışmaktadır (Özgüler, 2013: 80-81). Ayrıca Uluslararası Yatırımcı Forumu (IFIE), Uluslararası Menkul Kıymet Komisyonları Örgütü (IOSCO), Uluslararası Menkul

Kıymet Birlikleri Konseyi (ICSA), Avusturalya Menkul Kıymetler ve Yatırımlar Komisyonu (ASIC), Centrelik, Avusturalya Yatırımcılar Derneği (AIA), Avustralya Hissedarlar Derneği (ASA), Avustralya Menkul Kıymetler Borsası (ASX), Yatırımcılar Eğitim Derneği (EIA), Emeklilik Yatırımlarına İlişkin Ulusal Bilgi Merkezi (NICRI), ProShare-Yatırım Kulüpleri, Menkul Kıymetler ve Borsa Komisyonu (SEC), Finansal Eğitim İçin Ulusal Girişim (NEFE), Yatırımcıları Koruma Vakfı (IPT), Amerika Bireysel Yatırımcılar Derneği (AAII), Yatırım Şirketi Enstitüsü Eğitim Vakfı (ICIEF), Betterinvesting, Merkezi Finansal Bilgi Hizmetleri Konseyi, Japon Aracı Kuruluşlar Birliği (JSDA), Kişisel Finans Eğitim Grubu (PFEG), Hayat Akademisi (Life Academy)'de konu ile ilgili eğitim çalışmaları yürütmekte ve destek vermektedir (Özgüler, 2013: 39-63).

Ülkemizde yapılan bilimsel araştırmalarda ise üniversitelerde verilen uygulamaya yönelik eğitimin yetersizliğini ve değişik sorunları ortaya kaymaktadır. Okutulmakta olan dersler, dünyada meydana gelen değişimlere paralel olmalıdır. Öğretim kurumlarında hazırlanacak ders programları çeşit ve kapsam bakımından kendi ihtiyaçlarını makro düzeyde karşılayacak yeterli bilgiye sahip, nitelikli insan tipinin yetiştirilmesine uygun olarak hazırlanmalı ve teoriyle uygulamanın arasına köprü oluşturularak bu köprüden bilgi alışverişinin akışı sağlanmalıdır. Böyle bir uygulamayla hem yükseköğretim kurumlarında verilen eğitimin günün gereklerine uygun olmasını sağlanacak hem de iş dünyasını nitelikli iş gücü sıkıntısına çare bulunması sağlanacaktır (Civan ve Cenger, 2010: 98).

Türkiye'de, finansal eğitimde sorumluluk alan kurumsal proje kapsamında; İstanbul Uluslararası Finans Merkezi (İFM) gösterilebilir. Beraberinde, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası (TCMB), Borsa İstanbul (İstanbul Menkul Kıymetler Borsası-İMKB), Sermaye Piyasası Kurulu (SPK), Türkiye Sermaye Piyasası Kurulu (TSPAKB), Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB), bunun yanında Takasbank, Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsası (VOB), Merkezi Kayıt Kuruluşu (MKK), İstanbul Altın Borsası, Türkiye Kurumsal Yatırımcı Yöneticileri Derneği (TKYD), Sermaye Piyasası Lisanslama Sicil ve Eğitim Kuruluşu (SPL) da ilgili kuruluşlar arasında sayılabilir (Özgüler, 2013: 66-77).

Hayat boyu devam eden finansal eğitimin etkin olabilmesi için devlete ve ilgili tüm kurum ve kuruluşlara büyük bir görev düşmektedir. Bu anlamda kamu otoritesi, düzenleyici ve denetleyici kurumlar aracılığıyla temel finans eğitimi para ve sermaye piyasalarında işlem yapan bireysel yatırımcılar için finansal yatırım eğitimi, emekliliğin finansmanına yönelik tasarruf ve yatırım eğitimi, finansal dolandırıcılıktan korunma eğitimi gibi ana başlıklarda eğitim müfredatının geliştirilmesi ve etkinliğinin değerlendirilmesi çalışmalarına mutlaka destek verilmelidir (Hayta, 2014: 347).

Finansal okuryazarlığı geliştirecek eğitim programlarının tasarlanmasında, uluslara ve kültürlere göre farklılık gösteren koşullara dikkat edilmesi ihtiyaçlar ve boşlukların iyi değerlendirilmesi, açık ve gerçekçi politikalar uygulanması, hedef kitleyi öncelik sırasına göre belirlemek, verimlilik ve yararlılık esaslarını gözetmek önem taşımaktadır. Bunun yanında hükümetin ve finansal kurumların bilgi akışı konusunda titizlik göstermesi, finansal eğitim konusunda sivil toplum örgütleri, özel ve yerel kurumlardan faydalanma yoluna gitmesi gerekmektedir. Finansal okuryazarlık eğitimleri için kullanılacak araçlar ise; ilk ve orta öğretim kurumlarında başlayabilecek eğitimler, iyi hazırlanmış içerikler, yaşam boyu öğrenmeyi kapsayacak bir öğretim, medya ve farklı kanalların kullanılarak basit ve çekici mesajların yayınlanmasıdır (Bayram, 2010. 22).

Finansal eğitim alanında faaliyette bulunan başka bir kurum 'Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği (FODER)'dir. Dernek amaçları; finansal okuryazar bir Türkiye için ekosistem oluşturmaktır. Devlet, özel sektör ve diğer sivil toplum kuruluşları ile işbirliği yaparak ülke çapında bireylerin finansal okuryazarlık ve finansal erişim farkındalıklarını ve olanaklarını oluşturabilmek için; bilinçlendirme, eğitim, araştırma, uygulamalara destek, politikalar üretilmesini sağlayabilmek olarak sıralamaktadır. Dernek; konferanslar, web sitesi, e-bülten gibi etkinlikler ile finansal eğitime destek olmaktadır (Özgüler, 2013: 78).

Finansal okuryazarlık düzeyinin ülkeler bazında geliştirilmesi için yürütülen çalışmaların nedeni; geleceğe güvenle bakabilmektir. Finansal bir kaos ve karmaşıklığa sürüklenen dünya ülkeleri bu çalışmalarla, toplumdaki her bireyin

küresel ekonomiye bir katkıda bulunması gerektiğini anlatmaya çalışmaktadır. Yapılan araştırmalara göre; Türkiye’de finansal okuryazarlık çalışmalarının varlığında, yetersizlik ve koordinasyon eksikliği görülmektedir. Bu doğrultuda yapılan çalışmalarda iyileştirmelere gidilerek, ihtiyaca göre finansal eğitim çalışmaları sağlanarak, potansiyeli yüksek geri dönüşümler yaratılabilir. Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin, ülke ekonomileri içerisindeki payı ve önemi göz önüne alındığında, Kobi’lere yönelik olarak ayrıca yürütülmesi gereken finansal eğitim çalışmalarının gerekliliği, kabul edilebilir. Nitekim, Kobi’lerin finansa okuryazarlık düzeyinin geliştirilmesi, sürekliliği olan çalışma programlarıyla sağlanabilecektir. Sonuç olarak; eğitim seviyelerinin yetersizliği nedeniyle gelişimde aksaklıklar yaşayan Kobi örgütlerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin gelişimi için, finansal okuryazarlık çalışmalarının kobi yapılarıyla ihtiyaçlarına yönelik olması gerektiği ve uygulamalı çalışmalarla bu ihtiyacın giderilebileceği, söylenebilir.

2.2. FİNANSAL TABANA YAYILMA STRATEJİSİ

Geçen yüzyıla göre toplumda yaşam kalitesinin iyileşmesiyle birlikte, daha uzun yaşam süreleri, daha sağlıklı bireyler, daha fazla boş zaman, farklı yaşam tarzları ortaya çıkmıştır. Bu durum finansal zorlukların aşılmasını ve finansal bir rahatlığı gerektirmektedir. Orta ve varlıklı sınıflar için bu bir sorun olarak gözükmese de, dar gelirli bireyler için farklı zorlukları ortaya çıkarmaktadır. Varlıklı ve orta sınıfların eğitim düzeylerinin genellikle düşük gelirli sınıflara göre daha yüksek olması nedeniyle, finansal okuryazarlık eğitiminin düşük gelirli sınıflara göre daha yüksek olması nedeniyle, finansal okuryazarlık eğitiminin düşük gelir seviyesindeki bireylere ulaştırılması daha önemlidir. Bu nedenle, finansal okuryazarlık düzeyini arttıran çabaların temel eğitim düzeyinde sağlanması bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır (Bayram, 2010: 3).

Sahada, konuyla ilgili yapılan çalışma bulgularından hareketle, değerlendirme yapabilmek için, araştırma bulgularına aşağıda yer verilmektedir. Yazında konuyla ilgili çalışmaların yetersizliği sürekli kendini tekrar etmektedir. Finansal eğitimin tabana yayılması stratejisinden kasıt, finansal okuryazarlığın her kesimdeki birey için

öncelikli ihtiyaç alanlarından biri olduğunun göstergesidir. İzmir İlinde faaliyet gösteren kobi yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesine yönelik olarak yürütülen tez çalışmasının bu bağlamda, yazında yer alabilecek sonraki çalışmalara destek olabileceği varsayımında bulunulabilir.

Şekil 5: Özel Bankacılık Çalışanlarına Yönelik Bir Araştırmada
Nakit Akışını Yönetmede Başarı Oranı

(Akyol, 2010: 70).

Şekilde; özel bankacılık çalışanları kendilerini orta düzeyde başarılı bulmaktadır. Bu sonuçta, başarı kriterlerine bireylerin bakış açısı da önem taşımaktadır. Ortalama bireyin kendini başarılı görmesi, finansal kavramlara uzak olmasının bir sonucu olarak ortaya çıkabilir. Ortalama bireyler nakit akışını yönetmede kendilerini başarılı görmektedir. Bu durum özel bankacılık çalışanlarında farklılık göstermektedir. Özel Bankacılık çalışanlarının bir ülkede, yüksek finansal farkındalık düzeyinde olmasını beklemek gerçek dışı olmayacaktır. (Akyol, 2010: 70-73).

Günümüzde finansal piyasaların hızla karmaşıklaşması ve ürün yelpazesinin her geçen gün daha da genişlemesi, finansal okuryazarlık olgusunun da önemini bu paralelde arttırmaktadır. Finansal piyasalarda alım-satım yapan bireylerin, yaptıkları alım-satıma ilişkin bilgi sahibi olmaları, piyasadaki durumu daha iyi analiz etmelerine, daha doğru kararlar almalarına ve daha yüksek kazanç sağlamalarına sebep olacaktır (Sezer, 2013: 92).

Finans ile ilgili eğitim almış ya da finansal kurumlarda çalışanların bile karmaşık finans sektöründe kararlar almada zorlanması, hiçbir finansal eğitim

almamış bireylerin içinde bulunduğu zor durumu ortaya koymaktadır. Finansal karar ve uygulamaların karmaşık hale gelmiş olması finansal risklerden de haberdar olarak doğru kararları vermek için finansal eğitimi gerekli kılmaktadır. Finansal eğitim programlarının nasıl tasarlanması ve hedef kitleye yararlı olabilecek şekilde nasıl uygulanması gerektiği konusunda çalışmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Bunun tersi gerçekleşmesi durumunda bireyler kadar yatırımcılar, şirketler, genel ifadeyle finansal piyasalar zarar görebilir. Finansal eğitim programlarının kısa vadede sınırlı etkileri olduğu düşünülmesine karşın, uzun vadede işlerlik kazanacağı belirtilmektedir. Bu nedenle, finansal eğitim programları uzun vadeye hizmet etse de, kısa vadeli programlar için aktif yöntemler geliştirilmelidir. Bunu gerçekleştirebilmenin yolu, daha özel hedef kitlelere yönelik, farklı ihtiyaçlara yanıt verebilecek, bilgilenmenin yanında uygulamalar hakkında somut öneriler sağlayabilecek programlar geliştirilmesidir (Bayram, 2010: 61). Finansal okuryazarlık oranlarının düşük olduğu, en temel finansal bilgilerin bile bilinmediği birçok araştırmada belirlenmiştir (Özgüler, 2013: 10).

Sonuç olarak, finansal eğitimin temelden verilmesi gerektiği açıktır. Nitekim, bireyler, örgütler ve bireyler bu eğitimin verilmesinde bir fikir birliğine varabilmiş olsa da, değişkenlerin koşulları arasındaki farklılıklar finansal eğitimin her tabanda farklı ihtiyaçlara yönelik olduğunu göstermektedir. Yaşam standartları geniş bir birey ile dar bir bireyin aynı oranda finansal eğitimden yararlanamayacağı, tahmin edilebilir. Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler açısından da, çalışan sayılarına göre, finansal eğitimler verilebilir. Nitekim, çalışan sayıları işletmelerin kimliğini belirlemektedir. Bir işletmenin büyüdükçe değişik ve geniş çaplı finansal ihtiyaçları oluşacaktır. Bu bağlamda, finansal eğitimler de kurum yapıları, hatta kültürleri bile göz önüne alınmalıdır. Verilecek eğitim çalışmalarında örgüt kültürü de göz ardı edilmemelidir. Örgüt kültürüne göre verilecek, finansal eğitimlerin önemi belirgindir. Dolayısıyla, Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler için de aynı varsayım, dile getirilebilir. Böylelikle, Kobi'lerin yapıları arasındaki farklılıklara göre, her ölçekte finansal eğitimin verilmesi ve geri dönüşümlere göre iyileştirmelerin gerçekleştirilmesi, daha olumlu sonuçlar doğurabilecektir.

2.3. FİNANSAL DAVRANIŞLAR

Günümüzde bilgiye ulaşmak, yeni iletişim teknolojilerinin sağladığı olanaklarla oldukça kolaylaşmaktadır. Bu noktada önemli konu, bilgiyi anlama ve yorumlayabilmedir. Bu nedenle finansal bilgi kaynaklarının kullanımı ve bu kullanıma bağlı olarak finansal davranışların dönüşümü önem taşımaktadır (Bayram, 2010: 62).

OECD bünyesinde kurulan Finansal Eğitime Yönelik Uluslararası İşbirliği (INFE) 2011 yılında yaptığı çalışmada finansal okuryazarlığı; güçlü finansal kararlara ve sonuçta bireysel finansal refaha ulaşmak için gerekli farkındalığın, bilginin, becerinin, tutumun ve davranışın kombinasyonu şeklinde tanımlamıştır (Ergün ve diğerleri, 2014: 849). Bu nedenle, bireylerin finansal bilgi, yetenek ve tutum ve davranışların, seçilecek uygun finansal araç ve ürünlerin yönetiminde işlevi bulunmaktadır. Bu finansal bilgi içinde finansal terimler, kavramlar ve en temel düzeyde bireysel ya da aile bütçesinin yönetimi konusunda temel yetenekler yer almaktadır (Bayram, 2010: 18). Dolayısıyla finansal eğitim, yatırımcı eğitimi ve finansal okuryazarlık kavramları birbiriyle yakından ilgili olmakla birlikte, literatürde finansal okuryazarlık kavramı daha çok bireylerin kişisel finansmanı açısından gerekli temel finansal bilgileri (kredi kartı kullanma, diğer banka ilişkileri, borç yönetimi, mal satın alma gibi) edinme ve kullanma yetenekleri olarak tanımlanırken, yatırımcı eğitimi ya da finansal eğitim; finansal okuryazarlık kavramı ile ilgili konuları da kapsamına alarak, finansal piyasalar (menkul kıymet ve kambiyo borsaları, ticaret ve emtia borsaları, hizmet borsaları) ve finansal araçlar ile ilgili bilgilerin verildiği finansal davranışlar sonucu ortaya çıkabilecek finansal risk ve finansal dolandırıcılık konuları kapsamında, yatırımcı hakları ve aracı kuruluşlarla olan ilişkileri içine alan bir eğitim bütünüdür. Bu aşamada finansal eğitimin önemi ortaya çıkmaktadır. Serbest piyasa ekonomisi ile çeşitlenen artan mallara karşı tüketimin özendirilmesi beraberinde bilinçsizce yapılan tüketimi ve artan borçluluk oranını getirmiştir. Borç yönetimi konusundaki yetersiz eğitim bu sürecin en büyük nedenlerinden biridir (Özgüler, 2013: 8-10).

Yazında bu kapsamda, Uçar (2014: iv); kişilerin bireysel emeklilik sistemindeki fon tercihlerinde etkili olan tercihleri belirlemek ve finansal danışmanlara tavsiyede bulunurken rehberlik edecek unsurları belirlemeye yönelik çalışmasında, tesadüfi olarak seçilen bireysel emeklilik sistemine katılmış bireylerden oluşan bir örneklem kullanmıştır. Distriminant analizi ile fon türü tercihinde yaş, eğitim, risk alma tutumunun daha yüksek sahip değişkenler olduğu tespit edilmiş ve yaş, eğitim, risk alma tutumu, duygusal zekâ, temel ve ileri finansal okuryazarlık seviyelerine göre, bireylerin seçmesi öngörülen fon türünü tahmin edecek fonksiyon geliştirilmiştir. Bu çalışma içerisinde yer alan Türkiye'deki yatırımcılar da, psikolojik yanılsamalara oldukça yüksek oranlarda düşmektedirler. (Sezer: 2013: 197-198).

Birçok gelişmiş sermaye piyasasında yatırımcılar doğrudan bilgilendirme yoluyla eğitime çalışılmaktadır. Yatırımcıların rasyonel kararlar alabilmesi için finansal okuryazarlık seviyelerinin artması ve davranışsal finansın ortaya koyduğu faktörlerin bilincinde olmaları gerekir. Yatırımcının bilgi düzeyi kendi yatırım amaçlarına ve risk profiline uygun olan yatırım kararları almasına yardımcı olur. Yatırımcıların finansal bilgi ve tecrübesinin yüksek olması, onların yatırım kararlarında rasyonel davranmalarına ve diğer yatırımcılardan daha fazla getiri elde etmelerine yardımcı olur (Hayta, 2014: 346). Davranışlara yön veren güdüler, kişinin yaşı, mesleği, eğitim durumu gibi değişkenlere bağlı olarak farklılık gösterebilir. Aynı güdüler ve ihtiyaçlar kişilerde başka başka davranış biçimleri oluşturabilir. Örneğin birisi; itibar kazanmak için hisse senedi alırken, bir başkası; sahip olduğu hisse senetlerini satabilir. Bazen de, farklı güdü ve ihtiyaçlar değişik kişilerde aynı davranış biçimine yol açabilir. Biri hisse senedini güvenlik ihtiyacı için, yani para kazanmak için alırken, başka biri başarılı ve üstün görünmek için saygınlık kazanma ihtiyacı için alabilir (Akyol, 2010: 24). Finansal davranışların gereği finansal bilginin etkili şekilde kullanımınıdır. Kobilerin finansal eğitimlerinin, günümüzde yansıdığı bir başka zorunluluğu ise kendini borsa boyutunda göstermektedir. Finansal çağın bir başka gereği olan borsaların, küçük ve orta ölçekli işletmeler için, finansal davranışlarını sergileyebilecekleri bir saha olduğu, söylenebilir.

Türkiye koşulları düşünüldüğünde, finansal okuryazarlık eğitimi ile sağlanabilecek en önemli adımlardan bir tanesi yastık altı paraların bankacılık sistemine dahil edilmesi olabilir. Bankada bir mevduat hesabı açtırıp parasını bankaya yatıran birey, bununla birlikte bankanın sunduğu kredi, kredi kartı gibi finansal uygulamalara erişim sağlayabilecektir. Böylece hem finansal sistemin gelişmesi ve kayıt altına alınması olanaklı hale gelecekken hem de bireylerin refahı için bir adım atılmış olacaktır. Finansal okuryazarlık programları için ölçme ve değerlendirme süreçleri önemlidir. Programın, uygulanmadan önce ve uygulandıktan sonra, finansal davranışların nasıl değiştiğini, finansal okuryazarlık eğitiminin amacına ne kadar ulaşabildiğini değerlendirmek, programları başarısı için önemli bir kriterdir. Bu eğitimler aile içinde başlayabileceği gibi, okulda ve iş yaşamında da devam edebilir. Finansal okuryazarlık düzeyinin artmasına yönelik olarak tasarlanan eğitim programlarının, bireylerin finansal davranışlarına ne düzeyde yansıdığı, karar alma süreçlerinde nasıl kullanıldığını belirlemek önemli bir adımdır. Daha erken yaşlarda öğrenilen ve uygulanan finansal davranışlar, daha kalıcı olarak yaşamın sonraki aşamalarında bireylerin finansal davranışlarını belirleyici olabilir (Bayram, 2010: 22-31).

Sonuç olarak, finansal davranışların finansal eğitimle kazanılabileceği ve finansal eğitimin mümkün olabilecek en erken yaşta bireye verilmesi gerektiği, söylenebilir. Nitekim, finansal geri dönüşümlerin sağlıklı bir şekilde oluşabilmesi, finansal eğitimlerin kalıcılığına ve sürekliliğine bağlı olmaktadır.

2.4. FİNANSAL SİSTEM BİLGİSİ

Finansal okuryazarlık, finansal kavram, bilgi ürün ve uygulamaları içeren ve bunlara ilişkin kararlar almayı ifade eden bir alandır. Bireylerin, finansal kavramlara, araçlara ilişkin bilgi sahibi olması, etkin çalışan bir piyasanın varlığı için önemlidir. Finansal sistem hakkında, bilgi sahibi olma, finansal risklerden daha fazla korunmayı sağlayabilmektedir. Bireylerin finansal okuryazarlık düzeyi yükseltilerek, finansal sistemden ve finansal sistemin sunduğu olanaklardan yararlanması sağlanmazsa, etkin çalışan ve sürdürülebilir piyasa anlayışından uzaklaşılabilir (Bayram, 2010: 1-62).

Yirminci yüzyılın ikinci yarısından sonra özellikle 1980’li yıllarda dünya genelinde ekonomide başlayan değişim ve dönüşüm, ulusal ekonomilerin uluslararası sermaye hareketlerine açık hale gelmesine neden olmuştur. Finans piyasalarında kontrollerin kaldırılmasına neden olan sermaye hareketleri, teknoloji alanında ortaya çıkan yeniliklerin de etkisiyle daha yeni ve çeşitlendirilmiş finansal ürünlerin piyasalara sunulması sürecini başlatmıştır (Cihangir ve Ergin, 2015: 493). Finansal mimarideki değişim sonucu finansal araçlar, teknikler ve uygulamalardaki çeşitlenme finansal okuryazarlığın önem kazanmasına yol açmaktadır. Bireylerin finansal güvenlik talebi de finansal okuryazarlığın gelişimine katkıda bulunmaktadır. Bu nedenle kredi kartı kullanımı, tüketici kredileri, sigorta, bireysel emeklilik planları, konut kredileri, refinansman, finansal kredileri izleme ve kaydetme gibi finansal eksikliklerin giderilmesi önem taşımaktadır. Finansal okuryazarlık düzeyinin yükseltilmesi, bireyleri finansal ürün ve hizmetlerin nasıl işlediği ve hangilerinin çıkarlarına daha uygun olduğuna ilişkin bilgilendirerek finansal karar almada yardımcı olmaktadır. Finansal okuryazarlığın geliştirilmesi finansal sistem hakkında daha fazla bilgi sahibi olmayı ve finansal riskleri daha iyi yönetmeyi olanaklı kılmaktadır (Temizel ve Bayram, 2011: 74). Bu nedenle gerek çocukların gerekse yetişkinlerin finansal okuryazarlık düzeyini arttırmaya yönelik çalışmalar yapılması, finansal kuruluşların daha iyi çalışmasını sağlayacaktır (Bayram, 2010: 2).

Akademik yazında da, finansal okuryazarlık konusu son dönemde oldukça araştırılan bir konudur (Sezer, 2013: 88). Saha da gerçekleştirilen çalışmalardan birinin yürütücüsü olan Sarıgül (2014: 207-224); üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyini belirlemek amacıyla yaptığı çalışmada, soruların temel finansal bilgilerden ve basit olduğundan yola çıkarak, üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyinin yetersiz olduğunu belirtmektedir. Araştırma, üniversite öğrencilerinin kişisel finans bilgilerini geliştirmesi gerektiği önerisinde bulunmaktadır. Bir başka bulguya göre ‘Kredi Kartı Son Ödeme Tarihi’ kavramını bilenler, sayıca daha fazla olmasına rağmen, kredi kartı ile yakından ilgili olan ‘Temerrüt Faizi’ kavramını bilenler daha azdır. Bu durum finansal okuryazarlığın temel kavramlarıyla yakından ilgili olması yanında, günlük uygulamalara da bağlı olduğunu ortaya koymaktadır.

Bu nedendir ki bireylerin konumu, eğitimi, yaşam biçimine uygun olarak tasarlanacak finansal okuryazarlık eğitimlerinin başarı şansı yükselmektedir. Bazı araştırmacılar bir adım daha ileri giderek, gerektiğinde ve gerektiği kadar finansal okuryazarlık eğitimi önermektedir. Buna göre bir ev satın alma kararı öncesinde, bu konudaki alternatifleri değerlendirebilecek yetenekleri kazandıracak eğitim bireylere maksimum faydayı sağlayacaktır (Temizel ve Bayram, 2011: 84-85).

Ergün ve diğ. (2014: 855-861) çalışmalarında; temel enflasyon bilgisine daha çok doğru cevap verildiğini, borsaya ilişkin temel düzeyde bilgi sahibi olduğunu, yatırım fonu bilgi seviyelerinin oldukça düşük olduğunu, faiz oranı-tahvil fiyatı ilişkisi bilgisinde daha çok yanlış cevaplar verildiğini, hisse senedi çeşitlendirme bilgisinde katılımcıları daha fazla yanlış cevap verdiklerini, finansal varlıkların riskliliği bilgisinde yanlış cevap sayısının doğru cevap sayısından fazla olduğunu, uzun vade getirisi bilgisinde yanlış cevap sayısının doğru cevap sayısından fazla olduğunu sunmuşlardır.

Bayram (2010: 2)' a göre; kredi kartı kullanımı, bireysel krediler, sigorta, finansal verileri izleme ve kaydetme gibi finansal yönetim konularındaki eksikliklerin giderilmesi önem taşımaktadır. Finansal ürün ve hizmetlerin işleyişi ve hangilerinin bireysel çıkarlara yönelik olduğuna ilişkin bilgi sahibi olma, finansal kararlar almada nasıl ve ne zaman adım atma noktasında bireylere yardımcı olacaktır.

Altıntaş (2009: 167)'a göre; deneklerin finansal bilgi birikimi ve donanım seviyelerini ölçmeye yönelik olarak uygulanan anket sorularına verdikleri 'sınırlı' doğru cevaplar, özellikle gayri menkul/menkul kıymetler, likidite, enflasyon oranı algısı ve portföy yönetimi konularında yoğunlaşmaktadır. Bu durum ise, 1970'li yılların başından itibaren enflasyonist bir ekonomik ortamda yaşamını sürdüren nesillerin, sahip oldukları varlıkları enflasyon karşısında yitirmemek amacıyla, aslında yeterince bilinçli olmayan birer amatör yatırımcı olmalarından kaynaklanmaktadır.

Akyol (2010: ii-73), finansal bilgiyle yatırım tercihleri arasındaki ilişkinin ortaya çıkarılmasına yönelik çalışmasında, en temel finansal kavramlardan son

derece karmaşık finansal uygulamalara kadar geniş bir yelpazede, finansal bilgi düzeyi belirlenmeye çalışılmıştır. Bu çalışmanın bir sonucu olarak, özel bankacılık çalışanlarının yüksek eğitim, mesleki deneyim, piyasaların içinde yer alma avantajlarına karşın finansal farkındalıklarının gelişmeye ihtiyaç gösteren yönleri bulunduğu ortaya çıkmıştır. Bilgi teknolojileri alanındaki hızlı değişimler, bilgiyi daha ucuz ve daha kolay ulaşılabılır duruma getirmiş, finans piyasalarının ve finansa ürünlerin giderek karmaşık hale geldiği bir ortamın oluşmasını sağlayan önemli nedenlerden birisi olmuştur. Günümüz karmaşık finansal rekabet ortamında finansal okuryazar olmak yani kişisel fon kaynaklarının kullanımı ve yönetimi ile ilgili bilinçli kararlar verme önemlidir ve aynı zamanda temel finansal kavramların bilinirliği ile yakın ilişki içerisindedir (Cihangir ve Ergin, 2015: 492).

Yapılan bir başka çalışma, reel sektörde faaliyet gösteren kobi niteliğindeki şirketlerin karşılaştıkları kur riski yönetiminde türev ürünleri kullanımlarının belirlenmesi amacıyla yöneliktir. Kurlardaki dalgalanmaların yabancı para cinsinden işlemlerde bulunan şirketlerin nakit akımlarında meydana getirdiği olumsuzluk olarak tanımlanabilen kur riski bu risklerin başında gelmektedir. Bu risklerin yönetilmesi işletmeler açısından büyük önem taşımaktadır. İşletmelerin her geçen gün artan ve çeşitlenen bu riskleri kontrol altında tutabilmeleri için geliştirilmiş araçlardan birisi türev ürünlerdir. Kur riskinin yönetiminde türev ürünler, gelişmiş piyasalar için son on yılda daha çok kullanılırken, gelişmekte olan piyasalarda halen sınırlı ölçüdedir. Bu çerçevede kur riski yönetimi Türkiye’deki firmaların gündemine de son yıllarda girmiştir. Araştırma sonucunda, işletmelerin karşılaştıkları en büyük riskin kur riski (%37,33) olduğu saptanmıştır. Buna karşın işletmelerin %74,41 oranında risk yönetim araçlarını tanıdıkları, %63 oranında VOB hakkında bilgi sahibi oldukları da saptanmıştır. Ayrıca, kur riski yönetiminde %60,19 gibi büyük sayılabılır oranda firma içi yöntemlerin tercih edildiği, türev ürünleri kullanımının ise %10,43 olduğu, firma içi yöntem olarak da döviz pozisyonunun sürekli takip ve analiz (69,51) yoluyla yapıldığı, türev ürünlerin kullanımında ise daha çok forward sözleşmelerinin (%17,57) tercih edildiği, türev ürünlerin kullanılmaması nedenleri olarak da daha çok piyasa şartlarının oluşmadığı, uzman

personel yetersizliği ve ihtiyaç duyulmaması gibi nedenlerin olduğu tespit edilmiştir. Sonuç olarak, yapılan diğer bazı araştırmalara paralel olarak bu araştırmada da Kobi'lerin genel olarak risk yönetimi özel olarak da kur riski yönetiminde türev ürünleri yeterli düzeyde kullanmadıkları saptanmıştır (Sakarya ve Kutukız, 2009: 375-386).

Sonuç olarak, finansal okuryazarlık toplumun her kesimini ilgilendiren bir konu haline gelmiştir. Bireylerin kişisel finansal yönetimini başarılı bir şekilde gerçekleştirmesi hem birey hem de ülkelerin finansal refahı açısından son derece önemlidir. Bu refahı sağlamanın yolu da, temel finansal kavramları bilen, finansal okuryazarlık seviyesi sürekli yükselen bireylerden geçmektedir (Cihangir ve Ergin, 2015: 507-508).

Finansal okuryazarlık düzeyinin yükseltilmesi için finansal eğitim programları geliştirmek gerekmektedir. Finansal eğitim programları bireylerin finansal sistemden nasıl yararlanması gerektiği konusunda yol gösterici olarak, en azından bankacılık sistemi dışında olan bireylerin sisteme katılabilmesini sağlar. Finansal eğitim programları sayesinde, tüketiciler ihtiyaçlarına uygun finansal araç ve uygulamalardan yararlanabilir. Bireylerin bilgilenmiş olarak finansal piyasalara katılması ve olanaklarda yararlanması, finansal sistemin iyi işlemesi yanında bireylerin de finansal riskleri doğru ve zamanında kararlar verebilmesini sağlar (Bayram, 2010: 48).

2.4.1. Finansal Takip Düzeyi

Finansal okuryazarlık için bireylerin finansal kapasitesinin geliştirilmesi önerilmektedir. Finansal kapasite kavramı temel düzeyde, kişinin parasını yönetebilmesini, bir orta ve uzun vadeli plan yapabilmesini, paranın yönetimindeki risk ve yararları algılayabilmesini, finansal ürünleri tanınmasını, finansal ürün ve hizmetlere ilişkin uygun bilgiyi nasıl ve nereden temin edeceğini, uygun zamanda uygun finansal kararlar alabilmeyi, finansal ürünlerin verimli ve etkin olarak kullanılabilmesini kapsamaktadır. Bireylerin finansal konularda alacağı yanlış kararlar hem bireyi hem de finansal piyasaları olumsuz etkileyebilecektir. Finansal

okuryazarlığın geliştirilmesinde eğitim kurumlarından yararlanılabileceği gibi, medyadan ve çeşitli sivil toplum örgütlerinden de yararlanılabilir (Bayram, 2010: 14-15).

Yazında yapılan çalışmalardan, finansal takip düzeyiyle ilgili bir değerlendirmenin yapılabilmesi için, konuyla ilgili çalışma bulgularına ulaşılmaya çalışılmıştır. Temizel ve Bayram (2011: 84)' ın çalışmasına göre, ekonomik ve finansal gelişmelerin izlendiği başlıca kaynaklar arasında televizyon ve internet gelmektedir. Her gün televizyon ve interneti finansal gelişmeleri izlemek için kullananların toplam oranı yüzde 88, 3 olarak belirlenmiştir.

Türkiye' deki yatırımcılara yönelik (TSPAKB-2011-MKK Verileri) bir çalışmada, katılımcıların bilgi kaynakları hakkındaki düşünceleri incelenmiştir. Çalışmaya katılan yatırımcılar (İstanbul, Ankara, İzmir), birden fazla bilgi kaynağı seçmeleri nedeniyle, her bir bilgi kaynağı için, yatırımcıların seçtikleri bilgi kaynağına ilişkin dağılım ve oranlar verilmiştir. Yatırımcıların kullandıkları bilgi kaynaklarına bakıldığında, pekçok katılımcı televizyon ve interneti (%74) kullanırken, bunu sırasıyla kendi yaptıkları analizler (%59,8) ve ulusal siyasi ve ekonomi gazeteleri (%58) takip etmektedir. Daha sonra, aracı kurumların raporları (%46,3), yatırım danışmanlarının tavsiyeleri (%41) ve firmaların yıllık faaliyet raporlarını (%39,7) kullanmaktadırlar. Kamuoyu Aydınlatma Platformunu ve firmaların basın açıklamalarını kullanan yatırımcıların oranı sırasıyla; (%34,4) ve (%34,1) olarak gerçekleşmiştir. Son olarak, firmaların 3 aylık raporları (%19,4) ve arkadaş tavsiyesi (%19,1) ile yatırımcıların en az tercih ettiği bilgi kaynaklarıdır (Sezer, 2013: 108).

Yapılan çalışmalar değerlendirildiğinde, finansal takibin finansal eğitimin dinamik yanını oluşturduğu ve süreklilik dahilinde finansal okuryazarlık düzeyinde geliştirici etkisi olduğu, söylenebilir. Nitekim, finansal eğitimin uygulamalı eğitimler ile en olumlu sonuçlara ulaştırılacağı bilgisi tez çalışması süresince, görülmektedir. Kobi' ler bu bağlamda ele alındığında, finansal takibi gerçekleştirebilecekleri oranda finansal okuryazarlık düzeylerinin de gelişebileceği, öngörülebilir. Bu noktada finansal takibin, eğitimde hızlandırıcı etkisi olduğu, söylenebilir.

2.5. FİNANSAL DANIŞMANLIK HİZMETLERİNDEN YARARLANMA

Kobi'lerin finansal danışmanlık hizmetlerinden yararlanma durumuna ilişkin bir değerlendirmenin yapılabilmesi amacıyla, sahada yapılan çalışma verileri paylaşılacaktır. Bu alandaki çalışmaların yetersizliğini bu noktada belirtmek yerinde olacaktır.

Yazında yer alan bir araştırma çalışmasının yürütücüsü olan Abacı (2015: 37)'ya göre; Kobi'lere yönetim danışmanlığı ve teknik destek hizmeti sağlayan kişi ve kuruluşların yeterlilik kriterlerine ulaşarak Kobi'lere sağlayacağı danışmanlık ve teknik destek hizmetlerinin profesyonelleştirilmesiyle faydalı olmaları sağlanabilir.

Sahada, Eskişehir'deki Kobi'lerin finansal sorunlarına yönelik yapılan bir çalışmada, araştırma kapsamında yer alan işletmelere finansal danışman kullanıp kullanmadıkları sorulmuştur. Kobi'lerin %36'5'i muhasebeci ve mali müşavirlerden, %5,8'i vergi elemanlarından, %17'3'ü eğitim ve danışmanlık firmalarından, %3'8'i bankacılardan, %1,9'u üniversitelerden danışmanlık hizmeti sağladıklarını belirtmişlerdir. Verilen yanıtlar, Kobi'lere yönelik danışmanlık hizmetlerinin geliştirilmesi veya mevcut danışmanlık hizmetleri konusunda ilgili kuruluşların daha çok bilgilendirici olmaları gerektiğini göstermektedir (Başar, 2008: 65).

Uçar (2014: 48-49) ait; bireysel emeklilik fon tercihlerinde davranışsal finans eğilimlerine yönelik olarak yapılan çalışmanın bir diğer yönü distriminant analizi ile kişilerin çeşitli özellikleri ile tercih ettikleri fon türü arasında ilişkiler aramaktır. Bu çerçevede bağımsız değişkenler olarak yaş, eğitim seviyesi, risk alma tutumu, duygusal zekâ, temel ve ileri finansal okuryazarlık seviyeleri alınmıştır. Özellikle yaş, eğitim seviyesi ve risk alma tutumu ile fon türü arasında güçlü ilişkiler tespit edilmiştir. Bu bilgi bilhassa sigorta danışmanları açısından son derece faydalıdır. Fon türü belirleme aşamasında mutlak doğrudan bahsedebilmek mümkün değildir. Herkes en yüksek getiriyi elde etmek ister. Ancak riskin getirinin ayrılmaz bir parçası en yüksek getiri hedefinin aynı zamanda en yüksek kayıp durumu ile yüzleşmek durumuna geleceği aşikârdır. Bu sebeple herkes kişisel özelliklerinden kaynaklanan seçim kriterleri ile kendince uygun bir yatırım alternatifine yönelir. Bu

noktada finansal danışmanlık önem kazanmaktadır. Finansal danışmanlar karşılarındaki bireylerin tercihlerini, beklentilerini ve özelliklerini anlayarak ve değerlendirerek onlara uygun alternatifler sunmalıdır. Aksi takdirde çok kıymetli tavsiyeler verilse dahi bireylerde bıraktığı intiba ve yatırıma dönüşme ihtimali düşük kalacaktır. Bu çalışmanın en önemli bulgularından biri de bu noktada, distriminant analizinden elde edilen fonksiyon yardımı ile ilgili özellikleri girilen bireylerin seçmesi muhtemelen en uygun fon türünün tespiti ve buradan hareketle finansal danışmana yardımcı olacak bilgilerin ortaya çıkarılmasıdır.

Anadolu Üniversitesi'nde gerçekleştirilen bir çalışmada, bireyler gerekli gördükleri zaman finansal yardım için başvurarak, sorunlarını çözüme yoluna gitmektedir. Ancak, Türkiye'de bireysel çözüm bulma yollarının kullanılması gibi nedenlerle 418 kişi (%69,7) finansal yardım için hiç başvurmadığını belirtmektedir. Bu durumu destekleyen bir başka veri ise, finansal sorunlar için danışmanlık gibi profesyonel yardım alanların oranının, yaklaşık %12 olmasıdır (Bayram, 2010: 35).

Bazı ülkeler, finansal araçlar tarafından sağlanan bilginin artırılması için, kanun ya da yönetmelik çalışmaları yapmaktadır. Örneğin, Hong Kong, Çin'de ilgili kurum, yatırım fonları ile ilgili olarak üyelerin daha verimli yatırım kararlarını vermesini sağlayacak aydınlatıcı bilgilerin verilmesine yönelik bir kanun tasarlamaktadır. Finlandiya'da bir hükümet çalışma grubu, tüm yatırım fonu şirketleri ve yatırım hizmetleri sağlayıcılarının, tüketicilerin değişik uzun dönem tasarruf ürünleri arasında maliyet ve riskleri karşılaştırabilmeleri için aynı standart kanuna tabi tutulmasını tavsiye etmiştir (Akyol: 2010: 44).

Danışmanlık desteği veya hizmeti alan işletmelerin, devlet tarafından sağlanan destek ve teşviklerden daha önce haberdar olması ve profesyonel danışmanlarla çalışmaları için gerekli evrakları hazırlamanın kısa zaman alması, daha küçük işletmelerin ise kendi çabalarıyla yeterli kriterleri sağlayabilmek ve evraklarını hazırlamak için zaman kaybettikleri görülmüştür. Danışmanlık desteği ile Kobi'lerin müşteri odaklı çalışmaları gerçekleştirilecektir. Dolayısıyla; Kobi'lerin satışları artacak, pazar payı büyüyecek ve karlılıkları artmış olacaktır. İşte bu noktada danışmanlık desteği en güçlü yerini alır (Abacı, 2015: 246-250).

2.6. KOBİ'LERİN SÜREKLİLİĞİNDE FİNANSAL EĞİTİMİN ÖNEMİ

Küreselleşen dünya, bilginin hızla yayılması ve bilgiye erişebilirlik ülkeler arası sınırların coğrafi anlamda kalkmasına neden olurken, bu süreçten ülke ekonomileri, şirketler ve bireyler de derinden etkilenmiştir (Özgüler, 2013: 4). Bir taraftan yaşam standartları ve kalitesinin yükselmesi bir taraftan önemli ekonomik değişiklikler, finansal kararların ne derece önemli olduğunu ve bilgi sahibi olunması gerektiğini ifade etmektedir. Bu nedenlerden dolayı finansal eğitim, uzun dönemli etkileri olan ve önemi giderek artan bir alan olarak görülmektedir. Tüketicilerin bilgilenmiş olarak finansal işlerini ve işlemlerini serbest piyasa koşullarında güvenle yürütmelerinde ve finansal kurumların etkin çalışabilmesinde finansal okuryazarlığın önemi bulunmaktadır (Bayram, 2010: 2-18).

Bireylerin gelirlerini, birikim ve yatırımlarını doğru değerlendirip, bütçelerini yönetebilme yetkinliği olarak tanımlanabilen finansal okuryazarlık kavramı, karmaşık finansal karar alma süreçleri ve bireylerin bu konuda verdikleri kararların ekonomik sisteme etkileri ışığında, gerek ülke gerekse dünya ekonomisi açısından hayati öneme sahiptir (Ergün ve diğerleri: 2014: 847). Bir ülkenin gelişebilmesi, istikrarlı bir büyüme yakalayabilmesi sermaye yapısının gücü ile doğru orantılıdır. Sermaye yapısının gücü de, tasarrufların sürekliliği ve büyüklüğü ile sağlanabilmektedir (Özgüler, 2013: 13).

Finansal eğitimin amacı, yalnızca finansal tüketicilerin finansal kavram ve uygulamalara ilişkin farkındalığını arttırmak değil, aynı zamanda iyi desenlenmiş ve hedef kitlesine ulaşan ve sonuçlarının finansal piyasa açısından değerlendirilebildiği uzun vadeli bir program oluşturmaktır. Böylelikle finansal piyasaların sağlıklı çalışabilmesi ve finansal tüketicilerin risk ve getirilerin farkında olarak finansal iyilik içinde olması sağlanabilir (Bayram, 2010: 21).

Finansal dolandırıcılığa karşı toplumdaki tüm bireylerin bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesi bir zorunluluktur. Çünkü her insanın karşı karşıya kaldığı kalabileceği dolandırıcılıkta çok farklı yöntemlerin kullanılmakta olduğu bilinmektedir. Finansal dolandırıcılık olaylarında hedef genellikle yeterli bilgiye

sahip olmayan bireylerdir. Sorunun çözümünde en etkili yol ise eğitimden geçmektedir. Finansal eğitim ile finansal dolandırıcılık yöntemleri ve yolları bireysel yatırımcılara anlatılarak, finansal güvenlik konusunda bireylerin bilgilendirilmesi, ortaya çıkabilecek ekonomik ve sosyal yıkımların önüne geçilebilmesine yardımcı olmaktadır (Özgüler, 2013: 29-30).

Bireylerin gelecekları için optimal finansal güvenliklerinin sağlanması, büyük ölçüde bireylerin finansal bilgi birikimi ve donanımına bağlıdır. Bireylerde finansal okuryazarlık düzeyinin yükseltilmesi ve asgari finans kültürünün oluşturulma sürecinde, finansal eğitim konusunun stratejik önemi bulunmaktadır. Finansal Eğitim konusu; hanehalkının tasarruf, yatırım, borç ve kredi yönetiminin yanısıra finansal dolandırıcılıktan korunmaya ilişkin sistematik eğitim faaliyetlerinin tümünü içermektedir (Altıntaş, 2009: 157-158).

Eğitimin, bireylerin bilgiye ulaşabilme ve onu kullanabilme yeteneklerine sahip olma süreci olduğu göz önüne alındığında, eğitim ve bilginin önemi daha da belirgin olarak ortaya çıkmaktadır. Finansal eğitim uygulamalarında kullanılan yöntemler ve araçlar genel olarak; basılı materyaller, bilişim iletişim teknolojileri (BİT), seminerler, konferanslar ve toplantılar, görsel ve yazılı medya, danışma ofisleri ve yüz yüze eğitim, yarışmalardır. (Özgüler, 2013: 1-34).

Finansal eğitim için, öncelikle bireyler ve kurumlar teşvik edilmelidir. Finansal eğitimin önemini ve gerekliliğini anlayan birey ve örgütler, daha aktif bir görünüm sergileyebileceklerdir. Gün geçtikçe önemi artan finansal okuryazarlık kavramının ilk aşamada anlaşılması sağlanmalıdır. İhtiyaçlar tespit edilmeli ve öncelik sırası, hedef kitleye göre belirlenmelidir. Dolayısıyla, önemi artan finansal okuryazarlık kavramının toplumdaki etkinliğini artırabilmek için bu konudaki ihtiyaçlara uygun eğitim programlarının geliştirilmesi gereği ortadadır. Eğitim programlarının geliştirilebilmesinin ön koşulu da eğitim ihtiyaçlarının boyutu ve içeriğinin belirlenmesidir. İhtiyaçlar toplumun farklı kesimlerinde değişik biçimlerde ortaya çıkabilmektedir. Bu nedenle hedef kitlenin sınırlarının titizlikle belirlenmesi ve bu topluluğun gereksinimlerinin ortaya konması, üzerinde durulması gereken bir nokta olarak değerlendirilmektedir (Temizel ve Bayram, 2011: 74).

2.6.1. Kobi'lerde Yaşanan Finansal Krizler

Kobilerin finansmana erişim sorunu nedeniyle kriz sistemine yatkınlıkları aşağıdaki şekil yardımıyla anlatılmaktadır.

Şekil 6: Kriz Sistemini Etkileyen Faktörler

(Tekin' den aktaran Yılmaz ve Güney, 2009: 274).

Şekilde kriz sistemini etkileyen faktörler, sistem paradigması içinde gösterilmeye çalışılmaktadır.

Günümüz küresel rekabet ortamında çevresel faktörlerde yaşanan hızlı gelişmeler işletmelerin kriz olarak adlandırılabilir durumlarla karşı karşıya kalmasına yol açmaktadır. Türkiye ekonomisi sermaye hareketlerinin serbest bırakılmasından sonra çeşitli krizler yaşamıştır. Ekonomide yaşanan bu olaylar bütün iş dünyasını etkilemiş ve bundan da daha çok küçük işletmeler etkilenmiş ve zor durumda kalmışlardır. Özellikle büyük miktarda yabancı parayla borçlanan işletmeler iflas etmiştir (Erol, 2010: 165).

Kriz beklenmeyen durumlarda aniden meydana gelen fakat sinyalleriyle de gelebileceğinin işaretini veren, örgütün hiyerarşik yapısını bozabilen, çalışanlarda gerilim oluşturabilen olumsuz durumlar oluşturabileceği gibi; diğer yönüyle de işletmelere iç ve dış çevre araştırmaları yapıldığı, erken uyarı sinyallerinin

zamanında eksiksiz bir şekilde değerlendirildiği takdirde, fırsatları yakalamalarını sağlayan durumları da kapsayabilir. Yani kriz fırsat ve tehlikeleri iç içe kapsayan olayları içerir. Kriz dönemleri, işletme yönetici ve çalışanların ortak azim ve kararlı çalışma anlayışları içerisinde uygun stratejiler belirlenerek atlatılabilir. Yalnız tespit edilecek olan stratejiler için zamanlama ve özellikle iç ve dış çevre araştırmaları çok önemlidir. Kriz dönemleri sıkıntılı dönemler olduğu için elde edilecek başarılarla kalıcı olabilecek başarılar olabilir. Bu dönemlerde işletmeler yöneticiler önderliğinde çalışanlarla ekip çalışmalarına özendirilerek, farklı stratejiler uygulayabilirler (Ünal, 2004: V).

Ekonomik krizlerin Kobi'leri en çok etkileyen yönü, kredi arzında yaşanan daralma ve kredi maliyetlerinin yükselmesi, ekonomide pekçok finansal tekniğin gelişmesini de zorunlu hale getirmiştir. Küresel rekabet ortamında Kobi'ler açısından kriz yönetimi uygulamaları, Kobi'lerin kriz dönemlerinde rekabet edebilmelerini, amaçlarını yerine getirebilmelerini, varlıklarını sürdürebilmelerini, muhtemel zararları önleyebilmelerini ve gelişimlerini sağlayabilmeleri açısından önem taşımaktadır (Yılmaz ve Güler, 2009: 273-274). Gerek dünyada gerekse ülkemizde zaman zaman ekonomik krizler yaşanmaktadır. Etkileri ne olursa olsun bütün krizler ülke ekonomilerini ve sosyal yapıyı önemli oranda etkilemektedir (Erol, 2010: 165). Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin krizlere karşı hazırlıklı olmaları gerekmektedir.

Yazında yer alan bir çalışmada, global finansal kriz ve etkileri üzerinde durulmuştur. İşyeri kapanmaları, kapasite kullanım oranları ve sanayi üretim endeksi, istihdam, finansman ve kobi yatırımları olmak üzere, krizin Türkiye'deki Kobi'lere etkisi incelenmiştir. Çalışma sonucunda ise, Kobi yatırımları dışında, global finansal krizin Türkiye'deki Kobi'leri olumsuz yönde etkilediği yönde ortaya çıkmıştır (Emir ve Eyüboğlu, 2015: 31). Özellikle 2000' li yılların başlarında yaşanan finansal çeşitlilik ve krizler, merkez bankalarının fiyat istikrarı hedeflerinin yerine getirilmesi için 'finansal istikrarın' ın da sağlanması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Fiyat istikrarı ve finansal istikrar amaçlarının birbirinden ayrı düşünülmemeyeceği, güçlü ve aktif işleyen finansal piyasaların ortaya çıkabilecek krizlerin atlatılması sürecinde esneklik sağlayabileceği, ağırlık kazanmıştır (Özgüler, 2013: 5).

Erol (2010: 179-180), ekonomik krizleri Kobi'ler kapsamında değerlendirdiği çalışmasında, ülkemizde zaman zaman yaşanan ekonomik krizlerin işletmeleri gc durumlarına soktuğunu özelliklede küçük işletmelerin bundan direkt olarak etkilendiğini vurgulamıştır. Diğer bulguları ise, finansal istikrarsızlığın son on yılda dnya ekonomisinin en belirgin özelliği olduğu, gelişmekte olan Kobi'lerin finansman kaynağı konusunda byk sıkıntıları olduğu, gelişmekte olan ülkelerin ekonomilerinde var olan sermaye yetersizliği kaynakların verimli kullanımını gerektirdiği ve Kobi'lerin finansal sorunlarına çare olabilecek finansal kaynaklara ihtiyaç olduğu şeklinde dir.

Gl ve diğer. (2011: 131-141) alışmalarında, Karaman ili Organize Sanayi Bölgesinde faaliyette bulunan Kobi'lerin risk ve belirsizlik durumlarında vereceği kararları incelemek amacıyla tanımlayıcı araştırma modeli kullanılmış ve bir pilot çalışma gerçekleştirilmiştir. Araştırma kapsamında, faal olan 58 firma yer almaktadır. Araştırmaya katılan kişilerin %28,6'sı işletme sahibi, %14,3' yönetim kurulu başkanı, %42,9'u, yönetim kurulu yesi ve %14,3' de pazarlama müdürlerinden oluşmaktadır. Araştırmaya katılan kişilerin yarısına yakın bir kısmı işletmelerde yönetim kurulu yesi olarak çalışmaktadır. Kobi'lerin %46,4'ünün orta ve uzun vadeli planlamalarında belirsizliği dikkate aldıkları, %32,1' inin belirsizliği en önemli problem olarak gördükleri, %46,4'ünün piyasadaki risk algılamalarına karşın yatırımlarını azalttıkları ve %53,6' sının belirsizlik durumunda daha dikkatli yatırım yaptıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç, risk ve belirsizlik algısının, Kobi'lerin faaliyetlerini etkileyen önemli ekonomik parametreler olduğu varsayımını doğrulamaktadır.

Yalçın (2010: 98-112) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, Küçük ve Orta lekli işletmelerin yöneticilerinin kriz ortamında ve kendi iş süreçleri hakkındaki tutumları ile muhasebe meslek elemanlarından beklentileri araştırılmıştır. Araştırmanın ana kütlesini, Türkiye'de 7 ilden rassal olarak seçilen, Küçük ve Orta Büyüklükteki işletmeler oluşurmaktadır. Genel bir değerlendirme yapılacak olursa, Kobi'lerin dış evre değişimlerine uyum, krizin etkileri, temel muhasebe hizmetleri, maliyet ve verimlilik çalışmalarında yardım faktörlerinde toplanan değişkenlere daha

yüksek oranlarda katıldıkları, yatırım kararlarında yardım faktörüne nispeten yüksek oranda katıldıkları ve muhasebe süreçleri, çözüm ve işletmenin stratejik kararlarında yardım faktörlerinde toplanan değişkenlere daha düşük oranlarda katıldıkları söylenebilir. Böylece Kobi'lerin krizin etkilerini hissederek değişen dış çevre şartlarına uyum sağlamaya çalıştıkları sonucuna ulaşılabilir. Yılmaz ve Güler (2009: 273-282), Konya ilindeki Kobi'ler üzerinde yapılan bir araştırmayla, kriz dönemlerinde, kriz yönetiminde ve krizden çıkışta Barter Sistemi'nin etkileri belirlenmeye çalışılmıştır. Barter, ekonomik kriz dönemlerinde mal ve hizmetlerin takas yolu ile satıldığı ve satın alındığı bir pazarda paranın maliyetini en az düzeye indirmek için geliştirilmiş alternatif finansman tekniklerinden biridir. Araştırma sonuçları genel olarak; her geçen gün hızla büyüyen Kobi'lerin üzerine çökmeye hazırlanan global krize karşı Kobi'lerin en büyük finansman silahlarından biri olan Barter Sisteminin, Kobi'lerin karlılıklarının artırılması, alacakların tahsil edilebilmesi, stokların ve atıl kapasitelerin kullanılmasını, finansman maliyetlerinin azaltılmasını ve dış ticaret imkanlarının geliştirilmesini sağlayarak, kriz dönemlerinde de büyümesine yardımcı olacağı yönündedir.

20. yüzyılın sonlarında gerçekleşen Büyük Buhran'ın oluşturduğu durgunluk ve kriz ortamını aşamayan, olumsuz etkilenen büyük işletmeler gözden düşerken, esnek yapılarıyla kriz ortamına daha çabuk adapte olan Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler, dünya ekonomisinde dikkat çekmeye başlamıştır (Tutar ve Ünlüleblebici, 2014: 1). O yüzden, ülkemizde yatırımları ve ihracatı arttırmak, istihdam yükseltmek ve işsizliği azaltmak, ekonomik krizlere karşı dayanıklı bir ekonomiye sahip olmak isteniyorsa, Kobi'leri teşvik edecek politikaların izlenmesi gereklidir (Özdemir ve diğ., 2007: 227).

İşletmeciliği yaşayarak ve zorla öğrenememe anlayışına sahip olan Kobi'ler, 2007 yılının ortalarında küresel ekonomik krizin ortaya çıkmasına karşın kriz dönemine hazırlıksız girmişlerdir. Sonradan kriz derinleştikçe işim önemini anlayan kobi yöneticileri yeni arayışlara girerek ekonomi yönetiminde tedbir almaya zorlanmışlardır. Ancak, tedbirler gecikmiş ve 2008 yılında kapanan veya üretimlerine ara vermek zorunda kalan Kobi sayısı, zamanla 50 bine ulaşmıştır.

Kobi'lerin büyük bir kısmı ise tüm zorlukları aşarak üretimlerine devam edebilmiştir. Kobi'lerin bir kısmı becerikli yöneticilerin sayesinde krizi en az hasarla atlatabilmişlerdir. Yöneticilerin öngörülerıyla sağladığı verileri kullanarak krize karşı alacağı tedbirlerle yeniden yapılanmaya gidebilecek durumda olan işletmeler krizin etkilerinden fazla etkilenmezler (Er, 2009: 285-288).

Uşak Karma Organize Sanayi Bölgesi'nde 175 Kobi'de, krize karşı mücadeleden sorumlu bulunanların dağılımı araştırılmıştır. Araştırma konusu işletmelerin %39,86'sında krizle mücadeleden şirketi sahibi sorumlu olurken, %28,80'in de ise yönetici profesyonel bir yönetici krizle ilgili süreçte sorumluluk sahibidir, sonucuna ulaşılmıştır (Yılmaz ve Karahan, 2009: 475).

Sonuç olarak; Kobi'lerin gerek özel gerekse de kamu bankaları ile yaşadığı sorunların, Yüksek Planlama Kurulu tarafından 2003 yılında belirlenen ve 2007 yılında güncellenen Kobi stratejisi ve Eylem Planı'nda belirtildiği gibi koordineli olarak görüşülmesi ve ortaya çıkan aksaklıkların bu koordinasyon mekanizmalarının işletilmesi yoluyla aşılması gerekliliği açıktır. Bankalar ile Kobi'lerin ilişkisini arttırmak ve canlandırmak, yerel-ulusal ve hatta uluslararası platformlarda ekonominin önünü açacak ve krizlere karşı direnç oluşturacak bir etkileşim yaratacağını söylemek mümkündür (Türköz,2008: 99).

2.7. KOBİ VE YÖNETİCİLERİNDE EĞİTİM

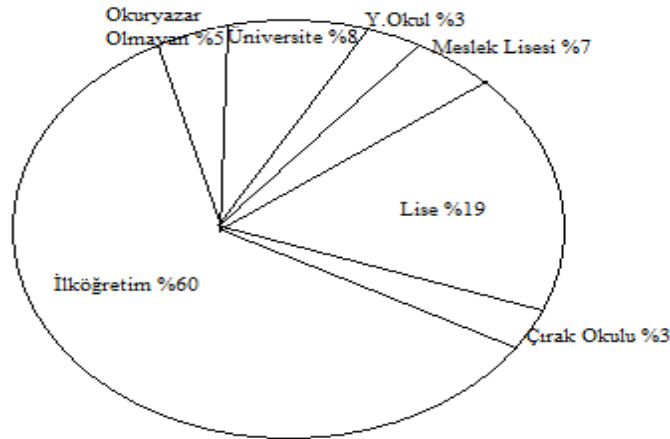
İşletme yöneticilerinin birincil amacı, işletmenin piyasa değerini maksimum seviyeye çıkarmaktır. Bu amacı gerçekleştirmek için yöneticiler risk ve karlılığı göz önüne alarak birçok karar vermekte ve verilen kararların denetimini sağlamaktadır. Bir yönetici; işletmenin faaliyet sonuçlarının yeterli olup olmadığı, sahip olunan kaynakların etkin kullanılıp kullanılmadığı, işletmenin öz kaynak düzeyinin ne olduğu ve işletmenin hedeflerine, amaçlarına ulaşip ulaşmadığı gibi birçok unsurun tespitinde ve geleceğe yönelik hedeflerle ilgili karar alma aşamasında finansal analizden etkin olarak yararlanmaktadır (Tıraş, 2011: 49).

Sahada bu kapsamda yapılan araştırmalardan elde edilen bulgular sunulmuştur.

Kobi Ölçeğindeki İmalat Sanayi İşletme sahiplerinin eğitim düzeyinin incelendiği bir araştırmada, ilk ve orta dereceli kobi sahiplerinin oranı en yüksek orandır. (Abacı, 2015: 36). Bu aşamada Kobi'lerin birer meslek kişisi olmaktan öteye gitmeleri gerektiği, eğitim düzeylerinin, ulaşılan araştırmalardaki Kobi yapılanmalarının bir nedeni olduğu da ileri sürülebilir. Bilindiği gibi Kobi örgütleri, genel olarak bir aile şirketi olma özelliğiyle sahip/yönetici kişinin inisiyatifindedir.

Türkiye' deki yatırımcılara yönelik (TSPAKB-2011-MKK Verileri) gerçekleştirilen çalışmadaki katılımcılarda, temel finansal okuryazarlık ve eğitim bulguları sonucunda, yatırımcıların eğitim düzeyleri ile temel finansal okuryazarlık düzeyleri arasında farklılık yoktur iddiası reddedilmekte ve yatırımcıların eğitim düzeyleri ile temel finansal okuryazarlık düzeyleri arasında farklılık vardır iddiası kabul edilmektedir ($p < 0.05$). Buna göre, temel finansal okuryazarlık yönünden yüksek düzey grubunu genel olarak lisans ve lisans üstü mezunları oluştururken, düşük finansal okuryazarlık grubunu lisans, önlisans, lise ve ilköğretim mezunları oluşturmaktadır (Sezer, 2013: 126).

Şekil 7: Kosgeb Veritabanında Kayıtlı İmalat Sanayi Kobi' lerinde Çalışanların Eğitim Düzeyi

(Kosgeb Veritabanından Aktaran Abacı, 2015: 38)

Şekilde, imalat sanayi kobilerinde çalışanların eğitim düzeyleri gösterilmektedir. Buna göre en yüksek düzeyi 'ilköğretimin' grubu oluşturmaktadır.

Yirmi birinci yüzyılda içinde bulunduğumuz küreselleşme süreci, gittikçe artan bilimsel ve teknolojik gelişmeler, ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda meydana getirdiği değişme ve gelişmelerin yanında eğitim sistemlerini de etkileyerek değişime doğru sürüklemiştir. Özellikle ülkemizde bir meslek edinme ihtiyacının ve eğitim seviyesini yükseltmek isteyenlerin sayısının artması, meslekte bulunanların ilerleme isteği nedeniyle, eğitime yönelik beklentilerin artmasına neden olmuştur. Bu durum eğitimcileri klasik anlamdaki eğitimi bir yana bırakarak, gelişen teknolojiye ve beklentilere cevap verecek düzeyde yöntemleri kullanması mecburiyeti içinde bırakmıştır (Civan ve Cenger, 2010: 84).

Finansal Eğitim konusunda başarı sağlanabilmesinde en büyük payın, ulusların zorunlu eğitimdeki politikaları olduğunu söylemek mümkündür. Bu aşamada, öncelikle ulusal stratejinin uygulanmasına yönelik oluşturulacak kurumsal yapılanmanın seçileceğine karar verilmeli ve işbirliği bu kapsamda yürütülmelidir. Daha sonra, oluşturulacak ulusal stratejinin temel amaçları, öncelikleri, kısa ve uzun vadeli hedefleri, hedef kitlesi, yol haritası ve zaman çizelgesi, iletişim stratejisi belirlenmelidir. Ülke çapında finansal okuryazarlık/finansal eğitim seviyesinin ölçülmesi ile bu kapsamda eğitim programlarının hazırlanması ve söz konusu finansal eğitim programlarının değerlendirilmesi amaçlara ulaşabilmek için gereklidir (Özgüler, 2013: 81).

Global dünyada eğitim evrenseldir. Üniversitelerde finans eğitimi alan öğrenciler, mezuniyet sonrası yurt dışında akademik çalışmalar yapıp, eğitimlerine devam edebilecek, yabancı ülkelerde faaliyet gösteren şirketlerde veya kendi ülkelerinde çok uluslu şirketlerde veya kendi ülkelerinde çok uluslu şirketlerde çalışabileceklerdir (Civan ve Cenger, 2010: 85).

Finansal okuryazarlık düzeyinin Kobi yöneticileri için önemi açıktır. Yöneticilerin almış olduğu kararların doğruluğu, sahip olduğu bilgi seviyesiyle çoğu zaman orantılı olmaktadır. Ayrıca yöneticinin diğer bir görevi, sürekli ileriye yönelik planlar yapabilmektir. Bu aşamada finansal okuryazarlığın, yöneticiye kazandıracığı öngörü ve analiz yeteneğini belirtmek gerekmektedir. Finansal okuryazarlık düzeyi yükselen bir yönetici , zamanla ileriye yönelik daha güçlü tahminler yapabilecektir.

Konya’ daki Kobi’ler üzerine yapılan bir araştırmada katılımcıların eğitim durumları saptanmıştır. Bulgular, araştırmaya katılan işletmelerde, anket sorularının eğitim düzeyi yüksek kişiler tarafından cevaplandırıldığını göstermektedir (Yılmaz ve Güney, 2009: 279).

Eskişehir’de Organize Sanayi Bölgesi’ndeki Kobi’lere uygulanan bir çalışmada, elde edilen verilere göre, çoğunluğu lisans ve nlisans derecesi oluşturmaktadır. Buna karşın çalışanlara eğitim verilmesi açısından durum değerlendirildiğinde özellikle %27.5 yüzdeye sahip Kobi’lerin hiç eğitim almadığı dikkat çekmektedir (şengel, 2009: 370-371).

İşletmeler her zaman mal ve hizmet üretmek maksadıyla bünyesinde çalıştıracakları personelini konu hakkında bilgi sahibi veya tecrübeleri olmalarını istemektedirler. Çünkü hiçbir işletme her defasında personel yetiştirmek ve iş öğretmek amacıyla zamanlarını harcamak istemezler. Bu nedenle devletin eğitim kurumlarından iş kolları hakkında bilgili ve eğitimli personeller yetiştirerek bunların işletme içerisinde yerlerini almalarını sağlamaları, bu şekilde Kobi’lerin ihtiyaç duyduğu personel ihtiyaını karşılamalıdır (Abacı, 2015: 185).

Türkiye’de yer alan Kobi’lere finansal kapsamda yürütülen bir araştırmada eğitim verileri saptanmaktadır. Araştırmaya katılan şirketler arasında, tek şahıs işletmeleri, limited ve anonim şirketler yer almaktadır. Bulgular değerlendirildiğinde %56’ sından fazlasının fakülte ve lisansüstü eğitimine sahip olmaları, olumlu olarak değerlendirilebilir (Sakarya ve Kutukız, 2009: 381).

Yapılan bir araştırmaya katılan orum Kobi Yöneticilerinin eğitim düzeyine göre, fakülte mezunları %70,41 ile ilk sırada yer almaktadır. Yksekokulla birlikte bu oran %75,14’e çıkmaktadır. Bu durum Kobi yöneticilerinin eğitim seviyelerinin yüksek olduğunu göstermektedir (Kendirli ve diğ., 2009: 509).

Sahada, Kahramanmaraş’taki Kobi Yöneticilerine yönelik bir araştırmada, Kobi yöneticilerinin eğitim düzeyi; %40 niversite, %34 lise, %16 lisansüstü olarak saptanmıştır (Soysal ve diğ., 2009: 529-530). Afyonkarahisar’da, Kobi yöneticilerine uygulanan bir çalışmada; st yöneticilerin %53’ünün lisans ve üzeri eğitim alanlardan oluşması, eğitime önem verdiklerini göstermektedir (Eleren, 2009: 537).

Abacı (2015: 17-194) çalışmasında, yönetici için; yapılmasından sorumlu tutulduğu işlerde işletmeyi etkili ve verimli bir şekilde amaçlarına ulaştırmakla görevli olan kişidir ifadelerini kullanarak; her düzeydeki yöneticinin, insan da dahil olmak üzere, elindeki kaynakları etkili ve verimli bir şekilde kullanarak işletmeyi hedeflenen ve istenen sonuçlara ulaştırmakla görevli olduğunu vurgulamıştır. Uygulama kapsamında elde ettiği, eğitim dağılımı verilerine göre, en yüksek katılım gösteren kobi sahip/yöneticilerinin eğitim düzeyi 'lise', en düşük katılım ise, okuryazar ve doktora seviyesinde belirtilmektedir. Neticede, üç araştırma çalışmasının da, birbirini destekler nitelikte olduğu, söylenebilir.

Son yıllarda mali kararlar alma hayati bir önem taşımaktadır. Giderek artan küreselleşme ve artan pazar riski ve finansal ürün ve hizmetlerin karmaşıklığı göz önüne alındığında bireylerin bilgili ve doğru bir şekilde karar vermeleri gerekmektedir. Sonuç olarak bireylerin finansal bilgi düzeyi ne kadar yüksek olursa ekonomik büyümeye ve kalkınmaya o oranda katkı sağlamaktadırlar (Saraç, 2014).

Kobi yöneticilerinin eğitimi, bir anlamda onların eğitime açık bir zihinle bakmalarını sağlamaktadır. Kobi yöneticilerinin, firmalarının gelişme potansiyelini belirlemede, zayıf ve kuvvetli noktalarını tanımada, gerçek ve muhtemel birçok işletme sorununu yenmede, özel tasarlanmış eğitim programlarına ihtiyaçları vardır. Küçük işletmeleri yöneten kişiler, genellikle işletmecilik bilincinden ve bunun için gerekli olan eğitim ve öğretimden yoksun, kendi işini geleneksel yöntemlerle yürüten kişilerdir. Çalışanların çoğunluğunu, işletme sahipleri ve onların sosyal çevresinden kişiler oluşturmaktadır (Eryılmaz, 2004: 33-34).

Finansal okuryazarlık kavramı toplumun her kesiminden bireyi etkileyen bir kavramdır. Elindeki sınırlı finansal kaynaklar ile maksimum fayda temin etmek isteyen her bireyin belirli düzeyde finansal okuryazar olması gereklidir. Bu gereklilik, finansal piyasalarda ve toplumun demografik yapısında meydana gelen değişimler ile daha da belirginleşmektedir. Finansal araçların çeşitlenmesi de finansal okuryazarlığın önemini arttırmaktadır (Temizel ve Bayram, 2011: 75). Bireylerin elde etmek istediği en önemli yeteneklerden biri, parayla başa çıkabilme, parayı kullanabilme yeteneğidir. İnsanların gelişen ve değişen günümüz sosyoekonomik

koşullarında, kullanılabilir finansal ürün/hizmetlerin artan çeşitliliği ve karmaşıklığı ile baş edebilmek ve hayatta kalabilmek için finansal okuryazarlık becerilerini geliştirmeleri gerekli hale gelmiştir. Finansal Okuryazarlık becerilerine sahip olmak hem finansal problemleri önceden görüp çözebilmek hem de refah içinde bir hayat sürdürebilmek açısından önemlidir (Öztürk, 2014).

Yöneticinin veya işletme sahibinin yönetme yeteneğinin Kobi'ler için önemi büyüktür. Yönetme yeteneği geniş anlamda, çalışanları, mali kaynakları, mal stoklarını yönetmeyi, politikaları iyi tayin etmeyi, uygun metotlar uygulamayı, çalışanlarla, alıcılarla, halkla iyi ilişkiler kurmayı kapsamaktadır. Böyle bir yetenek ise, eğitim ve tecrübe gerektirmektedir. Pek çok Kobi yöneticisi için, işletme yönetiminde değişik sorunları çözmeye bilgili olma ve tecrübe en büyük yardımcıdır. Ancak, tüm Kobi yöneticilerinin böyle bir yönetme yeteneğine sahip olmadığı da bir gerçektir (Eryılmaz, 2004: 34).

Saha da, işletme yöneticilerine yönelik çalışmalardan birinde, işletme dışı fon kaynaklarının ve bu kaynakların işletme yöneticileri tarafından bilinmesi ve uygulanması araştırılmıştır. Afyonkarahisar'da yapılan çalışmada, Kobi'lerin işletme dışı fon kaynaklarının, yöneticileri tarafından bilinmesi ve uygulanmasını araştırmak amaçlanmıştır. Araştırmada yüz yüze anket tekniği uygulanmıştır. Anket bulgularıyla, işletmelerin bilinen finansman kaynaklarından banka kredilerine yöneldikleri, diğer finansman tekniklerini yeterince bilmedikleri sonucuna ulaşılmıştır (Tunç, 2011: v). Kobi'lerin finansmanında kredi kullanım düzeyini etkileyen faktörlerin incelenmesine yönelik yapılan bir çalışmada, işletme yaşı, kurumsallık düzeyi, nakit yaratma düzeyi, işgücü düzeyinin yanında finans yöneticisinin eğitim düzeyi de önemli bir faktör olarak saptanmıştır (Ayrıçay ve Kök, 2009: 109).

Araştırmanın ana kütesini ESO'ya üye aile işletmelerinin oluşturduğu bir çalışmada, küresel düzenlemelerin neler olduğu ve Kobi'lerin küresel düzenlemeleri nasıl algıladığı irdelenmiştir. Sonuçları, Basel II ve Kurumsal Yönetim konusunda Kobi yöneticilerinin bilgili olduklarını, diğer uygulamalar hakkında yeterli düzeyde birikimlerinin olmadığını göstermektedir (Baraz ve Çınar, 2009: 547).

Modern toplum hastalığı olarak ifade edilen stres, pek çok disiplinde yaygın olarak kullanılan bir terimdir. Yönetim ve organizasyon açısından örgütlerde bireysel ve örgütsel performansı önemli derecede etkileyen stresin önemi, hem kendi stresleriyle hem de diğer çalışanların stresleriyle ilgilenmek zorunda kalan yöneticiler için daha fazladır. Ayrıca, her sektörün kendine has özellikleri bulunmakla birlikte, Küçük ve Orta Ölçekli İşletme olmaktan kaynaklanan bazı sorunlar da bu işletmelerin, yöneticileri için sorun teşkil etmektedir. Bu bağlamda; küçük ve orta boy işletme yöneticilerinin stres kaynaklarını tespit etmeye yönelik Kayseri İli'nde bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada bir ülke ekonomisi için önemli bir yeri olan Küçük ve Orta Ölçekli İşletme yöneticilerinin tespit etmek amaçlanmaktadır. Araştırmanın sonuçlarına göre; araştırmaya katılan yöneticiler için en önemli stres kaynağının “ekonomide yaşanan olumsuz gelişmeler ve krizler” olduğu tespit edilmiştir. İkinci sırada “işletmenin finansman problemleri” üçüncü sırada ise “dinlenmek ve sevilen işleri yapabilmek için yeterli zaman bulamama” yer almaktadır (Kaya, 2004: IV).

Ankara'da 80 Kobi yöneticisine dağıtılan anketlerin sonucunda, işletmenin büyüklüğünün ve yöneticinin eğitim durumunun yanısıra, kurumsal ve sosyal baskıların, işletmenin kendine ve işletmesinin yeteneklerine olan güvenin, işletmenin çevresel bağlılığını büyük ölçüde etkilediği görülmüştür. Bu çalışmanın temel amacı, Türkiye'deki Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler'in çevreye olan bağlılığını ve sertifika sahipliklerini belirleyen ana faktörleri saptamaktır. Bunun yanısıra dış baskılar ve işletmenin büyüklüğü de Kobi'leri çevre sertifikaları almaya iten önemli faktörler arasında yer almaktadır (Ünver, 2009: vi).

Modern dünyada her alanda olduğu gibi, finansmanla ilgili konularda ve finansman fonksiyonunda da son dönemlerde önemli gelişmeler ve değişimler yaşanmıştır. Finans, 1950'li yıllarda modern kimliğine bürünmüştür. 1950'lere kadar finans yöneticisinin görevi, muhasebe kayıtlarını tutmak, ihtiyaç duyulan fonları sağlamak ve finansal raporlar hazırlamak iken; günümüzde finans yöneticisinin firmanın içerisinde en yüksek karar alma ve yürütme organlarına yakın olması finansman eğitiminin önemini ortaya koymuştur (Civan ve Cenger, 2010: 84).

Finansal okuryazarlık kavramı, bireylerin temel finansal kavramlara, araçlara ilişkin bilgi düzeyi ile ilgili olarak hem kısa hem uzun vadede alacağı kararların doğru ve zamanında olmasını sağlayan temel becerileri kapsamaktadır (Bayram, 2010: 57). Eğitim sisteminin işgücü piyasasının yani istihdamı sağlayacak olan işletmeler, ihtiyaçları doğrultusunda yapılandırılmalıdır. Alınan eğitimlerin miktarı ve düzeyi arttıkça, çalışanlar hızlı, teknolojik ve sistemsel değişikliklere daha çabuk ve daha kolay ayak uydurabilmektedir (Abacı, 2015: 186-248).

Sonuç olarak, küçük ve orta ölçekli işletme yöneticilerinin analiz, öngörü, doğru karar vermek adına finansal eğitim aşamasında, belirli bir düzeydeki finansal bilgiye sahip olması gerektiği, söylenebilir. Nitekim, güçlü yöneticiler güçlü örgütlerle neredeyse eşdeğerdedir.

2.8. SAHADA YAPILAN ARAŞTIRMALAR

İzmir İlinde faaliyet gösteren Küçük ve Orta Ölçekli Kobi öneticilerinin finansal okuryazarlık düzeylerini belirlemeye yönelik olarak yürütülen tez çalışmasına katkı sağlayabileceği düşüncesiyle, konu ile küresel sahada yapılan çalışmalar incelenmiş ve çalışma bulguları sunulmuştur.

Temizel ve Bayram (2011: 73) tarafından yapılan araştırmada, Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nde öğrenim gören öğrencilerinin temel düzeyde finansal okuryazarlık seviyesi belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışmanın sonucuna göre, öğrenciler finansal durumlarını yönetmede kendilerini olduğundan daha başarılı olarak algılamaktadır. Bu nedenle, finansal okuryazarlık düzeyinin yükseltilmesini sağlayacak program içeriklerinin eğitim müfredatlarında yer alması gerekmekte olduğu ve finansal okuryazarlık konusunda yaygın bir eğitim sunabilecek internet gibi mecraların kullanılmasının da katkı sağlayabileceği, belirtilmektedir. Öte yandan dünyadaki uygulamalar finansal eğitim programlarının sunumu esnasında en çok tercih edilen iletişim aracının internet ortamında yer alan web siteleri olduğunu göstermektedir (Hayta, 2014: 348). Ayrıca, finansal eğitimde, sanal ortamın bir çok yönden belirleyici olduğuna dair, araştırma çalışmaları mevcut olup, literatürde oldukça referans verilmektedir.

Konu ile ilgili yapılan bir başka çalışmanın amacı, üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık seviyeleri ile öğrencilerin demografik özellikleri arasındaki ilişkilerin ortaya konması ve üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin yükseltilmesi için stratejilerin geliştirilmesine yardımcı olacak bir bilgi kaynağı sağlanmasıdır. Anket, Mevlana Üniversitesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi ve Selçuk Üniversitesi olmak üzere üç üniversitede 1,127 öğrenciye uygulanmıştır. Sonuçlar varyans ve regresyon analizleri kullanılarak incelenmiştir. Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyleri ile demografik özellikleri arasında anlamlı ilişkiler gözlemlenmiştir. (Sarıgül, 2014: 207).

Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri ve finansal okuryazarlığın demografik özellikler ile ilişkili olup olmadığının araştırıldığı bir başka çalışmada, işletme bölümü öğrencilerine uygulanan anket sonucu elde edilen verilere ki-kare bağımsızlık testi uygulanarak ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Sonuç olarak, öğrencilerin yalnızca temel düzeyde finansal okuryazar oldukları; öğrencilerin temel enflasyon bilgilerinin cinsiyetlerine, öğretim şekillerine ve ortalama aylık hane gelirlerine göre; borsanın temel işlevi bilgilerinin cinsiyetlerine göre; faiz oranlarının tahvil fiyatlarına etkisine ilişkin bilgilerinin öğretim şekillerine göre; hisse senedi çeşitlendirmesine ilişkin bilgilerinin cinsiyetlerine göre ve son olarak varlık çeşitlendirme bilgilerinin de aylık ortalama hane gelirlerine göre değiştiği gözlemlenmiştir (Ergün ve diğ., 2014: 847).

Altıntaş (2009: 151-161)'a ait araştırmadaki amaç, belirlenmiş katkı esaslı emeklilik planlarında, katılımcılar açısından yatırım eğitiminin gerekliliğini (bireylerin finansal bilgi birikimi ve donanımı çerçevesinde) ortaya çıkarmaktır. Araştırmanın çalışma evrenini, Ankara ilinde bulunan vakıf üniversitesi çalışanlarından, bir emeklilik şirketi ile emeklilik sözleşmesi imzalamaya hukuken yetkili ve aylık primlerin zamanında ödenebilmesi amacıyla gerekli olan düzenli gelire sahip, aynı zamanda ekonomi ve finans konusunda doğrudan bir ekonomik eğitim almamış, lise ve üstü eğitim düzeyine sahip 20-45 yaş arası çalışan kadın ve erkekler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise, araştırmanın çalışma evrenine dahil popülasyon içerisinde rastsal yöntem ile seçilmiş 26 denek

oluşturmaktadır. Araştırma sonucundan elde edilen verilerin analizinden, yatırım eğitimi programının deneklerin finansal bilgi birikimi ve donanımlarını dikkat çekici ölçüde arttırdığı gözlemlenmiş ve bu durum yapılan istatistiksel analiz yardımıyla da doğrulanmıştır. Deneklerin finansal okuryazarlıklarının ölçüldüğü ve finansal eğitimin olası etkilerinin değerlendirildiği araştırmaların tamamında, olumlu bulgulara erişilmiştir.

Sarıgül (2015: 200-213) tarafından gerçekleştirilen araştırma çalışmasında, başta harcama ve tasarruf olmak üzere bireylerin finansal tutum ve davranışlarının belirlenmesinde kullanılabilecek bir ölçme aracı geliştirilmiştir. Ölçeğin ön deneme formu olarak hazırlanan 21 madde, 407 üniversite öğrencisine uygulanmış, elde edilen veriler üzerinden faktör çalışması analizi yapılmıştır. Faktör analizleri sonucunda 14 maddeden oluşan toplam değişkenliğin %49,24'nü açıklayan dört faktör elde edilmiştir. Ölçeğin alt faktörlerde ve toplam puanda iç tutarlılığa ve test-tekrar test güvenilirliğine sahip olduğu belirlenmiştir. Dolayısıyla ölçeğin geçerli ve güvenilir veri toplama aracı söylenebilir. Çalışmada örneklem olarak, Mevlana Üniversitesi'nden değişik aşamalarda fakat toplamda 407 öğrenci alınmıştır. Sonuç olarak geliştirilen ölçek; FOTDÖ beş basamaklı likert tipi bir ölçek olup 14 maddeden oluşmaktadır. Elde edilen değerler çerçevesinde FOTDÖ'nün hem faktörler hem de geneli için güvenilir ölçümler yapabildiğini ve başta harcama ile tasarruf olmak üzere bireylerin finansal tutum ve davranışlarının belirlenmesinde kullanılabilecek geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğunu söylemek mümkündür.

Özgüler (2013: iii) tarafından yürütülen çalışmada, 'Finansal Okuryazarlık' ve 'Finansal Eğitim' kavramlarının kapsamı, önemi ve etkileri; bireysel, ulusal ve küresel açılardan araştırılmış, başta OECD olmak üzere uluslararası ve ulusal kurum ve kuruluşların konu ile ilgili faaliyetleri çerçevesinde, ülkemizdeki çalışmalar incelenerek, yapılan ve yapılması gerekenler belirlenmeye çalışılmıştır. Bu tez çalışması, çocuklara verilecek finansal eğitimin somut veriler ışığında, yaşayarak kazandırılması eğitimin daha sağlam temeller üzerinde yükselmesini sağlamak öngörüsüne sahiptir.

Finansal okuryazarlık ve para yönetimi davranışlarının Anadolu Üniversitesi öğrencileri üzerine uygulandığı diğer bir araştırmanın amacı; Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencileri ile aynı üniversitede bulunan Porsuk Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin temel düzeyde finansal okuryazarlık durumlarının ve buna bağlı olarak para yönetimi davranışlarının belirlenmesidir. Yapılan bu çalışmada finansal okuryazarlığın öğrencilerin tarafından daha dar bir kavram olarak düşünüldüğü belirlenmiştir. Buna göre, finansal okuryazarlık düzenli para biriktirme alışkanlığı ve finansal kayıtlarını saklama alışkanlığı olarak sınırlı bir yapıda düşünülmektedir. Araştırma; öğrencilerin finansal durumunu yönetmede farklı bir algılama içinde olduğunu ortaya koymaktadır. Genel olarak finansal okuryazarlık düzeyi düşük olmasına rağmen, öğrenciler bu durumun farkında değildir. Özetle; finansal bir eğitim alan İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencilerinin, Porsuk Meslek Yüksek Okulu öğrencilerine göre daha bilinçli olduğu, yani finansal okuryazarlık düzeylerinin PMYO öğrencilerine göre daha yüksek olduğundan bahsedilebilmektedir (Bayram, 2010: 5-60).

Bir başka çalışmanın amacı; duygusal zeka, risk alma, finansal okuryazarlık (temel-ileri) ve demografik faktörlerin bireylerin bireysel emeklilik fon tercihleri üzerindeki önemini tespit etmek ve finansal danışmanlara yatırımcılara tavsiyelerde bulunurken rehber olabilecek değişkenleri belirlemektir. Örneklemi Bursa, Ankara, Adana ve İstanbul’ da yaşayan 214 sayıda katılımcı içermektedir. Finansal Okuryazarlık ölçeği olarak Rooji ve diğerleri (2011)’ nden istifade edilmiştir. Analizler sonucunda, kişilerin fon tercihinde eğitim, yaş ve risk alma davranışlarının önemli etkisinin olduğu buna karşılık duygusal zeka ve temel ileri finansal okuryazarlık seviyesinin oldukça düşük düzeyde kaldığı tespit edilmiştir (Uçar, 2014: 2-4).

‘Yatırımcı Davranışlarının Etkinliği ve Psikolojik Yanılsamalar’ adlı çalışmanın amacı, Türkiye’deki yatırımcıların finansal okuryazarlık ve bilişsel yetenek düzeylerini saptamak ve yatırımcıların finansal okuryazarlık ve bilişsel yetenekleri ile risk tercihleri ve psikolojik yanılsamalar arasındaki ilişkiyi belirlemektir. Çalışmada, Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği

(TSPAKB) tarafından 2011 yılı yatırımcı analizine ilişkin Merkezi Kayıt Kuruluşu (MKK) verileri kullanılmıştır. Çalışmanın evrenini İstanbul, Ankara ve İzmir’de İMKB’de hisse senedi alıp satan yerli gerçek kişi yatırımcılar oluşturmaktadır. Araştırma bulgularına bakıldığında, çalışma kapsamında incelenen Türkiye’deki yatırımcıların çoğunluğunun erkeklerden oluştuğu ve genellikle genç ve orta yaş (20-49 yaş arası) gurubunda yer aldığı görülmektedir. Eğitim düzeyinin yüksek olması, yatırım yapılan konularda farkındalık düzeyinin de yüksek olması algısını beraberinde getirmektedir. Ancak araştırmadan elde edilen bulgulara göre, yatırımcıların eğitim düzeyleri ile finansal okuryazarlık düzeyleri aynı paralelde gözükmemektedir. Buna göre katılımcıların yaklaşık % 87’si bir yükseköğretim programından mezun olmasına karşın, finansal okuryazarlık düzeyleri oldukça düşük düzeydedir. Özetle söylemek gerekirse, çalışma kapsamındaki yatırımcıların bilişsel yetenek ve finansal okuryazarlık düzeyleri Amerika, Almanya ve Hollanda’daki araştırmalar ile karşılaştırıldığında oldukça düşük düzeydedir (Sezer, 2013: i-198).

Finansal okuryazarlık ve kredi Kartı sorunlarına yönelik araştırma, finansal okuryazarlığın, kredi kartı sorunları üzerindeki etkisini incelemektedir. Bu çalışma özellikle, kredi kartlarının verimsiz kullanılmasının mı yoksa beklenmeyen dış şokların mı finansal zorluklara ve kredi kartı temerrütlerine yol açtığını sorgulamaktadır. Temel açıklayıcı değişken olan finansal okuryazarlık üç boyutta tanımlanmıştır: bilgi (kart sahibinin finansal bilgisi), sofistikelik seviyesi (kart sahibinin finansal pazara entegre olma seviyesi) ve aktiflik (kart sahibinin finansal bilgilerini finans ile ilgili kararlarda uygulama seviyesi). İkinci aşamada ise ikili lojit modeli ile kart temerrütlerinin belirleyici nedenleri açıklanmıştır. Açıklayıcı değişkenler olarak finansal okuryazarlık değişkenleri, kart sahibinin harcama eğilimi, beklenmeyen şoklar, sosyo-ekonomik değişkenler kullanılmıştır. Araştırma, dış şokların finansal zorluklarda önemli belirleyiciler olduğunu bulmuştur. Finansal Okuryazarlık, gelir ve zenginlik ilk modelde etkili değillerdir. İkinci aşamada ise dış etkenlere maruz kalan kişilerin, finansal okuryazarlıkları varsa, gelirleri ve hane halkı sayıları yüksekse finansal zorlukların üstesinden geldiklerini ve temerrüde düşmediklerini göstermektedir. (Araz, 2012: iv).

Bir başka çalışmada, Dumlupınar Üniversitesi öğrencilerinden oluşan 797 kişilik bir örneklem kullanılarak öğrencilerin finansal kararları nasıl aldıkları araştırılarak finansal okuryazarlık düzeyleri ölçülmeye çalışılmış ve finansal okuryazarlık düzeyinin toplum genelinde nasıl arttırılabileceği irdelenmiştir. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre, yapılan çalışmaların çoğuna paralel olarak, öğrencilerin bu durumun farkında olmadıkları ortaya çıkmaktadır. Finans dersi alan öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyi ise hiç almayanlardan daha yüksek çıkmıştır. Ülke çapında finansal okuryazarlık düzeyinin arttırılabilmesi için temel finans dersleri tüm üniversite öğrencilerine verilmeli hatta temel finans eğitiminin ilköğretimden itibaren tüm öğrencilere verilmesinin toplumun finansal okuryazarlık düzeyini belirli bir şekilde arttıracığı, bu durumda da ekonomik büyüme ve kalkınmaya katkı sağlayabileceği düşünülmektedir (Saraç, 2014).

Bir diğer araştırma çalışmasında, yatırımcıların finansal okuryazarlık düzeyi ile finansal karar alma sürecinde etkisi altında kalabilecekleri davranışsal önyargılarının düzeyi arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amaçlanmıştır. Araştırmada veri toplamak için anket yöntemi kullanılmıştır. Ankete katılan yatırımcıların %56,54'ü yüksek düzey finansal okuryazar grubunda, %43,46'sı ise düşük düzey finansal okuryazar grubunda yer almıştır. Finansal Okuryazarlık düzeyi yükseldikçe, aşırı iyimserlik, doğrulama ve temsiliyet önyargılarının düzeyleri de anlamlı şekilde artmakta, aşırı güven, çerçeveleme ve kayıptan kaçınma önyargılarının düzeyi ise anlamlı şekilde azalmaktadır (Ateş, 2017).

Başka bir çalışmanın amacı, başta Türkiye olmak üzere ülkelerdeki finansal okuryazarlık seviyesi ile tasarruf eğilimi arasında bir ilişkinin olup olmadığını ortaya koyabilmektir. Bu amaçla, tasarruf ve finansal okuryazarlık kavramlarının önemi anlatılmış ve seçilmiş bazı ülkelerin finansal okuryazarlık düzeyi ile tasarruf eğilimleri tek tek karşılaştırılarak yorumlanmıştır. Elde edilen bulgular değerlendirilmiş ve öneriler sunulmuştur (Eskici, 2014).

Süleyman Demirel Üniversitesinde bir gerçekleştirilen araştırma, akademik personel üzerine yapılmıştır. 325 kişiden oluşan örnekleme anket çalışması uygulanmıştır. Bunun sonucunda akademik personelin finansal bilgi, finansal davranış

ve finansal tutum sorularına vermiş oldukları cevaplarla finansal okuryazarlıkları belirlenmeye çalışılmıştır. Akademik personelin finansal okuryazarlık ve para yönetimi konularında bilgileri, davranışları ve tutumları sınanmıştır. Buna göre akademik personelin finansal okuryazar bireyler olduğu ancak finansal eğitime ihtiyaçları olduğu ortaya çıkmıştır (Öztürk, 2014).

Guiso ve Jappelli (2008: 17-18), portföy çeşitlendirmesindeki eksiklik için potansiyel faktör olarak gösterilen finansal okuryazarlık eksikliği üzerine odaklanmıştır. Çalışmada 2007 Unicredit Müşteri Anketi kullanılmış, portföy çeşitlendirme derecesini belgelemek ve anket yanıtlarına dayalı finansal okuryazarlık göstergeleri inşa edilmiştir. Portföy çeşitlendirme finansal okuryazarlık rolüne bağlı olarak yatırımcıların özellikleri ile de ilişkilidir. Önemli olan portföy çeşitlendirmedeki eksikliği açıklayan temel değişkenin finansal okuryazarlık olduğunu bulmak ve riskten kaçan yatırımcıları, yaşlı haneleri, düşük gelir ve düşük eğitim gören insanları bulmaktır. Araştırmada, finansal okuryazarlık ve finansal konularda algılanan bilgi arasında sadece zayıf bir korelasyon tespit edilmiş ama anket sonuçlarına dayanılarak aslında bunun olduğundan daha fazla olduğu hakkında güçlü bir iddia vardır. Gerçek finansal okuryazarlık için, yapılan analiz sonuçlarına göre, yatırımcıları yönetmek ve portföylerini çeşitlendirmek, onların yeteneklerini, yatırımcıların finansal okuryazarlığını arttırmak için uzun vadeli eğitim programlarına ihtiyaç vardır.

Lusardi ve Mitchell (2007: 37-43) araştırmalarına, finansal bilgisizliğin sonuçlarını daha iyi anlamak için bunun nedenlerini daha iyi araştırmakla başlayarak, emeklilik planlamasının neden bu kadar eksik, neden bu kadar az hane emeklilik planlamasına katıldığını araştırmaktadır. Araştırmacıların yorumuna göre, finansal bilgisizlik nedeniyle emeklilik planlamasına katılamayan çok hane olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Amerika Birleşik Devletleri'ndeki, genç ve yaşlı insanların (diğer ülkelerde de benzer etkileri görülmüş) temel finansal kavramlar hakkındaki en alt düzeydeki bilgileri nedeniyle, bunun ciddi oranda tasarruf, emeklilik planlaması ile ipotek ve diğer kararlarındaki etkisi incelenmiştir. Japonya'da bir tasarruf kampanyası da dahil olmak üzere diğer ülkelerin deneyimleri de göz önüne alınarak;

İsviçre'deki emeklilik özelleştirme programı da incelenmiştir. Finansal okuryazarlığın bunlar üzerindeki olası rolleri irdelenmiştir. Araştırmacılar, finansal okuryazarlıkla finansal eğitim programlarının mevcut durumunu tartışmak için öncelikle tüketicilerin/yatırımcıların gerekli oranda finansal okuryazarlığa sahip olması gerekli görüldüğüne odaklanmışlardır. Sonuç olarak, tüketicilerin şaşırtıcı boyutta aldığı finansal kararlar dizisi, finansal olarak geniş bir yelpazede, bireysel emeklilik üzerindeki etkileri gözle görülmektedir. Finansal bilgisizlik yüzünden, bireysel emeklilikten yeteri oranda yararlanamayan haneler göz önüne alındığında, bu konu beraberinde ekonomiyi yönetmek adına önemli hale gelmektedir. Beraberinde finansal okuryazarlığı arttırmak için, çalışan finans kurumlarının ve nüfusun eğitimi şarttır. Araştırmada, finansal bilgisizliğin nedenleri araştırılmış ve bunun emekli tasarrufu üzerinde çok büyük etkisi olduğu sonucuna varılmıştır. Araştırmada finansal bilgisizlik rahatsızlıklığı sonuçları şöyle sıralanmıştır: ilk olarak işçilerin büyük bir bölümü emeklilik seminerlerine çok katılmıştır. İkinci olarak, bu rahatsızlığın yani finansal cehaletin giderilmesi için bir kerelik 'tedavi' yani finansal ekonomi üzerinde tek bir seminer yetmemektedir ayrıca bunun hiç adil olmadığı belirtilmektedir. Çünkü bir kerelik finansal eğitim tedavi için etkisiz olmakta, hastalık giderilememektedir. Üçüncü olarak, bu yetersiz eğitimin yerine daha ziyade, bireylerin araçlarını değiştirmek, onlara tüketici araçlarını vermek başka bir deyişle, daha basit finansal eğitim vermek gerekmektedir. Dördüncü olarak, finansal eğitimin nüfus gruplarına yönelik olarak verilmesi gerekmektedir. Yani gençlerle yaşlıları veya kadınları ihtiyaçları doğrultusunda eğitmek ve böylece farklılıkları gidermek gerekmektedir.

Uluslararası sahada konuyla ilgili gerçekleştirilen bir diğer çalışma da, Avery (2013: 26-61) tarafından yapılan, katolik sosyal öğretmenler arasındaki finansal okuryazarlık bağlantısının belirlenmesine yöneliktir. Bu çalışma, Detroit Şehri Mercy Üniversitesi (UDM) dünya çapında bir kuruluş olan 'Gelecek Bankacılığımız' (Boof) n finansal okuryazarlık programı ile öğrencilerin deneyimini içermektedir. Çalışma, Boof etkisini incelemektedir. Sadece temel finansal kavramlar hakkında bilgi vererek toplumu ekonomik yönden geliştirmek mümkün değildir. Ancak Boof

gibi programlar aracılığıyla finansal okuryazarlık ve katolik sosyal öğretim ilkeleri arasında açık ve benzersiz bir bağlantı kurulabilir. Bu ilkeler; yoksul ve savunmasız, insan onuru, katılım, kamu yararı bağlılığı' dır. Boof programı; giderek karmaşıklaşan finans dünyasında gerekli araçları gençlere sunmak için gençleri teşvik ederek yoksulluğun döngüsünü kırmayı amaçlamaktadır. Çalışma doğrultusunda anketler, devlet okulu olan Detroit Uluslararası Akademisinin altıncı ve sekizinci sınıf öğrencilerinden oluşan 52 kız öğrenciye, 'Gelecek Bankacılığımız' Boof finansal okuryazarlık programı tarafından yapılmıştır. Bu çalışmaya Uluslararası Michigan Kız Akademisinin 52 kız öğrencisi için yapılan anketlerle değerlendirme yapılmıştır. 1 Şubat 2013 ve 6 Şubat 2013 tarihinde öğrenciler Boof Programının ilk gününe katılmış ve anketler yapılmıştır. Programın tamamlanmasından sonra cevaplar değerlendirilmiştir. Bu hizmet sonuç olarak öğrenme modeli (Boof), gelecek vaat eden bir yaklaşımdır ve bu çalışma göstermektedir ki, bu model yoksulluk döngüsünü kırabilir.

Mendes (2013:53-86) aynı yıl, Porto Üniversitesi'ndeki finansal bilgi seviyesini üniversite bünyesindeki bölüm farklılıklarını da göz önüne alarak belirlemeye çalışmıştır. Çalışmada kullanılan yöntemin tanımı şu kaynaklara dayanmaktadır; OECD önerileri: 1. Çerçeve geliştirme, finansal okuryazarlık temel araştırmaları için; ilk uluslararası karşılaştırmalı analizi (Kempson, 2009)-OECD II. Ölçüm Finansal Okuryazarlık: Anket ve Finansal Okuryazarlık- OECD INFE (2011) Uluslararası karşılaştırılabilir bir araştırma için yürütülen rehberlik notları / Banco de Portekiz (2010)-Finansal Okuryazarlık Anketi / PISA 2012 finansal okuma-yazma değerlendirme çerçevesi. Finansal kriz ve belirsizlik, hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ekonomilerde son dönemlerde deneyimlerle bireylerin, hükümetler, düzenleyiciler, kurumlar ve akademisyenler tarafından belirtilen, finansal okuryazarlık düzeyi ile ilgili giderek bir endişe oluşmuştur. Bireylerin finansal bilgi düzeyinin hem de bireylerin bu konudaki tutum ve davranışlarının son küresel finans krizinde güçlü bir etkisi olduğu görülmüştür. Finansal Okuryazarlık düzeyinin , mesleki tecrübe, yaş, cinsiyet gibi demografik özellikleriyle, arasında güçlü bir korelasyon olduğu anlaşılmıştır. Bu çalışmada, Porto Üniversitesi öğrencilerinin

finansal okuryazarlık düzeyleri ölçülerek, finansal durum ve tutumları üzerindeki etkisini de çözümlene çalışması yapılmıştır. Genel anlamda, Porto Üniversitesi öğrencilerinin düzeyleri 64,1 ortalama değeri olan % 65 medyan olarak bulunmuştur, buna dayanarak genel olarak finansal okuryazarlık endeksinin düşük olduğu söylenebilir. Kısmi açıdan üniversite öğrencilerinin daha iyi finansal tutum ve davranışlara sahip olduğu sonucuna varıldığı söylenebilir. Üniversitedeki en yüksek finansal okuryazarlığın işletme ve iktisat bölümlerinde olduğu belirlenmiştir. Ayrıca genel anlamda kadın ve erkekler arasındaki finansal bilgi seviyesi farklılık göstermiştir. Genel olarak, finansal bilgi seviyesi yüksek olan öğrenciler daha uygun finansal tutum ve davranışlara sahip olma eğilimine ulaşmıştır.

Kehiaian (2012: 44-403)'e göre; 2008' deki büyük durgunluktan önce finansal okuryazarlığı etkileyen faktörlerle ilgili yapılan araştırmalar akademik dergilerde az olmuştur. Bu bağlamda yürütülen araştırmanın amacı, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki hanelerin finansal okuryazarlığını etkileyen faktörleri belirlemektir. Çalışmada Kuzey Carolina'da bir örnek verilmiştir. Ortalama bir sınav puanı, her bir katılımcı için geliştirilmiş ve çalışma için bağımlı değişken olarak kullanılmıştır. Çeşitli anket sorularıyla aynı katılımcı için demografik faktörler, psikolojik faktörler, finansal davranışlar bölümlere ayrılmıştır. Bu bölümler, 149 bağımsız değişkeni geliştirmek için kullanılmıştır. Faktör analizi de finansal okuryazar olarak belirlenen faktörlerde kullanılmıştır. Çalışmada demografik faktörler, psikolojik faktörler, finansal eylemler, finansal tutum, planlama eylemleri, ipotek kararları, bütçeleme alışkanlıkları, emeklilik planlaması kredi yönetimi, gelir planlaması, sigorta planlaması da dahil olmak üzere finansal okuryazarlık, 16 farklı kategoride 125 önemli faktör bulunmuştur. Başlıca; mortgage borç oranları, tasarruf planlaması, yatırım planlaması ve finansal anlamda kendini kontrol etmek olarak belirtilmektedir. Bu çalışmada ABD'deki hanelerin, hangi finansal okuryazar faktörlerin ve finansal davranışların etkisinde kaldığını tespit etmek amaçlanmıştır. Çalışmada nüfusun, örnekleme boyutu, veri toplamak ve veri aletleri için kullanılan analiz yöntemi ve geliştirilen hipotezler tartışılmıştır. Sonuçta, finansal okuryazar faktörleri olarak; kariyer, evlilik, çocuklar, dini bağlılık ikinci mülkiyet sayısı gibi

yeni bulgulara ulaşılmıştır. Bunlar Kuzey Carolina'nın finansal planlamasını etkileyen –gelir de dahil olmak üzere- faktörler olduğu vurgulanmıştır. Bu çalışma mevcut akademik literatüre katkıda bulunmuştur. Şimdiden yapılan bu planlama, gelecekteki çalışmalar için bir ulusal model oluşturma işlemini başlatarak tüm ABD için geçerli olacaktır.

Arthur (2011: 1-195), tüketiciler için gerekli görülen, finansal okuryazarlık seviyesinin yetersiz olduğunu ve özellikle ekonomik krizleri örnek göstererek (2007/ABD büyük durgunluktan yola çıkarak) daha eleştirel bir finansal okuryazarlık eğitiminin gerekli olduğunu kanıtlamayı amaçlamaktadır. Beraberinde finansal okuryazarlık adı altında verilen eğitimlerin yine sermaye güçlerine yönelik kazanımlar oluşturduğunu savunmaktadır. Araştırmada, nitel yöntemlerden yararlanılarak bir sonuca varılmıştır. Yaşanan ekonomik krizler ve sonuçları, hazır anket ve sonuçlardan da yararlanılmıştır. Fakat çalışmada buna niceliksel olarak yer verilmemiştir. Her bölüm kendi içinde sonuçlandırılarak, genel bir sonuca ulaşılmaya çalışılmıştır. Araştırma hipotezi; yaşanan ve bir anlamda giderilemeyen finansal eğitimsizlik için, Neoliberal girişimciliğin artması gerekmektedir. Çalışma, piyasalara serbest ekonominin yön vermesi gerektiğini ve daha sosyal ilişkilerin tüketicileri doğru yönlendirebileceğini savunmaktadır. Yapılan araştırmalar ve nitel değerlendirmeler sonucunda, ekonomik denge için, daha özgün yönlendirilen tüketiciler için Neoliberal sistemin gerekliliğinin olduğu sonucuna varılmış ve beraberinde bu yönde finansal eğitim verilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Dijk (2012: 5-60) çalışmada, hollandalı öğrenciler arasında finansal okuryazarlık düzeyini ve bunun emeklilik planlamasına etkisini analiz etmeyi amaçlamıştır. Çalışmaya 293 öğrenci dahil edilmiştir. Araştırma, Lusardi ve Mitchell (2007) araştırmasını göz önünde tutarak bir de karşılaştırma yapmıştır. Lusardi ve Mitchell (2007/2009) araştırmaları; finansal okuryazarlığın emeklilik planlaması için önemli bir gösterge olduğunu doğrular sonuçlar vermiştir. Bu çalışma, finansal okuryazarlığın iyi bir gösterge olduğunu savunmaktadır. Diğer yandan Beal ve Depachitra (2003), Chen ve Volpe (1998) çalışmaları da, bu çalışmanın değerlendirmelerinde göz önünde bulundurulmuştur. ABD ve Avusturalya'da

yürütülen bu araştırmalar ise; Lusardi ve Mitchell' in tam tersini savunmuştur. Hollandalı öğrenciler arasında gerçekteşirilen araştırma uygulamasının birinci önemli sonucu; ileri finansal okuryazarlık düzeyleri -yaş, gelir, sınıf, rütbe gibi demografik faktörler kontrol edildikten sonra- emeklilik planlaması üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğudur. Bu sonuç, çalışmanın Lusardi ve Mithell (2007) çalışmalarıyla tutarlı sonuçlar verdiğini göstermektedir. Ayrıca, finansal okuryazarlığın emeklilik planlaması için önemli olduğunu belirten, daha önceki birçok çalışmayla da uyumludur. İkinci sonuç ise; hollandalı öğrenciler arasında finansal eğitimde sorun olduğunu göstermiştir. Araştırmanın en genel sonucu; finansal okuryazarlık düzeyinin Emeklilik Planlaması üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğudur.

Koenen (2010: 142) araştırmasında, alman hane halkının (6-18 yaş arası) finansal karar verme yeteneklerinin özel emeklilik üzerindeki etkisini ortaya çıkarmayı amaç edinmiştir. Çalışma, bireylerin finansal eğitiminde yetenekleri ile ilgilenmektedir. Bu araştırma, finansal bilgi, bilişsel yetenek ve uzun vadeli karar verme arasında ilişki olduğunu savunmaktadır. 2008 Mayıs ve Temmuz aylarında Almanya' daki dört okulda bir saha deneyi yapılmıştır. İki devlet okulu; Baden, Württemberg (bir ilköğretim/bir lise), diğer iki okul; Rheinland, Pfalz (bir birincil/bir üst lise). Öprençeri velilerinden saha çalışması için izin alınmıştır. 6-18 yaş arası 244 öğrenciden veri toplanarak çalışmaya dahil edilmiştir. Burdaki en önemli nokta, çalışmanın konusunu; alman hanelerinin genel olarak değil, bu hanelerdeki 6-18 yaş grubun oluşturuyor olmasıdır. Bu da bir anlamda çalışmanın kısıtı sayılmaktadır. Sonuçlar, finansal bilgi, bilişsel yetenek ve uzun vadeli karar verme arasında anlamlı ilişkiler olduğunu göstermiştir.

Miller (2010: 3-197), orta sınıf afrikalı amerikalılar ve beyaz amerikalıların etnik finansal okuryazarlık bilgisi ve davranışı arasında gözlenen farklılıkları belirlemeyi amaç edinmiştir. Çalışmada nitel bir yaklaşımdan yararlanılmıştır. Onyedinci orta sınıf Kuzeydoğu Afrika kökenli Amerikalı çalışmaya dahil edilmiştir. 1/12-2 saatlik keşif görüşmeler yapılmıştır. Araştırma, afrikalı amerikalıların tarihi ve ekonomik deneyimlerini, onların para meselelerini hangi aracılari kullanarak

yaptıklarını objektif bir şekilde savunmakta ve afrikalı amerikalılar ile beyaz amerikalıların finansal bilgisini, tepkilerini, kültürel boyutlarıyla ele alarak bir karşılaştırma yapmaktadır. Afrikalı amerikalıların kendi ailelerini ve toplumsal değerlerini korumak için, finansal piyasayı da daha iyi anlamak için, deneyimlerinin, kültürlerinin de anlaşılması gerekmektedir. Araştırma, finansal okuryazarlığın kültürel boyutunu ele alması açısından bir ilk adım atmıştır. Sınırlı finansal okuryazarlığın ortaya çıkarılmasında, finansal kararların kültürel etkisi olduğunu göstermiştir. Sonuç olarak, aile içinde bulunan kültürel ve sosyal sermaye yollarının da finansal eğitime dahil edilmesi gerekmektedir. Giderek yaygın hale gelen finansal okuryazarlık programlarına, toplumların etnik kökenlerini oluşturan kültürel boyutların da dahil edilmesi gerekmektedir.

Monticone (2010: 5-84) tarafından İtalya’da gerçekleştirilen çalışmada, finansal ürünlerin karmaşıklığının giderek arttığı vurgulanmıştır. Bu araştırma, finansal okuma yazma seviyesini ve hanelerin finansal karar verme rolünü incelemektedir. Araştırma çalışması, finansal okuryazarlık ve finansal danışmanlık üzerine teorik ve ampirik kanıtlar sunmuştur.

Llewellyn (2012: 2-38), lisans öğrencileri arasında, finansal okuryazarlık ve davranışlar arasındaki ilişkiyi ve doğru karar verme seviyesini belirlemeye çalışmıştır. Seçilen lisans öğrencilerine web tabanlı 49 soru uygulanmıştır. Bu çalışmaya duyulan ihtiyaç; Amerika’da finansal okuryazarlığın genç ve yetişkinler arasında, davranışsal göstergelerle sürekli düşük olması ve seviyenin sürekli azalmasıdır. Uygulama sonuçlarında, araştırmanın değişkenlerini oluşturan finansal okuryazarlık ve finansal davranışlar ile doğru karar verme arasında eksiklik bulunmuştur. Öğrenciler açısından mevcut finansal kaynaklar pahalı olduğundan, bu durum finansal yetersizliğe sebep olmaktadır.

Kharchenko (2011: 17-38) çalışmasında, Ukrayna’da finansal okuryazarlığın tasarruf davranışı üzerindeki etkilerin belirleyicileri araştırılmıştır. Çalışma iki konuyu araştırmayı amaç edinmiştir. Birincisi, Ukrayna’da finansal okuryazarlığı belirleyen etkileri tespit etmek; ikincisi, Ukrayna’daki hanelerin tasarruf davranışı üzerindeki etkisini incelemektir. Analiz, FINREP ve USAID tarafından 2010 yılında

Ukrayna'da finansal okuryazarlık ile ilgili olan ulusal anketten gelen verilere dayanarak yapılmıştır. Uygulama sonuçları, Ukrayna'da finansal okuryazarlığı etkileyen başlıca faktörlerin; cinsiyet, eğitim seviyesi, meslek, bölge ve zenginlik olduğunu ortaya çıkarmıştır. Yaş ve ikamet alanı yani bölge, finansal okuryazarlığı açıklamada önemli bulunmamıştır. Bulunan sonuçlar, zenginlik için kontrol edilirken, finansal okuryazarlığın tasarruf üzerinde doğrudan bir etkisi olmadığı görülmüştür. Ancak finansal okuryazarlık ve zenginlik faktörü arasında –tüketici ömrü boyunca- korelasyon gerçeği olduğu göz önüne alındığında, finansal okuryazarlığın zenginliği etkileyerek tasarruf üzerinde dolaylı bir etkiye sahip olabileceği savunulabilir.

Calamato (2010: 26-62)'ya ait araştırmada, finansal okuryazarlık seviyesinde anne baba katılımının etkisi belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışma, finansal okuryazarlık düzeyinde ebeveyn katılımı ile öğrenci arasındaki ilişkiyi incelemektedir. Finansal okuryazarlığı yüksek olanlara veliler finansal bilgi öğretmiş midir? Bunu test etmek için Eyalet Üniversitesi'nde mevcut bir araştırma testi uygulanmıştır. Örnekleme 108 lisans öğrencisi oluşturmuştur. Deneklerin çeşitliliği çalışma için yararlı olmakta, öğrencilerin deneyimi hakkında daha çeşitli bilgi vermektedir (% 28 beyaz, % 8 azınlık olan, % 52 yabancı ve geri kalan % 11; diğer). (Yüzdeler oranlar, 2008 Kurumsal Araştırma Bürosu). Önceki araştırma sonuçlarından bir çoğuna göre; Amerikalıların kişisel tasarruf eksiği alarm noktasında düşük çıkmıştır. Araştırmada uygulanan test sonuçları, finansal okuryazarlık seviyesinde, ebeveyn katılımının önemli ölçüde öğrenciler üzerinde etkili olmadığını göstermektedir. Araştırmaya göre, öğretmenler başarılı birer finansal danışman haline dönüşebilmeli, devletler de hedefe kişisel finans dersini zorunlu yaparak katkıda bulunabilmelidir.

Fisher (2003: 1-99), finansal eğitim programlarını inceleyerek, bir önceki ve mevcut finansal eğitim programlarından yola çıkarak, yeni bir finansal eğitim programı önermeyi amaçlamaktadır. Çalışmada, mevcut eğitim programlarının değerlendirmeleri incelenerek finansal eğitim programlarının elemanlarını belirli çerçevelerde daha kolay değerlendirebilmek amacıyla, finansal eğitim programları

bir değerlendirme çerçevesinde incelenmiştir. Araştırmada, geliştirilen ve önerilen model, finansal eğitim programlarını pratik olarak değerlendirebilmek amacıyla bir denetim listesi içerir. Araştırma, denetim aracının nasıl kullanılabileceğini göstermiştir. Sonuç olarak, finansal eğitim programlarının değerlendirilebilmesi için tutarlı ve kapsamlı bir çerçeve geliştirmek, finansal eğitimleri planlayanlar için daha az zorluk yaratacak ve daha doğru değerlendirmeler yapılmasına yardımcı olacaktır.

Letkiewicz (2012: 88-147), finansal okuryazarlığın denetlenebilir olup olmadığını ve öz denetimin finansal sonuçlar üzerindeki etkilerini belirlemek amacıyla gerçekleştirdiği çalışmada; tüketicilerin birçok finansal karmaşıklıkla karşı karşıya olduğunu ifade etmiştir. Eğer finansal okuryazarlık denetlenebilir olursa tüketiciler de finansal açıdan daha sorumlu davranışlar sergileyebileceklerdir. Etkili finansal okuryazarlık tüketicilerin kendilerini kontrol etmelerine yardımcı olacaktır. Bu çalışma için veriler, 1997 Ulusal Gençlik Anketiyle sağlanmıştır. Katılımcıların yaşı 25'dir. Kişilik envanteri (TIPI) ön ögedir. Finansal okuryazarlığa ilgi, enflasyon ve hisse senedi riski birleştirilerek, sorular değerlendirilmiştir. Çalışmada modellenen bağımlı değişkenler beş tanedir; net değer, likit olmayan varlıklar, likit varlıklar, kredi kartı borcu ve olumsuz finansal olaylar olarak yer almaktadır. Araştırmada, bu beş finansal değişken analiz edilmiştir. Bu çalışmanın bulgularına dayanarak öz kontrolün etkilerinin, eğitimciler için önemli olduğu söylenebilir. Öz kontrolün tüketici finansmanı üzerinde olumlu etkisi vardır. Ayrıca bu çalışmanın bulguları, finansal planlamacılar, politika yapıcılar ve beraberinde tüketiciler döngüsü içinde önemlidir. Sonuçta, finansal okuryazarlıkta öz-denetim, tüketicileri daha iyi finansal davranışlara teşvik edici bir araç olarak önerilmektedir. Finansal refah için gençleri geliştirmeli, bunun için de öz-denetime açık olan yeni girişimlerle eksiklikleri hedef almak gerektiği sonucuna varılmıştır.

Otter (2010: 1-127), kişisel finans öğretimi için öğretmen tutumları, inançları hakkında bilgi edinmek ve finansal kavramlara yönelik birkaç öğretmen anlayışını öğrenmek amacıyla, K-12 Okullarında finansal okuryazarlık öğretimi, öğretmenin inanç ve bilgisi üzerine bir anket çalışması yapmıştır. Çalışmanın nüfusunu 1,20 olan iki eyalette, iki kamu okulundaki öğretmenler oluşturmaktadır. Anket sonuçları, K-

12 okullarında kişisel finans konularına güçlü destek olduğunu ortaya çıkarmıştır. Anketin % 83'lük kabul oranına göre 'bu okullar için finansal okuryazarlık eğitimi vermek, öğretmek önemlidir' sonucuna ulaşılabilir. Ancak derin bilgi eksikliğinin yani finansal konulardaki eksikliğin giderilmesinin öğretim için gerekli olduğu belirtilmektedir.

Sabri (2011: 1-43) tarafından yapılan araştırma çalışmasında, üniversite öğrencileri arasındaki algılanan finansal refah belirleyicileri araştırılmaktadır. Çalışma, 2005-2006 döneminde toplanan bir anket verilerine dayalı olarak yapıldı. Malezya genelinde kamu ve özel üniversitelerde, bu ilişki, anketler aracılığıyla araştırılmıştır. Üniversite öğrencilerinin algılanan finansal refahının gelişiminde, tüketici olarak erken çocukluk deneyimlerinin olumlu etkisi vardır. Anne-aileler, finansal uygulamaların önemi hakkında öğrencilere evlerinde alışkanlıklar kazandırmalı, öğretmenler ise öğrencileri finansal bilgiye ulaşmada teşvik etmelidir. Nitekim, günümüzde online olarak birçok bilgiye ulaşılabilir. Dolayısıyla öğrencilerin finansal refahını arttırmaya yardımcı olacak destek yapılar kurmak gerekmektedir.

Sabri ve diğerleri (2011: 29)'nin gerçekleştirdiği bir başka çalışmanın amacı ise, Malezya Üniversitesi'ndeki öğrencilerin finansal okuryazarlıktaki kişisel ve aile geçmişi, akademik yetenek, çocukluk tüketici deneyimlerinin etkisini araştırmaktır. Finansal bilgiye dayalı 25 maddelik bir testle ölçüm yapılmış ve çalışmaya, 519 öğrenci katılmıştır. Çocukların tüketicilik deneyiminde annesiyle, ailesiyle aile bütçesini tartışmasının pozitif bir etkisi olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca, özel kolejlerdeki etnik olarak çinli öğrencilerin (kampüste yaşayanlar) finansal okuryazarlığı daha düşük çıkmıştır.

Sabri ve diğerleri (2011: 54)'nin başka bir çalışmadaki amacı, kişisel ve aile geçmişinin, akademik yetenek, çocuklukta erken tüketici deneyimi, finansal sosyalleşme, finansal bilgi ve üniversitesi öğrencilerinin, algılanan finansal refahı arasındaki ilişkiyi incelemektir. Veriler, Malezya genelinde 10 Kamu ve özel üniversite, 2. 219 üniversite öğrencisinden toplanmıştır. Yapısal Eşitlik Modellemesi gibi tasarruf alışkanlıkları, erken tüketici deneyimlerinin, öğrencilerin finansal

refahına katkıda bulunmaktadır. Sonuç olarak, finansal Sosyalleşme araçları yoluyla (örneğin; veliler, dini kaynaklar aracılığıyla...) üniversite öğrencilerinin finansal refahı arttırılabileceği, ifade edilebilir.

Kramer (2012: 177-185), perakende portföy kararlarında finansal danışmanlık üzerine potansiyel anlayışlar geliştirmeye çalışmıştır. Ampirik bir çalışma olan araştırma çalışmasında, veriler anket yöntemiyle toplanmıştır. Çalışmaya 467 yatırımcı dahil edilmiştir. Finansal okuryazarlık ile hanehalklarının daha iyi finansal kararlar alması sağlanabilir. Bu nedenle finansal eğitim bariz bir çözümdür. Finansal eğitimi yüksek olan bireyler finansal danışman tavsiyelerine daha az ihtiyaç duymaktadır.

Rooji (2008: 181-187), finansal davranışı inceleyen dört ampirik makale çalışmasından oluşan bir araştırma yapmıştır. Araştırmanın temel amacı, hollandalı ailelerin finansal davranışları, finansal seçimleri ve zengin ailelerin, bu zenginliğin yönetimini yani varlık yönetimini anlamaya çalışmıştır. Rooji ve diğerleri (2006: 15) birinci çalışmada; risk-getiri tercihlerini emeklilik etki alanında, insanlar nasıl tercih eder? Araştırma sorusuna yönelmişlerdir. Çalışmaya, 1000 hollandalı vatandaş, anket yoluyla katılarak, emeklilik tercihleri ile ilgili kanıtlar sunmaktadır. İkinci çalışmada, Rooji ve diğerleri (2008: 47), daha iyi finansal okuryazarlık ve finansal karar verme ilişkisini anlamaya çalışmıştır. Bireyler emeklilik sonrasında daha fazla sorumluluk hissedildiği öne sürülmüştür. Karmaşıklaşan finansal ürünler yıldan yıla artmıştır. Yine de bireylerin bu yeni finansal ortamı ne kadar bildiklerini anlamak önemlidir. Finansal bilgiyle borsa arasındaki ilişki incelenerek, finansal okuryazarlığın önemini değerlendirmek amaç edinilmiştir. Araştırmada, finansal okuryazarlığı düşük olanların yatırım olasılığı da düşüktür, sonucuna ulaşılmıştır. Rooji ve diğerleri (2008: 93) üçüncü çalışmada, finansal gelişmişlik ile finansal bilgi ve becerilerin, belirli bir ölçüye dayanarak, hane zenginliğine bağlılığı arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Bulgular, hane zenginliği üzerinde finansal bilginin, istatistiksel olarak, pozitif etkisini göstermektedir. Ayrıca finansal gelişmişlik, zenginlik sağlayan iki önemli kanıt sunulmuştur. Birincisi; finansal beceriye, finansal okuryazarlık seviyesinde sahip olan kişinin, borsada hisse senetlerinden yararlanma imkanı artar, risk

çeşitlendirme fırsatlarını da geliştirebileceğinden yatırım olasılığı da artar. İkincisi; böylece finansal gelişmişlik, kendini kontrol etmeyi sağlayarak, tasarruf yapma ve tasarruf planları yaparak, emeklilik planlaması davranışını arttırır. Dördüncü çalışmada Rooji ve diğerleri (2008: 137)' nin, bireylerin karar verme esnasında varsayılan seçeneklerden, yaptığı seçimde etkili olan faktörleri belirlemek üzere bir çalışma yapılmıştır. Hollanda' da olduğu gibi, ABD' de de varsayılan seçeneğin karar verme sürecinde çok önemli bir rol oynadığını onaylamıştır. Bireysel karar vermede, varsayılan karar vermede, çok sayıda çekici gücün etkili olduğu kanıtlanmıştır. Ayrıca, her iki ülkede de farklı durumlar karşısında farklı nedenlerle, seçim davranışını erteleme ve finansal bilgisizlik tahrik edici çok güçlü bir role sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Dört ampirik çalışmadan oluşan bu çalışma amacını tamamlayan, hollandalı ailelerin finansal davranışlarını açıklamaya çalışmıştır. Her makale kendi içinde, anketlerle veri toplayarak analizler yapmıştır. Bu araştırmayı oluşturan makaleler, finansal becerilerin rolünü, özellikle emeklilik seçenekleriyle ilgili olan finansal kararları, işçilerin emeklilik için katkıları, yatırımları, istek ve tercihleri, finansal bilgi ve becerinin yatırım davranışı üzerindeki etkilerini, varlık birikimini, emeklilik olanlamasını ve son olarak finansal okuryazarlığın bunlarla ilişkisi ve etkileri ele alınmıştır. Ayrıca, bu tür araştırmalar, bireyler için en kritik olan ailelerin tutumlarını anlamak için önem taşımaktadır. Bu araştırmadaki birleştirici unsur, özellikle emeklilik seçenekleri ile ilgili finansal kararlarda, finansal becerinin rolüdür. Çalışmada oluşturulan 'Yaşam Döngüsü Modeli' ailelerin finansal başarısızlığı için bir modeldir. Özellikle dört makalenin de ulaştığı sonuç, emeklilik seçenekleriyle ilgili alınan finansal kararlarda, finansal becerilerin rolü olduğudur. Finansal okuryazarlığın ise yatırım kararlarında, örtük veya açık olarak belirleyici öge olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

McKenzie (2009: 45-103), araştırma amacını, mezun düzeydeki öğrencilerin finansal okuryazarlık ve borç düzeylerini karşılaştırmak olarak belirlemiştir. Araştırma kapsamında genel olarak üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyleri incelenmesinin yanında, ayrıca; cinsiyet-istihdam durumu-etnik köken-aile geliri gibi faktörlerin, finansal okuryazarlık ve borç düzeylerinin belirleyicileri olup

olmadığını görmek için de bir değerlendirme yapılmıştır. Bulgular, bu konuda yapılan daha önceki araştırma bulgularıyla uyumlu olarak bulunmuştur. Borç düzeyinin (kredi kartı borç düzeyi/öğrenci kredi borcu) öğrencilerin finansal okuryazarlığı üzerinde hiçbir etkisinin olmadığı ortaya çıkmıştır.

Tschache (2009: 4-44), Bozemen Lisesi'nde bir kişisel finans sınıfının olması gerektiği ve müfredata finansal okuryazarlığın dahil edilmesi gerektiğini kanıtlamak amacıyla, bir çalışma yapmıştır. Çalışmada finansal okuryazarlığın önemine odaklanılmıştır. Veri toplama aracı olarak, iki sayfalık bir anket hazırlanmış, bu çalışmaya; öğretmenler, yöneticiler, veliler, işletme sahipleri (Montana İşletme sahipleri), topluluk üyeleri katılım göstermiştir. Anket için öğretmenler, yöneticiler, aileler ve topluluk üyeleri sorgulanarak, 49 kişiye anket dağıtılmıştır. Finansal okuryazarlığın önemini belirlemenin odak noktası olduğu bu araştırma çalışması, lise öğrencileri için finansal eğitim programının müfredata eklenmesi gerektiği ile sonuç bulmuştur. Anket sonuçları analiz edilmiş ve bu sonuçların öğretmenler için değerli bir araç olabileceği görülmüştür. Bozemen Lisesi'nde bir kişisel finans sınıfının olmasına duyulan ihtiyaç, veliler, öğretmenler, işletme sahipleri topluluk üyeleri ile görüşme ve analizler sonucunda ulaşılmıştır.

Green (2013: 7-13), finansal okuryazarlığın, lise öğrencilerinin finansal kararları üzerindeki etkisini ölçmeye çalışmıştır. Üniversitede finansal okuryazarlığın üniversite öğrencileri için öneminin beklentileri tartışılmış, sonrasında öğrencilerin finansal kararlarını ölçmek için kullanılan bir anketle çalışma tamamlanmıştır. Finansal okuryazarlığın öğrencilerin finansal kararları üzerinde önemli bir etkisi olduğu sonucu doğmuştur.

Klatt (2009: 16-32), çalışmanın amacını, kadınların para yönetimini etkileyen engelleri tanımlayabilmek, özellikle bilgi ve güven eksikliğinin, kadınların para yönetimindeki etkisini ölçmek olarak belirlemiştir. Çalışma, kadınların finansal okuryazarlığını değerlendirmeyi amaçlayan bir araştırma ölçeği geliştirmeyi amaçlamıştır. Katılımcılar 16-65 yaş arasında değişiklik göstermektedir. Bulgulara göre, kadınların finansal konularda karşılaştıkları bazı engeller vardır. Bu noktada en büyük eksikliğin bilgi olduğu açıktır. Yani kadınların finansal bilgi eksikliği

giderilmelidir ve buradaki en önemli nokta, kadınların erkeklerden farklı bir eğitim programına ihtiyaçları olduğudur. Kadınların bilgi eksikliğinden dolayı kendilerine güveni olmadığında, sağlıklı yatırımlar da yapamamaktadırlar. Finansal okuryazarlığı gelişen kadın öncelikle kendine güvenecek, böylelikle de daha doğru finansal davranışlar sergileyecektir. Dolayısıyla bilgi ve güven eksikliğinin kadınların para yönetimindeki etkisi büyüktür.

Donohue (2011: 33-117)'de çalışmada, kadınların finansal konulara eğilimini derinlemesine incelemeyi önermektedir. Araştırma amacı, ekonomik sermaye, finansal okuryazarlığın önemli bir parçası olarak göz önüne alındığında finansal bilgi ve buna bağlı olarak oluşan finansal davranış içerisinde kadınları incelemektir. Çalışma, kadınların finansal mücadelelerine, genel finansal sorunlarını araştırmaya odaklanmıştır. Kadınların cinsiyete dayalı eşitsizliklerini sosyo-ekonomik sistem içerisinde anlamayı amaç edinmiştir. Bu araştırmada kullanılan araştırma metodu nitel yaklaşımdır. Topraklı Teori Yaklaşımı kullanılmış, karşılaştırmalar yapılmıştır. Sonuçta, kadınların sosyo-ekonomik sistem içerisinde yaşadıkları eşitsizliklerin büyük ölçüde finansal okuryazarlık ile giderilebileceği belirtilmiştir. Finansal bilgi kadınların sermaye artışı için gerekli bulunmuştur. Bu araştırma gösteriyorki, önemli bir bileşen olan, sermaye erişimi için öncelikle finansal bilgi arttırılmalıdır. Finansal bilgi arttırılmadan, belli bir seviyeye ulaşmadan, olumlu finansal davranışlar gerçekleşemez. Dolayısıyla, finansal uygulamalara kadınlar daha aktif katılmalıdır.

Finansal okuryazarlık düzeyi toplumun dinamik bir kesimi olarak geleceği temsil eden üniversite öğrencileri için çok önemlidir. Finansal okuryazarlık okullardaki eğitim programları ile diğer kazanılabilen yaşamsal bir yetenektir. Bu ifadenin geçerliliğinin araştırılması amacıyla diğer üniversite fakültelerine göre daha çok finansal kavram ve tekniklere maruz kalan iktisadi ve idari bilimler fakültesi öğrencilerinden bir örneklem seçilmiştir. Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyinin ölçülmesinde OECD finansal okuryazarlık ölçeğinin Türkiye koşullarına uyarlanması ile tasarlanan ölçek kullanılmıştır. Araştırmanın bulgularına göre öğrencilerin finansal okuryazarlığı yüksek olarak belirlenmiştir (Özdemir ve diğerleri, 2015: 97).

Osmaniye’de gerçekleştirilen bir çalışmanın amacı, Osmaniye ili’nde yaşayan halkın temel finansal okuryazarlık düzeyini bazı demografik değişkenler açısından belirlemek, Türkiye sonuçlarıyla karşılaştırmaktır. Araştırma konusunun Osmaniye ili özelinde olması nedeniyle araştırmanın ana kütlesini Osmaniye ilinde yaşayan bireyler oluşturmaktadır. Elde edilen sonuçlara göre, katılımcıları en yüksek bilgiye sahip olduğu konu; ödenen faiz bilgisi iken, en az bilgi sahibi olduğu konu ise çeşitlendirme bilgisidir (Cihangir ve Ergin, 2015: 492-501).

Sahadaki başka bir çalışmanın temel amacı; Türkiye’deki yatırımcıların finansal okuryazarlık ve bilişsel yetenek düzeylerini saptamak ve yatırımcıların finansal okuryazarlık ve bilişsel yetenek düzeylerini saptamak ve yatırımcıların finansal okuryazarlık ve bilişsel yetenek düzeyleri ile psikolojik önyargılar arasındaki ilişkiyi belirlemektir. Çalışmada, Türkiye Sermaye Piyasaları Aracı Kuruluşları Birliği (TSPAKB) tarafından 2013 yatırımcı analizine ilişkin Merkezi kayıt kuruluşu (MKK) verileri kullanılmıştır. Bulgular, temel finansal okuryazarlık ile ihraç haberleri nedeniyle ortaya çıkabilecek aşırı tepki önyargısı arasında zayıf da olsa bir ilişki olduğunu belirtmektedir. Dolayısıyla, ihraç haberleri nedeniyle oluşan aşırı tepki yanılığı yatırımcıların temel finansal okuryazarlıkları ile psikolojik önyargılar arasında ilişki yoktur (H_0) hipotezi reddedilerken, yatırımcıların temel finansal okuryazarlıkları ile psikolojik önyargılar arasında ilişki vardır (H_1) hipotezi kabul edilmektedir. Özetle söylemek gerekirse, çalışma kapsamındaki yatırımcıların bilişsel yetenek ve finansal okuryazarlık düzeyleri Amerika, Almanya ve Hollanda’ daki araştırmalar ile karşılaştırıldığında oldukça düşük düzeydedir. Benzer şekilde bu yatırımcılar, yoğun bir şekilde psikolojik yanılsamalara maruz kalmaktadır (Sezer ve Demir, 2015: 70-85).

Finansal okuryazarlık olgusunun sahada yapılan araştırma çalışmalarının bulgularıyla, Kobi’ler açısından değerlendirilmeye çalışıldığı ikinci bölüm sonlandırılmaktadır. İzmir İlinde faaliyet gösteren kobi yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesine yönelik olarak gerçekleştirilen uygulama aşamasını içeren çalışma, gerçekleştirilen betimsel ve istatistiksel analiz bulgularıyla, üçüncü bölüm içeriğinde sunulmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KOBİ YÖNETİCİLERİNİN FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYLERİNİN BELİRLENMESİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA

3.1. ARAŞTIRMANIN AMACI

Araştırma çalışması, İzmir İlinde faaliyet gösteren Küçük ve Orta Ölçekli İşletme Yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeylerini belirlemek amacıyla hazırlanmaktadır.

3.2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırma iki yöntemle hazırlanmıştır. Konu ile ilgili literatür taraması yapılarak nitel araştırma değişkenleri ile ilgili sonuçlara ulaşılmaya çalışılmış, nicel boyutta ise anket çalışması uygulanarak sonuçlar SPSS 18. 0 programında analiz edilmiştir.

3.2.1. Birincil Veri Kaynakları ve Veri Toplama Tekniği

Araştırmada veri toplama tekniği olarak anket çalışması hazırlanmıştır. Anket soruları OECD tarafından gerçekleştirilen ‘Measuring Financial Literacy: Questionnaire and Guidance Notes for Conducting an Internationally Comparable Survey of Financial Literacy/INFE 2011’ ve ‘Supplementary Questions for the OECD INFE Financial Literacy Core Questionnaire/INFE March 2012’ çalışmalarından derlenmiştir. Derlenen anket sorularının, öncelikle 30 kobi yöneticisinin katılımıyla, güvenilirlik analizleri yapılmıştır. Uygulanan anket çalışmasına 140 kobi yöneticisi katılım göstermiştir. Anket çalışması 31 sorudan oluşmakta olup, bazı sorular çoktan seçmeli, bazıları likert tipi sorulardan ve bir kısmı ise bilgi sorularından oluşmaktadır.

3.2.2. Evren ve Örneklem Süreci

Araştırmanın evrenini, Küçük ve Orta Ölçekli İşletme yöneticileri oluşturmaktadır. Örneklemine ise İzmir İli’ nde faaliyet gösteren Küçük ve Orta Boy İşletme yöneticileri oluşturmaktadır.

3.3. İSTATİSTİKSEL ANALİZ

Çalışmanın temel araştırma sorusunu ‘İzmir İli’nde faaliyet gösteren kobi yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeyi nedir?’ sorusu oluşturmaktadır. Araştırma analizine güvenirlik analiziyle başlanmıştır. Anket çalışmasında yer alan sorular öncelikle, 30 küçük ve orta ölçekli örgüt yöneticisinin katılımıyla bir ön çalışmaya alınmıştır. Anket çalışmasında nominal, scale ve ordinal tabanların kullanılabileceği türden sorular yer almaktadır. 30 anket çalışmasının ölçek tabanına göre güvenirlik analizi yapılmış ve sonuçlar tablolar aracılığıyla sunulmuştur.

3.3.1. Güvenirlik Analizi

Nominal tabanda değerlendirilen 11 değişkenin güvenirlik analizi yapılmış, 3 değişken negatif değer vermesinden ötürü 1’i anket çalışmasından çıkarılmış, 2 değişken analizler için gerekli bulunduğundan ayrıca değerlendirmeye alınmıştır. 4 değişken ise analizler için gerekli güvenirliği oluşturamadığından anket çalışmasından çıkarılmıştır. Dolayısıyla toplamda nominal tabanda değerlendirilen 11 değişkenden 7’si elenmiştir. Ölçek güvenirliği sonuçları aşağıdaki gibidir.

Tablo 1: Güvenirlik Analizi İşlem Özeti

	N	%
Cases Valid	30	100,0
Excluded ^a	0	,0
Total	30	100,0

Tablo 1’de, 30 kobi yöneticisinin anket çalışmasına katılımı ve bu katılımın %100 olduğu gösterilmektedir.

Tablo 2:

Güvenirlik İstatistikleri

Cronbach's Alpha	N of Items
,728	4

Tablo 2’de 4 nominal sorunun güvenilirliğinin %72,8 (0,728) olduğu gösterilmektedir. Dolayısıyla genel-geçer kabul oranlarına göre ölçek güvenilirliğinin, güvenilir düzeyde bir ölçek olduğu kabul edilebilir.

Tablo 3: Değişken İstatistikleri

	Mean	Std. Deviation	N
Son 12 ayda kişisel gelirinizin giderlerinizi karşılamadığı bir zaman oldu mu?	1,4333	,50401	30
Aşağıdaki ifadeleri doğru ya da yanlış olarak değerlendiriniz? (Yüksek enflasyon yaşam maliyetinin hızlı şekilde arttığı anlamına gelir.)	1,4333	,50401	30
Aşağıdaki ifadeleri doğru ya da yanlış olarak değerlendiriniz? (Hisse senedi piyasalarında farklı şirketlerin hisse senetlerine yatırım yapılarak risk azaltılabilir.)	1,8333	,37905	30
Aşağıdaki ifadeleri doğru ya da yanlış olarak değerlendiriniz? (Eğer paranızı birden fazla yatırım aracında değerlendiriyorsanız, tüm paranızı kaybetmeniz çok düşük bir ihtimaldir.)	1,7667	,43018	30

Tablo 3’de soruların tek tek istatistikleri gösterilmektedir. Soruların ortalaması, standart sapması ve toplam katılım oranları, sırayla belirtilmektedir. En yüksek ortalama oranı 1,8333 değerle ‘Hisse senedi piyasalarında farklı şirketlerin hisse senetlerine yatırım yapılarak risk azaltılabilir.’ ifadesi, en düşük ortalama oranı ise 1,4333 değerle ‘Son 12 ayda kişisel gelirinizin giderlerinizi karşılamadığı bir zaman oldu mu?’ sorusu ve ‘Yüksek enflasyon yaşam maliyetinin hızlı şekilde arttığı anlamına gelir.’ ifadesinde aynı değerle gösterilmektedir. Dolayısıyla en düşük

ortalamaya sahip iki veriye ait standart sapma oranları da 0,50401 değerle aynı olmaktadır ve bu oranlar ayrıca standart sapmanın en yüksek olduğu oranlardır. ‘Hisse senedi piyasalarında farklı şirketlerin hisse senetlerine yatırım yapılarak risk azaltılabilir.’ ifadesi ise 0,37905 değerle en düşük standart sapma oranını veren ifadedir. Tabloda her bir değişkene 30 deneğin katılım gösterdiği anlaşılmaktadır.

Tablo 4: Değişkenlerin Toplam İstatistik Değerleri

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
Son 12 ayda kişisel gelirinizin giderlerinizi karşılamadığı bir zaman oldu mu?	5,0333	1,137	,421	,731
Aşağıdaki ifadeleri doğru ya da yanlış olarak değerlendiriniz? (Yüksek enflasyon yaşam maliyetinin hızlı şekilde arttığı anlamına gelir.)	5,0333	1,068	,501	,681
Aşağıdaki ifadeleri doğru ya da yanlış olarak değerlendiriniz? (Hisse senedi piyasalarında farklı şirketlerin hisse senetlerine yatırım yapılarak risk azaltılabilir.)	4,6333	1,206	,594	,638
Aşağıdaki ifadeleri doğru ya da yanlış olarak değerlendiriniz? (Eğer paranızı birden fazla yatırım aracında değerlendiriyorsanız, tüm paranızı kaybetmeniz çok düşük bir ihtimaldir.)	4,7000	1,114	,600	,622

Tablo 4, herhangi bir soru silindiğinde, güvenirliliğin ne kadar artacağını ya da azalacağını göstermektedir ve bu açıdan tablo ayrıca önem taşımaktadır. Birinci soru çıkarıldığında sorunun ölçeğin ortalamasına (Scale Mean if Item Deleted) 5,0333

oranında etki edeceğini, varyansına (Scale Variance if Item Deleted) 1,137, korelasyon değerine (Corrected Item-Total Correlation) 0,421 oranında etki edeceği gösterilmektedir. Tabloya ait en önemli bölüm olan ‘Cronbach's Alpha if Item Deleted’ bölümü, birinci soruyu silindiğinde güvenilirliğin %73,1 (0,731)’e yükseleceğini göstermektedir. Aralarında ki oran farkının azlığı ve bu ifadenin çalışmada gerekli olduğu düşünüldüğünden, tablodaki birinci soru çalışmadan çıkarılmamıştır. Diğer yandan tablodaki son soru çalışmadan çıkarıldığında ise, güvenilirliğin %62,2 (0,622)’ye düşeceğini göstermektedir. Aynı savunma diğer sorular içinde geçerlidir.

Tablo 5: Ölçek İstatistikleri

Mean	Variance	Std. Deviation	N of Items
6,4667	1,844	1,35782	4

Tablo 5’de, nominal ölçek kapsamında güvenilirliği ölçülen 4 soru ve ifadenin toplam ortalama değerleri, varyans değerleri ve standart sapma oranları toplamı gösterilmektedir.

Ordinal ölçek kapsamında değerlendirilen 59 değişkenin güvenilirlik analizi yapılmış, 17 değişken negatif değer vermesinden ötürü anket çalışmasından çıkarılmıştır. Ölçek güvenilirliği sonuçları aşağıdaki gibidir.

Tablo 6: Güvenirlik Analizi İşlem Özeti

		N	%
Cases	Valid	30	100,0
	Excluded ^a	0	,0
	Total	30	100,0

Tablo 6’da, 30 kobi yöneticisinin anket çalışmasına katılımı ve bu katılımın %100 olduğu gösterilmektedir. Güvenirlik analizine ait işlem özetinin gösterildiği tabloda, yüzde yüz katılımın olması, uygulama çalışmasının güvenilirliğini arttırmaktadır.

Tablo 7: Güvenirlilik İstatistikleri

Cronbach's Alpha	N of Items
,803	42

Tablo 7, 42 tane sorunun güvenirliliğinin %80,3 (0,803) olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla genel-geçer kabul oranlarına göre ölçek güvenirliliğinin tam güvenilir düzeyde olduğu söylenebilir.

Tablo 8: Değişken İstatistikleri

	Mean	Std. Deviation	N
Aşağıdaki finansal ürünlerden hangileri hakkında bilgi sahibisiniz? 2 (a) bireysel emeklilik fonu	1,0333	,18257	30
Aşağıdaki finansal ürünlerden hangileri hakkında bilgi sahibisiniz? 2 (a) mortgage_kredisi	1,4000	1,52225	30
Aşağıdaki finansal ürünlerden hangileri hakkında bilgi sahibisiniz? 2 (a) teminatsız banka kredisi	2,3333	2,53708	30
Aşağıdaki finansal ürünlerden hangileri hakkında bilgi sahibisiniz? 2 (a) kredi kartı	6,0000	,00000	30
Aşağıdaki finansal ürünlerden hangileri hakkında bilgi sahibisiniz? 2 (a) cari hesap	2,5667	3,43093	30
Aşağıdaki finansal ürünlerden hangileri hakkında bilgi sahibisiniz? 2 (a) tasarruf hesabı	6,9333	2,76597	30
Aşağıdaki finansal ürünlerden hangileri hakkında bilgi sahibisiniz? 2 (a) hisse senetleri	3,6667	4,90133	30

Aşağıdaki finansal ürünlerden hangileri hakkında bilgi sahibisiniz? 2 (a) döviz tevdiat hesabı	6,8000	6,04808	30
Aşağıdaki finansal ürünlerden hangileri hakkında bilgi sahibisiniz? 2 (a) sukuk(kira sertifikası)	3,4667	5,84709	30
Aşağıdaki finansal ürünlerden hangileri hakkında bilgi sahibisiniz? 2 (a) türev ürünler	3,7333	6,29687	30
Şu anda bu ürünlerden hangilerine sahipsiniz? 2 (b) bireysel emeklilik fonu	,9000	,30513	30
Şu anda bu ürünlerden hangilerine sahipsiniz? 2 (b) yatırım fonu	1,4667	,89955	30
Şu anda bu ürünlerden hangilerine sahipsiniz? 2 (b) mortgage kredisi	,6000	1,22051	30
Şu anda bu ürünlerden hangilerine sahipsiniz? 2 (b) teminatlı banka kredisi	2,0000	2,03419	30
Şu anda bu ürünlerden hangilerine sahipsiniz? 2 (b) teminatsız banka kredisi	,3333	1,26854	30
Şu anda bu ürünlerden hangilerine sahipsiniz? 2 (b) kredi kartı	4,8000	2,44103	30
Şu anda bu ürünlerden hangilerine sahipsiniz? 2 (b) cari hesap	1,6333	3,01128	30
Şu anda bu ürünlerden hangilerine sahipsiniz? 2 (b) tasarruf hesabı	4,2667	4,05933	30
Şu anda bu ürünlerden hangilerine sahipsiniz? 2 (b) hisse senetleri	,3333	1,82574	30

Şu anda bu ürünlerden hangilerine sahipsiniz? 2 (b) döviz tevdiat hesabı	3,6000	5,59310	30
Şu anda bu ürünlerden hangilerine sahipsiniz? 2 (b) sukuk(kira sertifikası)	1,3000	3,96667	30
Şu anda bu ürünlerden hangilerine sahipsiniz? 2 (b) türev ürünler	1,8667	4,84044	30
Son 2 yılda bu ürünlerden hangilerine yatırım yaptınız/hangilerini elinizde bulunduruyorsunuz? 2 (c) bireysel emeklilik fonu	,7667	,43018	30
Son 2 yılda bu ürünlerden hangilerine yatırım yaptınız/hangilerini elinizde bulunduruyorsunuz? 2 (c) mortgage kredisi	,1000	,54772	30
Son 2 yılda bu ürünlerden hangilerine yatırım yaptınız/hangilerini elinizde bulunduruyorsunuz? 2 (c) kredi kartı	2,2000	2,94080	30
Son 2 yılda bu ürünlerden hangilerine yatırım yaptınız/hangilerini elinizde bulunduruyorsunuz? 2 (c) cari hesap	,7000	2,13590	30
Son 2 yılda bu ürünlerden hangilerine yatırım yaptınız/hangilerini elinizde bulunduruyorsunuz? 2 (c) tasarruf hesabı	1,0667	2,76597	30
Son 2 yılda bu ürünlerden hangilerine yatırım yaptınız/hangilerini elinizde bulunduruyorsunuz? 2 (c) sigorta	6,6000	4,04799	30

Son 2 yılda bu ürünlerden hangilerine yatırım yaptınız/hangilerini elinizde bulunduruyorsunuz? 2 (c) hisse senetleri	,0000	,00000	30
Son 2 yılda bu ürünlerden hangilerine yatırım yaptınız/hangilerini elinizde bulunduruyorsunuz? 2 (c) tahvil bono	2,2000	4,47522	30
Son 2 yılda bu ürünlerden hangilerine yatırım yaptınız/hangilerini elinizde bulunduruyorsunuz? 2 (c) döviz tevdiat hesabı	3,2000	5,39732	30
Son 2 yılda bu ürünlerden hangilerine yatırım yaptınız/hangilerini elinizde bulunduruyorsunuz? 2 (c) sukuk(kira sertifikası)	,8667	3,29821	30
Son 2 yılda bu ürünlerden hangilerine yatırım yaptınız/hangilerini elinizde bulunduruyorsunuz? 2 (c) türev ürünler	1,8667	4,84044	30
Bu finansal ürünü seçerken kararınızı en fazla etkileyen bilgi kaynağı hangisidir?	3,1333	3,91930	30
Son 12 aydır hangi yollarla tasarruf ediyorsunuz?	3,1000	1,44676	30
Temel gelir kaynağınızı kaybederseniz, borç almadan ve maddi varlıklarınızı elinizden çıkarmadan genel giderlerinizi ne kadar karşılayabilirsiniz?	3,7667	1,10433	30

Tasarruf mevduatınızın yıllık getirisi %1 ve aynı dönemde enflasyon oranı %2 ise yıl sonunda satın alma gücünüz ne olmuştur?	2,5667	1,22287	30
Hangi işlemlerde finansal danışmanlık hizmeti alıyorsunuz?	1,4333	2,09570	30
İşletmenizin faaliyette bulunduğu süre?	2,8333	1,28877	30
İşletmede çalışan sayısı?	1,9333	,73968	30
Eğitiminiz?	4,2333	,89763	30

Tablo 8’de, soruların tek tek istatistikleri gösterilmektedir. Soruların ortalaması, standart sapması ve toplam katılım oranları, sırayla belirtilmektedir. Ortalaması en düşük değer 0,0000 oranla ‘teminatsız banka kredisi 2 (c)’ ve ‘hisse senetleri 2 (c)’ olmak üzere, 2 ifade aynı derecede belirtilmektedir. Ortalaması en yüksek değer ise 6,9333 oranla ‘tasarruf hesabı 2 (a)’ ifadesi olmaktadır. Standart sapması en yüksek değer 6,29687 oranla ‘türev ürünler 2 (a)’, standart sapması en düşük değer ise 0,0000 oranla ‘kredi kartı 2 (a)’ ve ‘teminatsız banka kredileri/hisse senetleri 2 (c)’ ifadeleri olarak yer almaktadır. Tabloda yer alan soruların 30 katılımcı tarafından yanıtladığı da anlaşılmaktadır.

Tablo 9: Değişkenlerin Toplam İstatistik Değerleri

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
Aşağıdaki finansal ürünlerden hangileri hakkında bilgi sahibisiniz? 2 (a) bireysel emeklilik fonu	102,5667	1967,013	,091	,804
Aşağıdaki finansal ürünlerden hangileri hakkında bilgi sahibisiniz? 2 (a) mortgage_kredisi	102,2000	1907,200	,444	,798

Aşağıdaki finansal ürünlerden hangileri hakkında bilgi sahibisiniz? 2 (a) teminatsız banka kredisi	101,2667	1888,547	,334	,798
Aşağıdaki finansal ürünlerden hangileri hakkında bilgi sahibisiniz? 2 (a) kredi kartı	97,6000	1968,524	,000	,804
Aşağıdaki finansal ürünlerden hangileri hakkında bilgi sahibisiniz? 2 (a) cari hesap	101,0333	1781,689	,604	,788
Aşağıdaki finansal ürünlerden hangileri hakkında bilgi sahibisiniz? 2 (a) tasarruf hesabı	96,6667	1854,023	,449	,795
Aşağıdaki finansal ürünlerden hangileri hakkında bilgi sahibisiniz? 2 (a) hisse senetleri	99,9333	1724,685	,540	,787
Aşağıdaki finansal ürünlerden hangileri hakkında bilgi sahibisiniz? 2 (a) döviz tevdiat hesabı	96,8000	1809,959	,237	,806
Aşağıdaki finansal ürünlerden hangileri hakkında bilgi sahibisiniz? 2 (a) sukuk(kira sertifikası)	100,1333	1606,257	,700	,776
Aşağıdaki finansal ürünlerden hangileri hakkında bilgi sahibisiniz? 2 (a) türev ürünler	99,8667	1703,844	,433	,794
Şu anda bu ürünlerden hangilerine sahipsiniz? 2 (b) bireysel emeklilik fonu	102,7000	1963,459	,184	,804
Şu anda bu ürünlerden hangilerine sahipsiniz? 2 (b) yatırım fonu	102,1333	1958,051	,121	,804
Şu anda bu ürünlerden hangilerine sahipsiniz? 2 (b) mortgage kredisi	103,0000	1917,793	,461	,799

Şu anda bu ürünlerden hangilerine sahipsiniz? 2 (b) teminatlı banka kredisi	101,6000	1897,628	,377	,798
Şu anda bu ürünlerden hangilerine sahipsiniz? 2 (b) teminatsız banka kredisi	103,2667	1957,099	,087	,804
Şu anda bu ürünlerden hangilerine sahipsiniz? 2 (b) kredi kartı	98,8000	1944,028	,086	,805
Şu anda bu ürünlerden hangilerine sahipsiniz? 2 (b) cari hesap	101,9667	1811,620	,577	,790
Şu anda bu ürünlerden hangilerine sahipsiniz? 2 (b) tasarruf hesabı	99,3333	1784,506	,489	,791
Şu anda bu ürünlerden hangilerine sahipsiniz? 2 (b) hisse senetleri	103,2667	1895,030	,441	,798
Şu anda bu ürünlerden hangilerine sahipsiniz? 2 (b) döviz tevdiat hesabı	100,0000	1764,276	,368	,797
Şu anda bu ürünlerden hangilerine sahipsiniz? 2 (b) sukuk(kira sertifikası)	102,3000	1811,045	,420	,794
Şu anda bu ürünlerden hangilerine sahipsiniz? 2 (b) türev ürünler	101,7333	1913,168	,075	,810
Son 2 yılda bu ürünlerden hangilerine yatırım yaptınız/hangilerini elinizde bulunduruyorsunuz? 2 (c) bireysel emeklilik fonu	102,8333	1968,351	,000	,804
Son 2 yılda bu ürünlerden hangilerine yatırım yaptınız/hangilerini elinizde bulunduruyorsunuz? 2 (c) mortgage kredisi	103,5000	1959,017	,190	,803

Son 2 yılda bu ürünlerden hangilerine yatırım yaptınız/hangilerini elinizde bulunduruyorsunuz? 2 (c) kredi kartı	101,4000	1931,076	,111	,805
Son 2 yılda bu ürünlerden hangilerine yatırım yaptınız/hangilerini elinizde bulunduruyorsunuz? 2 (c) cari hesap	102,9000	1919,403	,238	,801
Son 2 yılda bu ürünlerden hangilerine yatırım yaptınız/hangilerini elinizde bulunduruyorsunuz? 2 (c) tasarruf hesabı	102,5333	1910,189	,210	,802
Son 2 yılda bu ürünlerden hangilerine yatırım yaptınız/hangilerini elinizde bulunduruyorsunuz? 2 (c) sigorta	97,0000	1947,793	,012	,811
Son 2 yılda bu ürünlerden hangilerine yatırım yaptınız/hangilerini elinizde bulunduruyorsunuz? 2 (c) hisse senetleri	103,6000	1968,524	,000	,804
Son 2 yılda bu ürünlerden hangilerine yatırım yaptınız/hangilerini elinizde bulunduruyorsunuz? 2 (c) tahvil bono	101,4000	1874,455	,191	,804
Son 2 yılda bu ürünlerden hangilerine yatırım yaptınız/hangilerini elinizde bulunduruyorsunuz? 2 (c) döviz tevdiat hesabı	100,4000	1839,421	,216	,805

Son 2 yılda bu ürünlerden hangilerine yatırım yaptınız/hangilerini elinizde bulunduruyorsunuz? 2 (c) sukuk(kira sertifikası)	102,7333	1836,133	,430	,794
Son 2 yılda bu ürünlerden hangilerine yatırım yaptınız/hangilerini elinizde bulunduruyorsunuz? 2 (c) türev ürünler	101,7333	1913,168	,075	,810
Bu finansal ürünü seçerken kararınızı en fazla etkileyen bilgi kaynağı hangisidir?	100,4667	1867,844	,252	,801
Son 12 aydır hangi yollarla tasarruf ediyorsunuz?	100,5000	1952,397	,110	,804
Temel gelir kaynağınızı kaybederseniz, borç almadan ve maddi varlıklarınızı elinizden çıkarmadan genel giderlerinizi ne kadar karşılayabilirsiniz?	99,8333	1893,661	,766	,796
Tasarruf mevduatınızın yıllık getirisi %1 ve aynı dönemde enflasyon oranı %2 ise yıl sonunda satın alma gücünüz ne olmuştur?	101,0333	1915,895	,478	,799
Hangi işlemlerde finansal danışmanlık hizmeti alıyorsunuz?	102,1667	1916,557	,259	,801
İşletmenizin faaliyette bulunduğu süre?	100,7667	1879,289	,784	,795
İşletmede çalışan sayısı?	101,6667	1926,713	,635	,800
Eğitiminiz?	99,3667	1947,964	,249	,802

Tablo 9, herhangi bir soru silindiğinde, güvenilirliğin ne kadar arttığını ya da azalacağını göstermektedir. Birinci soru çıkarıldığında sorunun ölçeğin ortalamasına (Scale Mean if Item Deleted) 102,5667 oranında etki edeceği, varyansına (Scale Variance if Item Deleted) 1967,013, korelasyon değerine (Corrected Item-Total

Correlation) 0,091 oranında etki edeceği gösterilmektedir. Tabloya ait en önemli bölüm olan ‘Cronbach's Alpha if Item Deleted’ bölümü, birinci soru silindiğinde güvenilirliğin % 80,4 (0,804)’e yükseleceğini göstermektedir. Aralarında ki oran farkının azlığı ve bu ifadenin çalışmada gerekli olduğu düşünüldüğünden ‘Aşağıdaki finansal ürünlerden hangileri hakkında bilgi sahibisiniz?’ sorusunun ‘bireysel emeklilik fonu’ ifadesi çalışmadan çıkarılmamıştır. Diğer yandan tablo ‘Eğitiminiz?’ sorusu çıkarıldığında ise, güvenilirliğin %80,2 (0,802)’ye düşeceğini de göstermektedir.

Tablo 10: Ölçek İstatistikleri

Mean	Variance	Std. Deviation	N of Items
103,6000	1968,524	44,36805	42

Tablo 10’da, ordinal ölçek kapsamında güvenilirliği ölçülen 42 soru ve ifadenin toplam ortalama ve varyans değerleriyle standart sapma oranlarının toplamı gösterilmektedir.

5’li likert ölçeği kapsamında değerlendirilen tüm değişkenlerin güvenilirlik analizi yapılmış, 5’li likert ölçek tipi 11 ifadeden 3 değişken negatif değer vermesinden ötürü, 1’i ise anket güvenilirliğinin artırılması konusunda gerekli görülerek anket çalışmasından çıkarılmıştır. Özellikle likert tipi ifadelerde her türlü istatistiksel analiz yapılabileceğinden, diğer bir 1 değişkenin oran farkı az olduğundan ve gerekli görüldüğünden anket çalışmasından çıkarılması uygun görülmemiştir. Dolayısıyla 5’li likert ölçek tipine ait 11 değişkenden 4’ü elenmiştir. Kalan 7 değişkenin ölçek güvenilirliği sonuçları aşağıdaki gibidir.

Tablo 11: Güvenirlik Analizi İşlem Özeti

		N	%
Cases	Valid	30	100,0
	Excluded ^a	0	,0
	Total	30	100,0

Tablo 11’de, 30 kobi yöneticisinin anket çalışmasına katılımı ve bu katılımın %100 olduğu gösterilmektedir.

Tablo 12: Güvenirlilik İstatistikleri

Cronbach's Alpha	N of Items
,848	7

Tablo 12, 7 tane sorunun güvenilirliğinin %84,8 (0,848) olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla genel-geçer kabul oranlarına göre ölçek güvenilirliği=tam güvenilir düzeyde kabul edilebilir.

Tablo 13: Değişken İstatistikleri

	Mean	Std. Deviation	N
Finansal bilgi düzeyinizi ne kadar yeterli görüyorsunuz?	2,7333	,78492	30
Lütfen aşağıdaki finansal davranışları hangi sıklıkla yaptığınızı 1’den 5’e kadar numaralandırınız (Bir şeyi satın almadan önce, satın alma gücüm olup olmadığını düşünürüm)	1,7667	,77385	30
Lütfen aşağıdaki finansal davranışları hangi sıklıkla yaptığınızı 1’den 5’e kadar numaralandırınız (Faturalarımı her zaman zamanında öderim.)	2,1333	,89955	30
Lütfen aşağıdaki finansal davranışları hangi sıklıkla yaptığınızı 1’den 5’e kadar numaralandırınız (Finansal işlerimi daima yakından takip ederim.)	1,8333	,79148	30

Lütfen aşağıdaki finansal davranışları hangi sıklıkla yaptığınızı 1'den 5'e kadar numaralandırınız (Uzun vadeli hedefler belirlerim ve daima bunlara ulaşmaya çalışırım)	2,0667	1,08066	30
Aşağıdaki ifadelere ne kadar katılıyorsunuz? (Yatırım yaparken paramın bir kısmını riske edebilirim.)	1,8000	,66436	30
İşletmenin aylık olarak giderlerini karşılamada ne kadar zorlanıyorsunuz?	2,6667	,60648	30

Tablo 13'de soruların tek tek istatistikleri gösterilmektedir. Soruların ortalaması, standart sapması ve toplam katılım oranları, sırayla belirtilmektedir. En yüksek ortalama değere sahip olan soru 2,7333 değerle 'Finansal bilgi düzeyinizi ne kadar yeterli görüyorsunuz?' ve en düşük ortalama değere sahip olan 1,7667 oranla 'Bir şeyi satın almadan önce, satın alma gücüm olup olmadığını düşünürüm' ifadesidir. Standart sapma oranı en yüksek değer ise 1,08066 oranla 'Uzun vadeli hedefler belirlerim ve daima bunlara ulaşmaya çalışırım' ifadesi, standart sapma oranı en düşük değer 0,60648 oranla 'İşletmenin aylık olarak giderlerini karşılamada ne kadar zorlanıyorsunuz?' sorusu olduğu gösterilmektedir. Tablodan, çalışmanın 30 katılımcıyla gerçekleştirildiği de anlaşılmaktadır. 5'li likert ölçek tipi soruların tek tek istatistiklerinin belirtildiği tabloda yer alan bulgulardan yola çıkarak 'Finansal bilgi düzeyinizi ne kadar yeterli görüyorsunuz?' sorusunun, bulunduğu soru grubu içerisinde, kobi yöneticileri tarafından en olumlu algılanan soru olduğu, söylenebilir. Buna karşılık, en düşük ortalama değere sahip olan 1,7667 oranla 'Bir şeyi satın almadan önce, satın alma gücüm olup olmadığını düşünürüm' ifadesi için de, bulunduğu değişken grubu içerisinde, kobi yöneticileri tarafından, en olumsuz algılanan ifade olduğu, söylenebilir. Standart sapma oranı en yüksek olan ifade ile en düşük olan soru için ise, herhangi bir olumlu görünümünden bahsedilememektedir. Nitekim, standart sapma oranının istatistiksel olarak orta oranlarda olması beklenir.

Tablo 14: Değişkenlerin Toplam İstatistik Değerleri

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
Finansal bilgi düzeyinizi ne kadar yeterli görüyorsunuz?	12,2667	12,616	,670	,818
Lütfen aşağıdaki finansal davranışları hangi sıklıkla yaptığınızı 1'den 5'e kadar numaralandırınız (Bir şeyi satın almadan önce, satın alma gücüm olup olmadığımı düşünürüm)	13,2333	13,013	,601	,828
Lütfen aşağıdaki finansal davranışları hangi sıklıkla yaptığınızı 1'den 5'e kadar numaralandırınız (Faturalarımı her zaman zamanında öderim.)	12,8667	11,775	,710	,811
Lütfen aşağıdaki finansal davranışları hangi sıklıkla yaptığınızı 1'den 5'e kadar numaralandırınız (Finansal işlerimi daima yakından takip ederim.)	13,1667	12,626	,660	,820
Lütfen aşağıdaki finansal davranışları hangi sıklıkla yaptığınızı 1'den 5'e kadar numaralandırınız (Uzun vadeli hedefler belirlerim ve daima bunlara ulaşmaya çalışırım)	12,9333	11,099	,653	,826
Aşağıdaki ifadelere ne kadar katılıyorsunuz? (Yatırım yaparken paramın bir kısmını riske edebilirim.)	13,2000	13,407	,641	,825
İşletmenin aylık olarak giderlerini karşılamada ne kadar zorlanıyorsunuz?	12,3333	14,920	,358	,857

Tablo 14, herhangi bir soru silindiğinde, güvenilirliğin ne kadar arttığını ya da azalacağını göstermektedir. Birinci soru çıkarıldığında sorunun ölçeğin ortalamasına (Scale Mean if Item Deleted) 12,2667 oranında etki edeceği, varyansına (Scale Variance if Item Deleted) 12,616, korelasyon değerine (Corrected Item-Total Correlation) 0,670 oranında etki edeceği gösterilmektedir. Tabloya ait en önemli bölüm olan ‘Cronbach's Alpha if Item Deleted’ bölümü, birinci soru silindiğinde güvenilirliğin %,81,8 (0,818)’e düşeceğini göstermektedir. Diğer açıdan ‘İşletmenin aylık olarak giderlerini karşılamada ne kadar zorlanıyorsunuz?’ sorusu Anket çalışmasından çıkarıldığında güvenilirliğin %85,7’ye yükseleceği belirtilmektedir. %84,8 düzeyi anket çalışması için uygun olarak görüldüğü ve ilerideki analizlerin gerekliliği açısından bu soru uygulamadan çıkarılmamıştır.

Tablo 15: Ölçek İstatistikleri

Mean	Variance	Std. Deviation	N of Items
15,0000	16,966	4,11892	7

Tablo 15’de, 5’li likert ölçek kapsamında güvenilirliği ölçülen 7 soru ve ifadenin toplam ortalama değerleri, varyans değerleri ve standart sapma oranlarının toplamı gösterilmektedir.

3’lü likert ölçeği kapsamında değerlendirilen değişkenlerin güvenilirlik analizi yapılmış, 23 ifadeden 1 değişken negatif değer vermesinden ötürü anket çalışmasından çıkarılmıştır. Dolayısıyla 3’lü likert ölçek tipine ait 23 değişkenden 1’i elenmiştir. Kalan 22 değişkenin ölçek güvenilirliği sonuçları aşağıdaki gibidir.

Tablo 16: Güvenirlilik Analizi İşlem Özeti

		N	%
Cases	Valid	30	100,0
	Excluded ^a	0	,0
	Total	30	100,0

Tablo 16’da, 30 kobi yöneticisinin anket çalışmasına katılımı ve bu katılımın %100 olduğu dolayısıyla eksik katılım olmadığı gösterilmektedir.

Tablo 17: Güvenirlik İstatistikleri

Cronbach's Alpha	N of Items
,800	22

Tablo 17, 22 tane sorunun güvenilirliğinin %80 (0,800) olduğunu göstermektedir. Genel-geçer kabul oranlarına göre ölçek güvenilirliği=tam güvenilir düzeyde kabul edilmektedir ve dolayısıyla, anket çalışmasında yer alan 3’ lü likert tipi 22 değişkenin, tam güvenilir bir ölçek kapsamında olduğu söylenebilir.

Tablo 18: Değişken İstatistikleri

	Mean	Std. Deviation	N
Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Bileşik Faiz)	2,0667	,73968	30
Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Hesap Bildirim Cetveli)	1,9667	,76489	30
Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Temerrüt Faizi)	2,8333	,37905	30
Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Hazine Bonosu)	2,3000	,53498	30
Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Devlet Tahvili)	2,3000	,70221	30
Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (EFT)	1,8000	,71438	30
Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Virman)	1,4000	,62146	30

Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Dask)	1,5000	,73108	30
Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz (Vadeli Mevduat)	2,8333	,46113	30
Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Döviz Tevdiat Hesabı)	2,4333	,77385	30
Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Yatırım Fonu)	3,0000	,00000	30
Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Bireysel Emeklilik Sistemi)	3,0000	,00000	30
Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Repo)	2,4333	,67891	30
Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Ters Repo)	1,7333	,58329	30
Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Bilanço/Gelir Tablosu)	2,7667	,43018	30
Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Eurobond)	1,8667	,43417	30
Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Leasing)	2,6000	,72397	30
Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Factoring)	2,2000	,48423	30
Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Geçici Vergi Beyannamesi)	2,5000	,50855	30
Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Gelir Vergisi Beyannamesi)	2,7333	,44978	30

Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (KDV Beyannamesi)	2,1333	,43417	30
Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Muhtasar Beyanname)	1,9000	,60743	30

Tablo 18’de, soruların tek tek istatistikleri gösterilmektedir. Soruların ortalaması, standart sapması ve toplam katılım oranları, sırayla belirtilmektedir. En yüksek ortalama değer 3,0 oran değeriyle ‘yatırım fonu’ ve ‘bireysel emeklilik sistemi ifadesi’ olmaktadır. Karşılığında standart sapması en düşük değerde ‘yatırım fonu’ ve ‘bireysel emeklilik ifadesi’ olmaktadır. En düşük ortalama değer 1,4 oranla ‘virman’ ifadesi olurken, standart sapması en yüksek ifade 0,77385 oranla ‘döviz tevdiat hesabı’ olmaktadır.

Tablo 19: Değişkenlerin Toplam İstatistik Değerleri

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Bileşik Faiz)	48,2333	26,461	,476	,784
Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Hesap Bildirim Cetveli)	48,3333	27,264	,348	,793
Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Temerrüt Faizi)	47,4667	29,361	,274	,796
Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Hazine Bonusu)	48,0000	27,517	,504	,784
Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Devlet Tahvili)	48,0000	27,172	,405	,789

Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (EFT)	48,5000	27,293	,379	,791
Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Virman)	48,9000	25,197	,809	,764
Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Dask)	48,8000	26,028	,545	,779
Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz (Vadeli Mevduat)	47,4667	29,913	,100	,803
Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Döviz Tevdiat Hesabı)	47,8667	28,947	,130	,809
Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Yatırım Fonu)	47,3000	30,631	,000	,801
Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Bireysel Emeklilik Sistemi)	47,3000	30,631	,000	,801
Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Repo)	47,8667	26,947	,457	,785
Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Ters Repo)	48,5667	25,840	,751	,769
Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Bilanço/Gelir Tablosu)	47,5333	29,706	,158	,800
Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Eurobond)	48,4333	29,840	,127	,802
Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Leasing)	47,7000	29,734	,047	,813
Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Factoring)	48,1000	28,369	,393	,790

Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Geçici Vergi Beyannamesi)	47,8000	29,200	,213	,799
Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Gelir Vergisi Beyannamesi)	47,5667	28,254	,455	,788
Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (KDV Beyannamesi)	48,1667	28,695	,376	,792
Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Muhtasar Beyanname)	48,4000	26,869	,539	,781

Tablo 19, herhangi bir soru silindiğinde, güvenilirliğin ne kadar arttığını/azalacağını göstermektedir. 1. sorudaki ‘Bileşik faiz’ ifadesi çıkarıldığında, ölçeğin ortalamasına (Scale Mean if Item Deleted) 48,2333 oranında, varyansına (Scale Variance if Item Deleted) 26,461, korelasyon değerine (Corrected Item-Total Correlation) 0,476 oranında etki edeceği gösterilmektedir. En önemli bölüm olan ‘Cronbach's Alpha if Item Deleted’, 1. soru silindiğinde güvenilirliğin %78,4 (0,784)’e düşeceğini göstermektedir. %80 oranı güvenilirlik açısından yeterli görüldüğünden ‘Leasing’ çalışmadan çıkarılmamıştır.

Tablo 20: Ölçek İstatistikleri

Mean	Variance	Std. Deviation	N of Items
50,3000	30,631	5,53453	22

Tablo 20’de, 3’lü likert ölçek kapsamında güvenilirliği ölçülen 22 değişkenin, toplam ortalama, varyans ve standart sapma oranları gösterilmektedir.

Güvenirlik sonuçlarına göre; nominal tabanlı 11 değişkenden 7’sinin elendiği 4 değişkenin güvenilirlik oranı %72,8/ordinal tabanlı 59 değişkenden 17’sinin elendiği 42 değişkenin güvenilirlik oranı %80,3/likert ölçekli, 5’li 11 değişkenden 4’ünün elendiği 7 değişkenin güvenilirlik oranı %84,8/3’lü 23 değişkenden 1’inin elendiği 22 değişkenin güvenilirlik oranı %80 olarak belirtilmektedir.

3.3.2. Betimsel İstatistikler

İzmir İli'ndeki Kobi yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeyini belirlemeye yönelik olarak uygulanan anket çalışmasında, güvenilirlik analizinden geçen değişkenlerin analiz aşamasına daha sağlıklı gelebilmesi için değişkenlerin betimsel istatistiklerinin yapılması uygun görülmektedir. Uygulamada frekans analizi yapılmasındaki amaç; işleme alınan değişkenlerin her birine Kobi yöneticilerinin verdiği cevap sayısını göstereceğinden, hangi soruya kaç Kobi yöneticisinin doğru ve yanlış cevaplar vermiş olduğu görülecektir. Dolayısıyla cevap seçeneği sayıları, Kobi yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesi açısından yardımcı olacağı düşüncesiyle frekans analizine ihtiyaç duyulmaktadır. Soru tabanlarına ve ölçek kapsamaları göre yapılan ve ilk aşamada nominal tabanlı değişkenlere uygulanan frekans analizlerinin sonuçları aşağıda sunulmuştur.

Tablo 21: Frekans Analizi İstatistikleri

		Son 12 ayda kişisel gelirinizin giderlerinizi karşılamadığı bir zaman oldu mu?	Aşağıdaki ifadeleri doğru ya da yanlış olarak değerlendiriniz? (Yüksek enflasyon yaşam maliyetinin hızlı şekilde arttığı anlamına gelir.)	Aşağıdaki ifadeleri doğru ya da yanlış olarak değerlendiriniz? (Hisse senedi piyasalarında farklı şirketlerin hisse senetlerine yatırım yapılarak risk azaltılabilir.)	Aşağıdaki ifadeleri doğru ya da yanlış olarak değerlendiriniz? (Eğer paranızı birden fazla yatırım aracında değerlendiriyorsanız, tüm paranızı kaybetmeniz çok düşük bir ihtimaldir.)
N	Valid	140	140	140	140
	Missing	0	0	0	0

Tablo 21'de, İzmir İli'ndeki Kobi yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeyini belirlemeye yönelik yapılan anket çalışmasında yer alan, nominal tabandaki değişkenlerin her birine 140 kobi yöneticisinin cevap verdiği ve tabloda yer alan sorulara cevap vermeyen kobi yöneticisinin hiç bulunmadığı belirtilmektedir.

Katılımın genel olarak gösterildiği tablodan sonra, değişkenlerin her birine verilen cevap sayıları, frekans tabloları aracılığıyla aşağıda sunulmaktadır.

Nominal ölçekli değişkenlerin frekans tabloları aşağıda sunulmaktadır.

Tablo 22: Son 12 ayda kişisel gelirinizin giderlerinizi karşılamadığı bir zaman oldu mu?

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid evet	76	54,3	54,3	54,3
hayır	64	45,7	45,7	100,0
Total	140	100,0	100,0	

Tablo 22’de ‘Son 12 ayda kişisel gelirinizin giderlerinizi karşılamadığı bir zaman oldu mu?’ sorusuna 76 Kobi yöneticisi evet, 64 Kobi yöneticisi hayır ve toplamda 140 katılımcının cevap verdiği belirtilmektedir. Katılım gösteren Kobi yöneticilerinden evet yanıtını verenlerin yüzdesi 54,3, hayır yanıtını veren Kobi yöneticilerinin yüzdesi 45,7 olarak gösterilmektedir. Evet yanıtını vererek katılım gösterenlerin yüzdeliğe oranları 54,3, hayır yanıtını vererek katılım gösterenlerin yüzdeliğe oranları ise 45,7 olarak belirtilmektedir. İleride fikir sahibi olunması açısından önem taşıyan birikimli yüzde oranı, 54,3’ün ardından %100’e tamamlanarak gösterilmektedir.

Tablo 23: Aşağıdaki ifadeleri doğru ya da yanlış olarak değerlendiriniz? (Yüksek enflasyon yaşam maliyetinin hızlı şekilde arttığı anlamına gelir.)

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid yanlış	59	42,1	42,1	42,1
doğru	81	57,9	57,9	100,0
Total	140	100,0	100,0	

Tablo 23’de ‘Yüksek enflasyon yaşam maliyetinin hızlı şekilde arttığı anlamına gelir.’ ifadesine ‘yanlış’ seçeneğiyle katılım gösteren kobi yöneticilerinin 59, ‘doğru’ seçeneğiyle katılım gösteren kobi yöneticilerinin 81 ve toplamda 140 adet katılım olduğu, bu katılımcıların yüzdesinin ‘yanlış’ seçeneğinde %42,1, ‘doğru’ seçeneğinde %57,9 yüzde oranına sahip olduğu gösterilmektedir. Tabloda yer alan ifadeye katılımın geçerli yüzdelik oranları ‘yanlış’ seçeneğinde %42,2, ‘doğru’ seçeneğinde %57,9 olarak ve birikimli yüzdesi ise %42,1’den %100’e tamamlanarak belirtilmektedir.

Tablo 24: Aşağıdaki ifadeleri doğru ya da yanlış olarak değerlendiriniz?
(Hisse senedi piyasalarında farklı şirketlerin hisse senetlerine yatırım yapılarak risk azaltılabilir.)

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid yanlış	17	12,1	12,1	12,1
doğru	123	87,9	87,9	100,0
Total	140	100,0	100,0	

Tablo 24’de ‘Hisse senedi piyasalarında farklı şirketlerin hisse senetlerine yatırım yapılarak risk azaltılabilir.’ ifadesine 17 katılımcının ‘yanlış’ yanıtıyla, 123 katılımcının ‘doğru’ yanıtıyla, totalde 140 Kobi yöneticisinin katılım gösterdiği belirtilmektedir. İfadenin ‘yanlış’ yanıtını veren katılımcı yüzdeleri ve yüzdeliğe geçerli oranları 12,1 ‘doğru’ yanıtını veren katılımcı yüzdeleri ve yüzdeliğe geçerli oranları %87,9 olarak gösterilmektedir. Artan oranlı kümülatif yüzde oranı ise %12,1’den %100’e tamamlanarak gösterilmektedir.

İzmir İli’nde faaliyet gösteren Küçük ve Orta Ölçekli İşletme yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeyini belirlemeye yönelik yürütülen çalışmada ‘Hisse senedi piyasalarında farklı şirketlerin hisse senetlerine yatırım yapılarak risk azaltılabilir’ şeklinde sunulan finansal ifadeye katılım, beklenti dahilindedir. Kobi yöneticilerinden beklentinin oluşması, çalışmanın öngörülere içerisindedir. Genel-geçerliği kabul edilen, belirli finansal bilgilere katılım beklentisi, önemlidir.

Tablo 25: Aşağıdaki ifadeleri doğru ya da yanlış olarak değerlendiriniz?

(Eğer paranızı birden fazla yatırım aracında değerlendiriyorsanız, tüm paranızı kaybetmeniz çok düşük bir ihtimaldir.)

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid yanlış	16	11,4	11,4	11,4
doğru	124	88,6	88,6	100,0
Total	140	100,0	100,0	

Tablo 25’de ‘Eğer paranızı birden fazla yatırım aracında değerlendiriyorsanız, tüm paranızı kaybetmeniz çok düşük bir ihtimaldir.’ ifadesine, yanlış yanıtı veren Kobi yöneticilerinin 16, doğru yanıtı veren Kobi yöneticilerinin 124 ve toplamda 140 katılım sağlandığı gösterilmektedir. Yanlış yanıtı veren katılımcıların yüzdeler ve yüzdeliğe oranları %11,4, doğru yanıtı veren katılımcıların yüzdeler ve geçerli yüzdelik oranları %88,6 ve ifadeye ait birikimli yüzde %11,4’den %100’e katlanarak belirtilmektedir.

Analizler için gerekli görülüp ayrıca değerlendirmeye alınan nominal tabanlı 2 değişkenin frekans analizleri aşağıdaki gibidir.

Tablo 26: Frekans Analizi İstatistikleri

	Şirketiniz ithalat/ihracat faaliyetinde bulunuyor mu?	Cinsiyetiniz?
N Valid	140	140
Missing	0	0

Tablo 26’da ‘Şirketiniz ithalat/ihracat faaliyetinde bulunuyor mu?’ ve Cinsiyetiniz? sorularına cevap veren 140 Kobi yöneticisinin olduğu ve eksik katılımın olmadığı gösterilmektedir.

Tablo 27: Şirketiniz ithalat/ihracat faaliyetinde bulunuyor mu?

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid evet	59	42,1	42,1	42,1
hayır	81	57,9	57,9	100,0
Total	140	100,0	100,0	

Tablo 27’de ‘Şirketiniz ithalat/ihracat faaliyetinde bulunuyor mu?’ sorusuna ‘evet’ şeklinde cevap veren katılımcı sayısının 59, ‘hayır’ şeklinde cevap veren katılımcı sayısının 81 olduğu gösterilmektedir. Yüzde ve geçerli yüzde oranları ‘evet’ yanıtı için %42,1, ‘hayır’ yanıtı için %57,9 olarak belirtilmektedir. Birikimli yüzde oranları %42,1’den %100’e doğru artan oranlı olarak gösterilmektedir. Kobilerin ithalat/ihracat faaliyetleri, t-testi değişkenlerinden birini oluşturmaktadır.

Tablo 28: Cinsiyetiniz?

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid erkek	82	58,6	58,6	58,6
kadın	58	41,4	41,4	100,0
Total	140	100,0	100,0	

Tablo 28’de ‘Cinsiyetiniz?’ sorusuna yanıt veren ‘erkek’ katılımcı sayısının 82, ‘kadın’ katılımcı sayısının 58 olduğu anlaşılmaktadır. Yüzde ve yüzdeye geçerli oranları, erkek katılımcılar için %58,6, kadın katılımcılar için %41,4 olarak belirlenmektedir. Kümülatif yüzde oranları %58,6’ dan %100’e doğru katlanarak gösterilmektedir.

İzmir İli’nde faaliyet gösteren Kobi yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeyine yönelik yürütülen uygulama çalışmasında birden çok seçeneği olan sorular ordinal taban içerisinde yer almaktadır. Sıralı cevap seçenekleri barındırmaktadır. Güvenirlilik analizinden geçen ordinal tabanlı değişkenlerin frekans analizlerinin sonuçları aşağıda sunulmuştur.

Tablo 29: Frekans Analizi İstatistikleri

Aşağıdaki finansal ürünlerden hangileri hakkında bilgi sahibisiniz?											
2(a)											
	Bireysel Emk. Fonu	Mortgage Kredisi	Teminatsız Banka Kredisi	Kredi Kartı	Cari Hesap	Tasarruf Hesabı	Hiss Snt.	Döviz Tevdiat Hesabı	Sukuk	Türev Ürünler	
N Valid	140	140	140	140	140	140	140	140	140	140	140
Missing	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Şu anda bu finansal ürünlerden hangilerine sahipsiniz?											
2(b)											
	Bireysel Emk. Fonu	Yatırım Fonu	Mortgage Kredisi	Teminatsız Banka Kredisi	Kredi Kartı	Cari Hesap	Tasarruf Hesabı	Hiss Snt.	Döviz Tevdiat Hesabı	Sukuk	Türev Ürünler
N Valid	140	140	140	140	140	140	140	140	140	140	140
Missing	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Son 2 yılda bu finansal ürünlerden hangilerine yatırım yaptınız/hangilerini elinizde bulunduruyorsunuz?											
2(c)											
	Bireysel Emk. Fonu	Mortgage Kredisi	Teminatsız Banka Kredisi	Kredi Kartı	Cari Hsp.	Tasarruf Hesabı	Hiss Snt.	T B	Döviz Tevdiat Hsb.	Sukuk	Türev Ürn.
N Valid	140	140	140	140	140	140	140	140	140	140	140
Missing	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

	Bu finansal ürünü seçerken kararınızı enfazla etkileyen bilgi kaynağı hangisidir?	Son 12 aydır hangi yollarla tasarruf ediyorsunuz?	Temel gelir kaynağınızı borç almadan ve maddi varlıklarınızı elinizden çıkarmadan genel giderlerinizi ne kadar karşılayabildiniz?	Tasarruf mevduatının yıllık getirisi %1 ve aynı dönemde enflasyon oranı %2 ise yıl sonunda satın alma gücünüz ne olmuştur?	Hangi işlemlerde finansal danışmanlık hizmeti kullanıyorsunuz?	İşletmenizin faaliyetinde bulunduğu süre?	İşletmede çalışan sayısı?	Eğitiminiz ?
N Valid	140	140	140	140	140	140	140	140
Missing	0	0	0	0	0	0	0	0

Tablo 29, İzmir İli'ndeki Küçük ve Orta Ölçekli işletme yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeylerini ölçmeye yönelik olarak yapılan anket çalışmasında yer alan ordinal tabanlı soruların herbirine, 140 kobi yöneticisinin katılım gösterdiğini ve bu bağlamda eksik katılım olmadığını göstermektedir.

Anket çalışmasında yer alan ordinal tabanlı soruların frekans tabloları aşağıda sunulmaktadır.

Tablo 30: Aşağıdaki finansal ürünlerden hangileri hakkında bilgi sahibisiniz?

2 (a) bireysel emeklilik fonu

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid bireysel emeklilik	140	100,0	100,0	100,0

Tablo 30'a göre, Kobi yöneticilerine yöneltilen 'Aşağıdaki finansal ürünlerden hangileri hakkında bilgi sahibisiniz?' sorusunun 'bireysel emeklilik fonu' ifadesine toplamda 140 Kobi yöneticisi katılım göstermiş olduğu ve bunların yüzdeleri, geçerli yüzdeler oranları ve birikimli yüzdeleri sırayla %100 olarak belirtilmektedir.

Tablo 31: Aşağıdaki finansal ürünlerden hangileri hakkında bilgi sahibisiniz?

2 (a) mortgage_kredisi

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid yanıtız	66	47,1	47,1	47,1
mortgage kredisi	74	52,9	52,9	100,0
Total	140	100,0	100,0	

Tablo 31'de 'mortgage kredisi' ifadesine yanıt vermeyen katılımcı sayısı 66, yüzdesi ve yüzdeliğe oranı 47,1 olarak, yanıt veren katılımcıların sayısı 74, yüzdesi ve geçerli yüzde oranı 52,9 olarak gösterilmektedir. Birikimli yüzdesi 47,1'den %100'e artan oranlı şekilde gösterilmektedir.

İzmir İli'ndeki, Kobi yöneticilerinin 'mortgage kredisi' ifadesine katılımı, uygulama öngörülen beklentiyi karşılamamaktadır.

Tablo 32: Aşağıdaki finansal ürünlerden hangileri hakkında bilgi sahibisiniz? 2 (a)
teminatsız banka kredisi

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid yanıtız	61	43,6	43,6	43,6
teminatsız banka kredisi	79	56,4	56,4	100,0
Total	140	100,0	100,0	

Tablo 32, ‘teminatsız banka kredisi’ ifadesine 61 katılımcının cevap vermediğini, 79 katılımcının ise cevap verdiğini belirtmektedir. Katılım göstermeyenlerin frekans yüzdesi 43,6 yine geçerli yüzdeler oranları 43,6 olurken, yanıt verenlerin yüzdesi 56,4 ve yüzdeliğe geçerli oranları da 56,4 olarak belirtilmektedir. Birikimli sıklığı ifade eden kümülatif yüzde oranı ise 43,6’ dan %100’e tamamlanarak gösterilmektedir.

Tablo 33: Aşağıdaki finansal ürünlerden hangileri hakkında bilgi sahibisiniz? 2 (a) kredi kartı

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid yanıtız	1	,7	,7	,7
kredi kartı	139	99,3	99,3	100,0
Total	140	100,0	100,0	

Tablo 33’e göre ‘kredi kartı’ bilgisine 1 katılımcı yanıtız kalırken, 139 katılımcı yanıt vermiştir. Yanıt vermeyen katılımcı yüzdesi 0,7/geçerli yüzdesi 0,7 olurken, yanıt veren katılımcı yüzdesi %99,3/geçerli yüzdesi %99,3 olarak belirtilmektedir. Artan oranlı yüzdeler dilimi de %0,7 den %100’e tamamlanarak gösterilmektedir.

İzmir İli’nde faaliyet gösteren Kobi yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeyini belirlemeye yönelik yürütülen çalışmada yer alan ‘kredi kartı’ bilgisine katılım sayısı, çalışmada öngörülen beklentiyi karşılamaktadır. Nitekim, kredi kartı, bilinirliği yüksek bir finansal araç olmaktadır.

Tablo 34: Aşağıdaki finansal ürünlerden hangileri hakkında bilgi sahibisiniz? 2 (a) cari hesap

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid yanıtız	80	57,1	57,1	57,1
cari hesap	60	42,9	42,9	100,0
Total	140	100,0	100,0	

Tablo 34’de ‘cari hesap’ ifadesine 80 Kobi yöneticisinin katılım göstermediği, 60 kobi yöneticisinin ise katılım gösterdiği belirtilmektedir. Katılım göstermeyenlerin sayı yüzdeliği 57,1 olarak, katılım gösterenlerin sayı yüzdeliği ise 42,9 olarak yer almaktadır. Geçerli yüzdelik oranları katılım göstermeyenlerde 57,1, katılım gösterenlerde 42,9 olarak yer almaktadır. Birikimli yüzdeliği de %57,1’ den %100’e tamamlanarak gösterilmektedir.

Dolayısıyla, Kobi yöneticisi tarafından bu kavramın hiç algılanmadığı dolayısıyla yöneticinin bu kavram hakkında hiç bir bilgiye sahip olmadığı anlaşılmaktadır.

Tablo 35: Aşağıdaki finansal ürünlerden hangileri hakkında bilgi sahibisiniz? 2 (a) tasarruf hesabı

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid yanıtız	22	15,7	15,7	15,7
tasarruf hesabı	118	84,3	84,3	100,0
Total	140	100,0	100,0	

Tablo 35’de ‘tasarruf hesabı’ ifadesine cevap vermeyen Kobi yöneticilerinin sayısının 22, cevap veren Kobi yöneticilerinin sayısının ise 118 olduğu gösterilmektedir. Cevap vermeyen Kobi yöneticilerinin yüzdelik ve yüzdeliğe oranları %15,7, cevap veren Kobi yöneticilerinin yüzdeliği ve yüzdeliğe oranları %84,3 olarak, kümülatif yüzdesi %15,7’ den %100’e tamamlanarak yer almaktadır.

Tablo 36: Aşağıdaki finansal ürünlerden hangileri hakkında bilgi sahibisiniz?

2 (a) hisse senetleri

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid yanıtız	83	59,3	59,3	59,3
hisse senetleri	57	40,7	40,7	100,0
Total	140	100,0	100,0	

Tablo 36’da göre ‘hisse senetleri’ ifadesine katılım göstermeyenlerin sayısı 83, katılım gösterenlerin sayısı ise 57 olarak belirtilmektedir. Katılım göstermeyenlerin sayı yüzdesi ve yüzdeliğe oranı %59,3, katılım gösterenlerin sayı yüzdesi ve yüzdeliğe oranları 40,7 olarak gösterilmektedir. Birikimli yüzdeler oranı da %59,3’ den artarak %100’e tamamlanmış olarak yer almaktadır.

‘Hisse senetleri’nin finansal bir araç olmakla beraber, günümüzde yoğun olarak kullanılan ve Kobi yöneticilerinin çoğunluğu tarafından bilinmesi beklenen bir kavram olduğunu bu aşamada belirtmek faydalı olacaktır. Bulgular, Kobi yöneticilerinden beklenen düzeyden düşük bir finansal bilgi görünüm olduğunu, sergilemektedir.

Tablo 37: Aşağıdaki finansal ürünlerden hangileri hakkında bilgi sahibisiniz?

2 (a) döviz tevdiat hesabı

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid yanıtız	65	46,4	46,4	46,4
döviz ve tevdiat hesabı	75	53,6	53,6	100,0
Total	140	100,0	100,0	

Tablo 37 ‘döviz tevdiat hesabı’ ifadesine katılım göstermeyen Kobi yöneticilerinin sayısının 65, katılım gösteren Kobi yöneticilerinin ise 75 olduğunu göstermektedir. Katılım göstermeyenlerin yüzdeler ve yüzdeliğe oranları %46,4 olurken, katılım gösterenlerin yüzdeler ve yüzdeler oranları %53,6 olarak yer almaktadır.

Tablo 38: Aşağıdaki finansal ürünlerden hangileri hakkında bilgi sahibisiniz? 2 (a) sukuk(kira sertifikası)

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid yanıtız	96	68,6	68,6	68,6
sukuk	44	31,4	31,4	100,0
Total	140	100,0	100,0	

Tablo 38’de ‘sukuk’ ifadesine cevap vermeyenlerin sayısı 96/ yüzdeliği ve geçerli yüzdelik oranı %68,6, cevap verenlerin sayısı 44, yüzdeliği ve yüzdelik oranları %31,4 olarak yer almaktadır. Birikimli sıklık oranları %68,6’ dan %100’e doğru artan oranlı olarak gösterilmektedir.

Sukuk kavramının bir kira sertifikası olduğu uygulama çalışmasında açıklanmış olsa da, açıklama gerektirdiği düşünülmektedir. Finansal bir sertifika olarak da adlandırılan sukuk kavramı, faizsiz bono olarak da bilinmektedir. Özellikle belirtilmesi gereken sabit bir getiri sağlama niteliğidir. Bu özelliğinden dolayı ise, islami finansa uyum gösterdiği düşünüldüğünden, islami finansal okuryazarlık prensiplerince de kullanım dahilindeki finansal bir araç olma niteliğindedir. Bu açıklamalarla anlatılmak istenen bu finansal ifadenin Türkiye’de ve dahi İzmir İli’nde kullanımı yaygın olmadığından, tabloda belirlenen 96 Kobi yöneticisinin bu ifadeyi yanıtız bırakması beklenen bir bulgudur. Başka bir deyişle ‘sukuk’ ifadesine yönelik beklenti ile -bir önceki aşamalarda açıklanan- örneğin ‘Hisse Senetleri’ ne yönelik oluşan beklenti aynı değildir. ‘Sukuk’ ifadesine verilen yanıt bulguları, İzmir İli’ndeki Kobi yöneticilerinin finansal okuryazarlıklarının belirlenmesi açısından -olumlu denilemese de- beklenen bir varsayım olmaktadır. Dolayısıyla, günümüzde aktif olarak kullanımı olmayan ‘sukuk’ finansalının, İzmir İli’ndeki 96 Kobi yöneticisi tarafından yanıtız bırakılması, çalışmada öngörülen beklentiye karşılmaktadır. Kobi yöneticilerinden çalışmada bulunan her ifadeye yüksek katılım gösterilmesi beklenilmemektedir. Bilinirliği ve işlevselliği yüksek olan finansal ürünlere katılım, çalışmada ön planda tutulmaktadır.

Tablo 39: Aşağıdaki finansal ürünlerden hangileri hakkında bilgi sahibisiniz?

2 (a) türev ürünler

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid yanıtız	97	69,3	69,3	69,3
türev ürünler	43	30,7	30,7	100,0
Total	140	100,0	100,0	

Tablo 39 ‘türev ürünler’ ifadesine 97 katılımcının yanıt vermediğini, 43 katılımcının yanıt verdiğini göstermektedir. Yüzdeler ve geçerli yüzdeler oranları yanıt vermeyenlerde %69,3, yanıt verenlerde %30,7 olarak görülmektedir. Kümülatif yüzde oranı ise, %69,3’ den %100’e tamamlanarak gösterilmiştir.

Türev ürünler, finansal alanda yatırım yapanların, korunma amaçlı aktif olarak kullandığı finansal ürünlerdir. Ayrıca finansal alanda belirli bir düzeyde bilgi sahibi olması gerektiği düşünülen, Kobi yöneticilerinin de bilmesi gerektiği düşünülen bir alandır.

Tablo 40: Şu anda bu ürünlerden hangilerine sahipsiniz? 2 (b)

bireysel emeklilik fonu

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid yanıtız	14	10,0	10,0	10,0
bireysel emeklilik	126	90,0	90,0	100,0
Total	140	100,0	100,0	

Tablo 40’da Kobi yöneticilerine sorulan ‘Şu anda bu ürünlerden hangilerine sahipsiniz?’ sorusunun ‘bireysel emeklilik fonu’ ifadesine 14 Kobi yöneticisinin yanıtız kaldığı, 126 Kobi yöneticisinin yanıt verdiği anlaşılmaktadır. Yanıtız kalan Kobi yöneticisi yüzdesi/geçerli yüzdesi %10, yanıt veren Kobi yöneticisi yüzdesi ve geçerli yüzdesi %90 ve toplamda 140 yöneticinin katılım sağladığı gösterilmektedir. Brikimli yüzde %10-%100 arasında artan oranlı şekilde yer almaktadır.

Tablo 41: Şu anda bu ürünlerden hangilerine sahipsiniz? 2 (b) yatırım fonu

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid yanıtız	45	32,1	32,1	32,1
yatırım fonu	95	67,9	67,9	100,0
Total	140	100,0	100,0	

Tablo 41 ‘yatırım fonu’ ifadesine yanıtız kalan katılımcı sayısının 45, yanıt vererek katılım sağlayan Kobi yönetici sayısının 95 olduğunu göstermektedir. Yanıtız kalan Kobi yöneticilerinin sayı yüzdesi %32,1, yanıt veren Kobi yöneticilerinin sayı yüzdesi %67,9’ dur. Geçerli yüzdeler oranları ise yanıtız kalanlarda yine %32,1 ve yanıt veren Kobi yöneticilerinin %67,9 olarak belirtilmektedir. Kümülatif yüzde de %32,1’den %100’e doğru gösterilmektedir.

Tablo 42: Şu anda bu ürünlerden hangilerine sahipsiniz? 2 (b) mortgage kredisi

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid yanıtız	115	82,1	82,1	82,1
mortgage kredisi	25	17,9	17,9	100,0
Total	140	100,0	100,0	

Tablo 42’de totalde 140 Kobi yöneticisine yöneltilen ‘mortgage kredisi’ ifadesine 115 kişinin katılım göstermediği, 25 kişinin ise katılım sağladığı anlaşılmaktadır. Sayı yüzdeleri katılım sağlamayanlarda %82,1, katılım sağlayanlarda %17,9 olarak gösterilirken, geçerli yüzdeleri de yine aynı oran sırasıyla belirtilen ifadenin birikimli yüzdesi de %82,1’ den %100’e tamamlanarak gösterilmektedir.

‘Mortgage kredisi’ bir konut kredisi olmaktan öte, 2008-2009 küresel krizinin kimlik kartı sayılmaktadır. Tabloda görüldüğü üzere ‘mortgage kredisi’ finansalına, şu anda sahip olduğunu dile getiren sadece 25 Kobi yöneticisi bulunmaktadır. Dolayısıyla bu finansal ifadenin, İzmir İli’nde faaliyet gösteren 115 Kobi yöneticisi tarafından yanıtız bırakılması, beklentinin altındadır.

Tablo 43: Şu anda bu ürünlerden hangilerine sahipsiniz? 2 (b) teminatlı banka kredisi

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid yanıtız	68	48,6	48,6	48,6
teminatlı banka kredisi	72	51,4	51,4	100,0
Total	140	100,0	100,0	

Tablo 43 ‘teminatlı banka kredisi’ ifadesine 68 katılımcının cevap vermediği, 72 katılımcının cevap verdiği anlaşılmaktadır. Sayı yüzdeleri ve yüzdeliğ oranları cevap vermeyenlerde %48,6, cevap verenlerde %51,4 olan ‘teminatlı banka kredisi’ ifadesine katılımın birikimli yüzdesi ise %48,6’dan %100’e tamamlanarak gösterilmektedir.

Tablo 44: Şu anda bu ürünlerden hangilerine sahipsiniz? 2 (b) teminatsız banka kredisi

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid yanıtız	131	93,6	93,6	93,6
teminatsız banka kredisi	9	6,4	6,4	100,0
Total	140	100,0	100,0	

Tablo 44 ‘teminatsız banka kredisi’ ifadesine 131 katılımcının yanıt vermediğini, 9 katılımcının yanıt verdiğini göstermektedir. Bu katılımın sayı yüzdeleri ve geçerli yüzde oranları yanıt vermeyenlerde %93,6, yanıt verenlerde %6,4 olarak yer almaktadır. Birikimli yüzde oranı ise, %93,6’ dan %100’e tamlanıp gösterilmektedir.

Tablo 45: Şu anda bu ürünlerden hangilerine sahipsiniz? 2 (b) kredi kartı

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid yanıtız	32	22,9	22,9	22,9
kredi kartı	108	77,1	77,1	100,0
Total	140	100,0	100,0	

Tablo 45’de ‘kredi kartı’ ifadesine 32 katılımcının cevap vermediği, 108 katılımcının ise cevap verdiği anlaşılmaktadır. Cevap vermeyenlerin yüzdeliği ile geçerli yüzdeliğe oranları %22,9, cevap vermeyenlerin yüzdeliği ile geçerli yüzdeliğe oranları %77,1 ve birikimli yüzde değeri %22,9’ dan %100’e tamamlanarak belirtilmektedir.

Tablo 46: Şu anda bu ürünlerden hangilerine sahipsiniz? 2 (b) cari hesap

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid yanıtız	100	71,4	71,4	71,4
cari hesap	40	28,6	28,6	100,0
Total	140	100,0	100,0	

Tablo 46’da ‘cari hesap’ ifadesine 100 Kobi yöneticisinin yanıt vermediği, 40 Kobi yöneticisinin yanıt verdiği anlaşılmaktadır. Katılımcılardan yanıt vermeyenlerin sayı yüzdesi ve yüzdeliğe oranları %71,4, yanıt verenlerin sayı yüzdesi ve yüzdeliğe oranları %28,6 olarak ve birikimli sıklığa ait yüzdelere ise %71,4’den %100’e tamamlanarak gösterilmektedir.

Tablo 47: Şu anda bu ürünlerden hangilerine sahipsiniz? 2 (b) tasarruf hesabı

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid yanıtız	74	52,9	52,9	52,9
tasarruf hesabı	66	47,1	47,1	100,0
Total	140	100,0	100,0	

Tablo 47 ‘tasarruf hesabı’ ifadesine 74 katılımcının yanıtız kaldığını, 66 katılımcının yanıt verdiğini göstermektedir. Yanıtız kalanların sayı ve geçerli yüzdesi %52,9 olurken, yanıt verenlerin sayı ve geçerli yüzdesi %47,1 olarak belirtilmektedir. %52,9’ dan %100’e birikimli yüzde oranları gösterilmektedir.

‘Tasarruf hesabı’ İzmir İli’nde faaliyet gösteren Kobi yöneticileri tarafından daha yüksek oranlarda, bilinirliği ve işlevselliği beklenen bir finansal kavramdır.

Tablo 48: Şu anda bu ürünlerden hangilerine sahipsiniz? 2 (b) hisse senetleri

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid yanıtız	131	93,6	93,6	93,6
hisse senetleri	9	6,4	6,4	100,0
Total	140	100,0	100,0	

Tablo 48’de ‘hisse senetleri’ ifadesine Kobi yöneticilerinden 131’inin yanıt vermediği, 9’unun yanıt verdiği anlaşılmaktadır. Yanıt vermeyenlerin yüzdesi %93,6, yanıt verenlerin yüzdesi %6,4 olarak gösterilmektedir. Yüzdeliğe geçerli oranları da sırayla %93,6 ile %6,4 olarak, birikimli yüzde de %100’e tamamlanarak belirtilmektedir.

Tablo 49: Şu anda bu ürünlerden hangilerine sahipsiniz? 2 (b) döviz tevdiat hesabı

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid yanıtız	95	67,9	67,9	67,9
döviz ve tevdiat hesabı	45	32,1	32,1	100,0
Total	140	100,0	100,0	

Tablo 49’da ‘döviz tevdiat hesabı’ ifadesine, cevap vermeyen katılımcı sayısının 95 ve yüzdelik oranının %67,9 olduğu, cevap veren katılımcı sayısının 45 ve yüzdesinin ise %32,1 olduğu belirtilmektedir. Geçerli yüzde oranları cevap vermeyen katılımcılar için %67,9, cevap veren katılımcılar için %32,1 olarak ve birikimli sıklık ifadesi %67,9’dan %100’e tamamlanarak belirtilmektedir.

İzmir İli’nde faaliyet gösteren Kobi yöneticilerinin ‘döviz tevdiat hesabı’ finansalına bu derece yoğun katılım göstermemesi, finansal okuryazarlık düzeyine olumsuz yansımaktadır. Kobi yöneticilerinden ifadeye katılımın daha fazla olması, uygulama çalışmasında öngörülen beklenti dahilindedir. Nitekim, 45 Kobi yöneticisinin bilinirliğine dayanan istatistik bilgileri, totalde 140 Kobi yöneticisinin katılım gösterdiği araştırma çalışmasında, yeterli görülmemektedir.

Tablo 50: Şu anda bu ürünlerden hangilerine sahipsiniz? 2 (b) sukuk(kira sertifikası)

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid yanıtız	121	86,4	86,4	86,4
sukuk	19	13,6	13,6	100,0
Total	140	100,0	100,0	

Tablo 50 ‘sukuk’ ifadesine 121 katılımcının yanıt vermediğini, 19 katılımcının cevap verdiğini göstermektedir. Sayı yüzdesiyle geçerli yüzde oranları, cevap vermeyen katılımcılarda %86,4 olarak belirtilirken, cevap veren katılımcılarda %13,6 olarak belirtilmektedir. Kümülatif yüzde oranı %86,4’ den aşamalı olarak %100’e artarak tamamlanmaktadır.

Tablo 51: Şu anda bu ürünlerden hangilerine sahipsiniz? 2 (b) türev ürünler

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid yanıtız	120	85,7	85,7	85,7
türev ürünler	20	14,3	14,3	100,0
Total	140	100,0	100,0	

Tablo 51’de ‘türev ürünler’ ifadesine 120 tane Kobi yöneticisinin yanıtız kaldığı, 20 Kobi yöneticisinin yanıt verdiği anlaşılmaktadır. Yanıtız kalan Kobi yöneticilerin yüzde ve geçerli yüzde oranı %85,7, yanıt veren kobi yöneticilerinin yüzde ve geçerli yüzde oranları %14,3 olarak belirtilmektedir. Birikimli yüzde oranı %85,7’den %100’e tamamlanarak gösterilmektedir.

İzmir İli’nde faaliyet gösteren Kobi yöneticilerinin, bir önceki soru grubunda da yer alan ‘türev ürünler’ finansalına yüksek oranda sahip olmadığını bildirmesi, finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenebilmesi açısından, olumsuz bir görünüm sergilemektedir. 120 Kobi yöneticisinin, işlevselliği yüksek olan ‘türev ürünler’e katılım göstermemesi, çalışmadan beklenen düzeyde değildir.

Tablo 52: Son 2 yılda bu finansal ürünlerden hangilerine yatırım yaptınız/hangilerini elinizde bulunduruyorsunuz? 2 (c) bireysel emeklilik fonu

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid yanıtız	70	50,0	50,0	50,0
bireysel emeklilik	70	50,0	50,0	100,0
Total	140	100,0	100,0	

Tablo 52’de, toplamda 140 Kobi yöneticisine yöneltilen ‘Son 2 yılda bu finansal ürünlerden hangilerine yatırım yaptınız/hangilerini elinizde bulunduruyorsunuz?’ ‘bireysel emeklilik fonu’ ifadesine yanıt veren ve vermeyen katılımcı sayısının 70 olduğu gösterilmektedir. Dolayısıyla yanıt vermeyen katılımcı yüzdesi ile geçerli yüzde oranları da %50 olarak belirtilmektedir. Kümülatif yüzde %50’den artarak %100’e tamamlanarak yer almaktadır.

Tablo 53: Son 2 yılda bu finansal ürünlerden hangilerine yatırım yaptınız/hangilerini elinizde bulunduruyorsunuz? 2 (c) mortgage kredisi

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid yanıtız	130	92,9	92,9	92,9
mortgage kredisi	10	7,1	7,1	100,0
Total	140	100,0	100,0	

Tablo 53’de ‘mortgage kredisi’ ifadesine 130 katılımcının cevap vermediği, 10 katılımcının cevap verdiği belirtilmektedir. Yüzde ve geçerli yüzde oranları cevap vermeyenler için %92,9, cevap verenler için %7,1 ve birikimli yüzde oranları %92’den %100’e tamamlanarak gösterilmektedir.

Tablo 54: 2 (c) teminatsız banka kredisi

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid yanıtız	140	100,0	100,0	100,0

Tablo 54 ‘teminatsız banka kredisi’ ifadesine cevap vermeyen katılımcı sayısının 140 olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla sayı yüzdesi, geçerli yüzde oranı ve birikimli yüzde oranı %100 olarak yer almaktadır.

Tablo 55: Son 2 yılda bu finansal ürünlerden hangilerine yatırım yaptınız/hangilerini elinizde bulunduruyorsunuz? 2 (c) kredi kartı

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid yanıt-sız	87	62,1	62,1	62,1
kredi kartı	53	37,9	37,9	100,0
Total	140	100,0	100,0	

Tablo 55’de ‘kredi kartı’ ifadesine 87 katılımcının yanıt-sız kaldığı, 53 katılımcının yanıt verdiği anlaşılmaktadır. Yüzde ve geçerli yüzde oranları yanıt vermeyenler için %62,1, yanıt verenler için %37,9 ve birikimli yüzde %62,1’ den %100’e tamamlanarak gösterilmektedir.

Tablo 56: Son 2 yılda bu finansal ürünlerden hangilerine yatırım yaptınız/hangilerini elinizde bulunduruyorsunuz? 2 (c) cari hesap

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid yanıt-sız	126	90,0	90,0	90,0
cari hesap	14	10,0	10,0	100,0
Total	140	100,0	100,0	

Tablo 56’da ‘cari hesap’ ifadesine yanıt vermeyen Kobi yöneticilerinin 126, yanıt veren Kobi yöneticilerinin ise 14 katılımcıdan oluştuğu belirtilmektedir. %90 oranı yanıt vermeyen katılımcıları yüzde ve geçerli yüzdesini oluştururken dolayısıyla /10 oranı yanıt veren katılımcıların yüzde ve geçerli yüzdesini oluşturmaktadır. Kümülatif yüzde %90’dan %100’e tamamlanarak belirtilmektedir.

Tablo 57: Son 2 yılda bu finansal ürünlerden hangilerine yatırım yaptınız/hangilerini elinizde bulunduruyorsunuz? 2 (c) tasarruf hesabı

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid yanıtız	120	85,7	85,7	85,7
tasarruf hesabı	20	14,3	14,3	100,0
Total	140	100,0	100,0	

Tablo 57’de ‘tasarruf hesabı’ ifadesine katılım göstermeyenlerin sayısının 120, katılım gösterenlerin sayısının 20 olduğu anlaşılmaktadır. Sayı yüzdesi ve yüzdeliğe geçerli oranları katılım göstermeyenler için %85,7, katılım gösterenler için %14,3, birikimli yüzde oranları ise %85,7’ den %100’e tamamlanarak gösterilmektedir.

‘Tasarruf hesabı’ ifadesine ait tabloda yer alan bulguların, bir önceki aşamada açıklanan bulgularla uyumun tekrarla beklentinin altında olduğu görülmektedir.

Tablo 58: Son 2 yılda bu finansal ürünlerden hangilerine yatırım yaptınız/hangilerini elinizde bulunduruyorsunuz? 2 (c) sigorta

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid yanıtız	98	70,0	70,0	70,0
sigorta	42	30,0	30,0	100,0
Total	140	100,0	100,0	

Tablo 58 ‘sigorta’ ifadesine 98 katılımcının cevap vermediğini, 42 katılımcının cevap verdiğini göstermektedir. Yüzde ve geçerli yüzdeleri cevap vermeyenler katılımcılarda %70, cevap veren katılımcılarda %30 olarak belirtilmektedir. Birikimli yüzde oranları %70’den %100’e tamamlanarak gösterilmektedir.

Tablo 59: 2 (c) hisse senetleri

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid yanıtız	140	100,0	100,0	100,0

Tablo 59’da ‘hisse senetleri’ ifadesine 140 katılımcının cevap vermediği, dolayısıyla yüzde, geçerli yüzde ve birikimli yüzde oranlarının sırayla %100 olduğu gösterilmektedir.

Tablo 60: 2 (c) tahvil bono

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid yanıtız	111	79,3	79,3	79,3
tahvil ve bono	29	20,7	20,7	100,0
Total	140	100,0	100,0	

Tablo 60’da ‘tahvil-bono’ ifadesine katılım göstermeyenlerin sayısının 111, katılım gösterenlerin sayısının 29 olduğu anlaşılmaktadır. Sayı yüzdesi ve yüzdeliğe geçerli oranları katılım göstermeyenler için %79,3, katılım gösterenler için %20,7’dir.

Tablo 61: 2 (c) döviz tevdiat hesabı

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid yanıtız	101	72,1	72,1	72,1
döviz ve tevdiat hesabı	39	27,9	27,9	100,0
Total	140	100,0	100,0	

Tablo 61’de ‘döviz tevdiat hesabı’ ifadesine 101 katılımcının yanıtız kaldığı, 39 katılımcının yanıt verdiği anlaşılmaktadır. Yüzde ve geçerli yüzde oranları yanıt vermeyenler için %72,1, yanıt verenler için %27,9 olarak yer almaktadır.

Tablo 62: 2 (c) sukuk

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid yanıtız	126	90,0	90,0	90,0
sukuk	14	10,0	10,0	100,0
Total	140	100,0	100,0	

Tablo 62’de ‘sukuk’ ifadesine 126 katılımcının yanıt vermediği, 14 katılımcının yanıt verdiği anlaşılmaktadır. Yüzde ve geçerli yüzde oranları yanıt vermeyenler için %90, yanıt verenler için %10 ve birikimli sıklığı ise %90’dan %100’e tamamlanarak gösterilmektedir.

Tablo 63: 2 (c) türev ürünler

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid yanıt vermediler	120	85,7	85,7	85,7
türev ürünler	20	14,3	14,3	100,0
Total	140	100,0	100,0	

Tablo 95’de ‘türev ürünler’ ifadesine 120 tane Kobi yöneticisinin yanıt vermediği, 20 Kobi yöneticisinin yanıt verdiği anlaşılmaktadır. Yanıt vermediler kalan Kobi yöneticilerinin yüzde ve geçerli yüzde oranı %85,7, yanıt veren Kobi yöneticilerinin yüzde ve geçerli yüzde oranları %14,3 olarak belirtilmektedir.

Tablo 64: Bu finansal ürünü seçerken kararınızı en fazla etkileyen bilgi kaynağı hangisidir?

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid yanıt vermediler	44	31,4	31,4	31,4
elektronik postama gönderilen bilgiler	27	19,3	19,3	50,7
internette okuduğum bilgiler	37	26,4	26,4	77,1
internette okuduğum finansal ürün önerileri	2	1,4	1,4	78,6
finans setöründe çalışan arkadaş ya da akraba tavsiyesi	6	4,3	4,3	82,9
tv/radyo programları(Bloomberg,...)	24	17,1	17,1	100,0
Total	140	100,0	100,0	

Tablo 64’de ‘Bu finansal ürünü seçerken kararınızı en fazla etkileyen bilgi kaynağı hangisidir?’ sorusuna cevap vermeyen Kobi yönetici sayısının 44, ‘elektronik postama gönderilen bilgiler’ olarak cevap veren Kobi yönetici sayısının 27, ‘elektronik postama gönderilen bilgiler’ sayesinde karar verdiğini ifade edenlerin sayısının 37, ‘internette okuduğum finansal ürün önerileri’ doğrultusunda karar verdiğini ileri sürenlerin sayısının 2, ‘finans sektöründe çalışan arkadaş ya da akraba tavsiyesi’ yoluyla karar verdiğini ifade edenlerin sayısının 6, ‘tv/radyo programları (Bloomberg,...) kanalıyla karar verdiğini söyleyenlerin sayısının 24 olduğu gösterilmektedir. Tabloda yüzde ve geçerli yüzde oranları aynı sırayla belirtilerek, birikimli yüzde oranları bir seçenekten diğerine artan oranlı şekilde %100’e ulaşarak belirtilmektedir.

Tablo 65: Son 12 aydır hangi yollarla tasarruf ediyorsunuz?

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid yastık altı yatırımı yapıyorum	20	14,3	14,3	14,3
tasarruf hesabıma ekliyorum	41	29,3	29,3	43,6
aileme para vererek kendi adıma tasarruf etmesini istiyorum	9	6,4	6,4	50,0
finansal yatırım ürünleri ... alıyorum	38	27,1	27,1	77,1
maddi varlık satın alıyorum	32	22,9	22,9	100,0
Total	140	100,0	100,0	

Tablo 65’e göre Kobi yöneticilerine yöneltilen ‘Son 12 aydır hangi yollarla tasarruf ediyorsunuz?’ sorusuna cevap seçeneklerinden ‘yastık altı yatırımı yapıyorum’ şeklinde cevap verenlerin sayısı 20/geçerli yüzdesi %14,3, ‘tasarruf hesabıma ekliyorum’ şeklinde cevap verenlerin sayısı 41/geçerli yüzde oranları %29,3, ‘aileme para vererek kendi adıma tasarruf etmesini istiyorum’ şeklinde cevap verenlerin sayısı 9/yüzde oranları %6,4, ‘finansal yatırım ürünleri ... alıyorum’ seçeneğinin

cevap sayısı 38/geçerli yüzde oranları %27,1, ‘maddi varlık satın alıyorum’ şeklinde cevap verenlerin sayısı 32/geçerli yüzde oranları %22,9 olarak açıklanmıştır.

Tablo 66: Temel gelir kaynağınızı kaybederseniz, borç almadan ve maddi varlıklarınızı elinizden çıkarmadan genel giderlerinizi ne kadar karşılayabilirsiniz?

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
alid en az bir hafta	20	14,3	14,3	14,3
en az bir ay, ancak üç aydan az	50	35,7	35,7	50,0
an az üç ay, ancak altı aydan az	25	17,9	17,9	67,9
altı aydan fazla	40	28,6	28,6	96,4
bilmiyorum	5	3,6	3,6	100,0
Total	140	100,0	100,0	

Tablo 66’ya göre ‘Temel gelir kaynağınızı kaybederseniz, borç almadan ve maddi varlıklarınızı elinizden çıkarmadan genel giderlerinizi ne kadar karşılayabilirsiniz?’ sorusuna Kobi yöneticilerinin hangi seçeneğe kaç yanıt geldiği gösterilmektedir. Buna göre ‘en az bir hafta’ seçeneğine 20, ‘en az bir ay, ancak üç aydan az’ seçeneğine 50, ‘en az üç ay, ancak altı aydan az’ seçeneğine 25, ‘altı aydan fazla’ seçeneğine 40, ‘bilmiyorum’ seçeneğine 5 Kobi yöneticisi katılım göstermiştir. Yüzde ve yüzdeliğin geçerli yüzde oranları tabloda sırayla gösterilmektedir. Birikimli yüzde oranları artan oranlı şekilde %100’e tamlanarak belirtilmektedir.

Tablo 67: Tasarruf mevduatınızın yıllık getirisi %1 ve aynı dönemde enflasyon oranı %2 ise yıl sonunda satın alma gücünüz ne olmuştur?

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid arttı	40	28,6	28,6	28,6
azaldı	6	4,3	4,3	32,9
değişmedi	66	47,1	47,1	80,0
fikrim yok	28	20,0	20,0	100,0
Total	140	100,0	100,0	

Tablo 67’de belirtilen soruya verilen yanıtlardan ‘arttı=40’ ‘azaldı=6’ ‘değişmedi=66’ ‘fikrim yok=28’ şeklinde olup dolayısıyla totalde 140 katılımcının yüzde oranları aynı sırayla %28,6-%4,3-%47,1-%20 olarak gösterilmektedir.

Tablo 68: Hangi işlemlerde finansal danışmanlık hizmeti alıyorsunuz?

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid yanıtız	89	63,6	63,6	63,6
finansal yatırım	16	11,4	11,4	75,0
bütçeleme	14	10,0	10,0	85,0
borçlanma	13	9,3	9,3	94,3
diğer..	8	5,7	5,7	100,0
Total	140	100,0	100,0	

Tablo 68’de ‘Hangi işlemlerde finansal danışmanlık hizmeti alıyorsunuz?’ sorusuna yanıtız kalanlar 89, ‘finansal yatırım’ seçeneğiyle yanıt verenler 16, ‘bütçeleme’ olarak yanıt verenler 14, ‘boçlanma’ şeklinde yanıt verenler 13, ‘diğer’... anlamında yanıt verenler 8 olarak belirtilmektedir. Yüzde ve geçerli yüzde oranları tabloda yanıt seçenek sayılarıyla yer almaktadır. Birikimli yüzde oranları %63,6’ dan başlayarak %100’e kadar artan oranlı şekilde gösterilmektedir.

Tablo 69: İşletmenizin faaliyette bulunduğu süre?

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 1-5 yıl	21	15,0	15,0	15,0
6-10 yıl	38	27,1	27,1	42,1
11-15 yıl	26	18,6	18,6	60,7
16-20 yıl	45	32,1	32,1	92,9
20 yıldan fazla	10	7,1	7,1	100,0
Total	140	100,0	100,0	

Tablo 101 ‘İşletmenizin faaliyette bulunduğu süre?’ sorusuna ait seçenekleri; 1-5 yıl=21, 6-10 yıl=38, 11-15 yıl=26, 16-20 yıl=45, 20 yıldan fazla=10 olarak belirtmektedir. Geçerli yüzdelik oranları tabloda aynı sıralamayla gösterilmekte olup, birikimli yüzde oranları %100’e ulaşınca kadar artan oranlı olarak gösterilmektedir.

Tablo 70: İşletmede çalışan sayısı?

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 0-10 arasında	42	30,0	30,0	30,0
11-50 arasında	70	50,0	50,0	80,0
51-250 arasında	28	20,0	20,0	100,0
Total	140	100,0	100,0	

Tablo 102’de ‘İşletmede çalışan sayısı?’ sorusunun yöneltildiği Kobi yöneticileri tarafından verilen cevapların sayılarını, 0-10 arasında=42, 11-50 arasında=70, 51-250 arasında=28 olarak belirlemektedir. Yüzde ve geçerli yüzde oranları cevap sıralarıyla %30, %50, %20 olarak ve kümülatif yüzde oranları %100 artan oranlı varan şekliyle yer almaktadır.

Tablo 71: Eğitiminiz?

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid lise	39	27,9	27,9	27,9
önlisans	59	42,1	42,1	70,0
lisans	25	17,9	17,9	87,9
lisans üstü	17	12,1	12,1	100,0
Total	140	100,0	100,0	

Tablo 71, ‘eğitiminiz’ sorusuna Kobi yöneticilerinin seçeneklere verdikleri cevap sayılarını ‘lise’ 39, ‘önlisans’ 59, ‘lisans’ 25, ‘lisans üstü’ 17, olarak belirlemektedir. Yüzde oranları da aynı sırayla tabloda belirtilmektedir.

Güvenirlilik analizinden geçen 5’li likert ölçek tipi değişkenlerin frekans analizlerinin sonuçları aşağıda sunulmaktadır.

Tablo 72: Frekans Analizi İstatistikleri

	Lütfen aşağıdaki finansal davranışları hangi sıklıkla yaptığınızı 1’den 5’e kadar numaralandırınız (Bir şeyi satın almadan önce, satın alma gücüm olup olmadığını düşünürüm)	Lütfen aşağıdaki finansal davranışları hangi sıklıkla yaptığınızı 1’den 5’e kadar numaralandırınız (Faturalarımı her zaman zamanında ederim.)	Lütfen aşağıdaki finansal davranışları hangi sıklıkla yaptığınızı 1’den 5’e kadar numaralandırınız (Finansal işlerimi daima yakından takip ederim.)	Lütfen aşağıdaki finansal davranışları hangi sıklıkla yaptığınızı 1’den 5’e kadar numaralandırınız (Uzun vadeli finansal hedefler belirlerim ve daima bunlara ulaşmaya çalışırım.)	Aşağıdaki ifadelerle ne kadar katılıyorsunuz? (Yatırım yaparken paramın bir kısmını riske edebilirim.)	İşletmenin aylık giderlerini karşılamada ne kadar zorlanıyorsunuz?
N Valid	140	140	140	140	140	140
Missing	0	0	0	0	0	0

Tablo 72’de, İzmir İli’ndeki Küçük ve Orta Ölçekli örgüt yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeyini belirlemeye yönelik yapılan anket çalışmasının likert ölçekli soruların her birine 140 Kobi yöneticisinin cevap verdiği ve tabloda yer alan sorulara cevap vermeyen Kobi yöneticisinin hiç bulunmadığı belirtilmektedir.

Tablo 73: Finansal bilgi düzeyinizi ne kadar yeterli görüyorsunuz?

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid çok düşük	16	11,4	11,4	11,4
düşük	31	22,1	22,1	33,6
orta düzeyde düşük	73	52,1	52,1	85,7
yüksek	20	14,3	14,3	100,0
Total	140	100,0	100,0	

Tablo 73'e göre, Kobi yöneticilerine yöneltilen 'Finansal bilgi düzeyinizi ne kadar yeterli görüyorsunuz?' sorusuna toplamda 140 Kobi yöneticisi katılım göstermiştir. 73 Kobi yöneticisi 'orta düzeyde düşük' seçeneğine en fazla katılımı göstermiş, 16 Kobi yöneticisi 'çok düşük' seçeneğine en az katılımı göstermiştir. 'Orta düzeyde düşük' seçeneğinin yüzdeleri, geçerli yüzde oranları %52,1, 'çok düşük' seçeneğinin yüzde ve yüzdeliğe geçerli oranları %11,4 olarak yer almaktadır. Birikimli sıklığı %11,4' den %100'e ulaşıncaya kadar artan oranlı belirtilmektedir.

Tablo 74: Lütfen aşağıdaki finansal davranışları hangi sıklıkla yaptığınızı 1'den 5'e kadar numaralandırınız (Bir şeyi satın almadan önce, satın alma gücüm olup olmadığını düşünürüm)

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid her zaman yaparım	60	42,9	42,9	42,9
yaparım	63	45,0	45,0	87,9
bazen yaparım	17	12,1	12,1	100,0
Total	140	100,0	100,0	

Tablo 74'deki 'Bir şeyi satın almadan önce, satın alma gücüm olup olmadığını düşünürüm' ifadesine, 63 kişi ile en fazla katılım sayısının 'yaparım' seçeneği olduğu, 17 kişi ile en düşük katılım sayısının 'bazen yaparım' seçeneği olduğunu göstermektedir. En yüksek katılım yüzdesi oranları %45, en düşük katılım yüzdesi %12,1 olarak ve birikimli yüzdesi %42,9-%87,9 olarak belirtilmektedir.

Tablo 75: Lütfen aşağıdaki finansal davranışları hangi sıklıkla yaptığınızı 1'den 5'e kadar numaralandırınız (Faturalarımı her zaman zamanında öderim.)

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid her zaman yaparım	45	32,1	32,1	32,1
yaparım	26	18,6	18,6	50,7
bazen yaparım	69	49,3	49,3	100,0
Total	140	100,0	100,0	

Tablo 75 ‘Faturalarımı her zaman zamanında öderim’ ifadesine en fazla cevabın ‘bazen yaparım’ seçeneğiyle geldiğini, en az cevabın ‘yaparım’ cevabıyla geldiğini göstermektedir. Yüzdeler ve geçerli oranları, en fazla cevap sayısının %49,3, en az cevap sayısının %18,6 olarak, kümülatif yüzde oranı da %32,1 ile %100 arasında artarak belirtilmektedir.

Tablo 76: Lütfen aşağıdaki finansal davranışları hangi sıklıkla yaptığınızı 1’den 5’e kadar numaralandırınız (Finansal işlerimi daima yakından takip ederim.)

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid her zaman yaparım	54	38,6	38,6	38,6
yaparım	60	42,9	42,9	81,4
bazen yaparım	26	18,6	18,6	100,0
Total	140	100,0	100,0	

Tablo 76’da ‘Finansal işlerimi daima yakından takip ederim’ ifadesine, Kobi yöneticileri en fazla ‘yaparım’ seçeneğiyle, en az ‘bazen yaparım’ seçeneğiyle katılım göstermişlerdir. ‘Yaparım’ seçeneğinin yüzdeler oranları %42,9, ‘Bazen yaparım’ seçeneğinin yüzdeler oranları %18,6 olarak verilmektedir. Birikimli yüzde oranları artan oranlı olarak %38,6’dan %100’e doğru gösterilmektedir.

Tablo 77: Lütfen aşağıdaki finansal davranışları hangi sıklıkla yaptığınızı 1’den 5’e kadar numaralandırınız (Uzun vadeli finansal hedefler belirlerim ve daima bunlara ulaşmaya çalışırım.)

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid her zaman yaparım	56	40,0	40,0	40,0
yaparım	39	27,9	27,9	67,9
bazen yaparım	32	22,9	22,9	90,7
yapmam	13	9,3	9,3	100,0
Total	140	100,0	100,0	

Tablo 77’de ‘Uzun vadeli finansal hedefler belirlerim ve daima bunlara ulaşmaya çalışırım’ ifadesine en fazla verilen yanıt sayısı 56 katılımcı ile ‘her zaman yaparım’, en az verilen cevap sayısı 13 katılımcı ile ‘yapmam’ seçeneği olmaktadır. Yüzde ve geçerli yüzde oranları en fazla yanıt sayısı ile %40, en az yanıt sayısı ile %9,3 olmaktadır. Birikimli yüzdeler kısmı %40’dan %100’e kadar gösterilmektedir.

Tablo 78: Aşağıdaki ifadelere ne kadar katılıyorsunuz?
(Yatırım yaparken paramın bir kısmını riske edebilirim.)

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid tamamıyla katılıyorum	50	35,7	35,7	35,7
az katılıyorum	65	46,4	46,4	82,1
orta düzeyde katılıyorum	24	17,1	17,1	99,3
tamamiyle katılmıyorum	1	,7	,7	100,0
Total	140	100,0	100,0	

Tablo 78 ‘Yatırım yaparken paramın bir kısmını riske edebilirim’ ifadesine en yüksek cevap sayısının 65 katılımcıyla ‘az katılıyorum’ seçeneği olduğunu, en düşük katılımcıyla 1 seçeneği olduğunu göstermektedir. Yüzde ve geçerli oranları en yüksek cevap sayısı için %46,4, en düşük cevap sayısı için %0,7 olarak yer almaktadır. Birikimli cevap yüzdesi %35,7’ %100’e kadar artarak gösterilmektedir.

Tablo 79: İşletmenin aylık olarak giderlerini karşılamada ne kadar zorlanıyorsunuz?

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid hiç zorlanmıyorum	1	,7	,7	,7
zorlanmıyorum	50	35,7	35,7	36,4
orta düzeyde zorlanıyorum	78	55,7	55,7	92,1
zorlanıyorum	11	7,9	7,9	100,0
Total	140	100,0	100,0	

Tablo 79’da ‘İşletmenin aylık olarak giderlerini karşılama ne kadar zorlanıyorsunuz?’ sorusuna cevap veren en fazla Kobi yönetici sayısı 78 ile ‘orta düzeyde katılıyorum’ seçeneği, en düşük Kobi yönetici sayısı 1 ile ‘hiç zorlanmıyorum’ seçeneğidir. Yüzde ve geçerli yüzde oranları en fazla cevap seçeneği olan ‘orta düzeyde zorlanıyorum’ ifadesi için %55,7, en düşük cevap seçeneği olan %0,7’dir. Kümülatif yüzde oranları %0,7’den %100’e tamamlanarak gösterilmektedir.

Güvenirlilik analizinden geçen 3’lü likert ölçek tipi değişkenlerin frekans analiz sonuçları aşağıda sunulmuştur.

Tablo 80: Frekans Analizi İstatistikleri

	Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Bileşik Faiz)	Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Hesap Bildirim Cetveli)	Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Temerrüt Faizi)	Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Hazine Bonosu)	Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Devlet Tahvil)	Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (EFT)	Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Virman)	Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Dask)	Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Vadeli Mevduat)	Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Döviz Tevdiat Hesabı)	Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Yatırım Fonu)
N Valid	140	140	140	140	140	140	140	140	140	140	140
Missing	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Bireysel Emeklilik Sistemi)	Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Repo)	Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Ters Repo)	Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Bilanço/Gelir Tablosu)	Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Eurobond)	Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Leasing)	Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Factoring)	Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Geçici Vergi Beyannamesi)	Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Gelir Vergisi Beyannamesi)	Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (KDV Beyannamesi)	Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Muhtasar Beyanname)
140	140	140	140	140	140	140	140	140	140	140
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Tablo 80’de, İzmir İli’ndeki Küçük ve Orta Ölçekli örgüt yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeyini belirlemeye yönelik yapılan anket çalışmasının 3’lü likert ölçekli sorularının her birine 140 Kobi yöneticisinin cevap verdiği ve tabloda yer alan sorulara cevap vermeyen Kobi yöneticisinin hiç bulunmadığı anlaşılmaktadır. Finansal kavram bilincini yansıttığı düşünülen, herbir sorunun frekans sayıları, tablolar aracılığıyla sunulmaktadır.

Tablo 81: Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Bileşik Faiz)

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid iyi biliyorum	21	15,0	15,0	15,0
duydum ama ayrıntısını bilmiyorum	80	57,1	57,1	72,1
hiç bilmiyorum	39	27,9	27,9	100,0
Total	140	100,0	100,0	

Tablo 81'e göre, Kobi yöneticilerine yöneltilen 'Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz.' sorusunun 'Bileşik Faiz' ifadesine toplamda 140 Kobi yöneticisi katılım göstermiştir. 80 Kobi yöneticisi 'duydum ama ayrıntısını bilmiyorum' seçeneğine en fazla katılımı göstermiş, 21 Kobi yöneticisi 'iyi biliyorum' seçeneğine en düşük katılımı göstermiştir. En yüksek cevap sayısının yüzde ve geçerli yüzde oranları %57,1, en düşük cevap sayısının yüzde oranları %15 olarak gösterilmektedir. Birikimli yüzde bölümünde %15'den %100'e ulaşan oranlar yer almaktadır.

Tablo 82: Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz.
(Hesap Bildirim Cetveli)

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid iyi biliyorum	42	30,0	30,0	30,0
duydum ama ayrıntısını bilmiyorum	54	38,6	38,6	68,6
hiç bilmiyorum	44	31,4	31,4	100,0
Total	140	100,0	100,0	

Tablo 82'ye göre 'Hesap Bildirim Cetveli' ifadesine en yüksek katılımı 54 yanıt sayısı ile 'duydum ama ayrıntısını bilmiyorum' seçeneği, en düşük katılımı 42 yanıt sayısı ile 'iyi biliyorum' seçeneği oluşturmaktadır.

Tablo 83: Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz.
(Temerrüt Faizi)

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid iyi biliyorum	1	,7	,7	,7
duydum ama ayrıntısını bilmiyorum	24	17,1	17,1	17,9
hiç bilmiyorum	115	82,1	82,1	100,0
Total	140	100,0	100,0	

Tablo 83'e göre 'temerrüt faizi' ifadesine en fazla yanıt sayısı 115 ile 'hiç bilmiyorum' seçeneği olurken, en az yanıt sayısı 1 ile 'iyi biliyorum' seçeneği olmaktadır. Yüzde ve yüzdeye geçerli oranlar 'hiç bilmiyorum' seçeneği için %82,1, 'iyi biliyorum' seçeneği için %0,7 ve birikimli yüzde oranları ise %0,7'den %100'e artan oranlı olarak gösterilmektedir.

Tablo 84: Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Hazine Bonosu)

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid iyi biliyorum	5	3,6	3,6	3,6
duydum ama ayrıntısını bilmiyorum	84	60,0	60,0	63,6
hiç bilmiyorum	51	36,4	36,4	100,0
Total	140	100,0	100,0	

Tablo 84 'hazine bonusu' ifadesine en yüksek cevap sayısının 84 ile 'duydum ama ayrıntısını bilmiyorum' seçeneği, en düşük cevap sayısının 5 ile 'iyi biliyorum' seçeneği olduğunu göstermektedir. En yüksek ifadeye ait yüzdelik oranlar %60, en düşük ifadeye ait oranlar %3,6 olarak ve birikimli yüzdeler %100'e kadar artan oranlı belirtilmektedir.

Tablo 85: Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Devlet Tahvili)

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid iyi biliyorum	15	10,7	10,7	10,7
duydum ama ayrıntısını bilmiyorum	60	42,9	42,9	53,6
hiç bilmiyorum	65	46,4	46,4	100,0
Total	140	100,0	100,0	

Tablo 85’de ‘Devlet Tahvili’ ifadesine en fazla yanıt ‘hiç bilmiyorum’ifadesiyle, en az yanıt ‘iyi biliyorum’ ifadesiyle açıklanmaktadır. 65’in yüzdeler oranları %49,4, 15’in yüzdeler oranları %10,7 olarak gösterilmektedir. Kümülatif değerleri %10,7’den %100’e artan oranlı yer almaktadır.

Tablo 86: Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (EFT)

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid iyi biliyorum	51	36,4	36,4	36,4
duydum ama ayrıntısını bilmiyorum	60	42,9	42,9	79,3
hiç bilmiyorum	29	20,7	20,7	100,0
Total	140	100,0	100,0	

Tablo 86’da ‘EFT’ bilgisine, en yüksek cevabı 60 olan ‘duydum ama ayrıntısını bilmiyorum’ seçeneği, en düşük cevabı 29 olan ‘hiç bilmiyorum’ seçeneği oluşturmaktadır.

Elektronik fon transferi anlamına gelen ‘EFT’ kavramının, perakende ödeme sistemi anlamına gelen ‘PÖS’ olarak, 7 Aralık 2012 tarihinde değiştirildiğini, bu aşamada açıklamak, yerinde olacaktır. Yapılan finansal isim değişikliği, yürütülen uygulama aşamasında da bilgi dahilinde olduğu halde, ‘EFT’ kavramının daha fazla bilindiği düşünüldüğünden, araştırma çalışmasının güvenilirliği açısından değişikliğe gidilmemiştir.

Tablo 87: Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Virman)

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid iyi biliyorum	88	62,9	62,9	62,9
duydum ama ayrıntısını bilmiyorum	42	30,0	30,0	92,9
hiç bilmiyorum	10	7,1	7,1	100,0
Total	140	100,0	100,0	

Tablo 87’de ‘virman’ ifadesine en fazla katılım sayısının 88 ile ‘iyi biliyorum’ seçeneği olduğu, en az katılım sayısının 10 ile ‘hiç bilmiyorum’ seçeneği olduğu gösterilmektedir. Yüzde ve yüzdeye geçerli oranları en fazla katılım sağlanan seçenekte %62,9, en az katılım sağlanan seçenekte %7,1 olarak ve birikimli yüzde oranları da %100’e tamamlayacak şekilde belirtilmektedir.

Tablo 88: Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Dask)

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid iyi biliyorum	87	62,1	62,1	62,1
duydum ama ayrıntısını bilmiyorum	38	27,1	27,1	89,3
hiç bilmiyorum	15	10,7	10,7	100,0
Total	140	100,0	100,0	

Tablo 88’de ‘dask’ bilgisine en fazla cevap 87 sayısıyla ‘iyi biliyorum’ seçeneği/yüzde oranı %62,1, en düşük cevap 15 sayısıyla ‘hiç bilmiyorum’ seçeneği/yüzde oranı %10,7 olmaktadır. Kümülatif yüzde oranları %62,1, %89,3’e sonrasında da %100’e tamamlanarak gösterilmektedir.

İzmir İli’nde faaliyet gösteren Kobi yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesine katkıda bulunacağı düşünülen ‘Dask’ finansal bilgisine ait cevap sayıları, çalışmada öngörülen beklenti dahilindedir. Kobi yöneticilerinin gösterdiği, 87 katılım ve hiç bilmediğini ifade eden 15 katılım sayısı, önemlidir.

Tablo 89: Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz
(Vadeli Mevduat)

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid iyi biliyorum	2	1,4	1,4	1,4
duydum ama ayrıntısını bilmiyorum	2	1,4	1,4	2,9
hiç bilmiyorum	136	97,1	97,1	100,0
Total	140	100,0	100,0	

Tablo 89’da ‘Vadeli Mevduat’ bilgisine en az 2 kişi, en fazla 136 Kobi yöneticisinin katılımı gösterilmektedir. Bu bağlamda en az frekans yüzdeliği %1,4 olurken, en fazla frekans yüzdeliği %2,9 olmaktadır. %1,4’ ten başlayarak, birikimli yüzde oranlarının %100 ile sonlandığı belirtilmektedir.

Tablo 90: Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz.
(Döviz Tevdiat Hesabı)

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid iyi biliyorum	31	22,1	22,1	22,1
duydum ama ayrıntısını bilmiyorum	32	22,9	22,9	45,0
hiç bilmiyorum	77	55,0	55,0	100,0
Total	140	100,0	100,0	

Tablo 90’da ‘Döviz Tevdiat Hesabı’ ifadesine en yüksek ‘hiç bilmiyorum’ diye yanıt veren 77, en düşük ‘iyi biliyorum’ diye yanıt veren 31 katılımcı bulunduğu belirtilmektedir.

Bankalarda döviz cinsinden vadeli/vadesiz olarak açılan hesap anlamına gelen ‘Döviz Tevdiat Hesabı’ kavramının, İzmir İli Kobi yöneticilerince bilinirliği, araştırma çalışmasında öngörülen beklentiyi karşılamamaktadır.

Tablo 91: Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Yatırım Fonu)

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid iyi biliyorum	1	,7	,7	,7
hiç bilmiyorum	139	99,3	99,3	100,0
Total	140	100,0	100,0	

Tablo 91’de ‘yatırım fonu’ ifadesine en az katılımcı sayısı 1 ve en fazla katılımcı sayısı 139 olarak belirtilmektedir. Dolayısıyla en az katılımcı sayı yüzdesi %0,7 ile ‘iyi biliyorum’ seçeneği, en fazla katılımcı sayı yüzdesi %99,3 ile ‘hiç bilmiyorum’ seçeneği olmaktadır. Cumulative yüzde oranları %0,7’den %100’e tamamlanarak gösterilmektedir.

Tablo 92: Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Bireysel Emeklilik Sistemi)

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid iyi biliyorum	1	,7	,7	,7
duydum ama ayrıntısını bilmiyorum	1	,7	,7	1,4
hiç bilmiyorum	138	98,6	98,6	100,0
Total	140	100,0	100,0	

Tablo 92 ‘Bireysel Emeklilik Sistemi’ ifadesine ‘iyi biliyorum’ şeklinde yanıtlayan 1 katılımcı, ‘duydum ama ayrıntısını bilmiyorum’ şeklinde yanıtlayan 1 katılımcı, ‘hiç bilmiyorum’ şeklinde yanıtlayan 138 katılımcı olduğunu göstermektedir. 1 kişinin katılım gösterdiği yüzde oranları %0,7, 138 kişinin katılım gösterdiği yüzde oranları %98,6 olarak belirtilmektedir. Birikimli yüzdeler bölümü %0,7-%1,4 ve %100 olarak sonlanarak yer almaktadır.

‘Bireysel Emeklilik Sistemi’ kavramı bulguları, İzmir İli’nde faaliyet gösteren kobi yöneticilerinden beklenen sayı değerlerini karşılamamaktadır.

Tablo 93: Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Repo)

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid iyi biliyorum	19	13,6	13,6	13,6
duydum ama ayrıntısını bilmiyorum	48	34,3	34,3	47,9
hiç bilmiyorum	73	52,1	52,1	100,0
Total	140	100,0	100,0	

Tablo 93’de ‘Repo’ hakkında bilgi düzeyini ifade eden kobi yöneticilerinin en fazla 73 cevapla ‘hiç bilmiyorum’ seçeneğini, en az 19 cevapla ‘iyi biliyorum’ seçeneğini tercih ettikleri belirtilmektedir. Yüzde ve geçerli yüzde oranları en fazla cevap seçeneğinde %52,1, en az cevap seçeneğinde %13,6 olarak açıklanmaktadır. Kümülatif yüzde oranları %13,6’dan %100’e tamamlanarak yer almaktadır.

Tablo 94: Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Ters Repo)

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid iyi biliyorum	49	35,0	35,0	35,0
duydum ama ayrıntısını bilmiyorum	77	55,0	55,0	90,0
hiç bilmiyorum	14	10,0	10,0	100,0
Total	140	100,0	100,0	

Tablo 94’de göre ‘Ters Repo’ bilgisine en fazla 49 frekansla ‘duydum ama ayrıntısını bilmiyorum’ seçeneği, en az 14 frekansla ‘hiç bilmiyorum seçeneği yanıt olmaktadır.

Repo, bir kurumun bir takım menkul kıymetleri geri satın almak üzere anlaşmalı satma işlemi, ters repo ise satışı ve alımı yapılacak menkul kıymetin faiz hesaplama tarihinde gerçekleşen şekli olarak bilinmektedir. İki finansal kavram bulguları da karşılaştırıldığında, ‘repo’ kavramının düşük düzeyde bilinmesine karşılık, ters repo kavramının daha yüksek bilinirliği, dikkat çekicidir.

Tablo 95: Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz.
(Bilanço/Gelir Tablosu)

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid				
duydum ama ayrıntısını bilmiyorum	36	25,7	25,7	25,7
hiç bilmiyorum	104	74,3	74,3	100,0
Total	140	100,0	100,0	

Tablo 95’de ‘Bilanço/Gelir Tablosu’ bilgisine 36 cevap en düşük olarak ‘duydum ama ayrıntısını bilmiyorum’ seçeneği olmakta, 104 cevap ise en yüksek olarak ‘hiç bilmiyorum’ seçeneği olmaktadır. Yüzde ve yüzdeye geçerli oranları, en düşük seçenek için %25,7, en yüksek seçeneği %74,3 olarak ve birikimli yüzde oranları %100’e tamamlanarak yer almaktadır.

Tablo 96: Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Eurobond)

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid				
iyi biliyorum	30	21,4	21,4	21,4
duydum ama ayrıntısını bilmiyorum	105	75,0	75,0	96,4
hiç bilmiyorum	5	3,6	3,6	100,0
Total	140	100,0	100,0	

Tablo 96 ‘Eurobond’ ifadesine en fazla yanıt sayısının 105 katılımcı ile ‘duydum ama ayrıntısını bilmiyorum’ seçeneği, en az yanıt sayısının 5 katılımcı ile ‘hiç bilmiyorum’ seçeneği olduğu belirtilmekte ve yüzde oranları en fazla katılımcı sayısı için %75, en az katılımcı sayısı için %3,6 olarak yer almaktadır.

Avrovil adıyla da bilinen, eurobond kavramının frekans analiz değerleri, Kobi yöneticilerinden beklenen dahilindedir. Nitekim, ülke veya büyük şirketlerin küresel piyasalarda yabancı para cinsinden uzun vadeli olarak satışa sunulan, bu finansal aracın, kobi yöneticilerince, düşük düzeyde bilinirliği öngörülen bir bulgudur.

Tablo 97: Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Leasing)

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid iyi biliyorum	17	12,1	12,1	12,1
duydum ama ayrıntısını bilmiyorum	26	18,6	18,6	30,7
hiç bilmiyorum	97	69,3	69,3	100,0
Total	140	100,0	100,0	

Tablo 97 ‘Leasing’ bilgisine Kobi yöneticilerinin en fazla 97 cevap sayısı ile ‘hiç bilmiyorum’ diyerek, en az 17 cevap sayısı ile da ‘iyi biliyorum’ diyerek katılım sağladıkları anlaşılmaktadır. Yüzde oranları %69,3 en fazla cevap sayısı için, %12,1 en az cevap seçeneği için yer almaktadır.

Tablo 98: Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Factoring)

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid iyi biliyorum	5	3,6	3,6	3,6
duydum ama ayrıntısını bilmiyorum	102	72,9	72,9	76,4
hiç bilmiyorum	33	23,6	23,6	100,0
Total	140	100,0	100,0	

Tablo 98 ‘Factoring’ ifadesine ‘iyi biliyorum’ diye yanıt veren 5 Kobi yöneticisinin en az sayıyı, ‘duydum ama ayrıntısını bilmiyorum’ diye yanıt veren 102 Kobi yöneticisinin en fazla sayıyı temsil ettiğini göstermektedir. Yüzde ve geçerli yüzde oranları en az sayıyı temsil eden seçenek için %3,6, en fazla sayıyı temsil eden için %72,9 olarak yer almaktadır.

Kobi’lerin yurt içi satışlarında finansman sağladığı ‘factoring’ kavramına ait bulgular, araştırmada öngörülen beklenti dahilinde değildir. Nitekim, factoring ihracat faaliyetini Kobi’ler için kolaylaştırdığı düşünülen bir finansal garanti işlemidir.

Tablo 99: Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz.
(Geçici Vergi Beyannamesi)

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid				
duydum ama ayrıntısını bilmiyorum	68	48,6	48,6	48,6
hiç bilmiyorum	72	51,4	51,4	100,0
Total	140	100,0	100,0	

Tablo 99'a göre 'Geçici Vergi Beyannamesi' ifadesine en fazla cevap sayısı 72 katılımcı ile 'hiç bilmiyorum' seçeneği, en az cevap sayısı 68 katılımcı ile 'duydum ama ayrıntısını bilmiyorum' seçeneği olmaktadır. En fazla cevap sayısına ait yüzde ve geçerli yüzde oranları %51,4, en az cevap sayısına ait yüzde ve geçerli yüzde oranları %48,6 olarak belirtilmektedir. Kümülatif yüzde oranları %48,6' dan %100'e artarak tamamlanmıştır.

Tablo 100: Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz.
(Gelir Vergisi Beyannamesi)

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid				
duydum ama ayrıntısını bilmiyorum	30	21,4	21,4	21,4
hiç bilmiyorum	110	78,6	78,6	100,0
Total	140	100,0	100,0	

Tablo 100'de 'Gelir Vergisi Beyannamesi' ifadesine en az cevap veren katılımcı sayısı 30 ile 'duydum ama ayrıntısını bilmiyorum' seçeneği, en fazla cevap veren katılımcı sayısı 110 ile 'hiç bilmiyorum' seçeneği olduğu anlaşılmaktadır. İfadeye ait yüzde ve yüzdeye geçerli oranlar, en az cevap veren katılımcı sayısı için %21,4 ve en fazla cevap veren katılımcı sayısı için %78,6 olarak belirtilmektedir. Birikimli yüzdeler ise %21,4' den %100'e artan oranlı olarak tamamlanarak yer almaktadır.

'Gelir Vergisi Beyannamesi' kavramına ait bulgular, beklenen değer değildir.

Tablo 101: Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz.
(KDV Beyannamesi)

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid iyi biliyorum	23	16,4	16,4	16,4
duydum ama ayrıntısını bilmiyorum	64	45,7	45,7	62,1
hiç bilmiyorum	53	37,9	37,9	100,0
Total	140	100,0	100,0	

Tablo 101’de ‘KDV Beyannamesi’ ifadesine en fazla 64 kişinin cevap verdiği, en az 23 kişinin cevap verdiği anlaşılmaktadır. ‘Duydum ama ayrıntısını bilmiyorum’ seçeneğinin yüzde ve geçerli yüzde oranları %45,7, ‘iyi biliyorum’ seçeneğine ait yüzde oranları ise %16,4’tür. Birikimli sıklık oranları %16,4’ten %100’e artarak tamamlanmıştır.

Tablo 102: Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz.
(Muhtasar Beyanname)

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid iyi biliyorum	27	19,3	19,3	19,3
duydum ama ayrıntısını bilmiyorum	89	63,6	63,6	82,9
hiç bilmiyorum	24	17,1	17,1	100,0
Total	140	100,0	100,0	

Tablo 102 ‘Muhtasar Beyanname’ ifadesine katılım gösteren Kobi yöneticilerinden 27 katılımcının ‘iyi biliyorum’, 89 katılımcının ‘duydum ama ayrıntısını bilmiyorum’, 24 katılımcının ‘hiç bilmiyorum’ seçeneğiyle katılım sağladığını göstermektedir. En fazla cevap sayısı yüzdesi %63,6, en az cevap sayı yüzdesi %17,1 olarak belirtilmektedir.

Frekans analiz uygulaması bu aşamada sonlandırılmaktadır.

Betimleyici istatistiklerin daha anlamlı olarak tamamlanması açısından, anket çalışmasında yer alan likert tipi soruların, ortalama ve standart sapma değerlerinin tespiti uygun olarak görülmektedir. Bu uygulamanın amacı likert tipi soruların genel olarak ölçek tabanında hangi seçeneğe denk geldiğinin belirlenmesiyle, Kobi yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesine yardımcı olacağı düşüncesidir. Bu aşamada önce 5’li likert tipi sorular yani finansal davranışları yansıttığı düşünülen sorular, sonrasında 3’lü likert tipi soruların yani finansal kavram bilincini yansıttığı düşünülen soruların ortalama/standart sapma değerleri ve dolayısıyla genel ortalama oranları, tanımlayıcı istatistiksel tablolar aracılığıyla aşağıda sunulmaktadır.

Tablo 103: Tanımlayıcı İstatistiksel Değerler

	N	Mean	Std. Deviation
Finansal bilgi düzeyinizi ne kadar yeterli görüyorsunuz?	140	2,6929	,85576
Lütfen aşağıdaki finansal davranışları hangi sıklıkla yaptığınızı 1’den 5’e kadar numaralandırınız (Bir şeyi satın almadan önce, satın alma gücüm olup olmadığını düşünürüm)	140	1,6929	,67745
Lütfen aşağıdaki finansal davranışları hangi sıklıkla yaptığınızı 1’den 5’e kadar numaralandırınız (Faturalarımı her zaman zamanında öderim.)	140	2,1714	,88913
Lütfen aşağıdaki finansal davranışları hangi sıklıkla yaptığınızı 1’den 5’e kadar numaralandırınız (Finansal işlerimi daima yakından takip ederim.)	140	1,8000	,73161

Lütfen aşağıdaki finansal davranışları hangi sıklıkla yaptığınızı 1'den 5'e kadar numaralandırınız (Uzun vadeli finansal hedefler belirlerim ve daima bunlara ulaşmaya çalışırım.)	140	2,0143	1,00349
Aşağıdaki ifadelere ne kadar katılıyorsunuz? (Yatırım yaparken paramın bir kısmını riske edebilirim.)	140	1,8357	,75494
İşletmenin aylık olarak giderlerini karşılamada ne kadar zorlanıyorsunuz?	140	2,7071	,61745
Valid N (listwise)	140		

Tablo 103'de, istatistiksel olarak tanımlanan değişkenlerin ortalamaları ve standart sapmaları yer almaktadır. Ortalama değeri en yüksek olan 1. değişken, 2,7071 ortalama değerle 'İşletmenin aylık olarak giderlerini karşılamada ne kadar zorlanıyorsunuz?' sorusu olarak belirtilmektedir. Dolayısıyla en olumlu ya da en çok algılanan ifade olarak da 'İşletmenin aylık olarak giderlerini karşılamada ne kadar zorlanıyorsunuz?' sorusu gösterebilir. Ayrıca 'İşletmenin aylık olarak giderlerini karşılamada ne kadar zorlanıyorsunuz?' sorusunun likert ölçeğindeki yeri -2,7071 ortalama değer sahip olduğundan- 2. basamağı olan 'zorlanmıyorum' seçeneğinden 3. basamak olan 'orta düzeyde zorlanıyorum' seçeneğine daha yakın olarak konumlandırılabilir. Ortalama değeri en yüksek olan 2. değişken 2,6929 ortalama değerle, 'Finansal bilgi düzeyinizi ne kadar yeterli görüyorsunuz?' sorusu, ortalama değeri en yüksek olan 3. değişken 2,0143 ortalama değerle 'Lütfen aşağıdaki finansal davranışları hangi sıklıkla yaptığınızı 1'den 5'e kadar numaralandırınız' sorusunun 'Uzun vadeli finansal hedefler belirlerim ve daima bunlara ulaşmaya çalışırım.' ifadesi olarak gösterilmektedir. Dolayısıyla ortalama değeri en düşük olan 1. değişken 1,6929 ortalama değerle 'Lütfen aşağıdaki finansal davranışları hangi sıklıkla yaptığınızı 1'den 5'e kadar numaralandırınız' sorusunun 'Bir şeyi satın

almadan önce, satın alma gücüm olup olmadığını düşünürüm' ifadesi olarak diğer bir deyişle en olumsuz ya da en az algılanan soru olarak da nitelendirilebilir. Aynı ifadenin likert ölçeğindeki yeri ise 1,6929 ortalama değerle 1. basamak olan 'her zaman yaparım' seçeneğinden 2. basamak olan 'yaparım' seçeneğine yakın bir yerde konumlandırılabilir. Ortalama değeri en düşük olan 2. değişken 1,8000 ortalama değerle 'Lütfen aşağıdaki finansal davranışları hangi sıklıkla yaptığınızı 1'den 5'e kadar numaralandırınız' sorusunun 'Finansal işlerimi daima yakından takip ederim.' ifadesi, ortalama değeri en düşük olan 3. değişken 1,8357 ortalama değerle 'Aşağıdaki ifadelerle ne kadar katılıyorsunuz?' sorusunun 'Yatırım yaparken paramın bir kısmını riske edebilirim.' ifadesi olarak belirtilmektedir. Tablo da yer alan 5'li likert tipi kapsamındaki her bir sorunun ortalama değerine göre likert ölçeğindeki yeri de belirtilmiş olmaktadır. Standart sapma oranlarının diğer bir deyişle değişkenlerin birbirlerinin ortalama değerlerine olan uzaklıklarının genelde biraz düşük olması beklenir çünkü standart sapma oranlarının çok yüksek ve çok düşük olması problem olarak görülmektedir. Bu çerçevede tabloda yer alan standart sapma oranları incelendiğinde, standart sapma oranı en yüksek olan soru 1,00349 oranla 'Lütfen aşağıdaki finansal davranışları hangi sıklıkla yaptığınızı 1'den 5'e kadar numaralandırınız' sorusunun 'Uzun vadeli finansal hedefler belirlerim ve daima bunlara ulaşmaya çalışırım.' ifadesi olmaktadır. Standart sapma oranı en düşük olan değişken 0,61745 oranla 'İşletmenin aylık olarak giderlerini karşılamada ne kadar zorlanıyorsunuz?' sorusu olmaktadır ve nitekim ortalama değeri en yüksek olan soru da zaten aynı soru olmaktadır. Ölçeğin genel ortalaması hesapladığında, ulaşılan ortalama değer 2.1306 olduğundan, soruların içeriğindeki likert seçenek isimleri şekil olarak farklılık gösterse de genel olarak likert ölçeğindeki yeri 2. basamağa yakın bir seviyede denilebilir.

İzmir İli'nde faaliyet gösteren Kobi yöneticilerinin finansal davranışlarının genel ölçek ortalamasında, orta derecenin altında bir seyir izlemesi, finansal okuryazarlık düzeyine olumsuz yansımaktadır.

(Ölçeğin genel ortalaması: $2,6929+1,6929+2,1714+1,8000+2,0143+1,8357+2,7071/7=2,1306...$)

Anket çalışmasında yer alan ve Kobi yöneticilerinin finansal kavram bilincini yansıtacağı düşünölen 3'lü likert tipi soruların ortalama/standart sapma ve genel ortalama oranları tanımlayıcı istatistiksel tablolar aracılığıyla aşağıda sunulmaktadır.

Tablo 104: Tanımlayıcı İstatistiksel Değerler

	N	Mean	Std. Deviation
Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Bileşik Faiz)	140	2,1286	,64421
Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Hesap Bildirim Cetveli)	140	2,0143	,78645
Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Temerrüt Faizi)	140	2,8143	,40829
Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Hazine Bonosu)	140	2,3286	,54235
Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Devlet Tahvili)	140	2,3571	,66863
Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (EFT)	140	1,8429	,74207
Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Virman)	140	1,4429	,62641
Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Dask)	140	1,4857	,68368
Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Vadeli Mevduat)	140	2,9571	,26475
Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Döviz Tevdiat Hesabı)	140	2,3286	,81746

Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Yatırım Fonu)	140	2,9857	,16903
Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Bireysel Emeklilik Sistemi)	140	2,9786	,18844
Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Repo)	140	2,3857	,71556
Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Ters Repo)	140	1,7500	,62473
Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Bilanço/Gelir Tablosu)	140	2,7429	,43863
Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Eurobond)	140	1,8214	,46870
Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Leasing)	140	2,5714	,70090
Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Factoring)	140	2,2000	,48280
Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Geçici Vergi Beyannamesi)	140	2,5143	,50159
Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Gelir Vergisi Beyannamesi)	140	2,7857	,41180
Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (KDV Beyannamesi)	140	2,2143	,70747
Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz. (Muhtasar Beyanname)	140	1,9786	,60535
Valid N (listwise)	140		

Tablo 104’de istatistiksel olarak tanımlanan değişkenlerin ortalamaları ve standart sapmaları yer almaktadır. Ortalama değeri en yüksek olan 1. değişken ‘Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz.’ sorusunun ‘Yatırım Fonu’ ifadesi olmakta ve dolayısıyla likert ölçeğindeki karşılığı 2,9857 oranla 2. basamak olan ‘duydum ama ayrıntısını bilmiyorum’ seçeneğinden 3. basamak olan ‘hiç bilmiyorum’ seçeneğine yakın bir düzeyde yer almaktadır. Ortalama değeri en yüksek olan 2. değişken aynı soru gurubunun ‘Bireysel Emeklilik Sistemi’ ifadesi olmakta ve likert ölçeğindeki karşılığı 2,9786 oranla yine 2. basamak olan ‘duydum ama ayrıntısını bilmiyorum’ seçeneğinden 3. basamak olan ‘hiç bilmiyorum’ seçeneğine yakın bir düzeyde yer almaktadır. Ortalama değeri en yüksek 3. değişken ise ‘Vadeli Mevduat’ ifadesi olmakta ve likert ölçeğindeki karşılığı ise 2,9571 oranla 2. basamak olan ‘duydum ama ayrıntısını bilmiyorum’ seçeneğinden 3. basamak olan ‘hiç bilmiyorum’ seçeneğine yakın bir düzeyde yer almaktadır. Ortalama değeri en düşük olan 1. değişken aynı soru gurubunun ‘Virman’ ifadesi olmakta ve likert ölçeğindeki karşılığı 1,4429 oranla yine 1. basamak olan ‘iyi biliyorum’ seçeneğine yakın durmaktadır. Ortalama değeri en düşük olan 2. değişken ise ‘Dask’ ifadesi olmakta ve likert ölçeğindeki karşılığı 1,4857 oranla ve dolayısıyla 1. basamak olan ‘iyi biliyorum’ seçeneğine yakın durmaktadır. Ortalama değeri en düşük olan 3. değişken ise 1,7500 oranla ‘Ters Repo’ ifadesi olmaktadır. Standart sapma oranı en yüksek değişken 0,81746 oranla ‘Döviz Tevdiat Hesabı’ ifadesi olurken, standart sapma oranı en düşük ifade de dolayısıyla 0,16903 oranla ‘Yatırım Fonu’ ifadesi olmaktadır. Tablo da yer alan 3’lü likert tipi kapsamındaki her bir sorunun ortalama değerine göre likert ölçeğindeki yeri de belirtilmiş olmaktadır. Ölçeğin genel ortalaması hesapladığında, ulaşılan 2.314 değerinin likert ölçeğindeki karşılığı 2. basamak olan ‘duydum ama ayrıntısını bilmiyorum’ seçeneği olmaktadır.

Finansal kavram bilinci değişken ortalamasının, finansal okuryazarlık düzeyi açısından daha olumlu bir oranı işaret ettiği, söylenebilir.

(Ölçeğin genel ortalaması: $2,1286+2,0143+2,8143+2,3286+2,3517+1,8429+1,4429+1,4857+2,9571+2,3286+2,9857+2,9786+2,3857+1,7500+2,7429+1,8214+2,5714+2,2000+2,5143+2,7857+2,2143+1,9786= 50,9233/22=2,314654...$)

3.3.3. Varyans Analizi

İzmir İli'nde faaliyet gösteren Kobi yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesine yönelik olarak yürütülen uygulama çalışmasında yer alan değişkenlerin betimsel istatistikleri bu aşamada sonlandırılmaktadır. İstatistiksel analizlerin gerçekleştirildiği bir sonraki çalışmalar sunulmaya başlanmaktadır.

İzmir İli'nde faaliyet gösteren Kobi yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesine yönelik yapılan uygulama aşamasında, alınan ölçek ortalamalarının katılımcıların yetkili kılındığı kobi örgütlerinin çalışan sayılarına göre analizinin yapılması uygun görülmektedir. Çalışan sayılarına göre ölçek ortalamalarının karşılaştırılmasındaki amaç, Kobi yöneticilerinin finansal davranışları ve finansal kavram bilinci ile çalışan sayıları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirleyebilmektir. Bu doğrultuda en uygun yöntem olarak varyans analizi tercih edilmektedir. Bilindiği gibi varyans analizi ikiden fazla cevap seçeneklerinde kullanılan istatistiksel bir analiz yöntemidir.

Anket çalışmasında kobi örgütlerinin çalışan sayılarının ölçüldüğü soruda ikiden fazla cevap seçeneği olduğundan, ihtiyacı karşılayan analiz yöntemi varyans analizi olmaktadır. Tek yönlü varyans analizinin uygulandığı aşamada, önce 5'li likert sorularının oluşturduğu finansal davranışların, sonra 3'lü likert sorularının oluşturduğu finansal kavram bilincinin, kobi örgütlerinin çalışan sayılarına göre farklılık gösterip göstermediği anlaşılmasına çalışılacaktır. Kobi yöneticilerinin yetkili kılındıkları çalışan sayılarına göre finansal davranışları ve finansal kavram bilincine yönelik karşılaştırma yapılması, işletme kimliklerinin çalışan sayılarına göre tanımlanmasıdır. Analiz sonuçları, çalışmanın amacına hizmet etmektedir. Dolayısıyla bu tespit, araştırmanın temel amacı olan İzmir İli'nde faaliyet gösteren Kobi yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesine katkıda bulunacağı, öngörülmektedir.

İzmir İli'nde faaliyet gösteren Kobi yöneticilerinin finansal davranışlarının çalışan sayılarına göre incelendiği tek yönlü varyans analizi dahilindeki araştırma sorusu ve hipotezler aşağıdaki gibidir:

A₁: Katılımcıların yetkili kılındığı örgütün çalışan sayıları ile finansal davranışları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır? (Eğer bir ilişki varsa bu ilişki hangi çalışan sayısı boyutunda daha baskındır?)

H₀: Katılımcıların finansal davranışları, yetkili kılındığı örgütün çalışan sayılarına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

H₁: Katılımcıların finansal davranışları, yetkili kılındığı örgütün çalışan sayılarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H₀ red olunduğu aşamada; İzmir İli'ndeki Kobi yöneticilerinin finansal davranışlarının, yetkili kılındıkları örgütlerdeki çalışan sayılarına göre anlamlı bir farklılık gösterdiği anlaşılacaktır. H₀ red olunmadığı aşamada ise, İzmir İli'ndeki Kobi yöneticilerinin finansal davranışlarının, yetkili kılındıkları örgütlerdeki çalışan sayılarına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinden söz edilemeyecektir.

Varyans analizine ait bulgular tablolar aracılığıyla aşağıda sunulmaktadır.

Tablo 105: Tanımlayıcı Veri İstatistikleri

Beşli_likert_ortalama

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error
0-10	42	2,4626	,46136	,07119
11-50 arasında	70	2,1633	,49802	,05952
51-250 arasında	28	1,5510	,50652	,09572
Total	140	2,1306	,58073	,04908

95%Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
Lower Bound	Upper Bound		
2,3188	2,6064	1,43	3,00
2,0445	2,2820	1,14	2,86
1,3546	1,7474	1,14	2,57
2,0336	2,2277	1,14	3,00

Yukarıda sunulan tablo, betimsel istatistikleri göstermektedir. Başka bir deyişle, finansal davranışları yansıttığı düşünülen 5'li likert tipi sorulara, çalışan sayıları bazında Kobi yöneticilerinin verdikleri yanıt sayıları gösterilmektedir. Tabloda yer alan ortalama değerler, varyansların homojenliğinin anlaşılmasından sonra, post hoc test sonuçlarına göre incelenecektir. Dolayısıyla, tablo aşağıdaki bulgularla birlikte yeri geldikçe değerlendirilecektir.

Tablo 106: Varyansların Homojenliği Testi

Beşlikert ortalama

Levene Statistic	df1	df2	Sig.
,243	2	137	,785

Tablo, varyansların homojenliğini göstermektedir. Tabloda belirtilen sig. değeri 0,785>0,05 olan alfa değerinden büyük olduğu için varyanslar homojendir, denilebilmektir. Başka bir deyişle; p değeri<sig. değerinden olduğundan dolayı, Kobi yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesine yardımcı olunacağı varsayılan uygulama aşamasında, varyansların homojenliği, kabul edilebilir. Dolayısıyla, %95 güvenirlikle varyanslar homojendir, denilebilir. Varyanslar homojen olduğu durumda tukey testi değerlendirileceğinden aşağıda sunulmaktadır.

Tablo 107: ANOVA (Tek Yönlü Varyans Analizi)

Beşlikert ortalama

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	14,109	2	7,055	29,495	,000
Within Groups	32,768	137	,239		
Total	46,877	139			

Tablo, gruplar arası sig. değerini göstermektedir. Tabloya göre sig. değeri 0,000<0,05 olan alfa (P) değerinden küçük olduğu için H₀ red edilmektedir. Dolayısıyla, katılımcıların finansal davranışları, yetkili kılındığı örgütün çalışan sayılarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir, denilebilir.

Başka bir deyişle Kobi yöneticilerinin finansal davranışları ile yetkili kıldıkları örgütün çalışan sayıları arasında bir ilişki olduğundan söz edilebilir.

Varyans analizinin bu aşamasında, İzmir İli'nde faaliyet gösteren Kobi yöneticilerinin finansal davranışlarının, yetkili kıldıkları örgütün çalışan sayılarına göre anlamlı bir farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır. Başka bir deyişle; Kobi yöneticilerinin finansal davranışlarında, buldukları örgüt kimliğinin belirli bir rolü vardır. Fakat bu bağlamda çalışmadan beklenen, Kobi yöneticilerinin finansal davranışlarının, örgütteki çalışan sayıları arttıkça, yükselen bir oran göstermesidir. Doğrusal bir ilişkinin beklenti dahilinde olduğu da, söylenebilir. Varyans analizinde bu aşamada belirtilen farklılığın hangi çalışan sayısında daha güçlü bir farklılık göstereceği anlaşıldıktan sonra, değerlendirmesi yapılacaktır. Araştırma çalışmasında ulaşılan bulguların, bağlı olduğu etkenlerle değerlendirilmesi daha uygun olacaktır.

Tablo 108: Tukey Testine Ait Çoklu Karşılaştırma Değerleri

Beşlikert_ortalama

	(I) İşletmede Çalışan Sayısı	(J) İşletmede Çalışan Sayısı
Tukey HSD	0-10 arasında	11-50 arasında 51-250 arasında
	11-50 arasında	0-10 arasında 51-250 arasında
	51-250 arasında	0-10 arasında 11-50 arasında
Bonferroni	0-10 arasında	11-50 arasında 51-250 arasında
	11-50 arasında	0-10 arasında 51-250 arasında
	51-250 arasında	0-10 arasında 11-50 arasında

Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
			Lower Bound	Upper Bound
,29932*	,09545	,006	,0731	,5255
,91156*	,11932	,000	,6288	1,1943
-,29932*	,09545	,006	-,5255	-,0731
-,61224*	,10936	,000	-,3531	-,8714
-,91156*	,11932	,000	-1,1943	-,6288
-,61224*	,10936	,000	-,8714	-,3531
,29932*	,09545	,006	,0680	,5307
,91156*	,11932	,000	,6224	1,2008
-,29932*	,09545	,006	-,5307	-,0680
-,61224*	,10936	,000	-,3472	-,8773
-,91156*	,11932	,000	-1,2008	-,6274
-,61224*	,10936	,000	-,8773	-,3472

Varyanslar homojen olduğundan tukey testine bakılması gerektiği belirtilmiştir. Tabloda belirlenen sig. değerlerine bakıldığında; grupların sig. değerinin 0,05'den küçük olduğu görülmektedir. Sig. değeri < alfa değerinden olduğu için aralarında anlamlı bir ilişki olduğu, söylenebilir. Grular arası ilişkilerin incelendiği tabloya göre; 0-10 çalışan sayısına sahip kobi örgütlerinin, 11-50 ve 51-250 çalışan sayısına sahip kobi örgütleriyle aralarında bir anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. 11-50 çalışan sayısına sahip kobi örgütlerinin, 0-10 ve 51-250 çalışan sayısına sahip kobi örgütleri ile aralarında anlamlı bir farklılık olduğu da gösterilmektedir. Genel olarak değerlendirildiğinde, gruplar arasında anlamlı bir ilişkiden söz edilebilir. Bu aşamada, tekrar ilk betimsel tabloya bakılması gerekmektedir. İlk tabloda, gruplar arasında bulunan farklılığın sayı ortalamaları bulunmaktadır. Tabloya göre; 0-10 çalışana sahip Kobi yöneticilerinin finansal davranışları ve çalışan sayısı arasındaki farklılığı 2,4626 ortalama değerle, diğer Kobi örgütlerinin ortalama değerinden yüksek olduğu söylenebilir. Başka bir deyişle, 51-250 arasında çalışan sayısı olan kobi örgütlerinde yetkili olan Kobi yöneticilerinin finansal davranışları ve çalışan sayısı arasındaki farklılık; 1,5510 ortalama değerle, az çalışan sayısına sahip olan diğer kobi örgütlerinden daha düşük olduğu, kabul edilebilir.

Tablo 109: Alt Homojen Grup İstatistikleri

Beşlikert ortalama		Subset for alpha = 0.05		
İşletmede çalışan sayısı?	N	1	2	3
Tukey HSD ^{a,b}				
51-250 arasında	28	1,5510		
11-50 arasında	70		2,1633	
0-10 arasında	42			2,4626
Sig.		1,000	1,000	1,000

Yukarıda tabloda, alt grup istatistikleri gösterilmektedir. Tabloya göre, grupların ortalama boyutu = 40.645 olarak sunulmaktadır. Dolayısıyla grup büyüklüklerinin istatistiksel olarak eşit olduğu belirtilmektedir.

İzmir İli'nde faaliyet gösteren Kobi yöneticilerinin finansal davranışlarının çalışan sayılarına göre belirlenmeye çalışıldığı varyans analizine göre; çalışan sayısının en az olduğu (0-10) örgütler ile Kobi yöneticilerinin finansal davranışları arasındaki farklılığın en yüksek değerde belirlenmesi, araştırmanın beklentisi dahilinde değildir. Bu aşamada, tablo 139'daki açıklamaya vurgu yapmak, yerinde olacaktır. Finansal şartlarda araştırmadan beklenen, işletme tipi örgütlerin çalışan sayılarının artmasıyla, finansal davranışların da artan oranda, doğru olarak sergilenmesidir. Nitekim, örgütler büyüdükçe, finansal sorumlulukları da büyümektedir. Dolayısıyla ulaşılan bulguların, beklentiyi karşılamadığı, söylenebilir.

İzmir İli'nde faaliyet gösteren Kobi yöneticilerinin finansal kavram bilincinin çalışan sayılarına göre incelendiği tek yönlü varyans analizi dahilindeki araştırma sorusu ve hipotezler aşağıdaki gibidir:

A₁: Katılımcıların yetkili kılındığı örgütün çalışan sayıları ile finansal kavram bilinci arasında anlamlı bir ilişki var mıdır? (Eğer bir ilişki varsa bu ilişki hangi çalışan sayısı boyutunda daha baskındır?)

H₀: Katılımcıların finansal kavram bilinci, yetkili kılındığı örgütün çalışan sayılarına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

H₁: Katılımcıların finansal kavram bilinci, yetkili kılındığı örgütün çalışan sayılarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H_0 red olunduğu aşamada; İzmir İli'ndeki Kobi yöneticilerinin finansal kavram bilincinin, yetkili kılındıkları örgütlerdeki çalışan sayılarına göre anlamlı bir farklılık gösterdiği anlaşılacaktır. H_0 red olunmadığı aşamada ise, İzmir İli'ndeki Kobi yöneticilerinin finansal kavram bilincinin, yetkili kılındıkları örgütlerdeki çalışan sayılarına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinden söz edilemeyecektir.

Varyans analizine ait bulgular tablolar aracılığıyla aşağıda sunulmaktadır.

Tablo 110: Tanımlayıcı Veri İstatistikleri

Üçlülükert_ortalama

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error
0-10 arasında	42	2,1201	,06796	,01049
11-50 arasında	70	2,3656	,27212	,03252
51-250 arasında	28	2,4123	,28958	,05473
Total	140	2,3013	,26247	,02218

95%Confidence Interval for Mean		Minumum	Maximum
Lower Bound	Upper Bound		
2,0990	2,1413	1,86	2,23
2,3007	2,4305	1,95	2,82
2,3000	2,5246	2,05	2,95
2,2574	2,3452	1,86	2,95

Betimsel istatistikleri gösterildiği tabloda; Kobi yöneticilerinin finansal kavram bilincini yansıttığı düşünülen 3'lü likert tipi sorulara çalışan sayılarına göre kobi yöneticilerinin verdikleri yanıt sayıları gösterilmektedir. Tablodaki ortalama değerler ise, varyansların homojenliğinin belirlenmesinden sonra, post hoc test sonuçlarına ait diğer bulgularla birlikte yeniden değerlendirilecektir. Varyansların homojen olup olmadığını gösteren bulgular aşağıda yer alan tabloda sunulmaktadır.

Tablo 111: Varyansların Homojenliği Testi

Üçlikert ortalama

Levene Statistic	df1	df2	Sig.
48,131	2	137	,000

Varyansların homojenliğinin gösterildiği tabloda; sig. değeri $0,000 < 0,05$ olan p değerinden küçük olduğu için, %95 güvenirlikle varyanslar homojen değildir, denilebilir. Varyanslar homojen olmadığı durumda değerlendirilecek test farklılık gösterdiğinden, tamhane's testine ait grup bulguları değerlendirilicaktır.

Tablo 112: ANOVA (Tek Yönlü Varyans Analizi)

Üçlikert_ortalama

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	2,013	2	1,007	18,233	,000
Within Groups	7,563	137	,055		
Total	9,576	139			

Tabloya göre; sig. değeri $0,000 < 0,05$ olan alfa (P) değerinden küçük olduğu için H_0 red edilmektedir. Dolayısıyla, Kobi yöneticilerinin finansal kavram bilincinin, yetkili kılındığı örgütün çalışan sayılarına göre anlamlı bir farklılık gösterdiği, söylenebilir. Başka bir deyişle Kobi yöneticilerinin finansal kavram bilinci ile yetkili kılındıkları örgütün çalışan sayıları arasında bir ilişki olduğundan söz edilebilir.

Tablo 113: Tamhane Testine Ait Çoklu Karşılaştırma Değerleri

Üçlikert_ortalama

(I) İşletmede Çalışan Sayısı	(J) İşletmede Çalışan Sayısı
0-10 arasında	11-50 arasında 51-250 arasında
11-50 arasında	0-10 arasında 51-250 arasında
51-250 arasında	0-10 arasında 11-50 arasında

Mean Difference (I-J)	Stn. Error	Sig.	95%Confidence Interval	
			Lower Bound	Upper Bound
-,24545*	,03417	,000	-,3287	-,1622
-,29221*	,05572	,000	-,4334	-,1510
,24545*	,03417	,000	,1622	,3287
-,04675	,06366	,848	-,2043	,1108
,29221*	,05572	,000	,1510	,4334
,04675	,06366	,848	-,1108	,2043

Yukarıda sunulan tabloda, tamhane test sonuçları gösterilmektedir. Test sonuçlarına göre; 0-10 çalışan sayısı, 11-50 ve 51-250 çalışana sayısına ait gruplar arasında, sig. değeri alfa değerinden küçük olduğu için anlamlı bir farklılık olduğu anlaşılmaktadır. Başka bir deyişle $0,000 < 0,05$ olduğundan dolayı, gruplar arasında bir ilişki olduğu da, söylenebilir. Diğer gruplar incelendiğinde; 11-50 çalışan sayısı ile 0-10 çalışan sayısı grupları arasında bir farklılık olduğu, 11-50 ve 51-250 çalışan sayısına ait gruplar arasında ise; $0,000 > 0,05$ olduğundan dolayı bir farklılık olmadığı görülmektedir. 51-250 çalışan sayısı ile 0-10 çalışan sayısı kobi örgütleri arasında bir ilişkinin kabul gördüğü, 51-250 ile 11-50 çalışan sayısına ait kobiler arasında -sig. değeri alfa değerinden büyük olduğu için- anlamlı bir farklılık olmadığı anlaşılmaktadır. Bu aşamada ilk betimsel tablonun incelenmesi yerinde olacaktır. İlk tabloda sunulan ortalama değerler; 2,4123 ortalama değerle 51-250 arasında çalışan sayısına ait Kobi örgütlerinde yetkili kılınan Kobi yöneticilerinin diğer daha az çalışan sayısına sahip kobi örgütlerine göre, finansal kavram bilincinin daha baskın bir farklılığa sahip olduğu anlaşılmaktadır. Başka bir deyişle, 2,1201 ortalama değerle 0-10 çalışan sayısının oluşturduğu Kobi yöneticilerinin, daha fazla çalışan sayısından oluşan Kobi yöneticilerine göre finansal kavram bilincinin daha düşük değerdeki bir farklılığa sahip olduğu, söylenilebilir.

İzmir İli'nde faaliyet gösteren Kobi yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenebilmesi amacıyla yapılan araştırma çalışmasında, Kobi yöneticilerinin finansal kavram bilinciyle, örgütün çalışan sayısı arasındaki farklılığı belirten bulgular, beklenti dahilindedir. Nitekim, çalışan sayısı arttıkça örgütün

büyüdüğü, kimlik değiştirdiği anlaşılmaktadır. Kobi yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesinde etkili olacağı düşünülen finansal kavram bilinci değişkeninin işletmenin çalışan sayısı arttıkça, gruplar arasındaki ilişkiyel farklılığın da yükseleceği beklenmektedir. Bu aşamada, bir önceki analiz bulgularından farklı bir bulguya dikkat edilmesi gerekmektedir. Kobi yöneticilerinin finansal davranışları ve örgütün çalışan sayıları arasında beklenenin dışında ters bir reaksiyon, Kobi yöneticilerinin finansal kavram bilinci ve örgütün çalışan sayıları arasında doğrusal bir reaksiyon bulunduğu, belirtilmektedir.

Varyans analizinin ilk iki boyutunu oluşturan, finansal davranışlar ve finansal kavram bilincinin, örgütün çalışan sayıları ile, beliren farklılık analizinin bir olumlu, bir olumsuz reaksiyon gösterdiği, söylenebilir. İzmir İli'nde faaliyet gösteren Kobi yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesine yönelik yürütülen çalışmanın amacına, Kobi yöneticilerinin finansal davranış ve finansal kavram bilincinin, Kobi örgütünün çalışan sayıları ile arasındaki farklılığın, hizmet ettiği, kabul edilebilir. Bu aşamada, bu değerlendirme yeterli olacaktır. Nitekim, ulaşılan bulguların, araştırmanın nihai sonucuna ulaşabilmesi açısından, yeterli olmadığı, düşünülmektedir. Bu bağlamda, bir sonraki aşamada, Kobi yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin, eğitim durumlarına göre analiz edilmesi, uygun görülmektedir. Araştırmanın amacına hizmet eden anahtar kavramlardan olan eğitim faktöründen bu doğrultuda beklenen ise; eğitim seviyesinin yükseldikçe, Kobi yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin de yükselmesidir.

İzmir İlindeki Kobi yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeylerini belirlemeye yönelik olarak yapılan anket çalışmasında uygulamaya alınan, finansal okuryazarlık düzeyini yansıtan ordinal değişkenler üzerinde, üçüncü defa oneway analizine duyulan ihtiyaç; İzmir İli'ndeki Kobi yöneticilerinin eğitim durumlarına göre, finansal okuryazarlık düzeylerinin farklılık gösterebileceği düşüncesidir. T-testinden farkının; ikiden fazla grubun ortalamalarının birbirinden farklı olup olmadığının belirlenmesini ifade eden tek yönlü varyans analizi dahilindeki araştırma sorusu ve hipotezler aşağıdaki gibidir:

A₁: Katılımcıların eğitim durumları ile finansal okuryazarlık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır? (Eğer bir ilişki varsa bu ilişki hangi eğitim boyutunda daha baskındır?)

H₀: Katılımcıların finansal okuryazarlık düzeyleri, eğitim durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

H₁: Katılımcıların finansal okuryazarlık düzeyleri, eğitim durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H₀ red olunduğu aşamada; İzmir İli'ndeki Kobi yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin eğitim durumlarına göre anlamlı bir farklılık gösterdiği anlaşılabacaktır. H₀ red olunmadığı aşamada ise, İzmir İli'ndeki Kobi yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin eğitim durumlarına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinden söz edilemeyecektir.

Varyans analizine ait bulgular tablolar aracılığıyla aşağıda sunulmaktadır.

Tablo 114: Tanımlayıcı Veri İstatistikleri

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
					lise	39		
önlisans	59	2,5981	1,32728	,17280	2,2522	2,9440	1,07	5,02
lisans	25	3,0333	,77008	,15402	2,7155	3,3512	1,95	4,52
lisans üstü	17	2,5378	,61630	,14947	2,2209	2,8547	1,88	4,48
Total	140	2,4536	1,12981	,09549	2,2648	2,6424	,74	5,02

Tablo 114, betimsel istatistiklerin bulunduğu bir tablodur. Tabloda görüldüğü üzere, anket çalışmasına katılım sağlayan Kobi yöneticilerinin eğitim seviyeleri; lise düzeyinde 39, önlisans düzeyinde 59, lisans düzeyinde 25, lisans düzeyinde 25, lisans üstü düzeyde 17 ve dolayısıyla toplamda 140 kişinin katılımı, özetle bu tabloda üzerinde durulması gereken bir istatistiki bilgi olarak gösterilmektedir. Hangi eğitim düzeyinde finansal okuryazarlık düzeyinin daha çok algılandığı –t-testinden farklı olarak- post hoc tests sonuçları incelenerek bir sonraki aşamalarda açıklanmaktadır.

Tablo 115: Varyansların Homojenliği Testi

Levene Statistic	df1	df2	Sig.
17,325	3	136	,000

Tablo 115, varyansların homojenliğini gösteren tablodur. Tablo da ‘Sig.’ değeri 0,000 olarak belirtilmektedir. $0,000 < 0,5$ yani alfa değerinden küçük olduğu için %95 güvenirlikle varyanslar homojen değildir, denilebilmektedir. Bu aşamada aşağıda yer alan, tamhane’s testinin değerlendirilmesi de yerinde olacaktır.

Tablo 116: ANOVA (Tek Yönlü Varyans Analizi)

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	25,085	3	8,362	7,465	,000
Within Groups	152,344	136	1,120		
Total	177,429	139			

Tablo 116, varyans analizi kapsamında ayrıca önem taşımaktadır. Tabloda yer alan gruplar arası denilen ‘Sig.’ değeri=0 olduğundan ve $0,000 < 0,5$ olduğundan H_0 reddedilmektedir. Dolayısıyla ‘Katılımcıların finansal okuryazarlık düzeyleri, eğitim durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.’ denilebilir. Bu aşamada tablo 146 göz önüne alındığında katılımcıların eğitim durumlarına göre oluşan anlamlı farklılığı ‘lisans=3,0333’ seviyesinde daha fazladır veya eğitim durumu ‘lisans’ seviyesinde olan katılımcıların finansal okuryazarlık düzeyleri daha yüksek olduğu, kabul edilebilir. Bu aşamada H_0 red edildiğinden post hoc testslerinden tamhane’s sonuçlarının incelenmesi gerekmektedir.

İzmir İli’nde faaliyet gösteren Kobi yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesine yönelik yürütülen araştırma çalışması kapsamındaki, varyans analizi hipotezi, Kobi yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenebilmesi açısından önem bir bulgu sunmaktadır. Nitekim Kobi yöneticilerinin eğitim durumlarına göre finansal okuryazarlık düzeylerinin farklılık göstermesi, çalışmada öngörülen beklenti dahilindedir.

Tablo 117: Tamhane’s Testine Ait Çoklu Karşılaştırma Değerleri

Tamhane /ordinal_ortalama

(I) Eğitiminiz?	(J) Eğitiminiz?	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound
lise	önlisans	-,77145*	,22362	,005	-1,3722	-,1707
	= lisans	-1,20672*	,20944	,000	-1,7778	-,6356
	lisans üstü	-,71120*	,20613	,008	-1,2796	-,1428
önlisans	lise	,77145*	,22362	,005	,1707	1,3722
	= lisans	-,43527	,23147	,327	-1,0610	,1905
	lisans üstü	,06025	,22848	1,000	-,5619	,6824
lisans	lise	1,20672*	,20944	,000	,6356	1,7778
	= önlisans	,43527	,23147	,327	-,1905	1,0610
	lisans üstü	,49552	,21462	,148	-,0994	1,0904
lisans üstü	lise	,71120*	,20613	,008	,1428	1,2796
	= önlisans	-,06025	,22848	1,000	-,6824	,5619
	lisans	-,49552	,21462	,148	-1,0904	,0994

Tablo 117’de, tamhane’s test sonuçları verilmektedir. Tamhane’s testi sonuçları ‘Sig.’ değerine göre; lise eğitim seviyesinin diğer eğitim seviyeleri ile aralarında-önlisans=0,005/lisans=0,000/lisans üstü=0,008 olduğundan- dolayısıyla her üç değerde 0,5 olan alfa değerinden küçük olduğu için, aralarında anlamlı bir farklılık vardır, denilebilmektedir. Aynı doğrultuda önlisans grubunun lise ile, lisans grubunun lise ile arasında anlamlı bir farklılık olduğu belirtilmektedir. Tablo, lisans üstü grubunun ise lise ile arasında anlamlı bir ilişkisi olduğu da gösterilmektedir. Başka bir açıdan değerlendirildiğinde; önlisans grubunun lisans üstü ile, lisans üstünün de doğal olarak önlisans ile aralarında anlamlı bir farklılıktan söz edilememektedir. Tabloda yer alan diğer grupların değişkenlerle aralarında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Dolayısıyla finansal okuryazarlık düzeyi –tablodaki genel çoğunluk açısından- eğitim seviyesi açısından gruplar arasında anlamlı bir farklılık göstermektedir, denilebilir.

Varyans analizi bulgularının; finansal davranışlar boyutunda olumsuz, finansal kavram bilinci boyutunda olumlu reaksiyonlar göstermesi, önemlidir.

3.3.4. T-Testi

İzmir İli'ndeki Kobi yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeylerini belirlemeye yönelik olarak yapılan anket çalışmasında, t-test analizi uygulanmasına geçilmiştir. Bağımsız iki örneklem t-testinin uygulandığı, finansal davranışları içeren 5'li likert tipi ve finansal kavram bilincini içeren 3'lü likert tipi soru grupları, daha sağlıklı bir analiz gerçekleştirebilmek adına soru tabanları ve alınan ölçek ortalamalarına göre analize alınmıştır. İki bağımsız grubun ortalama değerleri arasındaki farklılığın anlaşılmasına yarayan bağımsız iki örneklem t-testinin uygulanmasındaki amaç; dış ticaret faaliyetlerinde bulunan ve bulunmayan Kobi'lerin finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesine katkı sağlayacağı düşüncesidir. 5'li likert tipi soruların finansal davranışları yansıttığı belirtilmektedir. İthalat ve ihracat yapan Kobilerin ise finansal eğitim düzeylerinin iyi olduğu varsayımına dayanarak uygulanan t-testine ait araştırma sorusu ve hipotezler şöyledir:

A₁: Katılımcıların ithalat ihracat faaliyetleri ile finansal davranışları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır? (Eğer bir ilişki varsa bu ilişki, ithalat/ihracat faaliyetlerinde bulunanlarda mı yoksa bulunmayanlarda mı, daha baskındır?)

H₀: Katılımcıların finansal davranışları, ithalat/ihracat faaliyetlerine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

H₁: Katılımcıların finansal davranışları, ithalat/ihracat faaliyetlerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H₀ red olunduğu aşamada; İzmir İli'ndeki Kobi yöneticilerinin finansal davranışlarının dış ticaret faaliyetlerine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği anlaşılacaktır. Bu aşamadan sonra, bu farklılığın hangi tarafta daha baskın bir farklılıktan söz edileceği anlaşılacaktır. H₀ red olunmadığı aşamada ise, Kobi yöneticilerinin finansal davranışları ile dış ticaret faaliyetleri arasında herhangi bir farklılıktan söz edilemeyecektir. Finansal davranışların ve ithalat/ihracat faaliyetlerinin bağımsız iki grubu oluşturarak uygulamaya alınan değişkenler üzerinde yapılan t-testi sonuçları aşağıda sunulmaktadır.

Anket çalışmasında yer alan finansal davranışları içeren 5’li likert tipi sorulara uygulanan t-testi sonuçları aşağıdaki gibidir.

Tablo 118: Grupların İstatistiksel Değerleri

Şirketiniz ithalat/ihracat faaliyetinde bulunuyor mu?	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Beşlikert_ortalama evet	59	1,6368	,46429	,06045
hayır	81	2,4903	,34474	,03830

Tabloda 118’de, anket çalışmasında yer alan ‘Şirketiniz ithalat/ihracat faaliyetinde bulunuyor mu?’ sorusuna ‘evet’ olarak cevap veren Kobi yöneticilerinin 59 kişi, ‘hayır’ olarak cevap veren kobi yöneticilerinin 81 kişi olduğu belirtilmektedir. Bu tabloda özetle bu noktanın belirtilmesi, aşağıda sunulan bir sonraki tablonun önemini pekiştirecektir.

Tablo 119: Bağımsız İki Örneklem T-Testi

		Levene's Test for Equality of Variances	
		F	Sig.
Beşlikert_ortalama	Equal variances assumed Equal variances not assumed	20,401	,000

t-test for Equality of Means						
t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
					Lower	Upper
-12,486	138	,000	-,85350	,06836	-,98866	-,71834
-11,927	102,010	,000	-,85350	,07156	-,99544	-,71156

Tablo 119’da 2 adet ‘Sig.’ değeri bulunmaktadır. Birincisi varyansların eşitliğinden bahsetmektedir diğer bir deyişle varyanslar eşit mi değil mi diye bakılmasına yarayan ‘Sig.’ değeridir. İkinci ‘Sig. (2-tailed) değeri’ diğer bir deyişle asıl önem arz eden

‘Sig.’ değeridir ve H_0 hipotezinin kabul veya reddini veren, t ’nin öncelikli değeridir. Bu değere göre; $0,000 < 0,5$ olduğundan diğer bir deyişle, Sig. (2-tailed) alfa değerinden küçük olduğu için H_0 reddedilmektedir. Dolayısıyla t-testi sonucuna göre ‘Katılımcıların finansal davranışları, ithalat/ihracat faaliyetlerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.’ denilebilir. Bu aşamada oluşan bu farklılığın hangi boyutta daha yüksek olduğunu anlamak için bir önceki tabloda yer alan ‘mean(ortalama)’ değeri göz önünde bulundurularak, ortalama değer ‘Evet’ yanıtını verenlerde 1,6368, ‘hayır’ yanıtını verenlerde 2,4903 olduğundan, hayır yanıtını veren katılımcıların finansal okuryazarlık düzeylerinin istatistiksel olarak %95 oranla daha yüksek ve olumsuz bir farklılığa sahip olduğu, söylenebilir. Dolayısıyla, finansal davranışların Kobi yöneticilerinin dış ticaretinde olumsuz bir etkisi olduğundan söz edilerek, sonraki aşamalarda bu ters reaksiyonun nedenleri hakkında varsayımlarda bulunacaktır.

Finansal kavram bilinci ile dış ticaret faaliyetleri arasında olabilecek bir farklılığın anlaşılmasına yönelik olarak uygulanan bağımsız gruplar t-testine ait araştırma sorusu ve hipotezler şöyledir:

A_1 : Katılımcıların ithalat ihracat faaliyetleri ile finansal kavram bilinci arasında anlamlı bir ilişki var mıdır? (Eğer bir ilişki varsa bu ilişki, ithalat/ihracat faaliyetlerinde bulunanlarda mı yoksa bulunmayanlarda mı, daha baskındır?)

H_0 : Katılımcıların finansal kavram bilinci, ithalat/ihracat faaliyetlerine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

H_1 : Katılımcıların finansal kavram bilinci, ithalat/ihracat faaliyetlerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H_0 red olduğu aşamada; İzmir İli’ndeki Kobi yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesine yönelik olarak; kobi yöneticilerinin finansal kavram bilincinin dış ticaret faaliyetlerine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği anlaşılacaktır. H_0 red olunmadığı aşamada ise, iki bağımsız grup oluşturan, finansal kavram bilinci ve ithalat/ihracat faaliyetleri arasında herhangi bir farklılıktan söz edilemeyecektir.

Anket çalışmasında yer alan ve Kobi yöneticilerinin finansal kavram bilincini yansıttığı varsayılan 3'lü likert tipi sorulara uygulanan t-testi sonuçları aşağıdaki gibidir.

Tablo 120: Grupların İstatistiksel Değerleri

Şirketiniz ithalat/ihracat faaliyetinde bulunuyor mu?	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Üçlikert_ortalama evet	59	2,4877	,27231	,03545
hayır	81	2,1655	,14717	,01635

Tabloda 120'de 'Şirketiniz ithalat/ihracat faaliyetinde bulunuyor mu?' sorusuna 'evet' olarak cevap veren kobi yöneticilerinin 59 kişi, 'hayır' olarak cevap veren Kobi yöneticilerinin 81 kişi olduğu, tabloda belirtilmesi öncelikli olan bir bilgidir.

Tablo 121: Bağımsız İki Örneklem T-Testi

		Levene's Test for Equality of Variances	
		F	Sig.
Üçlikert_ortalama	Equal variances assumed Equal variances not assumed	36,178	,000

t-test for Equality of Means						
t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
					Lower	Upper
9,001	138	,000	,32213	,03579	,25136	,39289
8,251	82,593	,000	,32213	,03904	,24447	,39979

Tablo 121'de, yine aynı doğrultuda sonuçlara rastlanmaktadır. 2 adet 'Sig.' değerinden birincisi yani varyansların eşitliğini yansıtan diğer bir deyişle varyanslar eşit mi değil mi diye bakılmasına yarayan 'Sig.'=0 değerinde olduğu görülmektedir. İkinci 'Sig. (2-tailed) değeri' diğer bir deyişle asıl önem arz eden 'Sig.' değeri veya H_0 hipotezinin kabul veya reddini veren değer de=0 olarak belirtilmektedir. Bu değere göre; $0,000 < 0,5$ olduğundan diğer bir deyişle, Sig. (2-tailed) alfa değerinden

küçük olduğu için H_0 reddedilmektedir. Dolayısıyla, t-testi sonucuna göre ‘Katılımcıların finansal kavram bilinci, ithalat/ihracat faaliyetlerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.’ denilebilir. Bu aşamada oluşan bu farklılığın hangi boyutta daha yüksek olduğunu anlamak için, önceki tabloda yer alan ‘mean’ değerine bakılır. Grupların istatistiksel değerlerinin verildiği tabloda ‘Evet’ yanıtını verenlerde 2,4877, ‘hayır’ yanıtını verenlerde 2,1655 olduğu görülmektedir. Bu aşamada 5’li likert tipi değişkenlerinin verdiği sonuçtan farklı bir sonuçla karşılaşılmaktadır. Dolayısıyla evet yanıtını veren katılımcıların finansal kavram bilincinin , istatistiksel olarak %95 oranla daha yüksek ve pozitif bir farklılığa sahip olduğu, kabul edilebilir. Dolayısıyla, bu aşamada Kobi yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeyinin dış ticaret faaliyetlerine olumlu bir katkıda bulunduğu söylenebilir. Başka bir deyişle finansal kavram bilinci pozitif yükseklikte bir farklılığa sahip olan Kobi yöneticilerinin, dış ticarete yatkınlıklarından söz edilebilir.

3.3.5. Korelasyon Analizi

İzmir İli’ndeki Kobi yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeylerini belirlemeye yönelik olarak yapılan anket çalışmasında bulunan uygulamaya alınan değişkenler üzerinde korelasyon analizi uygulanmıştır. Bilindiği gibi korelasyon analizi iki değişken arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını ve eğer var ise bu ilişkinin yönünü ve şiddetini belirlemek amacıyla yapılmaktadır. Bu kapsamda anket çalışmasında soru taban ve ölçeklerine göre ortalamaları alınarak gruplandırılan soruların tamamı 5’li likert, 3’lü likert, ordinal olmak üzere üç değişken altında toplanmış ve bi önceki t-testi ve varyans analizleri de bu kapsamda gerçekleştirilmişti. 5’li likert tipi sorular finansal davranışları, 3’lü likert sorular finansal kavram bilincini, ordinal kapsamdaki sorular ise finansal okuryazarlık düzeyini yansıtan soruları içermektedir. Bu sebeple korelasyon analizinde likert tipi sorularla ordinal kapsamdaki sorular arasında bir ilişki olup olmadığı incelenmiştir. Başka bir deyişle; Kobi yöneticilerinin finansal davranışları ile finansal okuryazarlık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı açıklanmaya çalışılmaktadır. Korelasyon analizini içeren araştırma sorusu ve hipotezler şöyledir:

A₁: Katılımcıların finansal davranışları ile finansal okuryazarlık düzeyleri arasında doğrusal bir ilişki var mıdır? (Bir ilişki varsa, yönü ve şiddeti nasıldır?)

H₀: Katılımcıların finansal davranışları ile finansal okuryazarlık düzeyleri arasında doğrusal bir ilişki yoktur.

H₁: Katılımcıların finansal davranışları ile finansal okuryazarlık düzeyleri arasında doğrusal bir ilişki vardır.

H₀ red olunduğu aşamada; İzmir İli'ndeki Kobi yöneticilerinin, finansal davranışları ile finansal okuryazarlık düzeyleri arasında olabileceği düşünülen doğrusal bir ilişkinin varlığı, anlaşılacaktır. H₀ red olunmadığı aşamada ise, İzmir İli'ndeki Kobi yöneticilerinin finansal davranışları ile finansal okuryazarlık düzeyi arasındaki herhangi bir doğrusal ilişkiden söz edilemeyecektir.

Korelasyon analizine ait bulgular tablolar aracılığıyla aşağıda sunulmaktadır.

Tablo 122: Korelasyon

		Beşlikert_ortalama	ordinal_ortalama
Beşlikert_ortalama	Pearson Correlation	1	-,801**
	Sig. (2-tailed)		,000
	N	140	140
ordinal_ortalama	Pearson Correlation	-,801**	1
	Sig. (2-tailed)	,000	
	N	140	140

Tablo 122 'Beşli likert_ortalama (finansal davranışlar)' ile 'ordinal_ortalama (finansal okuryazarlık düzeyi)' arasındaki ilişkiyi açıklamaktadır. Tabloya göre; finansal davranışlar ile finansal okuryazarlık düzeyi arasında -0,801'lik bir ilişkinin var olduğu ve bu ilişkinin negatif yönde olduğu görülmektedir. Tabloda 140 Kobi yöneticisinin katılım sağladığı da yer almaktadır. Tablodan birbirine bağlantılı çıkarımların sunulması mümkün olduğundan $-0,801 < 0,5$ olduğundan dolayısıyla H₀ red edilir, denilebilmektedir. Dolayısıyla 'Kobi yöneticilerinin finansal davranışları

ile finansal okuryazarlık düzeyleri arasında %-80,1 oranında ve negatif yönde çok güçlü bir ilişki olduğu' söylenebilir.

Finansal kavram bilincini yansıttığı düşünülen 3'lü likert tipi sorularla, finansal okuryazarlık düzeyini yansıttığı düşünülen ordinal sorular arasında doğrusal bir ilişkinin arandığı korelasyon analizini içeren araştırma sorusu ve hipotezler şöyledir:

A₁: Katılımcıların finansal kavram bilinci ile finansal okuryazarlık düzeyleri arasında doğrusal bir ilişki var mıdır? (Bir ilişki varsa, yönü ve şiddeti nasıldır?)

H₀: Katılımcıların finansal kavram bilinci ile finansal okuryazarlık düzeyleri arasında doğrusal bir ilişki yoktur.

H₁: Katılımcıların finansal kavram bilinci ile finansal okuryazarlık düzeyleri arasında doğrusal bir ilişki vardır.

H₀ red olduğu aşamada; İzmir İli'ndeki Kobi yöneticilerinin, finansal kavram bilinci ile finansal okuryazarlık düzeyleri arasında olabileceği düşünülen doğrusal bir ilişkinin varlığı, anlaşılacaktır. H₀ red olunmadığı aşamada ise, herhangi bir doğrusal ilişkiden söz edilemeyecektir.

Korelasyon analizine ait bulgular tablolar aracılığıyla aşağıda sunulmaktadır.

Tablo 123: Korelasyon

		Üçlikert_ortalama	ordinal_ortalama
Üçlikert_ortalama	Pearson Correlation	1	,791**
	Sig. (2-tailed)		,000
	N	140	140
ordinal_ortalama	Pearson Correlation	,791**	1
	Sig. (2-tailed)	,000	
	N	140	140

Tablo 123, üçlü likert_ortalama (finansal kavram bilinci)' ile 'ordinal_ortalama (finansal okuryazarlık düzeyi) arasındaki ilişkiyi açıklamaktadır. Pearson korelasyon katsayısı %99 güven aralığında P değerinin de 0,01'den düşük olması gerekmektedir.

Tabloda sig. değeri 0,000 olarak görülmektedir. Bu oran 0,1'in altında olduğu için, finansal kavram bilinci ile finansal okuryazarlık düzeyi arasında doğrusal bir ilişki vardır, denilebilir. Daha açıklayıcı bir şekilde 'Kobi yöneticilerinin finansal kavram bilinci ile finansal bilgi düzeyleri arasında %79,1 oranında ve pozitif yönde çok güçlü bir ilişki olduğu' söylenebilir. Başka bir deyişle %95 olasılıkla iki değişken arasında doğrusal bir ilişki vardır ve dolayısıyla H_0 red edilir. Tabloda 140 Kobi yöneticisinin katılım sağladığı bilgisi de yer almaktadır.

3.3.6. Regresyon Analizi

İzmir İli'ndeki Kobi yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeylerini belirlemeye yönelik olarak yapılan anket çalışmasında ve uygulamaya alınan değişkenler üzerinde, basit doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. İki ya da daha fazla değişken arasındaki ilişkiyi ölçmek ve ilişki var bir ilişki var ise bunun gücü hakkında bilgi vermek amaçlı kullanılan regresyon analizinin korelasyon analizinden farkı bağımlı ve bağımsız değişkenleri içerisinde barındırmasıdır. Uygulama aşamasında regresyon analizine duyulan ihtiyaç; Kobi yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeyinin finansal davranışları üzerinde var olduğu düşünülen etkisini belirleyebilmekten kaynaklanmaktadır. Eğer, bir etki var ise, bu etkinin derecesi de regresyon modeli açısından önem taşımaktadır. Dolayısıyla, soru tabanları ve ölçek ortalamaları baz alınarak yapılan analizde finansal davranışlar (5'li likert tipi soru ortalamaları) ile finansal okuryazarlık düzeyinin (ordinal tabanlı soru ortalamaları) birbirilerine etkilerinin tespitine çalışılacaktır.

Öncelikle basit doğrusal regresyon analizinin çalışmadaki modelini açıklamak yerinde olacaktır.

$$Y=A+B*X$$

$$Y=BAĞIMLI DEĞİŞKEN$$

$$X=BAĞIMSIZ DEĞİŞKEN$$

$$A=SABİT KAT SAYI$$

$$B=BAĞIMSIZ DEĞİŞKENİN KAT SAYISI$$

Regresyon analiziyle, finansal okuryazarlık düzeyinin finansal davranışlara etkisi inceleneceğinden finansal okuryazarlık düzeyindeki artış ve azalışın finansal davranışlarda nasıl bir etki yaratacağı anlaşılmalı çalışılacaktır.

X=FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYİ

Y=FİNANSAL DAVRANIŞLAR

Başka bir deyişle, finansal davranışlardaki artış veya azalışlar finansal okuryazarlık düzeyinden etkileneceği için; finansal davranışlar bağımlı değişken, finansal okuryazarlık düzeyi bağımsız değişken olacaktır. Modelin mantığı eşitliğin solunda bulunan değişkenin sağında bulunan değişkenden etkilenmesidir. Sağdaki değişken ise öbür değişkenden etkilenmemektedir. Uygulamanın anlaşılması açısından verilen özet bilgi kapsamında, regresyon analizini içeren araştırma sorusu ve hipotezleri şöyledir:

A₁: Finansal okuryazarlık düzeyinin finansal davranışlar üzerinde anlamlı bir etkisi var mı?

H₀: Finansal okuryazarlık düzeyinin finansal davranışlar üzerinde anlamlı bir etkisi yoktur.

H₁: Finansal okuryazarlık düzeyinin finansal davranışlar üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

H₀ red olunursa; regresyon analizi için uygun koşullar sağlandığı, devamında regresyon analizinin gerçekleştirilebileceği, bir başka deyişle finansal okuryazarlık düzeyinin finansal davranışlar üzerindeki etkisi anlaşılacaktır. H₀ red olunmaz ise regresyon analizinin gerçekleştirilemeyeceği anlaşılacaktır. Bu durumda finansal okuryazarlık düzeyinin finansal davranışlar üzerindeki etkisine dair herhangi bir bulgu oluşmamış olacaktır. Dolayısıyla böyle bir durumda, çalışmada uygulanacağı düşünülen regresyon modeli, uygulanamayacaktır.

Tablo 124: Değişken Giriş Yöntemi

Model	Variables Entered	Variables Removed	Method
1	ordinal_ortalama		Enter

Tablo 124, kullanılan metottan bahsetmektedir. Enter yönteminin yani bağımsız değişkenlerin hepsinin aynı anda girişinin sağlandığı yöntemin kullanıldığı belirtilmektedir. Bağımsız değişken olan finansal okuryazarlık düzeyi gösterilmektedir

Tablo 125: Model Özeti

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,801 ^a	,641	,639	,34911

Tablo 125’de, regresyon modelinin özeti gösterilmektedir. R değeri, tek bağımlı/tek bağımsız model olduğu için, R değeri ikisi arasındaki korelasyon değeriyle aynı değer olmaktadır. Bu tabloda belirtilmesi gereken birden fazla değişken olmadığından, ‘R Square’ bölümüne bakılmalıdır. Dolayısıyla ‘R Square’ yani değişken katsayısı değerine göre; finansal okuryazarlık düzeyinin artması finansal davranışların %64,1’ini açıklayabilmektedir.

Tablo 126: Anova^b /Regresyon Modeli Uyumu

Model	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1 Regression	30,058	1	30,058	246,628	,000 ^a
Residual	16,819	138	,122		
Total	46,877	139			

Tablo 126 için, uygulanacak regresyon modelinin anlamlı olup olmadığını veya regresyon modelinin yapıp yapılmayacağını göstermektedir de, denilebilir. Tabloya göre, sig.=0,000 değeri olduğundan basit doğrusal regresyon modelinin uygulanabileceği anlaşılmaktadır. Başka bir deyişle 0,000<0,05 olduğundan diğer bir deyişle, sig. değeri alfa değerinden küçük olduğundan dolayı anlamlı sonuç vermekte ve modelin uygulanmasında herhangi bir sakınca olmadığını açıklamaktadır. Model istatistiksel olarak finansal davranışları açıklayabilir, şeklinde de ifade edilebilir. Bu aşamada modelin açıklayabilir olduğunu ileri sürdüğü, finansal davranış potansiyelinin nasıl bir etkiye sahip olduğu da, önemli bir bulgu olmaktadır.

Tablo 127: Regresyon Modeline İlişkin Katsayılar

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
1 (Constant)	3,140	,071		44,388	,000
ordinal_ortalama	-,412	,026	-,801	-15,704	,000

Tablo 127’de, regresyon modeline ilişkin diğer bilgilendirmeler verilmektedir. B katsayısında yer alan 3,140 değeri; finansal okuryazarlık bilgisine hiç sahip olunmasa bile 3,140 değerindeki bir finansal davranış potansiyelinin zaten var olacağını yani bu değerde sabit bir finansal davranışın hep bulunduğunu açıklamaktadır. B katsayısında yer alan diğer bir değer olan -,412 ise; finansal okuryazarlık potansiyelinin finansal davranışı ne kadar etkilediğini göstermektedir. Regresyon modelinde verilen A ve B katsayıları gösterilmektedir. Sig. değeri $0,000 < 0,05$ olduğundan yani alfa değerinden küçük olduğu için anlamlı olduğu belirtilmektedir. Dolayısıyla ‘Finansal okuryazarlık düzeyinin finansal davranışlar üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.’ denilebilmektedir yani H_0 : red edilmektedir.

Bu aşamada regresyon modeli: $Y=A+B*X$ olduğundan

$FİNANSAL DAVRANIŞLAR=3,140-0,412*FİNANSAL OKURYAZARLIK$

Ulaşılan model, çalışmanın basit doğrusal regresyon modeli olmaktadır. Dolayısıyla finansal okuryazarlık düzeyinin finansal davranışlar üzerindeki etkisi -0,412’ dir. Dolayısıyla, finansal okuryazarlık düzeyi finansal davranışlar üzerinde anlamlı ve belirgin bir etkiye sahiptir, denilebilir. Bu aşamada dikkat edilmesi gereken negatif anlamda bir etkinin varlığıdır. Regresyon modeliyle anlatılmak istenen; İzmir İli’nde faaliyet gösteren Kobi yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeyinin, yöneticilerin finansal davranışları üzerinde belirgin bir etkisinin varlığının kabul edildiği fakat bu etkinin negatif anlamlı bir etkiye sahip olduğudur.

Regresyon analizi bulgularıyla ulaşılan saptamalarla, diğer analiz sonuçlarıyla kendini tekrarlayan bir sonuca ulaşılmaktadır. Finansal davranışlar ve finansal kavram boyutundaki benzer bulgular, değerlendirme aşamasında paylaşılmaktadır.

3.4. ARAŞTIRMANIN DEĞERLENDİRİLMESİ

İzmir İli'nde bulunan Kobi yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesine yönelik yapılan uygulama çalışmasına güvenilirlik analiziyle başlanmıştır. 30 Kobi yöneticisiyle ön-test niteliğinde gerçekleştirilen anket çalışmasında yer alan sorulardan, nominal tabandaki 4 değişkenin ölçek güvenilirliği %72,8, ordinal tabandaki 42 değişkenin ölçek güvenilirliği %80,3, likert tipi sorulardan 5'li ölçek dahilindeki 7 değişkenin güvenilirliği %84,8, 3'lü ölçek dahilindeki 22 değişkenin güvenilirliği %80 olarak belirlenmiştir. Genel-geçer kabul oranlarına göre 'güvenilir' düzeydeki değişkenler, İzmir İli'nde bulunan Kobi yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesine yönelik değerlendirme yapabilmeyi olanaklı hale getirmektedir.

140 Kobi yöneticisinin katılım sağladığı ve betimsel istatistiklerinin yapılarak, analiz aşamasına hazır hale getirilen değişkenlerin, ölçek kapsamı dahilinde öncelikle frekans analizlerine ait bulgular sunulmaktadır. Genel-geçerliliği kabul edilen birtakım finansal varsayımları ve kimlik bilgilerini yansıtan nominal kapsamdaki sorulara katılımın %100 olarak gerçekleşmesi, bu ölçekteki değişkenlerin gerçeklik payını arttırmaktadır. 'Son 12 ayda kişisel gelirinizin giderlerinizi karşılamadığı bir zaman oldu mu?' sorusuna 'evet' şeklinde cevap veren Kobi yöneticileri daha fazla katılım gösterse de aradaki oran farkının fazla olmaması ve genel olarak 'evet' ve 'doğru' seçeneklerinin 'hayır' ve yanlış' seçeneklerinden fazla olması, Kobi yöneticilerinin finansal algıya sahip olması açısından olumlu olarak değerlendirilebilir.

Analizler için gerekli görüldüğünden ayrıca değerlendirmeye alınan nominal ölçekli 2 değişkenin frekans analizleri katılımın %100 olması açısından gerçeklik payını arttırmakta olsa da; bu değişkenlerden biri olan 'Şirketinizi ithalat/ihracat faaliyetinde bulunuyor mu?' sorusuna 'hayır' yanıtıyla daha yüksek oranda katılımın olması ve bu değişkenin bir sonraki aşamalarda gerçekleştirilen t-testi hipotezlerinin karşılaştırma değişkeni olarak görevlendirilmesi açısından olumsuz bir özellik göstermektedir. Bir diğer değişken olarak katılımcıların demografik özelliklerini

yansıtan ‘Cinsiyetiniz’ sorusunun ise çalışmada demografik açıdan herhangi bir uygulamaya konu olmadığından olumlu veya olumsuz olarak bir değerlendirilmeye alınmasına gerek duyulmamaktadır.

Ordinal kapsamdaki sorular genel olarak finansal bilgi yani finansal okuryazarlık düzeyini yansıtan bilgi soruları ve soru gruplarından oluşmaktadır. Frekans analizleri incelendiğinde katılım %100 olarak görünse de her bir soru grubundaki finansal bilgi değişkenleri incelendiğinde ‘yanıtsız’ bırakılan finansal ifade ve soruların sayı oranlarının fazlalığı, İzmir İli’ndeki Kobi yöneticilerinin finansal ifade bilgisinde yeterli olmadığını göstermektedir.

‘Aşağıdaki finansal ürünlerden hangileri hakkında bilgi sahibisiniz?’ soru grubunda her kesim tarafından bilinirliği beklenen ‘bireysel emeklilik fonu’ ve ‘kredi kartı’ ifadesinin Kobi yöneticileri tarafından neredeyse %100’e yakın bir oranda bilinmesi diğer bir deyişle finansal bilinirliğinin Kobi yöneticileri tarafından yüksek olması buna karşılık, beklenen diğer finansal kavramların bilinirliğinin oran düşüklüğü, Kobi yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeyi açısından olumsuz bir özellik göstermektedir.

‘Şu anda bu ürünlerden hangilerine sahipsiniz?’ soru grubunda yer alan finansal kavramlardan her kesim tarafından sahip olunması beklenen bir finansal ürün olan ‘bireysel emeklilik fonu’ ifadesinin Kobi yöneticileri tarafından sahip olunmasının yüksek oranda olmasına karşılık, yönetici açısından sahip olunması beklenen diğer finansal ürünlerdeki oranların düşüklüğü yine finansal okuryazarlık düzeyi açısından olumsuz bir özellik yansıtmaktadır.

‘Son 2 yılda finansal ürünlerden hangilerine yatırım yaptınız/hangilerini elinizde bulunduruyorsunuz?’ soru grubu incelendiğinde; yine ‘bireysel emeklilik fonu’ ifadesine verilen yanıtla bu finansal ürüne yatırım yapıldığını dile getirmesi her kesim tarafından -son 2 yıl itibarıyla- beklenen bir durum olmasa da Kobi yöneticilerinde yarı yarıya oranlarda tespiti ve diğer yandan yatırım yapılması beklenen finansal ürünlerden ‘teminatsız banka kredisi’ nden başka bir ifadeye %100 katılımın oluşmaması da, Kobi yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeyi açısından olumsuz bir özellik olarak görülmektedir.

Ordinal kapsamda yer alan finansal bilgi sorularından finansal takip düzeyini belirlemek amacıyla yöneltilen değişkene verilen yanıt seçeneklerinden en fazla ‘e-posta bilgileri’ ve sonrasında ‘internet’ seçeneğinin yüksek oranda tespiti sanal ortamın finansal okuryazarlık düzeyindeki belirleyiciliğini işaret etmektedir. Finansal kavramlarla ilgili soru gruplarındaki oran düşüklüğüne karşılık; tasarruf yolu olarak, Kobi yöneticilerinin en yüksek oranda ‘tasarruf hesabıma ekliyorum’ ve sonrasında ‘finansal yatırım ürünleri alıyorum’ seçeneğini paylaşması, bir açıdan çelişki yaratsa da, sadece finansal okuryazarlık düzeyi açısından bakıldığında olumlu yansımaktadır.

Bütçe kontrolü ve finansman kontrolü açısından genel-gider denkleğinin yöneticiler tarafından ne kadar sağlanabildiğinin araştırıldığı soruda, en yüksek oranda ‘en az bir ay, ancak altı aydan az’ seçeneğinin tespiti, Kobi yöneticilerinden beklentinin fazla olması açısından olumsuz yansımaktadır. Tasarruf mevduatıyla ilgili finansal bilgi sorusuna doğru yanıt olan ‘azaldı’ seçeneğinin, Kobi yöneticileri açısından bilinirliğin en düşük seçenek olması, finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesi açısından negatif görünüm sergilemektedir. Finansal danışmanlık hizmetinin kullanım sıklığı ve yönünün belirlenmesine yönelik sorulan soruda en yüksek oranı, soruyu ‘yanıtsız’ bırakan Kobi yöneticilerinin oluşturması yine negatif bir görünüme sebep olmaktadır.

İşletmenin faaliyette bulunduğu süreyle finansal bilginin işletmenin sürekliliği üzerindeki etkisine de bir anlamda ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu eksende en fazla seçeneğin ‘16-20 yıl’ oranında belirmesi pozitif bir görünüm oluşturmakta olup, sonrasında işletmedeki çalışan sayısının ‘11-50 arasında’ seçeneğinde beliren yüksek oran, İzmir’deki Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin, araştırma genelinde ‘orta ölçekli’ yapı özelliği taşıdığını göstermektedir.

İzmir İli’ndeki Kobi yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesine yönelik yürütölen çalışmanın kilit sorusu ‘Eğitiminiz’ değişkenine en fazla ‘önlisans’ seçeneğinin karşılık bulması, araştırma geneli itibariyle İzmir İli’ndeki Kobi yöneticilerinin en fazla sahip olduğu eğitim düzeyini belirlediği, denilebilir.

Finansal davranışları ve finansal kavram bilincini yansıtan likert tipi sorulardan, finansal davranışları yansıtan 5’li ölçek dahilindeki soru grubu; genel olarak İzmir İli’ndeki Kobi yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeyini, davranışlar boyutunda olumsuz, kavram bilinci boyutunda olumlu seyirde gösterse de, finansal bilgi düzeyine verilen yanıtın en fazla ‘orta düzeyde düşük’ seçeneğiyle karşılık bulması, Kobi yöneticilerinin finansal farkındalıkları açısından olumlu görünmesine karşın, finansal okuryazarlık düzeyinin beklenenin altında olması açısından olumsuz görünmektedir.

5’li likert soru grubundaki, finansal işlerin sürekliliğinde yönetici sorumluluğunu yansıtan bir diğer değişken olan ‘faturalarımı her zaman zamanında öderim’ ifadesine katılımın en fazla ‘bazen yaparım’ seçeneğinin karşılık bulması, İzmir İli’ndeki Kobi yöneticileri açısından olumsuz bir görüntü oluşturmaktadır.

Finansal kavram bilincini yansıtan, likert’in 3’lü ölçek dahilindeki soru grubunda yer alan değişkenler; araştırma genelinde negatif bir görüntüye sahiptir, denilebilir. Soru grubunda yer alan ifadelerden ‘virman’ ifadesi dışında ‘iyi biliyorum’ seçeneğinin karşılık geldiği başka bir ifade olmadığı gibi, ifadelere verilen yanıtlardan ilk sırada ‘hiç bilmiyorum’ seçeneğine katılımın fark yaratması negatif, ikinci sırada ‘duydum ama ayrıntısını bilmiyorum’ seçeneğinin karşılık bulması da İzmir İli’ndeki Kobi yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeyi açısından olumsuz bir görüntü olarak paylaşılmaktadır.

Likert tipi soruların ortalamalama ve standart sapma değerleriyle genel ortalama değerlerinin alınarak, betimleyici istatistiklerin tamamlandığı aşamada; finansal davranış ve finansal kavram bilincini yansıttığı düşünülen soru gruplarının genel ortalama oranlarına ulaşılmıştır. Finansal davranışları yansıtan 5’li likert tipi soru grubu ölçeğinin genel ortalamasının 2. basamağa yakın durduğu görülmektedir. ‘Düşük’, ‘yaparım’, ‘az katılıyorum’, ‘zorlanmıyorum’ seçeneklerine denk gelen likert ölçeğinin 2. basamağı sorular arasında isim değiştirse de istatistik açısından aynı anlama yani orta derecenin alt basamağına işaret etmektedir. Dolayısıyla İzmir İli’ndeki Kobi yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesine yönelik yapılan uygulama araştırmasında, Kobi yöneticilerinin finansal davranışlarının, anket

uygulamasının genel ortalamasına göre zayıf olduğu görülmektedir. Finansal kavram bilincini yansıtan 3'lü likert tipi soru grubu ölçeğinin de likert ölçeğinde 2. basamağa denk geldiği görülmektedir. 'Duydum ama ayrıntısını bilmiyorum' seçeneğini ifade eden likert ölçeğinin 2. basamağına göre yine İzmir İli'ndeki Kobi yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesine yönelik yapılan uygulama araştırmasında, Kobi yöneticilerinin finansal kavram bilincinin, finansal davranış değişken ölçek ortalamalarına göre; daha pozitif yansıdığı, ifade edilebilir.

İzmir İli'nde faal olan Kobi yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin belirlenebilmesine yönelik gerçekleştirilen uygulama aşamasında, Kobi yöneticilerinin finansal davranışları ve finansal kavram bilincini yansıttığı düşünülen likert ölçek ortalamaları ve örgütün çalışan sayıları arasında olabilecek bir farklılığın incelenmesi için varyans analizi yoluyla karşılaştırma yapılmıştır. Bir önceki aşamada alınan ölçek ortalamalarıyla, çalışan sayıları arasındaki farklılığa ait bulgular dikkat çekicidir. Analiz sonucunda, finansal davranışların oluşturduğu 5'li likert ölçek ortalamaları ve örgütün çalışan sayıları arasında bir farklılık olduğu, H_0 red edilerek kabul edilmiştir. Bu aşamada vurgulanması gereken nokta bu farklılığın en baskın olduğu örgütün 0-10 arasındaki kobilerde belirlenmesidir. Finansal kavram bilincinin oluşturduğu 3'lü likert ölçek ortalamaları ve örgütün çalışan sayıları arasında ise; yine H_0 red edilerek, bir farklılık olduğu kabul edilmiştir. Bu aşamada ise vurgulanması gereken, kabul edilen farklılığın en baskın olduğu örgüt tipine ait çalışan sayısının 51-250 arasında en fazla çalışanı olan Kobiler olarak belirlenmesidir. Dolayısıyla Kobi yöneticilerinin finansal davranışları ve finansal kavram bilincinin, örgütün çalışan sayılarına göre ele alındığı analiz aşaması, finansal davranışlar boyutunda olumsuz bir görünüm, finansal kavram bilinci aşamasında ise olumlu bir görünüm sergilemektedir.

İzmir İli'ndeki Kobi yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin belirlenebilmesine yönelik olarak gerçekleştirilen anket çalışmasında uygulamaya alınan değişkenler üzerinde yapılan üçüncü varyans analizi sonucunda; H_0 red edilmiştir. Dolayısıyla İzmir İli'ndeki Kobi yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin, eğitim durumlarına göre anlamlı bir farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır.

Başka bir deyişle Kobi yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeyleri; 'lise' seviyesinde farklı, 'önlisans' seviyesinde daha farklı, 'lisans' seviyesinde ise daha başka oranlarda seyretmektedir, denilebilir veya Kobi yöneticilerinin eğitim seviyesi, finansal okuryazarlık düzeyinin önemli belirleyicilerindendir, denilebilir.

İzmir İli'ndeki Kobi yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesine yönelik yapılan çalışmada, likert ölçeğindeki değişkenlere uygulanan t-testi sonucunda; H_0 red edilmiştir. Finansal davranışları yansıttığı düşünülen 5'li likert tipi sorular; İzmir İli'ndeki Kobi yöneticilerinin finansal davranışlarının, ithalat/ihracat faaliyetlerine göre anlamlı bir farklılık gösterdiğini ve bu farklılığın %95 oranla 'hayır' yanıtını veren Kobi yöneticilerinde daha baskın olduğunu göstermektedir. Finansal kavram bilincini yansıttığı düşünülen 3'lü likert tipi sorular ise; İzmir İli'ndeki Kobi yöneticilerinin finansal kavram bilincinin, ithalat/ihracat faaliyetlerine göre anlamlı bir farklılık gösterdiğini ve bu farklılığın %95 oranla 'evet' yanıtını veren Kobi yöneticilerinde daha baskın olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla t-testi sonuçlarına göre; İzmir İli'ndeki Kobi yöneticilerinin ithalat/ihracat faaliyetlerinde finansal davranışların anlamlı bir farklılık gösterdiği kabul görse de bu farklılığın 'hayır' cevabını verenlerde daha baskın olması, negatif bir görünüm sergilemektedir. Finansal kavram bilincinin ise, ithalat/ihracat faaliyetlerine göre anlamlı bir farklılık göstermesi ve farklılığın 'evet' cevabını veren Kobi yöneticilerinde daha baskın olması, Kobi yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeyi açısından pozitif bir görünüm sergilemektedir.

İzmir İli'ndeki Kobi yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeylerini belirlemeye yönelik yapılan anket çalışmasında yer alan likert ölçekli değişkenler ile finansal okuryazarlık düzeyini temsil eden ordinal kapsamlı sorular arasında korelasyon analizi uygulanmıştır. Finansal davranışları yansıttığı düşünülen 5'li likert tipi sorularla finansal okuryazarlık düzeyini temsil eden ordinal kapsam dahilindeki değişkenler üzerinde yapılan korelasyon analizi sonucunda; H_0 red edilmiştir. Dolayısıyla; İzmir İli'ndeki Kobi yöneticilerinin finansal davranışları ile finansal okuryazarlık düzeyleri arasında doğrusal bir ilişki olduğu ve bu ilişkinin negatif yönde çok güçlü bir ilişkiye sahip olduğu görülmektedir. Finansal kavram

bilgisini yansıttığı düşünölen 3'lü likert tipi sorularla finansal okuryazarlık düzeyini temsil eden ordinal kapsam dahilindeki değişkenler üzerinde yapılan korelasyon analizi sonucunda; yine H_0 red edilmiştir. Dolayısıyla da, İzmir İli'ndeki Kobi yöneticilerinin finansal kavram bilinci ile finansal okuryazarlık düzeyleri arasında doğrusal bir ilişki olduğu ve -bir önceki aşamadan farklı olarak- bu ilişkinin pozitif yönde çok güçlü bir ilişki olduğu görölmektedir. Bu noktada vurgulanması gereken, Kobi yöneticilerinin finansal bilgiyi uygulama aşamasında, zayıf bir görünüm sergilemeleridir. Dolayısıyla, İzmir İli'ndeki Kobi yöneticilerinin finansal anlamda teoride bildiklerini uygulama aşamasında gösteremedikleri anlaşılmaktadır.

İzmir İli'ndeki Kobi yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesine yönelik yürütölen anket çalışmasında bulunan; finansal davranışları yansıttığı düşünölen 5'li likert tipi değişkenler ile finansal okuryazarlık düzeyini temsil ettiği düşünölen ordinal kapsamdaki değişkenler üzerinde birbirilerine etkileşimlerinin tespitini ifade eden regresyon analizi yapılmıştır. Analiz sonucuna göre; H_0 red edilmiştir. Dolayısıyla, İzmir İli'ndeki Kobi yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeyinin finansal davranışlar üzerindeki etkisi kabul görmektedir. Buradan hareketle; Kobi yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeyinin, finansal davranışlar üzerinde -azaltıcı da olsa- anlamlı bir etkiye sahip, belirleyici bir payı olduğu, söylenebilir.

İzmir İli'ndeki Kobi yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeyini belirlemeye yönelik yapılan araştırma çalışmasında, öncelikle Kobi yöneticilerinin finansal algıya sahip olduğu söylenebilir. Araştırmada Kobi yöneticilerinin dış ticarete yeterli olmadıkları da yapılan tespitlerden bir diğeridir. Finansal ifade bilgisinde Kobilerin yeterli olmadığı da görölmektedir. Finansal kavramların bilinirliğinin oran düşüklüğü ve içinde bulunulan finansal çağın şartları gereği; Kobi yöneticileri tarafından sahip olunması beklenen finansal ürünler kullanımındaki yetersizlik, ulaşılan bulgular arasındadır. Ayrıca, Kobi yöneticileri açısından sanal ortamın finansal okuryazarlık düzeyinin belirleyicisi olduğu anlaşılmaktadır. Araştırma kapsamında, Kobi yöneticilerinin tasarruf yolu olarak finansal sistemi işaret etmesi -bir açıdan çelişkili bir bulgu olsa da- İzmir İli'ndeki Kobi

yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesi açısından olumlu, diğer çelişki yaratan açıdan ise olumsuz şekilde iki çizgide olduğu, belirtilebilir. Ayrıca bu bağlamda tasarruf mevduatı bilgisi de istatistiksel olarak yeterli bazda olamamıştır. Bütçe kontrolünde Kobi yöneticilerinden gelen datalar doğrultusunda, doyum sağlayacak bir orana ulaşılamamıştır.

Araştırma kapsamında, İzmir İlindeki Kobi sürelerinin 16-20 yıl arasında yüksek olması ilk aşamada pozitif bir bulgu olarak yansımakta olsa da, yaşanan çağın gerekleri dahilinde işletmelerin sürekliliği açısından, daha uzun süreli olmak gerektiğine işaret etmektedir. Buna karşılık, İzmir İli'ndeki Kobi yöneticilerinin finansal bilgi seviyelerine verdikleri yanıt 'orta düzeyde düşük' olarak belirtilmektedir. Dolayısıyla, İzmir İli'ndeki Kobi yöneticilerinin kendi finansal okuryazarlık seviyelerini yani finansal farkındalıklarını ifade edebilmeleri açısından olumlu bir görünüm sergilerken, Kobi yöneticilerinde olması gereken finansal bilgi seviyesinde olmamaları açısından olumsuz bir görünüm sergilemektedir. Finansal işlerin (ödemeler vb....) zamanında yerine getirilmesi konusunda da, izmir ili'ndeki Kobi yöneticilerinin gerekli finansal sorumluluğa sahip olmadıkları görülmektedir. Finansal kavram bilincinin kobi yöneticilerinde, finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesi açısından pozitif bir seyir izlediği, finansal davranışların ise negatif bir seyir izlediği, ifade edilebilir.

Araştırma genelinde İzmir İli'ndeki Kobi yöneticilerinin finansal davranış ve finansal kavram bilincinin, ölçek ortalamasının altında olması, finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesi açısından negatif bir görünüm çizmektedir. Dış ticaret faaliyetlerine göre, İzmir İli'ndeki Kobi yöneticilerinin finansal davranışları negatif yönde, finansal kavram bilinci ise pozitif yönde bir görünüm oluşturmaktadır, denilebilir. Elde edilen bir diğer bulgu doğrultusunda eğitim durumlarına göre, İzmir İli'ndeki Kobi yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeyinin eğitim seviyesine göre; anlamlı bir farklılık gösterdiğinden yola çıkarak, yükselen bir eğitim seviyesinin finansal okuryazarlık düzeyinde anlamlı ve olumlu yönde bir katkıya sahip olabileceği, öngörülebilir. Nitekim, finansal davranışlar ile finansal okuryazarlık düzeyi arasında doğrusal bir ilişkinin varlığı, araştırma kapsamında kabul edilmiştir.

İstatistiksel olarak kabul gören bu doğrusal ilişkinin; finansal davranışlar boyutunda negatif, finansal kavram bilinci boyutunda ise pozitif olmak üzere karşılıklı iki çizgiye sahip olduğu göz önünde bulundurulurken, İzmir İli'ndeki Kobi yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeyinin, finansal davranış ve finansal kavram bilinciyle ilişkisine belirli oranda katkıda bulunabileceği söylenebilir. Diğer bir açıdan İzmir İli'ndeki Kobi yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeyini belirlemeye yönelik yapılan araştırmada, finansal okuryazarlık düzeyinin finansal davranışlar üzerinde ters reaksiyonda beliren bir etkisi olduğu da ifade edilebilir.

İzmir İli'nde faaliyet gösteren Kobi yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesine yönelik gerçekleştirilen anket çalışmasında yanıtız bırakılan seçeneklerin değerlendirilmesi, uygun görülmektedir. Anket çalışmasında yer alan 'Aşağıdaki finansal ürünlerden hangileri hakkında bilgi sahibisiniz?' soru grubu içinde yer alan değişkenlerden, mortgage kredi bilgisini 66 Kobi yöneticisi yanıtız kalmıştır. Aynı soru grubu içerisindeki değişkenlerden; teminatsız banka kredisi bilgisi 61, cari hesap bilgisi 80, tasarruf hesabı bilgisi 22, hisse senetleri bilgisi 83, döviz tevdiat hesabı bilgisi 65, sukuk bilgisine 96, türev ürünler bilgisine 97 Kobi yöneticisi yanıtız kalmıştır. Aynı soru grubu içerisinde sadece, kredi kartı değişkenini, 1 Kobi yöneticisi yanıtız bırakmıştır.

'Şu anda bu ürünlerden hangilerine sahipsiniz?' soru grubunda yer alan aynı finansal araçlara, Kobi yöneticilerinden gelen yanıtlar içerisinde dikkat çeken değişkenler; mortgage kredisi değişkeni 115, teminatsız banka kredisi değişkeni 131, cari hesap değişkeni 100, hisse senetleri değişkeni 131, sukuk değişkeni 121, türev ürünler değişkeni 120 yanıtız sayısıyla belirlenmiştir. Yine aynı soru grubu içerisinde; bireysel emeklilik fonu değişkeni 14, yatırım fonu değişkeni 45, teminatlı banka kredisi değişkeni 68, kredi kartı değişkeni 32, tasarruf hesabı değişkeni 74, döviz tevdiat hesabı değişkeni 95 yanıtız bırakılan sayılarıyla belirlenmiş olmaktadır.

'Son 2 yılda bu finansal ürünlerden hangilerine yatırım yaptınız/hangilerini elinizde bulunduruyorsunuz?' soru grubu içerisinde yer alan aynı finansal ürün değişkenleri, Kobi yöneticilerine yöneltildiğinde, yanıtız bırakılan değişkenler

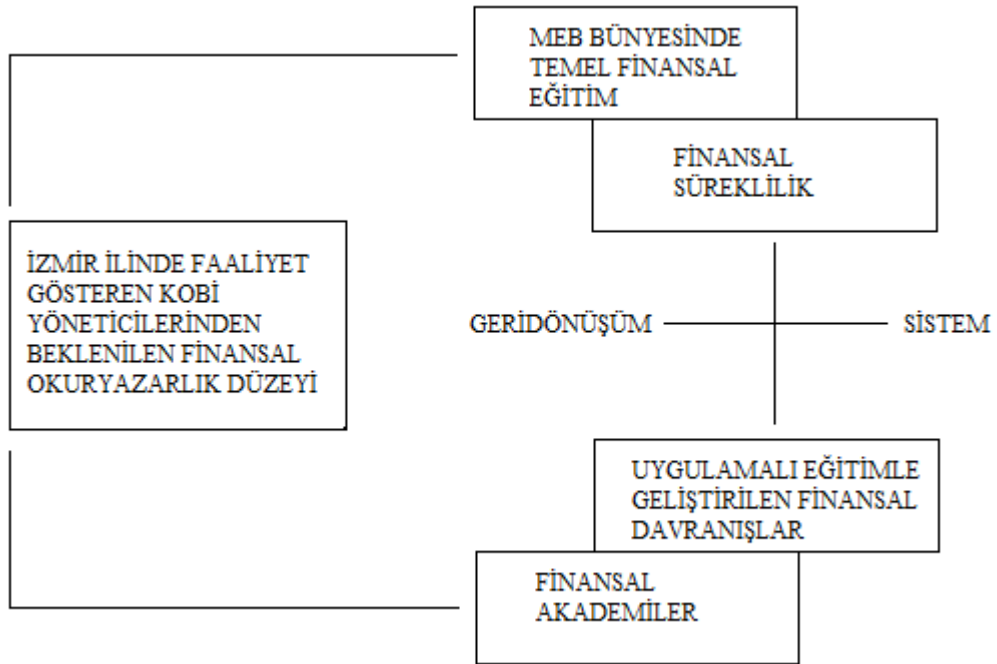
içerisinde en dikkat çekici olan; teminatsız banka kredisi ve hisse senetleri değişkenine 140 Kobi yöneticisinin tamamının yanıt vermeyerek, katılım göstermeyiştir. Aynı soru grubu incelendiğinde; bireysel emeklilik sistemi değişkenine 70, mortgage kredisi değişkenine 130, kredi kartı değişkenine 87, cari hesap değişkenine 126, tasarruf hesabı değişkenine 120, sigorta değişkenine 98, tahvil-bono değişkenine 111, döviz tevdiat hesabı değişkenine 101, sukuk değişkenine 126, türev ürünler değişkenine ise 120 Kobi yöneticisi yanıtızsız kalmıştır.

İzmir İli' nde faal olan kobi yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesine yardımcı olabileceği varsayılan değişkenlerin yüksek oranlarda yanıtızsız bırakılması, bir olumsuzluk göstergesidir. Değişkenler içerisinde; bireysel emeklilik sistemi, kredi kartı değişkenlerinin, kobi yöneticileri tarafından bilinirlik ve kullanım aktifliği açısından yanıtızsız bırakılmaması, araştırmadan beklenen dahilindedir. Bu değişkenlere ait bulgular beklentiyi karşılamamaktadır. Bu aşamada anket çalışmasında yer alan her değişkene Kobi yöneticilerinin tamamının yanıt vermesinin, çalışmanın beklentileri arasında olmadığını belirtmek gerekmektedir. Nitekim sukuk değişkeni –uygulama aşamasında da belirtildiği gibi- islam hukukunda faiz vaad etmediği için kabul gören bir finansal üründür. Dolayısıyla, günümüz şartlarında islami esaslara dayalı finansal bir piyasa akışı gerçekleşmediğinden, Kobi yöneticilerinin bu değişkeni yüksek oranlarda yanıtızsız bırakması, çalışmanın beklentileri dahilindedir. Buna karşılık bir Kobi yöneticisinden; teminatsız banka kredisi, cari hesap, hisse senedi, tasarruf hesabı değişkenini ise bilmesi ve değişkenlerin aktif kullanımı beklentiler arasındadır. Türev ürünler değişkeninin aktif kullanımı söz konusu olmasa bile, bilinirliğinin olması yine Kobi yöneticilerinden beklenen dahilindedir. Bu bakış açısıyla, yanıtızsız seçeneklerin oluşturduğu sayı oranlardaki yükseklik, Kobi yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenebilmesine, olumsuz olarak taşınmaktadır.

Anket çalışmasında yer alan diğer değişkenler, aynı perspektiften incelendiğinde 'Bu finansal ürünü seçerken kararınızı en fazla etkileyen bilgi kaynağı hangisidir?' sorusuna, 44 Kobi yöneticisinin katılım sağlamadığı görülmektedir. Bir diğer değişkeni oluşturan 'Hangi işlemlerde finansal danışmanlık

hizmeti alıyorsunuz?’ sorusuna ise, 89 Kobi yöneticisi yanıtsız kalmıştır. Önceki aşamalar da da belirtilen ‘Tasarruf mevduatınızın yıllık getirisi %1 ve aynı dönemde enflasyon oranı %2 ise yıl sonunda satın alma gücünüz ne olmuştur?’ sorusuna doğru cevap veren Kobi yöneticilerinin sayısının 6 olarak belirlenmesi, yöneticilerin finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenebilmesi açısından, olumsuz bir görüntü sergilemektedir. Kobi yöneticilerinin, örgütün başat aktörü olması sebebiyle; yanıtsız bırakılan değişkenlerin sayı oranları incelendiğinde, finansal bilgi anlamında, beklenen sayı oranlarına ulaşamadığından, finansal okuryazarlık düzeyinin olumsuz yansıdığı, söylenebilir. Yapılan değerlendirmelerden sonucunda; bir sonraki aşamada, öngörüler dahilinde bir model önerisi sunulmaktadır.

Şekil 8: İzmir İlinde Faaliyet Gösteren Kobi Yöneticilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Geliştirilebilmesine Yönelik Model Önerisi

Şekil 8; İzmir İli'nde faaliyet gösteren Kobi yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeyinin geliştirilebilmesine ilişkin bir model önerisi sunmaktadır. Araştırma bulgularına göre, Kobi yöneticilerinde beklenen olası finansal okuryazarlık

düzeyine ulaşamadığı görülmektedir. Modelde, İzmir İli'nde faaliyet gösteren Kobi yöneticilerinden beklenen finansal okuryazarlık düzeyi, bir sistem içerisinde anlatılmaya çalışılmaktadır. Uygulama çalışması finansal davranışlara yönelik negatif reaksiyonları işaret etmekte, buna karşılık finansal kavram bilinci pozitif bir reaksiyon göstermektedir. Finansal kavram bilinci ve finansal davranışlar arasında saptanan uyumsuzluğun, uygulamalı finansal eğitim eksikliğinden kaynaklandığı tahmin edilmektedir.

Bu tez çalışması; İzmir İli'nde faaliyet gösteren Kobi yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeyini belirleyebilmek amacıyla sunulmaktadır. Araştırma çalışması boyunca, sahada yapılan araştırmalar incelenerek ve çalışmaya ait uygulama aşaması değerlendirilerek, kabul edilebilir bir çıkarıma ulaşmaya çalışılmaktadır. Bu bağlamda anket çalışması sürecinde edinilen gözlemlerden de yararlanılmaktadır. Tez çalışmasında sona yaklaşılırken, sonuç bölümüne yansıtacak bulguların belirtilmesi, yerinde olacaktır. İzmir İli'nde faaliyet gösteren Kobi yöneticilerinin eğitim durumu, beklentinin altında gerçekleşmektedir. Türkiye genelinde eğitim düzeyi daha düşük iller de bulunmaktadır. Bu aşamada anlatılmak istenen, Türkiye Cumhuriyetinin üç büyük metropol şehrinde biri olan İzmir İli'nden beklentinin bu düzeyde olmaması gerektiğidir. Kobi örgütlerinde; yönetim yapısının ve finansmana erişim sorununun en belirgin sorunlar olduğu ve bu değerlendirmelerin yazındaki çalışmalarla da desteklendiği, gösterilmektedir. Finansal eğitimin ilk basamağı olan finansal okuryazarlık açısından Kobi yöneticilerinin, eğitim durumlarından daha düşük düzeyde olduğu belirtilebilmektedir. Finansal yaşamı, neredeyse yönlendiren örgüt aktörleri olarak bilinen Kobi yöneticilerinin, finansal eğitime ihtiyacı olduğu, çalışmanın bulguları arasındadır. Araştırma bulguları, finansal eğitimin sadece teoride öğrenilebilen bir alan olmadığını da belirtmektedir. Dolayısıyla, Kobilerin öncelikle yönetim yapısındaki aksaklıklara eğilerek, uygulamalı finansal eğitime başlamaları gerektiği çalışma sonucundaki önemli değerlendirmelerdendir.

Finansal okuryazarlık eğitiminin önemi, gün geçtikçe artmaktadır. Bu bağlamda geliştirilen model önerisinin, sahada bundan sonra yapılacak araştırmalar açısından önemli bir özellik taşıdığı, söylenebilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Gerçekleştirilen tez çalışmasında, İzmir İli'nde faaliyet gösteren Küçük ve Orta Ölçekli İşletme yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeyi araştırılmıştır. Araştırma çalışmasında yürütülen uygulama sürecinde, İzmir İli'nde faaliyet gösteren Kobi yöneticilerine yüz yüze anket tekniği uygulanmıştır. Anket çalışmasında öncelikle, güvenilirlik analizinden geçen data'lara frekans analizi uygulanmıştır. Ortalama değerleri alınan likert tipi soruların ardından, anket çalışmasında yer alan soruların tabanlarına göre ölçek ortalamaları alınmıştır. Alınan ölçek ortalamalarına göre üç değişken oluşturularak analiz aşamasının daha sağlıklı olması amaçlanmıştır. Oluşturulan, finansal kavram bilinci, finansal davranışlar ve finansal okuryazarlık değişkenleriyle, sekiz boyutta ve dört analiz çalışması gerçekleştirilmiştir.

Analiz çalışmasının birinci aşamasını tek yönlü varyans analizi oluşturmaktadır. Varyans analizinin ilk boyuttaki uygulanış amacı, Kobi yöneticilerinin finansal davranış ve finansal kavram bilincinin, yetkili kılındıkları örgütlerin çalışan sayılarına göre, aralarında oluşabilecek bir ilişkisel farklılığı belirleyebilmektir. Bu bağlamda alınan ölçek ortalamalarının çalışan sayılarıyla karşılaştırılmasının da, araştırmanın temel amacına katkı sağladığı açıklanabilir. Tek yönlü varyans analizinin bir diğer uygulanış amacı ise, Kobi yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeyleri ve eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirleyebilmekten oluşmaktadır. Başka bir deyişle varyans analizine duyulan ihtiyaç, Kobi'lerin eğitim seviyelerinin yükseldikçe daha yüksek finansal okuryazarlık düzeyine sahip olabileceği düşüncesidir.

İkinci şamada, bağımsız iki örneklem t-testinin uygulandığı analiz çalışmasının amaçları; finansal davranış ve finansal kavram bilincinin, ithalat/ihracat faaliyetlerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirleyebilmekten oluşmaktadır. Bu analizin yapılmasındaki amaç, dış ticaret faaliyetlerinde bulunan Kobi'lerin finansal okuryazarlık düzeyinin daha yüksek olabileceği varsayımdır.

Üçüncü analiz aşamasını oluşturan korelasyon analizinin uygulanış amaçlarını; Kobi yöneticilerinin finansal davranışları ile finansal okuryazarlık

düzeyleleri arasında doğrusal bir ilişkinin var olup olmadığı ve Kobi yöneticilerinin finansal kavram bilinci ile finansal okuryazarlık düzeyleri arasında olabilecek doğrusal bir ilişkinin varlığını belirleyebilmek oluşturmaktadır. Korelasyon analiziyle çalışmada amaçlanan nokta; Kobi yöneticilerinin finansal davranışlarının ve finansal kavram bilincinin, Kobi yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeyi ile aralarında olabilecek doğrusal bir ilişkinin tespitinin, Kobi yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesine katkı sağlayabileceği varsayımdır.

Son olarak gerçekleştirilen basit doğrusal regresyon analizinin amacını ise; Kobi yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeyinin finansal davranışlar üzerindeki, olabilecek belirgin bir etkisinin varlığını anlayabilmek oluşturmaktadır. Gerçekleştirilen analiz çalışması sonucunda; varyans analizi bulguları incelendiğinde; ilk iki boyutta Kobi yöneticilerinin finansal davranışlarının ve finansal kavram bilincinin, örgütün çalışan sayısına göre anlamlı bir farklılık oluşturduğu belirlenmektedir. Bu aşamada genel bir çıkarıma ulaşılacak nokta, Kobi yöneticilerinin finansal davranış boyutunda Küçük Ölçekli İşletmelerde daha baskın bir ilişkiyel farklılık sergilemeleri, finansal kavram bilinci boyutunda ise daha fazla çalışan sayısına sahip işletmelerde daha yüksek bir farklılık sergilemeleridir. Üçüncü varyans boyutu incelendiğinde, Kobi yöneticilerinin eğitim durumlarına göre finansal okuryazarlık düzeyinin anlamlı bir farklılık gösterdiği yönünde anlaşılmaktadır. Diğer bir deyişle, kobi yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesinde, kobi yöneticilerinin eğitim düzeyleri önem taşımaktadır. Bu aşamada en yüksek finansal okuryazarlık algısına sahip değeri 'lisans' grubunun oluşturmasından hareketle; daha yüksek eğitim seviyesinin finansal okuryazarlık düzeyine de olumlu yansiyabileceği öngörüsü ileri sürülebilir.

T-testi bulgularına göre; Kobi yöneticilerinin finansal davranışlarının ithalat/ihracat faaliyetlerine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği fakat dış ticaret faaliyetlerinde bulunmadığını ifade eden Kobi yöneticilerinde bu farklılığın daha fazla olduğu belirlenmiştir. T-testine ait ikinci bulgu ise; kobi yöneticilerinin finansal kavram bilincinin ithalat/ihracat faaliyetlerine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği ve dış ticaret faaliyetlerinde bulunduğunu ifade eden kobi yöneticilerinde bu farklılığın

istatistiksel olarak daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu aşamada dikkat edilmesi gereken nokta; kobi yöneticilerinin teorik bilgide olumlu bir görünüm sergiledikleri, bilgiyi uygulamaya geçiren finansal davranışlar boyutunda ise olumsuz bir görünüm sergiledikleridir. Korelasyon analizi bulguları incelendiğinde; Kobi yöneticilerinin finansal davranışları ile finansal okuryazarlık düzeyleri arasında negatif yönde doğrusal bir ilişkinin varlığı, finansal kavram bilinci ile finansal okuryazarlık düzeyleri arasında pozitif yönde doğrusal bir ilişkinin varlığı görülmektedir. Bu aşamada yine dikkat edilmesi gereken bir nokta; Kobi yöneticilerinin teorik bilgide olumlu, uygulama aşamasında ise olumsuz bir görünüm sergiledikleridir.

Regresyon analizi bulgularıyla; İzmir İli'nde faaliyet gösteren Kobi yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeyinin finansal davranışları üzerinde anlamlı bir etkisini işaret etmektedir. Fakat regresyon modelinde, finansal davranışların yol açtığı bu anlamlı etki negatif olduğundan, analiz aşaması boyunca üçüncü defa kendini tekrarlayan ve takrarlandıkça kabul edilebilirliği yükselen bir sonuçla karşılaşılmaktadır. Regresyon analizi bulguları da, İzmir İli'nde faaliyet gösteren Kobi yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin finansal davranışlar üzerindeki negatif etkisinden ötürü, Kobi yöneticilerinin teoride bildiklerinin, uygulama aşamasında doğru olarak kullanamadıklarını göstermektedir. Dolayısıyla, İzmir ili'nde faaliyet gösteren Kobi yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeyinin araştırma geneli çerçevesinde, olumsuz bir görünüm sergilediği görülmektedir.

Araştırma çalışmasının bulguları, sahada yapılan başka çalışmalarla karşılaştırıldığında, benzer ve farklı istatistiklerle karşılaşılabilmektedir. Erdoğan (2010: 87-120) tarafından, son global krizin İzmir İli'ndeki Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler üzerindeki etkilerini belirleyebilmek amacıyla gerçekleştirilen çalışmada, İzmir İli'ndeki Kobi sahipleri ve üst kademe yöneticileri üzerinde bir anket çalışması uygulanmıştır. Araştırma, 152 Kobi sahip/yönetici ile gerçekleştirilmiştir. Bilindiği gibi, İzmir İli'ndeki Kobi yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeyini belirlemek üzere yürütülen çalışma ise 140 katılımcıyla yürütülmüştür. Dolayısıyla her iki çalışmadaki katılımcı sayısının yüksek oranlarda farklılık göstermediği, söylenebilir. Son global krizin İzmir İli'ndeki Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler

üzerindeki etkilerini belirleyebilmek amacıyla yapılan çalışmada da, anketle ulaşılan veriler üzerinde, frekans ve tanımlayıcı analizler yapılmıştır. Çalışma bulgularından biri, finans müdürü bulunan işletmelerin oranının oldukça düşük olduğudur. Dolayısıyla etkin bir finansal planlamanın yapılamadığı izlenimi verilmiştir. Buna karşılık İzmir İli'nde faaliyet gösteren Kobi yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesine yönelik yürütülen çalışmada da, Kobi yöneticilerinin finansal sorumluluğunun düşük oranlarda olduğu ifade edilebildiğinden, iki çalışmanın bu yönden bezerlik taşıdığı söylenebilir. Gerçekleştirilen çalışmada, kriz döneminde karşılaşılan finansal sorunların, ihracat/ithalat yapan işletmelerde yapmayanlara oranla daha çok yaşandığı görülmektedir. Yürütülmekte olan çalışmada ise, finansal okuryazarlık düzeyi yetersiz bulunan Kobi yöneticilerinden gelen veriler doğrultusunda ihracat/ithalat faaliyetinde bulunamayan Kobilerin oranı daha yüksek oranda ve finansal yapılarındaki eksiklikler de göz önüne alındığında finansal krizlerde yaşanabilecek sorunlar da öngörülmektedir. Gerçekleştirilen ve yürütülmekte olan çalışmaların, bu açılarından benzer izlenimlere sahip olduğu söylenebilir. Gerçekleştirilen çalışmada incelenen sorunların kaynağında, işletmenin yönetim ve yeterli teknik personeli istihdam edememe gibi önemli sorunlarla karşı karşıya kaldıkları, genel yönetim yetersizlikleri, uzman bir finansman ekibinin olmaması dolayısıyla sermaye yetersizliği, sermaye piyasalarından yeterince yararlanamama gibi sorunlar da yaşadıkları paylaşılmaktadır. Buna karşılık; yürütülmekte olan çalışmada, Kobi yöneticileri tarafından sahip olunması beklenen finansal ürünlerin kullanımındaki yetersizlik ulaşılan veriler arasında olmakla beraber Kobi yöneticilerinin bütçe kontrolünde beklenen düzeyde olmadıklarından dolayı, çeşitli finansman sorunları yaşadıkları tahmin edilebilir düzeydedir. İki çalışmanın, bu açılarından da benzer verileri yansıttıkları, söylenebilir. Gerçekleştirilen çalışmada finansal sorunların başında, finansman temininde banka kredilerinin fazlalığı bulgusuna rastlanılmıştır. Buna karşılık, yürütülmekte olan çalışmada yapılan yazın taraması bu sonucu destekler nitelikte olmakla beraber, finansman kontrolü açısından genel-gider denkleminin yöneticiler tarafından ne kadar sağlanabildiğinin araştırıldığı soruda, en yüksek

oranda ‘en az bir ay, ancak altı aydan az’ seçeneğinin tespiti, istatistiksel olarak da yürütülen çalışmada, finansal sorunların benzerliği ihtimalini güçlendirmektedir. Gerçekleştirilen çalışmada rastlanan farklılık gösteren bir bulgu ise, İzmir İli’ndeki Kobi’lerin çeşitli finansman tekniklerini kullanmaları gerektiği olarak, belirtilmektedir. Alacakların tahsilindeki sorunların factoring ile, orta ve uzun vadede yapması düşünülen yatırımların leasing ile çözümlenebileceği gibi alternatifler önerilmiştir. Buna karşılık, bilindiği gibi yürütülmekte olan çalışmada factoring ve leasing gibi finansman tekniklerinin de belirtildiği Kobi yöneticilerinin finansal kavram bilincinin belirlenmesine yönelik olan soru grubu ölçeğinin, genel ölçek ortalamasına göre zayıf olmadığı belirtilmektedir. Birçok araştırma bulgusunun tespitiyle gerçekleştirilen çalışma ile yürütülen çalışma arasında karşılaştırma yapılabilen bulguların incelendiği her iki çalışmada, benzer bulguların çoğunluğundan yola çıkılarak; İzmir İli’ndeki kobi yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesine yönelik yürütülen çalışmaya ait araştırma bulgularının, son global krizin İzmir İli’ndeki Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler üzerindeki etkilerini belirleyebilmek amacıyla gerçekleştirilen çalışma bulguları tarafından desteklenebilir nitelikte olduğu, ifade edilebilir.

Sucu (2010: 147-198) tarafından; İzmir İli’nde faaliyet gösteren Kobi’lerin stratejik yönetime bakış açılarını, stratejik yönetim ve faaliyet uygulamalarının düzeyini belirlemeye yönelik olarak gerçekleştirilen çalışma ile İzmir İli’nde faaliyet gösteren Kobi yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeyini belirlemeye yönelik yürütülen çalışmanın farklı yönü, Kobi yöneticilerinin eğitim durumlarının en yüksek oranda ‘lisans’ düzeyinde saptanmış olmasıdır. Her iki çalışmada dolaylı olarak karşılaştırılabilecek bir diğer bulgu, gerçekleştirilen çalışmada yöneticilerin öğrenim durumları ile stratejik tercihleri arasında anlamlı bir farklılaşmanın görülmeşiştir. Buna karşılık yürütülen çalışmada İzmir İli’ndeki Kobi yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin, eğitim durumlarına göre anlamlı bir farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır. Finansal okuryazarlık düzeyinin bir anlamda yöneticilere stratejik bir bakış açısı kazandıracığı düşünüldüğünde, iki çalışmanın bulgularının bu açıdan farklılık gösterdiği, söylenebilir. Gerçekleştirilen çalışmanın bulgularından biri de,

Kobi yöneticilerinin %90 gibi bir oranının stratejik planlamada kişisel sezgilerinin etkisinde kaldığının düşünülmesidir. Yürütülen çalışma bulguları da aynı açıdan değerlendirildiğinde, finansal okuryazarlık düzeyi araştırılan Kobi yöneticileri için, stratejik finansal planlama açısından kişisel sezgilerinin etkisinde kaldığı, söylenebilir. Nitekim yürütülen çalışmada, finansal kavram bilincinin pozitif bir görünüm sergilemesine rağmen, uygulama boyutunu yansıttığı düşünülen finansal davranışlara bu olumlu görünümün yansımaması, karşılaştırılan iki çalışmanın bulgularının, stratejik planlama açısından benzerlik taşıdığı yönünde değerlendirilebilir. Gerçekleştirilen çalışmada sonuç olarak; İzmir İli'nde faaliyet gösteren Kobi yöneticilerinin stratejik yönetim yaklaşımı ve stratejik planlama konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları ifade edilmiş, yürütülen çalışma bulguları da; İzmir İli'nde faaliyet gösteren Kobi yöneticilerinin finans okuryazarlık alanında yeterli bilgiye sahip olamadığı sonucuna varılmıştır. Finansal eğitimin bir anlamda stratejik bir bakış açısının kazanımını sağladığı göz önüne getirildiğinde sonuçlar arasındaki benzerlik anlaşılacaktır.

Bayram (2010: 48) tarafından gerçekleştirilen çalışmada ise; OECD ölçeğindeki 3'lü likert ölçeğine ait temel finansal ifadelerin bilgi düzeyine ait araştırma bulguları yer almaktadır. Bilindiği gibi; İzmir İli'ndeki Kobi yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeyini belirlemeye yönelik yürütülen çalışmada; finansal kavram bilincini yansıttığı düşünülen OECD ölçeğindeki -bir kısmı aynı ifadeler olan- kavramlar yer almaktadır. Sonuçlar istatistiksel olarak karşılaştırıldığında; 'bileşik faiz', 'hesap bildirim cetveli', 'hazine bonosu', ifadesi her iki çalışmada 'duydum ama ayrıntısını bilmiyorum' seçeneğiyle ve 'temerrüt faizi' iki çalışmada da 'hiç bilmiyorum' seçeneğiyle en yüksek oranı işaret ederek benzerlik göstermekteyken, 'EFT' ifadesi gerçekleştirilen çalışmada en yüksek oranda 'iyi biliyorum' seçeneğiyle farklılık göstermektedir. Çünkü, 'EFT' nin yürütülen çalışmada en yüksek oranı 'duydum ama ayrıntısını bilmiyorum' seçeneğinde belirtilmektedir. 'Dask' ifadesi gerçekleştirilen çalışmada en yüksek oranda 'hiç bilmiyorum' seçeneğiyle, yürütülen çalışmada ise 'iyi biliyorum' seçeneğiyle farklılık göstermektedir. 'Vadeli Mevduat' ve 'Bireysel Emeklilik Fonu' ifadeleri

gerçekleştirilen çalışmada en yüksek oranda ‘iyi biliyorum’ seçeneğiyle, yürütülen çalışmada ‘hiç bilmiyorum’ seçeneğiyle farklılık göstermektedir. ‘Döviz tevdiat hesabı’ ve ‘Yatırım fonu’ ifadesi gerçekleştirilen çalışmada en yüksek oranda ‘duydum ama ayrıntısını bilmiyorum’ seçeneğiyle, yürütülen çalışmada ise ‘hiç bilmiyorum’ seçeneğiyle farklılık göstermektedir. Dolayısıyla finansal okuryazarlık ve para yönetimi davranışlarının araştırıldığı çalışmayla, İzmir İli’nde faaliyet gösteren Kobi yöneticilerin finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesine yönelik olarak yürütülen çalışma bulguları arasında farklılık gösteren ifadelerin daha fazla olduğu, söylenebilir.

Sunulan tez çalışması boyunca, yazında yapılan bilimsel araştırmalar incelenerek ve yüz yüze anket çalışması süresince edilen gözlem ve izlenimlerden de yararlandığının belirtilmesi, ulaşılan sonucun kabul edilebilirliği açısından faydalı olacaktır. Araştırmanın amacına yönelik gerçekleştirilen uygulama çalışması sonucunda, İzmir İli’nde faal olan Kobi yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeyinin yeterli bir kabulünün olmadığı, söylenilebilir.

Dünya ülkeleri incelendiğinde, finansal eğitimde organize halinde çalışmalar yürütülmektedir. Türkiye’de yürütülen çalışmaların eksik yönünün, yürütülen çalışmalar arasında bir örgütlenmenin olmamasından kaynaklandığı, ifade edilebilir. Nitekim birinci bölümde bu varsayımı destekleyen araştırma bulguları sunulmaktadır. Finansal okuryazarlık düzeyinin, Kobi’ler üzerinde araştırılmasına duyulan ihtiyaç, Kobi’lerin türk ve dünya ekonomisindeki öneminden ileri gelmektedir. Kobi’lerin istihdam alanları oluşturarak, karşıladığı işgücü oranı finansal piyasalardaki akım açısından değerlendirildiğinde önemsenecek boyuttadır. Finansal okuryazarlık eğitiminin Kobi’lere yönelik sunulması gerektiğinin vurgulanmasındaki amaç ise, ekonomide önemli bir paya sahip olan Kobi’lerin sürekliliğinin sağlanmasının gerektiğidir. Nitekim bu süreklilik, finansal piyasalarda da bir canlılık yaratarak ülke ekonomisinin canlanmasına ve rekabet koşullarında, Kobi’lerin finansal dayanıklılığının artmasına katkı sağlayabileceği, öngörülebilmektedir.

Çalışmanın giriş bölümünde vurgulanan soruyu bu aşamada belirtmek yerinde olacaktır. Yüz yüze anket çalışması süresince genel olarak, finansmana erişimde sorun yaşadıklarını ileri süren ve bunu finansal eğitim için engel olarak gördüklerini dile getiren Kobi yöneticileri için, o zaman çözüm süreci nasıl olabilir? Örgüt dışından bir finansal danışmanlık desteğini de, çoğunlukla finansal kaynakların eksikliği nedeniyle sağlayamadıklarını ileri süren Kobi yöneticilerinin çoğunluğu, çözüm yollarının ilki olan; ‘finansal danışmanlık hizmeti’ seçeneğini en başından manipüle etmişlerdir. İzmir ili’ndeki Kobi yöneticilerinin finansal anlamda bilgi edinebilmeleri için önerilen ikinci seçenek ise; oluşumlarını sağlamalarıyla işleyeceği düşünülen finansal akademilerde sunulacak eğitimlere katılım göstermeleridir. Böylelikle örgüt dışına kaynak aktarımı yapılmayacak ve yapı itibarıyla de ‘aile işletmeleri’ zihniyetine sahip olan Kobi yöneticilerinin çoğunluğu, hem kararlarını kendileri vermiş olacak hem de kaynak tasarrufu sağlamış olacaktır. Dolayısıyla yöneticiler, finansal donanım ile daha sağlıklı kararlar verebileceklerdir. Tez çalışmasının uygulama aşaması boyunca edinilen gözlemlerden de yola çıkarak, ikinci seçeneğe yaklaşımın daha olumlu olduğu söylenebilir. Nitekim çözüm önerilerinin, geri dönüşümünü öğrenmek için başka aşamalara ihtiyaç vardır. Yürütülen tez çalışması, amacını aşan bu seçenek için kesin bir bilgi verememektedir. Bu nokta, çalışmanın kısıtı olarak, ifade edilebilir.

Araştırma genelinde, finansal kavram bilinci açısından İzmir İli’ndeki Kobi yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeyi olumlu bir görünüm sergilese de, uygulama aşamasını temsil eden finansal davranışlar boyutunda Kobi yöneticileri olumsuz bir görünüm sergilemektedir. Başka bir deyişle; İzmir İli’ndeki Kobi yöneticileri, finansal anlamda teoride bildiklerini davranışlarına yansıtamamaktadır. Bunun nedeni olarak da, Kobi yöneticilerinin finansal bilgi seviyelerindeki uygulama eksikliği gösterilebilir. Çünkü, finansal bilgi sadece teorik bilgiyle aşılabilecek bir alan değildir. Nitekim araştırma çalışması, sanal ortamın finansal bilgi boyutunun belirleyicilerinden biri olduğunu da belirtmektedir. Yazında da finansal eğitime yönelik en etkili öğrenme kaynağının sanal ortam olduğu yönündeki çalışmalar mevcut olup, önceki aşamalarda paylaşılmış olmaktadır. Dolayısıyla, İzmir İli’nde

faaliyet gösteren Küçük ve Orta Ölçekli İşletme yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeyinin, genel anlamda yeterli olmadığı, çalışmanın en nihai sonucu olarak sunulabilir.

Bu aşamada çalışmanın, Kobi yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin geliştirilebilmesine yönelik önerilerini paylaşmak yerinde olacaktır. Gerçekleştirilen çalışma; finansal okuryazarlık eğitiminin, finansal çağın koşulları gereğince, beklenen düzeye gelebilmesi için, uygulamalı finansal eğitimin gerekliliğine işaret etmektedir. Birer meslek kişisi olarak Kobi'lerin, finansal bilgi eksikliğini giderebilmek için finansal akademi merkezlerini kendi bünyelerinde oluşturmalarının ve kobi yöneticilerinin aktif katılımlarının, finansal okuryazarlık düzeyinin geliştirilebilmesi açısından faydalı olabileceği, öngörüler arasındadır. Temelde Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde temel bir ders olarak verilmesi gerektiği düşünülen finansal bilgi eğitiminin, zamana uyarlanarak yetiştirilmesi açısından, Kobi'lere yönelik finansal akademik oluşumlarla iyileştirilmesi sağlanabilir. Kobi'lerin finansal akademilere aktif katılımlarının ise, öğrenme sürecini hızlandırıcı bir etki yaratacağı, düşünülmektedir. Dolayısıyla finansal danışmanlık hizmetlerine, genelde, finansmana erişim sorunu nedeniyle ulaşamadıklarını dile getiren Kobi yöneticileri, eksik yönlerini kendi bünyelerinde tamamlamış olacaklarından, bir kaynak tasarrufu sağlamış olacakları da, öngörüler dahilindedir.

Finansal eğitim, kalıcılığının sağlanması açısından, uzun sürede kazandırılması gereken bir eğitim ihtiyacından oluşmaktadır. Bireyler ve toplumlar, finansal eğitimi, birinci ve ikinci kademe başta olmak üzere, eğitim ve öğrenim hayatlarının her kademesinde sürekli olarak benimsemeye, uygulamaya çalışmalıdır. Teorik boyutta öğrenilen finansal eğitimin uygulamada -her zaman- doğru sonuçlar vermediği de çalışmanın bulgularından anlaşılmaktadır.

Finansal okuryazarlık düzeyinin geliştirilebilmesi, aşama gerektiren bir süreçtir. Bu bağlamda birey ve örgütlerde; finansal bilinç oluşturulmaya çalışılmalıdır. Finansal eğitimin finansal bilince dönüştürülebilmesi, ekonomik dengenin sağlanması, bütçeyi dolayısıyla harcamaların/borçların yönetimini sağlayabilmeyi, gerektirmektedir. Beraberinde birey ve toplumlarda oluşacağı

öngörülen; borç/kredi ödeyebilme gücü, varlıklı bir gelecek için, doğru amaçla kullanılabilen finansal davranışlar oluşturabilecektir. Dolayısıyla finansal fırsatlardan yararlanabilmeyi de öğrenen birey ve örgütler, geleceğe güvenle bakabilecektir. Toplumsal yaşamın her aşamasında ve her kesime sürekli ve kademeli olarak, finansal eğitiminin verilmesi ve finansın a-b-c' si gibi düşünülerek değerlendirilmesi, daha refah bir ülke düzeyini de beraberinde getirecektir.

Dünya ülkelerinde finansal eğitimin önemsenen boyutunun, Türkiye açısından farkındalığına erişilmesi gerektiği düşünülmektedir. Yapılan ve araştırmada sunulan çalışmalar, Türkiye'de yürütülen finansal okuryazarlık faaliyetlerinin yeterli olmadığını göstermektedir. Yürütülen çalışmalar tek tip bir eğitim profiline sahip olmamalı, ihtiyaca göre oluşturulmalıdır. Gelişmiş ülkeler, finansal eğitimi finansal davranış ve finansai kavram bilgilerinin bir bütünü olarak görmekte ve çalışma programlarını, ihtiyaçlar dahilinde belirlenen hedef kitlelere yönelik olarak gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Finansal eğitimde özellikle son yıllarda uygulamaya daha fazla ağırlık verilmekte ve bu doğrultuda, eğitim programları sunulmaktadır. Sunulan eğitim programları, kültür ögesini dahi içerdiğinden, kalıcı geri dönüşümler alınabilmektedir. Türkiye'de oluşturulması beklenen finansal eğitim programlarının, kendi kültür ve ihtiyaçları doğrultusunda düzenlenmesinin, daha nitelikli sonuçlar doğuracağı, öngörüsü dahilindedir.

Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler açısından öneminin vurgulandığı bu tez çalışmasını oluşturun beklentilerden biri de; sürekli ve uygulamalı finansal okuryazarlık eğitiminin kobilere kazandırılmasıyla, Kobi'leri birer 'sosyal uyum modeli' olarak yansıtabilecek düzeye getirebilmektir. Birer 'sosyal uyum modeli' olması ise; finansal eğitimle sağlayabileceği finansal istikrarda anlaşılabilir. Kriz süreçlerinin belirsizliğinin, Kobi'lerin finansal istikrarıyla aşılabileceği de, düşünülmektedir. Kobi'lerin yönetiminde yaşadıkları fikir ayrılıklarının giderilmesi açısından da, finansal eğitim bir çözüm önerisi olarak sunulabilmektedir. Dolayısıyla, finansal okuryazarlık eğitiminin farkındalığına erişmek için, sürekli ve uygulamalı bir eğitim yönteminin yasallaşması gerektiği, topluma kazandırılması açısından beklenen bir süreç olduğu, öngörülebilir.

KAYNAKÇA

- Abacı, H. (2015). *Türkiye’de Kobi’lerin Gelişimi ve Yeri, Kobi’lere Sağlanan Teşvik ve Desteklerin Ürün Yeniliği ve Karlılık Üzerindeki Etkilerinin İncelenmesi: ‘Afyonkarahisar Küçük Sanayi Sitesi Örneği’*. İstanbul: Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı.
- Akdemir, B. (2010). Stratejik Yol Haritası Uygulamasının Stratejik Yönetim Bilincine Etkisinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma. *E-Journal of New World Sciences Academy*. 5(4): 320-341, 3C0051.
- Akdeniz, M. B. (2005). Kobi’lerin Ekonomik ve Sosyal Yapı İçindeki Yerleri, Destekleyici Kurumsal Çevreleri ve Avrupa Birliği’ ne Uyum Sürecinde Yeniden Yapılandırılmaları.
- Abdiyeva, R., Asanov, T. (2009). Geçiş Ekonomilerinde Küçük İşletmelerin Vergilendirilmesi: Kırgızistan Örneği. *6. Kobi’ler İçin Verimlilik Kongresi* (ss. 347-354). Düzenleyen İstanbul Kültür Üniversitesi. İstanbul. 17-18 Kasım 2009.
- Akgemci, T., Öğüt, A., Tosun, M. A. (2005). Küresel Rekabetin Sunduğu Fırsatlar ve Tehditler Bağlamında Kobi’lerde Stratejik Yenilik Yönetimi: Swot Analizine Dayalı Kuramsal Bir Değerlendirme. *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*. 10: 139-156.
- Akyol, C. (2010). *Finansal Farkındalığın Yatırımcı Tercihlerine Etkileri: Özel Bankacılık Çalışanlarında Finansal Farkındalık Üzerine Bir Araştırma*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi.
- Altıntaş, K. M. (2009). Belirlenmiş Katkı Esaslı Emeklilik Planlarında Finansal Eğitimin Önemi: Katılımcıların Finansal Okuryazarlığı Çerçevesinde Alternatif Bir Yatırım Eğitimi Modeli. *Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 5(9): 151-176.
- Araz, T. (2012). *Finansal Okuryazarlık ve Kredi Kartı Sorunları*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi.

- Arslan, Ö. (2003). Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerde Çalışma Sermayesi ve Bazı Finansal Yönetim Uygulamaları. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*. 4(1).
- Arsoy, A.P., Bora, T. (2012). Kobi Muhasebe Standartlarının Gelişimi ve Türkiye Uygulaması Üzerine Bir Araştırma. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*. Ekim.
- Arthur, C. (2011). *Financial Literacy: Neoliberalism, the Consumer and the Citizen*. Kanada: Department of Theory and Policy Studies Ontario Institute for Studies in Education of the University of Toronto.
- Apan, M., İslamoğlu, M. (2014). Kobi'lerde Finans Yönetimi. *International Journal of Science Culture and Sport*. Temmuz(1), ISSN: 2148-1148.
- Ateş, S. (2014). Finansal Okuryazarlık ve Davranışsal Önyargılar: Bireysel Hisse Senedi Yatırımcısı Üzerine Ampirik Bir Çalışma. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Avery, K. R. (2013). *Identifying The Connections Between Financial Literacy and Catholic Social Teaching*. Amerika Birleşik Devletleri/Ann Arbor: University of Michigan.
- Ay, H. M., Talaşlı, E. (2007). Türkiye'de Kobi'lerin İhracattaki Yeri ve Karşılaştıkları Sorunlar. *Selçuk Üniversitesi Karaman İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi Yerel Ekonomiler Özel Sayısı*. Mayıs.
- Ayık, Y. Z., Keskin, G. (2008). Kobi'lerin Genel Sorunları ve Düşünülen Çözüm Önerileri Üzerine Erzurum'da Bir Uygulama. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 12(2): 467-481.
- Ayriçay, Y., Kök, D. (2009). Kobi'lerin Finansmanında Kredi Kullanım Düzeyini Etkileyen Faktörler: Kahramanmaraş Örneği. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 6(11): 109-131.
- Baraz, B., Çınar, E. (2009). İş Hayatına Yeni Küresel Düzenlemeler Kobi'lerimizce Nasıl Algılanıyor? 6. Kobi'ler İçin Verimlilik Kongresi (ss. 547-554). Düzenleyen İstanbul Kültür Üniversitesi. İstanbul. 17-18 Kasım 2009.

- Başar, M. (2008). Finansal Sorunlar ıkılmazında Kobi'ler ve Basel II S¼reci. *I. Uluslararası Sempozyumu: Kobi'ler ve Basel II* (ss. 58-67). D¼zenleyen İzmir Ekonomi Üniversitesi. İzmir. 02-03-04 Mayıs 2008.
- Bayram, S. S. (2010). *Finansal Okuryazarlık ve Para Y¼netimi Davranışları: Anadolu Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Uygulama*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Fak¼ltesi.
- Bilici, N. (2007). Erzurum Alt Bölgesindeki Kobi'lerin Mevcut Durumları, Sorunları ve öz¼m Önerileri. *Atat¼rk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstit¼s¼ Dergisi. Atat¼rk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstit¼s¼ Dergisi*.10(2): 383-398.
- Calamato, Maria Palula. (2010). *Learning Financial Literacy in the Family*. ABD/Kaliforniya: San Jose State University.
- Cihangir, M., Ergin, E. (2015). Finansal Okuryazarlığın Temel D¼zeyde İncelenmesi: Osmaniye İlinde Ankete Dayalı Bir Araştırma. *ASOS: Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 3(13): 492-511.
- Civan, M., Cenger, H. (2010). Finansal Y¼netim Dersini Almış Öğrencilerin Finans Eğitimi Beklentilerini Ölçmeye Y¼nelik Bir alışma. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*. Sayı-46: 84-99.
- Civan, M. (2012). K¼çük ve Orta Boy İşletmelerin Teşvik ve Finansmanı. (*Bu alışma "Gaziantep Sanayinde İhracat, Finansman ve İstihdam Sorunları", başlığı ile Prof. Dr. Arslan YİĞİDİM edit¼rl¼đ¼nde hazırlanan ve 2009 yılında TEK yayını olarak basılan kitapta yer almaktadır*). Ekim, 89.
- Costa Mendes, A. F. (2013). *Financial Literacy of College Students Study Case: Students of the University of Porto*. Portekiz: Porto University.
- atal, M. F. (2007). Bölgesel Kalkınmada K¼çük ve Orta Boy İşletmelerin (Kobi) Rol¼. *Atat¼rk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 10(2).
- etin, A. C., Bıtırak, İ. A. (2009). Antalya İli K¼çük ve Orta Ölçekli İşletmelerinde Finansal Y¼netim, İşletme Sermayesi ve Yatırım B¼telemesi Uygulamaları. *Alanya İşletme Fak¼ltesi Dergisi*. 1(1): 119-137.

- Çelik, C., Karadal, H. (2007). Kobi'lerin Sorunları ve Çözüm Stratejilerinin Algılanan Performans Üzerine Etkileri: Aksaray ve Mersin Örneği. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 16(2): 119-138.
- Çoban, S. (2005). Kayseri Mobilya Sanayinin Dış Ticaret Yapısı ve Sorunlarına Yönelik Bir Araştırma. *Selçuk Üniversitesi Karaman İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*. 2(5).
- Dijk, N. v. (2012). *The Effect of Financial Literacy on Retirement Planning Among Dutch Students*. Hollanda/Amsterdam: University of Amsterdam Faculty Economics and Business.
- Diken, A. (1998). Kobi'lerin İhracat Sorununun Çözümünde “Sektörel Dış Ticaret Şirketleri” nin Rolü. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*. 12(1-2).
- Donohue, M. A. (2011). *Financial Literacy and Women: Overcoming the Barriers*. ABD/Massachusetts: University of Massachusetts Amherst.
- Dursun, B. (2011). *İşletme Yöneticilerinin ve Yükümlülerin KDV Uygulamasındaki Tepkilerinin Analizi ve Ankara İli Uygulaması*. Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Erdoğan, H. H. (2010). *Global Mali Krizin Kobi'lerin Finansal Yapıları Üzerine Etkileri: İzmir İli Tekstil Sektöründe Bir Araştırma*. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Er, F. (2009). Krizi Fırsata Dönüştüren Kobi Yöneticiliği ve Örnek Bir Uygulama. *6. Kobi'ler İçin Verimlilik Kongresi* (ss. 285-294). Düzenleyen İstanbul Kültür Üniversitesi. İstanbul. 17-18 Kasım 2009.
- Eleren, A. (2009). İşletmelerde Çok Boyutlu Performans Ölçümü Üzerine Bir Model Önerisi ve Bir Uygulama. *6. Kobi'ler İçin Verimlilik Kongresi* (ss. 533-545). Düzenleyen İstanbul Kültür Üniversitesi. İstanbul. 17-18 Kasım 2009.
- Emir, M., Eyüboğlu, K. (2015). Global Finansal Kriz'in Türkiye'deki Kobi'ler Üzerindeki Etkileri. *DTM yayını*. 9(33): 57-98.

- Emir, M., Sevim, U., Arslantürk, D. (2012). Kobi'lerde Finansal Yönetim Uygulamalarının Finansman Sorunları Üzerindeki Etkisi: Trabzon İli Örneği. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi*. Sayı: 6.
- Ergün, B., Şahin, A., Ergin, E. (2014). Finansal Okuryazarlık: İşletme Bölümü Öğrencileri Üzerine Bir Çalışma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 7(34): 1307-9581.
- Erol, M. (2010). Ekonomik Kriz ve Kobi'ler. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*. 5(1): 165-181.
- Eryılmaz, C. (2004). *İşlenmiş Tarım Ürünleri Sektöründe Faaliyet Gösteren Kobi'lerin İhracat Sorunları ve Çözüm Önerileri (Göller Yöresinde Bir Araştırma)*. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı.
- Eskici, Y. (2014). *Seçilmiş Ülke Örnekleriyle Finansal Okuryazarlığın Önemi ve Tasarruflar Üzerindeki Etkileri*. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Fisher, P. (2003). *Evaluating Financial Education: History, Theory & Application*. ABD/Ohio: Ohio State University.
- Green, S. (2013). *Will Financial Literacy Impact Students' Financial Decisions?* ABD/Florida/Tallahassee: Florida State University.
- Guiso, L., Jappelli, T. (2008). Financial Literacy and Portfolio Diversification. *European University Institute Working Papers*. 31: 1725-6704.
- Gül, H., Kandemir, T., Çakır, E. (2011). Kobi'lerde Risk ve Belirsizlik Beklentileri: Karaman Örneği. *Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 12(2).
- Güler, S. (2010). İstanbul Menkul Kıymetler Borsasına (İMKB) Kayıtlı Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin (KOBİ) Sermaye Yapıları Üzerine Bir Uygulama. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 15(3): 353-371.

- Hayırsever, F. (1995). *Nakit Bütçesi Hazırlanması Sırasında İşletme Yöneticilerinin Sorumlulukları ve Örnek Uygulama*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Hayta Bayazıt, A. (2014). Bireysel Yatırımcıların Risk Algısına Etki Eden Psikolojik Önyargılar. *TSA*. 18(3): 329-352.
- İlhan, B. (2010). Avrupa Birliği Rekabet Politikasında Devlet Yardımları ve Türkiye'nin Uyumu. *Sayıştay Dergisi*, Sayı 76: 101-132.
- Karadağ, H. (2014). Kobi'lerde Stratejik Finansal Yönetim Uygulamaları, Büyüme ve Rekabetçilik: Bir Literatür İncelemesi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*. Temmuz. 172(1): 171-188.
- Kaya, Y. (2004). *Küçük ve Orta Boy İşletme Yöneticilerinin Stres Kaynaklarını Tespit Etmeye Yönelik Kayseri İlinde Bir Araştırma*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kayabaşı, A., Duran, C., Çetindere, A. (2011). Kobi'lerde Yeniliği Teşvik Eden Unsurlar ve Yenilik Performansı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. 6. *Kobi'ler İçin Verimlilik Kongresi* (ss. 449-459). Düzenleyen İstanbul Kültür Üniversitesi. İstanbul. 17-18 Kasım 2009.
- Kayabaşı, A., Kiracı, H., Kanberoğlu, Z., Oğuz, A. (2011). Kobi'ler İhracat Performansını Belirleyen Unsurların İncelenmesi: İnegöl'de Faaliyette Bulunan İşletmeler Üzerinde Bir Alan Araştırması. *Pazarlama ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi*. 4(8).
- Kehiaian, S. E. (2012). *Factors and Behaviors That Influence Financial Literacy In U. S. Households*. Amerika Birleşik Devletleri/Florida: H. Wayne Huizenga School of Business and Entrepreneurship Nova Southeastern University.
- Kendirli, S., Çaşıran, H., Kılıç, S. (2009). Girişimciler Açısından Bilgi Teknolojilerinin Önemi ve Bilgi Teknolojileri Kullanımının Çorum Kobi'lerine Katkıları. 6. *Kobi'ler İçin Verimlilik Kongresi* (ss. 505-513). Düzenleyen İstanbul Kültür Üniversitesi. İstanbul. 17-18 Kasım 2009.

- Kharchenko, O. (2011). *Financial Literacy in Ukraines: Determinants and Implications for Saving Behavior*. Ukrayna: Kyiv School of Economics.
- Kesken, J., Eğit, T. (2005). Kobi'ler Bilgi ağına Hazır mı? Türk Kobi'leri ve Bilgi Yönetimi: Sektörler Arası Karşılaştırmalı Analiz. Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi. 6(1): 84-94.
- Kılıcı, H. (2013). *Küçük ve Orta lekli İşletmelerde Stratejik Yönetim Uygulamaları: Tokat İli İmalat Kobi'leri üzerinde Bir alışma*. Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Klatt, M. (2009). *An Assesment of Women's Financial Literacy*. ABD/Wisconsin: University of Wisconsin-Stout.
- Kramer, Marc M. (2012). *Individual Investor Behavior and Financial Advice*. Hollanda: Rijksuniversiteit Groningen.
- Koçyiğit, M. (2006). İşletmeler Sistem ve Süreç Yönetimlerine Ne lde Stratejik Yaklaşmaktadır? Eskişehir Kobi'lerinde Sistem ve Süreçlerin Kullanılmasına Yönelik Bir Değerlendirme. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 1(2): 43-57.
- Koenen, T. B. (2010). *Financial Literacy, Cognitive Abilites, and Long-Term Decision Making*. Almanya/Mannheim: Universitt Mannheim.
- Kutlu, H. A., Demirci, N. S. (2007). Kobi'lerin Finansal Sorunları ve üzüm nerileri. *4. Kobi'ler ve Verimlilik Kongresi* (ss. 187-198), Düzenleyen İstanbül Kültür Üniversitesi. İstanbül. 7-8 Aralık 2007.
- Letkiewicz, J. C. (2012). *Self-Control, Financial Literacy, and the Financial Behaviors of Young Adults*. ABD/Ohio: Ohio State University.
- Llewellyn, T. R. (2012). *Financial Literacy of College Students and the Need for Compulsory Financial Education*. Amerika Birleşik Devletleri: The College at Brockport State University of New York.
- Lusardi, A., Mitchell, O. S. (2007). Financial Literacy and Retirement Preparedness: Evidence and Implications for Financial Education. *National Association Business Economics*. January: 35-44.

- Maden, S. I., Dulupçu, M. A., Sungur, O. (2014). Kobi Desteklerinin İstihdam Büyümesine Etkisi: Isparta ve Burdur Örneği. *Girişimcilik v Kalkınma Dergisi*. 9(1).
- Mckenzie, V. M. (2009). *The Financial Literacy of University Students: A Comparison of Graduating Seniors' Financial Literacy and Debt Level*. ABD/Florida: University of South Florida.
- Miller, J. J. (2010). *Exploring "Ethnic Money Knowledge" as an Aspect of Financial Literacy Among Middle Class African Americans*. Boston/Massachusetts: Northeastern University.
- Monticone, C. (2010). *Financial Literacy and Financial Advice: Theory and Empirical Evidence*. İtalya: Università degli Studi di Torino Università del Piemonte Orientale.
- Mutlu, M. (2008). *Kobi'lerin Başarısında Liderliğin Etkisi: Burdur-Bucak'ta Kobi'ler Üzerine Bir Araştırma*. Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Narin, M., Akdemir, S. (2006). Türkiye'de Kobi'lere Sağlanan Destekler. *Ekonomik Yaklaşım*. 55(16): 43-68.
- Otter, D. (2010). *Teaching Financial Literacy In K-12 Schools: A Survey of Teacher Beliefs and Knowledge*. ABD/Albuquerque: New Mexico University.
- Özbilgili, C. (2007). *Kobi'lerde Bütçeleme: Bireksan Ekmek İmali ve Pazarlama Sanayi Ticaret Ltd. Şti.' de Bir Uygulama*. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı.
- Özdemir, A., Temizel, F., Harun, S., Er, Fikret. (2015). Financial Literacy of University Students: A Case Study For Anadolu University, Turkey. *Int. Journal of Management Economics and Business*. 11(24): 2147-9208.
- Özdemir, O. (2007). *Türkiye Finansal Raporlama Standartlarının Finansal Tablolar Üzerine Etkileri ve Göller Yöresi'ndeki Kobi'lerde Muhasebeden Sorumlu Yöneticiler Üzerine Bir Araştırma*. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Özdemir, S., Ersöz, H. Y., Sarıoğlu, H. İ. (2007). Küçük girişimciliğin Artan Önemi ve Kobi'lerin Türkiye Ekonomisindeki Yeri. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*. Sayı: 53.
- Özdemir, Ş., Karaca, Y. (2007). Kobi'ler İçin Dış Ticaret Yöntemleri ve İhracat Problemleri: Afyon İli Doğal Taş Sektöründe Bir Araştırma. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*. 8(1).
- Özgüler, İ. (2013). *Bireysel Finansal Kaynakların Yönetiminde Bir Araç Olarak Finansal Eğitimde Dünya Uygulamaları ve Türkiye Karşılaştırması*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Öztürk, E. (2014). *Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi: Süleyman Demirel Üniversitesi Akademik Personel Üzerine Bir Araştırma*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi.
- Parlakkaya, R. (2011). Kobi'ler için Uluslararası Finansal Raporlama Standartları ve Kapsamlı Uluslararası Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartlarından Farklılıkları. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Meslek Yüksek Okulu Dergisi*. 14(1-2).
- Püskül, S. Ö. (2010). *İşletme Bütçe Sistemi ve Bütçe Uygulamalarına Yönelik Bir Araştırma*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme/Muhasebe Anabilim Dalı.
- Rooji, M. van. (2012). *Financial Literacy, Retirement Provisions, and Household Portfolio Behavior: Four empirical contributions*. Hollanda/Groningen: Universiteit Utrecht.; Rooji, Marten van., Kool, Cleemens., Prast, Henriëtte. (2006). Risk-Return Prefences in the Pension Domain: Are People Able to Choose? *Journal of Public Economics April 2007*.; Rooji, Marten van., Lusardi, Annamaria., Alessie, Rob. (2008). Financial Literacy and Stock Market Participation.; Rooji, Marten van., Lusardi, Annamaria., Alessie, Rob. (2008). Financial Literacy, Retirement Planning, and Household Wealth.; Rooji, Marten van., Teppa, Federica. (2008). Choice or No Choice: What Explains the Attractiveness of Default Options?

- Sabri, M. F., Cook, C. C., Shelley, M., Hira, T. K., Garasky, St., Swanson, P. (2011). *The Journal of Financial Counseling and Planning*.
- Sabri, M. F. (2011). Pathways to Financial Success: Determinants of Financial Literacy and Financial Well-Being Among Young Adults. ABD/Ames: Iowa State Üniversitesi.
- Sabri, M. F., MacDonald, M. Hira, T. K., Masud, J. (2011). Childhood Consumer Experience and the Financial Literacy of College Students in Malaysia. *Family & Consumer Sciences Research Journal*.
- Sakallı, B. G. (2011). *Kobi'lerin Finansman Sorunları ve Halka Açılma, Halka Açılan Kobi'lerin Finansal Göstergelerindeki Gelişmeler Üzerine İMKB' de Bir Uygulama*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Para, Sermaye ve Finansal Kurumsal Anabilim Dalı.
- Sakarya, Ş., Kutukız, D. (2009). Kobi'lerin Kur Riski Yönetiminde Türev Ürünler Kullanımlarının Belirlenmesine Yönelik Bir Alan Araştırması. 6. *Kobi'ler İçin Verimlilik Kongresi* (ss. 375-387). Düzenleyen İstanbul Kültür Üniversitesi. İstanbul. 17-18 Kasım 2009.
- Saraç, E. (2014). *Finansal Okuryazarlık ve Dumlupınar Üniversitesi Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin Ölçülmesi Üzerine Bir Araştırma*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Saraç, M., Kahyaoğlu, M. B. (2011). Bireysel Yatırımcıların Risk Alma Eğilimine Etki Eden Sosyo-Ekonomik ve Demografik Faktörlerin Analizi. *BKDD Bankacılık ve Finansal Piyasalar*. 5(2): 135-157.
- Sarıgül, H. (2015). Finansal Okuryazarlık Tutum ve Davranış Ölçeği: Geliştirme, Geçerlik ve Güvenirlik. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*. 13(1): 200-218.
- Sarıgül, H. (2014). A Survey of Financial Literacy Among University Students. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*. Ekim: 207-224.

- Savcı, Y. (2009). *Kobi'lerin Dış Ticarete Karşılaştıkları Sorunlar*. Edirne: Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sezer, D. (2013). *Yatırımcı Davranışlarının Etkinliği ve Psikolojik Yanılsamalar*. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sezer, D., Demir, S. (2015). Yatırımcıların Finansal Okuryazarlık ve Bilişsel Yetenek Düzeylerinin Psikolojik Yanılsamalar İle İlişkisi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*. (Nisan): 69-88.
- Sucu, M. E. (2010). *Kobi'lerde Stratejik Yönetim ve Bir Araştırma*. Denizli: Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şahin, O. (2011). Kobi'lerde Finansal Performansı Belirleyen Faktörler. *Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 7(14).
- Şengel, S. (2009). Muhasebe Alanında E-Muhasebe Uygulamalarının Verimlilik Üzerine Etkileri. *6. Kobi'ler İçin Verimlilik Kongresi* (ss. 365-374). Düzenleyen İstanbul Kültür Üniversitesi. İstanbul. 17-18 Kasım 2009.
- Soysal, A., Bedük, A., Alıcı, S. (2009). Kurumsallaşma Algılaması Ne Kadar Farklı?: Kobi İşletme Sahipleri ve Yöneticiler Bağlamında Bir Araştırma. *6. Kobi'ler İçin Verimlilik Kongresi* (ss. 527-531). Düzenleyen İstanbul Kültür Üniversitesi. İstanbul. 17-18 Kasım 2009.
- Temizel, F., Bayram, F. (2011). Finansal Okuryazarlık: Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi (İİBF) Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma. *C. Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*. 12(1): 73-86.
- Tıraş, O. (2011). *Kobi'lerin Finansman Sorunları ve Banka Kredilerinin Kobi'lere Etkisinin İncelenmesi*. Ankara: Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Yönetimi Anabilim Dalı.
- Tschache, C. A. (2009). *Importance of Financial Literacy and Financial Literacy*. ABD-Bozeman/Montana: Montana State University.
- Torlak, Ö., Uçkun, N. (2005). Eskişehir'deki Kobi'lerin Pazarlama ve Finansman Sorunları Ara Kesiti. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 5(1).

- Tunç, H. (2011). *İşletme Dışı Fon Kaynakları ve Bu Kaynakların İşletme Yöneticileri Tarafından Bilinmesi ve Uygulanması: Afyonkarahisar İli Örneği*. Afyonkarahisar: Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tutar, F., Ünlüleblebici, Y. (2014). Türkiye’de Kobi Kredilerinin Ekonomik Büyümeye Etkisi. *Küresel İktisat ve İşletme Çalışmaları Dergisi*. 3(5): 01-14.
- Türkan, Y. (2011). *Kobi’lerin Finansman Sorunları Bu Sorunların Çözümünde Kobi Borsaları ve Bir Araştırma*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Ana Bilim Dalı.
- Türkoğlu, M., Çelikkaya, S. (2011). Türkiye’de Kobi’lere Yönelik Ar-Ge Destekleri. *Akdeniz Üniversitesi Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*. 3(2): 56-71.
- Türköz, P. (2008). *Kobi’lerin Finansman Sorunları ve Bankaların Kobi’lere Yaklaşımı: Isparta Alan Araştırması*. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı.
- Uçar, A. R. (2014). *Bireysel Emeklilik Fon Tercihlerinde Davranışsal Finans Eğilimleri*. Gebze: Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ulusoy, R., Akarsu, R. (2012). Türkiye’de Kobi’lere Yapılan Destekler ve İstihdam Üzerindeki Etkileri. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 23: 105-126.
- Uslu, Ş. (200). Yeni Rekabet Koşullarında Kobi’lerin Değişen Pazarlama Stratejileri ve Pazarlama Sorunları: Konya Örneği. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*. 4(1).
- Usul, H., Bekçi, İ., Eroğlu, A. H. (2002). Bireysel Yatırımcıların Hisse Senedi Edinimine Etki Eden Sosyo-Ekonomik Etkenler. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*. (19): 135-150.
- Usul, H., Özdemir, O. (2007). Türkiye Finansal Raporlama Standartları Uygulamasında Geline Aşama ve Göller Bölgesi Kobi’lerinde Muhasebeden Sorumlu Yöneticilerin Bakış Açılı. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 2(6).

- Ünal, F. (2004). *Kriz Dönemlerinde İşletme Yöneticilerinin Başarı Stratejileri ve Kütahya İlinde Bir Araştırma*. Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi.
- Ünner, M. M. (2010). Küresel Doğan İşletme Kavramı ve İşletmelerin Küresel Doğmasına Etki Eden Kurucu/Üst Düzey Yönetici Özellikleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 12(3): 1-47.
- Ünver, T. C. (2009). *Türkiye'deki Kobi Yöneticilerinin Çevre İle İlgili Konulara Verdikleri Tepkilerin Belirleyicileri*. Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yalçın, S. (2010). Kriz Ortamında İşletme Yöneticilerinin Tutumları ve Muhasebe Meslek Mensuplarından Beklentileri: Kobi'lerde Bir Araştırma. *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*. Sayı: 1.
- Yıldız, S. B. (2013). Kobi'lere Sağlanan Kamu Desteklerinde Etki Değerlendirmesinin Önemi. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 11(2).
- Yılmaz, B., Güleri E. (2009). Kriz Yönetiminde Kobi'ler için Stratejik Bir Araç: Barter. *6. Kobi'ler İçin Verimlilik Kongresi* (ss. 273-284). Düzenleyen İstanbul Kültür Üniversitesi. İstanbul. 17-18 Kasım 2009.
- Yılmaz, H. (2005). İşletmelerde Finansal Verimliliğin Arttırılması ve Kobi'lerde Bir Araştırma. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*. 27: 125-133.
- Yılmaz, H., Karahan, A. (2009). Global Krizden Güçlenerek Çıkma: Uşak Dericilik Sektöründe Bir Araştırma. *6. Kobi'ler İçin Verimlilik Kongresi* (ss. 469-479). Düzenleyen İstanbul Kültür Üniversitesi. İstanbul. 17-18 Kasım 2009.
- Yüce, G. (2007). *Türkiye'de İmalat Yapan Kobi'lerin Finansman Sorunları ve Çözüm Önerileri: Samsun İlinde Bir Uygulama*. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı.
- Zengin, A. (2005). Makroekonomik İstikrar ve Kobi'ler.

KOBİ YÖNETİCİLERİNİN FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYLERİNİN BELİRLENMESİNE YÖNELİK ANKET FORMU

Katıldığımız anket çalışması İzmir İli'nde faaliyet gösteren Küçük ve Orta Ölçekli İşletme Yöneticilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeylerini belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Çalışma, bilimsel nitelikte olup, soruları dikkatle yanıtlayarak, çalışmaya vereceğiniz destek, büyük önem taşımaktadır. Anketler toplu olarak değerlendirileceği için, ankete katılan bireylerin ve çalıştığı kurumların kimlik bilgileri, kesinlikle gizli tutulacaktır.

Adres: İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Ens. İ.İ.B.F. Çiğli/İZMİR
Yrd. Doç. Dr. Engin KÜÇÜKSİLLE engin.kucuksille@ikc.edu.tr
Yüksek Lisans Öğr. Ayşegül KAYA ayse.kaya.ikc@gmail.com

TEŞEKKÜRLER

1) Finansal bilgi düzeyinizi ne kadar yeterli görüyorsunuz?

(1=Çok düşük, 5=Çok yüksek)

1	2	3	4	5

2) İkinci soru, aşağıdaki tablo üzerinde gösterilmekte olup 3 bölümde oluşmaktadır.

	Aşağıdaki finansal ürünlerden hangileri hakkında bilgi sahibiniz? 2(a)	Şu anda bu ürünlerden hangilerine sahipsiniz? 2(b)	Son 2 yılda bu finansal ürünlerden hangilerine yatırım yaptınız/hangilerini elinizde bulunduruyorsunuz? 2(c)
1. Bireysel Emeklilik Fonu			
2. Yatırım Fonu			

3.Mortgage Kredisi			
4.Teminatlı Banka Kredisi			
5.Teminatsız Banka Kredisi			
6.Kredi Kartı			
7.Cari Hesap			
8.Tasarruf Hesabı			
9.Sigorta			
10.Hisse Senetleri			
11.Tahvil - Bono			
12.Döviz Tevdiat Hesabı			
13.Sukuk (Kira Sertifikası)			
14.Türev Ürünler (Forward, Futures, Options, Swaps)			

3) (2. Sorunun c bölümüyle bağlantılı olarak düşününüz...Hisse Senedi, tahvillerle ilgili değil)

Son 2 yılda yatırım yaptığınız finansal ürünü nasıl seçtiniz?

1. Karar vermeden önce farklı şirketlerin finansal ürünlerini/borçlanma koşullarını vb. inceledim
2. Bir şirketin değişik finansal ürünlerini/borçlanma koşullarını inceledim.
3. Başka bir finansal ürün, borç almayı düşünmedim.
4. Araştırdım ancak başka bir finansal ürün, borç vb. yoktu.

4) (Eğer 3. sorudaki cevaplar a-c ise cevaplayınız) Bu finansal ürünü seçerken kararınızı en fazla etkileyen bilgi kaynağı hangisidir.?

1. Elektronik postama gönderilen bilgiler
2. İnternette okuduğum bilgiler
3. Finansal ürünleri sağlayan kurumlardaki (banka, sigorta şirketi, aracı kurum vb.) çalışanlar tarafından sağlanana bilgiler
4. Gazete ya da dergilerin ekonomi sayfalarındaki finansal ürün önerileri
5. İnternette okuduğum finansal ürün önerileri
6. Ekonomi dergileri veya yayınları
7. Mali müşavir veya broker tavsiyesi
8. Finans sektöründe çalışmayan arkadaş ya da akraba tavsiyesi
9. Finans sektöründe çalışan arkadaş ya da akraba tavsiyesi
10. Gazetelerdeki köşe yazıları
11. Televizyon reklamları
12. 14. Diğer kaynaklar (lütfen belirtiniz.....)

5) Lütfen aşağıdaki finansal davranışları hangi sıklıkla yaptığınızı 1'den 5'e kadar numaralandırınız. (1=her zaman yaptığınız, 5=hiç yapmadığınız şeyleri ifade eder)

	1	2	3	4	5
Bir şeyi satın almadan önce, satın alma gücüm olup olmadığını düşünürüm					
Faturalarımı her zaman zamanında öderim					
Finansal işlerimi daima yakından takip ederim					
Uzun vadeli hedefler belirlerim ve daima bunlara ulaşmaya çalışırım					

6) Son 12 ayda kişisel gelirinizin giderlerinizi karşılamadığı zaman oldu mu?

1. Evet
2. Hayır

7) (6. Sorudaki cevabınız 'evet' ise cevaplayınız) Böyle bir durumla karşılaştığınızda giderlerinizi karşılayabilmek için ne yaptınız?

1. Tasarruf hesabımdan para çektim.
2. Harcamalarımı azalttım.
3. Sahip olduğum varlık/varlıkları sattım.
4. Ailem ya da arkadaşlarımdan borç aldım.
5. Maaşımdan avans çektim.
6. Kredi kartımdan nakit avans çektim
7. Tüketici kredisi çaktım.
8. Faturalarımı geç ödedim.
9. Diğer (Lütfen belirtiniz.....)

8) Son 12 aydır hangi yollarla tasarruf ediyorsunuz?

1. Yastık altı yatırımı yapıyorum.
2. Tasarruf hesabıma ekliyorum.
3. Aileme para vererek –kendi adıma tasarruf etmesini- istiyorum.
4. Finansal yatırım ürünleri (hisse senedi, altın, tahvil vb.) alıyorum.
5. Maddi varlık satın alıyorum (ev, araba vb.).

9) Temel gelir kaynağınızı kaybederseniz, borç almadan ve maddi varlıklarınızı elinizden çıkarmadan genel giderlerinizi ne kadar karşılayabilirsiniz?

1. Bir haftadan az.
2. En az bir hafta, ancak üç aydan az.
3. En az bir ay, ancak üç aydan az.
4. En az üç ay, ancak altı aydan az.
5. Altı aydan fazla.
6. Bilmiyorum.

10) Aşağıdaki ifadelere (1=Tamamiyle katılıyorum, 5=Tamamiyle katılmıyorum) ne kadar katılıyorsunuz?

	1	2	3	4	5
Uzun vadede para harcamayı, tasarruf etmeye tercih ederim.					
Bugün için yaşarım, yarını yarım düşünürüm.					
Yatırım yaparken paramın bir kısmını riske edebilirim.					
Para harcamak için vadır.					

11) Beş kardeşe 1000 TL. eşit şekilde paylaştırılmıştır. Kardeşlerin, kendilerine düşen parayı almak için bir yıl beklemek zorunda olduklarını farz edelim.

Bir yılın sonunda:

1. Bugün satın alabileceklerinden daha fazlasını alabilirler.
2. Aynı miktarı alabilirler.
3. Bugün satın alabileceklerinden daha azını alabilirler.
4. Enflasyona bağlıdır.
5. Almak istedikleri şeylerin türüne bağlıdır.
6. Bilmiyorum.
7. Diğer (Lütfen yazınız.....)

12) Arkadaşınıza bir akşam 25 TL. borç verdiniz ve ertesi gün size 25 TL. geri verdi. Arkadaşınız bu borç için size ne kadar faiz ödedi?

Lütfen cevabı yazınız.....

13) Yıllık %2 faiz oranı garantisiyle mevduat hesabına 100 TL. yatırdığınızı düşünün. Hesaba yeniden para yatırmıyorsunuz ve dönem içinde paranızı çekmiyorsunuz. İlk yılın sonunda hesapta toplamda kaç TL. olur?

Lütfen cevabı yazınız.....

14) Beş yılın sonunda hesabınızda yaklaşık ne kadar para olur?

1. 110 TL.'dan fazla
2. Tam olarak 110 TL.
3. 110 TL.'dan az
4. Bu verilerle hesaplanmaz.
5. Bilmiyorum.

15) Tasarruf mevduatınızın yıllık getirisi %1 ve aynı dönemde enflasyon oranı %2 ise yıl sonunda satın alma gücünüz ne olmuştur?

1. Arttı
2. Azaldı
3. Değişmedi
4. Fikrim yok.

16) Aşağıdaki ifadeleri doğru ya da yanlış olarak değerlendiriniz?

(Her ifadeyi okuyunuz)

1. Yüksek getirisi olan yatırım, yüksek risk taşır. **Doğru/Yanlış**
2. Bir yatırım size çok para kazanma fırsatı sunuyorsa, çok para kaybetme olasılığınızda vardır. **Doğru/Yanlış**
3. Yüksek enflasyon, yaşam maliyetinin hızlı şekilde arttığı anlamına gelir. **Doğru/Yanlış**
4. Hisse senedi piyasalarında farklı şirketlerin hisse senetlerine yatırım yapılarak risk azaltılabilir. **Doğru/Yanlış**
5. Eğer paranızı birden fazla yatırım aracında değerlendiriyorsanız, tüm paranızı kaybetmeniz çok düşük ihtimaldir. **Doğru/Yanlış**

17) Brüt asgari ücret kaç TL.'dir?

Lütfen cevabı yazınız.....

18) A ve B kişileri aynı bankadan bir yıl vadeli 15.000 TL. kredi talep etmişlerdir. A krediyi yurtdışına seyahat etmek amacıyla çekmek istemektedir. B ise otomobilini yenileyecektir. Hangisinin ödeyeceği faiz miktarının daha düşük olması beklenir?

1. B daha az faiz ödeyecektir. Çünkü taşıt kredisinin teminatı daha güçlüdür.
2. Kredi faiz oranları devlet tarafından belirlendiği için, ikisinin de ödeyeceği faiz miktarı aynı olacaktır.
3. Trafik kazaları riski nedeniyle, taşıt kredisinin geri ödenmeme ihtimali daha yüksektir. Bu nedenle A daha az faiz ödeyecektir.
4. Daha iyi pazarlık yapan, daha az faiz ödeyecektir.

19) İşletmenizin mali durumunu ne sıklıkla kontrol edersiniz?

1. Günlük olarak
2. Haftalık olarak
3. İki haftada bir
4. Aylık olarak
5. Yıllık olarak
6. Kontrol etmiyorum

20) İşletmenizin finansal durumundan ne kadar memnunsunuz?

1. 1 (hiç memnun değilim)
2. 2
3. 3
4. 4
5. 5 (oldukça memnunum)

21) İşletmenizin aylık olarak giderlerini karşılamada ne kadar zorlanıyorsunuz?

1. 1 (hi zorlanmıyorum)
2. 2
3. 3
4. 4
5. 5 (oldukça memnunum)

22) İşletmeniz için finansal danışmanlık hizmeti alıyor musunuz?

1. Evet.
2. Hayır.
3. Hiç denemedim.

23) (22. soruya cevabınız 'evet' ise cevaplayınız)

Hangi işlemlerde finansal danışmanlık hizmeti alıyorsunuz?

1. Finansal yatırım
2. Maddi duran varlık yatırımı
3. Vergi
4. Bütçeleme
5. Borçlanma
6. Diğer (Lütfen belirtiniz.....)

24) Hangi finansal piyasaları ve ekonomik gelişmeleri takip ediyorsunuz?

1. Konut piyasası
2. Hisse senedi piyasası
3. Döviz piyasası
4. Faiz oranları
5. Enflasyon oranları
6. Vergi oranları
7. İş piyasası verileri
8. Büyüme oranları
9. İthalat/İhracat
10. Diğer

25) Bu gelişmeleri hangi yollarla takip ediyorsunuz?

1. Gazetelerdeki ekonomi sayfaları
2. Televizyon ve radyodaki ekonomi haberleri
3. Ekonomi dergileri
4. İnternet (e-mail, web, haber akışı vs.)
5. Finansal danışmanlar (Bankalar, mali müşavirler vb.)
6. Diğer

26) Aşağıdaki kavramlar hakkında, bilgi düzeyinizi işaretleyiniz.

Kavramlar	İyi biliyorum	Duydum ama ayrıntısını bilmiyorum	Hiç bilmiyorum
1.Bileşik Faiz			
2.Basit Faiz			
3.Hesap Bildirim Cetveli			
4.Temerrüt Faizi			
5.Hazine Bonosu			
6.Devlet Faizi			
7.EFT			
8.Virman			
9.DASK			
10.Vadeli Mevduat			
11.Döviz Tevdiat Hesabı			
12.Yatırım Fonu			
13.Bireysel Emeklilik Sistemi			
14.Repo			
15.Ters Repo			
16.Bilanço/Gelir Tablosu			
17.Eurobond			
18.Leasing			
19.Factoring			
20.Geçici Vergi			

Beyannamesi			
21.Gelir Vergisi Beyannamesi			
22.KDV Beyannamesi			
23.Muhtasar Beyanname			

27) İşletmenizin faaliyette bulunduğu süre?

1. 1-5 yıl
2. 6-10 yıl
3. 11-15 yıl
4. 16-20 yıl
5. 20 yıldan fazla

28) İşletmedeki çalışan sayısı?

1. 0-10 arasında
2. 11-50 arasında
3. 51-250 arasında
4. 250'den fazla

29) Şirketiniz ithalat/ihracat faaliyetinde bulunuyor mu?

1. Evet
2. Hayır

30) Cinsiyetiniz?

1. Erkek
2. Kadın

31) Eğitiminiz?

1. İlkokul
2. Ortaokul
3. Lise
4. Önlisans
5. Lisans
6. Lisans Üstü